

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XLII, Nr. 4—5
APRILIE - MAI
1983

Redacția și Administrația : Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul IV

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

IUSTIN

Mitropolitul Ungrovlahiei și
Patriarhul Bisericii
Ortodoxe Române

VICEPREȘEDINȚI :

I. P. S. Dr. ANTIM
Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos

P. S. EPIFANIE
Episcopul Buzăului

MEMBRI :

P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor

P. C. Pr. OCTAVIAN POPESCU
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. ILIE GEORGESCU
Consilier cultural mitropolitan

CUPRINSUL

Pag.

Prea Fericitul Părinte Patriarh IUSTIN, <i>Pastorală la Învierea Domnului</i> . . .	165
Înalt Prea Sfințitul ANTIM, Arhiepiscop al Tomisului și Dunării de Jos, <i>Pastorală la Învierea Domnului</i>	169
Prea Sfințitul EPIFANIE, Episcopul Buzăului, <i>Pastorală la Învierea Domnului</i>	173

INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Arhid. Prof. IOASAF GANEA, <i>Meditație la Sînta și Marea Joi</i>	177
Pr. ION BĂJĂU, <i>Predică la Sîmbăta cea Mare</i>	182
Pr. vicar OCTAVIAN POPESCU, <i>Vai de omul acela prin care vine sminteala (Matei 18, 7)</i>	187
Pr. MIHAI COLOTELO, <i>Rugăciunile pentru morți</i>	190
Arhim. dr. CĂESARIE GHEORGHEȘCU, <i>Cuviosul Ieroschimonaș Ioan-Iacob Românul, proslăvit în Pustia Hozeva-Israel</i>	194

DIN SCRIERILE SFINȚILOR PĂRINȚI

<u>Sf. IOAN GURĂ DE AUR</u> , <i>Despre dragostea desăvîrșită, despre răsplata după merit a faptelor și despre căință</i> (trad. Pr. Prof. D. FECIORU) . . .	203
--	-----

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

<i>Acțiuni pentru pace în România</i> (Redacția)	213
Diac. Conf. DAVID PETRE, <i>Cronica evenimentelor ecumeniste ale Bisericii Ortodoxe Române pe anul 1982</i>	216
<i>Știri ecumenice</i> (Diac. Prof. OREST BUCEVȘCHI, Drd. A. MANOLACHE) . . .	224

ARTICOLE ȘI STUDII

P. S. Episcop-vicar VASILE TÎRGOVIȘTEANUL, <i>A doua Conferință panortodoxă pregătitoare a Sîntului și Marelui Sinod</i>	231
Drd. MIHAIL VOICESCU, <i>Învierea Domnului în creația imnografică a Sîntului Roman Melodul</i>	239
Drd. QAIS FUAD SADIQ, <i>Drepturile recunoscute de către sultani Bisericilor creștine din părțile supuse Turciei, prin firmare, hatti-sariff, fatti-humayun și tratate internaționale</i>	250

DOCUMENTARE

GH. VASILESCU, <i>Figuri mai puțin cunoscute de clerici bucureșteni participanți la Revoluția de la 1848</i>	267
IONESCU GION, <i>Biserica din Cătina Buzăului</i>	277

EVOCĂRI

<i>Profesorul și compozitorul Ion Popescu-Pasărea — la 40 ani de la moarte</i> (Diac. prof. MARIN VELEA)	286
--	-----

VIAȚA BISERICESCĂ

<i>Vizita Mgr. prof. Wilhelm Nyssen de la Universitatea din Köln la Institutul teologic din București</i>	291
<i>Activități interne în cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor</i>	293

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

NICOLAE, Mitropolitul Banatului, <i>Temeiurile învățaturii ortodoxe</i> , Timișoara, 1981 (A. M.)	299
DAMASKINOS PAPANDREU, <i>Die bilateralen Dialoge der Orthodoxen Kirche</i> , în «Dogma und Kerygma», 2/1983 (Diac. Prof. O. B.)	301

PASTORALE

† I U S T I N

**DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCURESTILOR
MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI ȘI
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE DE LA DUMNEZEU ATOATEȚIITORUL, IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ BINECUVÎNTARE

Iubiți credincioși,

Hristos a înviat! *Acestea sînt cuvintele binecuvîntate care zboară, zilele acestea, de pe buzele noastre către auzurile iraților în credință, fugind în întîmpinarea mărturiei Sfinților Apostoli, care spuneau cu tărie că «adevărat a înviat Domnul» (Luca XXIV, 34).*

Rostind aceste cuvinte, noi mărturisim că ne găsim în atmosfera de sărbătoare a celui mai mare eveniment din viața Bisericii noastre: învierea din morți a Domnului nostru Iisus Hristos. În ziua de astăzi, mai mult decît în oricare altă vreme a anului, inimile noastre sînt copleșite de bucurie dumnezeiască; puterile noastre le simțim mai tari, iar cugetele mai luminate. O pace adîncă odihnește peste întreaga noastră ființă, țînîndu-ne strîns uniți unii cu alții și pe toți împreună în sînul Tatălui ceresc.

Este ziua învierii! Să mulțumim Părintelui ceresc pentru că ne-a dăruit și nouă viață din viața cea veșnică a Fiului Său iubit, la învierea Lui, prin Duhul Sfînt, Domnul de viață făcătorul. Ca odinioară apostolii, după ce s-au convins că Mîntuitorul a înviat din morți, cu evlavie să

cădem în fața Lui și să I ne închinăm și noi zicînd fiecare : «Domnul meu și Dumnezeuul meu» (Ioan XX, 28).

Dreptmăritori creștini,

În inimile tuturor credincioșilor s-a aprins flacăra bucuriei dumnezeiești. Văzînd pe Iisus înviat din morți, Sfînta Fecioară Maria glăsuiește : «Fiul meu și Dumnezeuul meu, măresc învierea Ta cea mai presus de cuvînt». Pe Maria Magdalena o auzim vestind ea, cea dintîi, pe apostoli «că a văzut pe Domnul» (Ioan XX, 18). Dar de El n-a lăsat-o să se atingă. În schimb, cînd se întorceau de la mormînt, femeile toate au putut «să-i cuprindă picioarele și să I se închine» (Matei XXVIII, 9). Sfîntul Evanghelist Ioan «a crezut» că Mîntuitorul a înviat, după ce a văzut că «mormîntul era gol» (Ioan XX, 8), iar Sfîntul Apostol Petru mărturisea că Mîntuitorul i s-a arătat lui viu (Luca XXIV, 34).

A înviat Domnul ! A mers cu noi pe calea de la Ierusalim la Emaus. Noi însă nu L-am cunoscut, dar «ardea în noi inima noastră cînd ne vorbea». Iar cînd L-am cunoscut, s-a făcut îndată «nevăzut de lîngă noi», (Luca XXIV, 13—32). Aceasta este mărturia pe care au dat-o în fața apostolilor, doi dintre ucenicii lor, Cleopa și Luca.

În timp ce eram adunați laolaltă, peste cinci sute de frați, Mîntuitorul ni s-a arătat nouă, — mărturiseau fără încetare unii credincioși. Mi s-a arătat și mie, — zicea Sfîntul Iacob, vărul Domnului. Asemenea mărturii dădeau și mulți alți credincioși cărora li s-a arătat Domnul nostru Iisus Hristos.

Dar, cei rînduiți de Dumnezeu să dea mărturie fără putință de tăgădă despre învierea Domnului au fost Sfinții Apostoli. De aceea, după patima Sa «Iisus li s-a înfățișat lor pe Sine viu prin multe semne doveditoare și li s-a făcut văzut în răstimp de patruzeci de zile», cum spune Sfîntul Evanghelist Luca (Fapte I, 2).

Adăugîndu-se celor doisprezece, în urma chemării lui de către Mîntuitorul, pe drumul Damascului, Sfîntul Apostol Pavel intră și el în ceata martorilor învierii Domnului. Pe de o parte el primește mărturia celor doisprezece ; pe de alta, la aceasta el adaugă și propria sa mărturie : «Nu sînt eu apostol ? N-am văzut eu pe Iisus, Domnul nostru ?», după învierea Lui din morți, zicea Sfîntul Pavel (I Cor. IX, 1).

Iubiți fii sufletești,

Inviind din morți, Domnul nostru Iisus Hristos, nu s-a mai întors la viața Lui de mai înainte de moarte, în trup omenesc, asemănător cu trupul nostru. «El a fost dat morții în trup», zice Sfîntul Apostol Petru, dar «a fost făcut viu în duh» (I Petru III, 18). A murit într-adevăr cu trupul Său omenesc, dar a înviat, desigur cu același trup, schimbîndu-se însă în Dumnezeu Duhul. Cu alte cuvinte a murit ca om, dar a înviat ca Dumnezeu.

Este adevărat că apostolii, cînd au văzut pe Mîntuitorul, întîia dată, după înviere, gîndeau că în fața lor este un duh, adică un înger. Or, Mîntuitorul s-a arătat totdeauna, după înviere, în trupul Său omenesc, purtînd urmele patimilor Lui. De aceea a spus apostolilor că nu este un

duh în fața lor, ci este El, Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu Mîntuitorul, cu trupul Lui omenesc înviat din morți.

Astfel, la credința în înviere s-a adăugat și cunoașterea prin simțuri omenesti a Mîntuitorului înviat. Învierea Lui din morți fiind atunci deplin dovedită, s-a înscăunat îndată, în cugetele apostolilor, și credința în dumnezeirea Domnului nostru Iisus Hristos. Ei au manifestat-o însă în cel mai simplu chip. Printr-un singur apostol și în două cuvinte. Sfîntul Toma, Apostolul care zisese că «De nu voi vedea în mîinile Lui semnul cuielor și nu voi pune degetul meu în locul cuielor și nu voi pune mîna mea în coasta Lui, nu voi crede», cînd a auzit pe Iisus zicînd : «Adu degetul tău încoace și vezi mîinile mele și adu mîna ta și o pune în coasta mea...», neputînd grăi nimic altceva, s-a așezat în genunchi și a zis : «Domnul meu și Dumnezeuul meu». Poate că abia în clipa aceea, li s-a deschis apostolilor mîntea și au cunoscut pe Mîntuitorul ca «Domn și Dumnezeu» (Ioan XX, 25—29).

De atunci, pentru apostoli, Domnul nostru Iisus Hristos a încetat să mai fie blîndul învățător al unei legi noi, omul care «umblă din loc în loc făcînd binele» (Fapte X, 38) sau Fiul Omului ori Fiul lui Dumnezeu în chip omenesc. După înviere, Iisus este propovăduit ca Dumnezeu Mîntuitorul, ca Domn și stăpîn al întregii făpturi, ca Fiu atotputernic al lui Dumnezeu, Cap al Bisericii și Marele Arhiereu.

O dată cu schimbarea Mîntuitorului s-au schimbat și sufletele credincioșilor. «În mulțimea celor ce credeau, — zice Sfîntul Luca —, era o singură inimă și un suflet și nici unul nu zicea că din avuțiile sale este ceva al său, ci toate le erau deobște... Și nimeni nu era lipsit între ei, fiindcă toți cîți stăpîneau țărini sau case le vindeau și aduceau prețul celor vîndute și-l puneau la picioarele apostolilor. Și se împărțea fiecăruia, după cum avea fiecare trebuință» (Fapte IV, 32—35).

Iubiții mei fii sufletești,

Scurtă vreme înainte de moartea Sa, Domnul nostru Iisus Hristos a zis către ucenicii Săi : «Acum voi sînteți triști, dar iarăși vă voi vedea și se va bucura inima voastră și bucuria voastră nimeni nu o va lua de la voi» (Ioan XVI, 22). Într-adevăr, bucuria învierii Domnului sălășluiește pururea în inimile credincioșilor, țînînd mereu trează nădejdea învierii noastre și a vieții fără de sfîrșit.

Dar, în vremea de acum, însăși bucuria de a trăi este umbrîită de primejdia izbucnirii unui nou război. Iar dacă ne gîndim la posibilitățile tehnice-militare actuale, socotim deplin îndreptățită îngrijorarea întregii omeniri față de viața ei. Se spune adesea că în depozitele militare s-au adunat arme nucleare capabile să distrugă întreaga omenire, însăși viața de pe planeta noastră. Cu toate acestea, arme atomice, chimice sau de altă natură, pe lîngă armamentul clasic, se fabrică în continuare în uzinele marilor puteri, consumînd uriașe sume de bani din vistериile din zi în zi mai secătuite ale statelor. Dacă nu se va opri cursa actuală a înarmărilor, dacă nu se va realiza dezarmarea, dacă nu va înceta folosirea resurselor materiale ale statelor în scopuri militare, criza economică actuală va crește, iar primejdia unui nou război se va intensifica.

Este adevărat că lupta pentru pace își desfășoară acțiunile ei în toate statele lumii, iar o adevărată mșcare pentru dezarmare a cuprins toate părțile pământului. Dar, cum zice Sfântul Apostol Pavel, în alt context, desigur, în lupta noastră cu războiul «noi nu ne-am împotrivit încă pînă la sînge» (Evrei XII, 4), adică în lupta noastră împotriva războiului noi încă n-am ajuns să jertfim ceva. Cu orice preț, armele trebuie distruse, fiindcă va putea veni vremea, cînd, dacă nu le vom fi nimicit noi pe ele, ne vor nimici ele pe noi. Dezarmarea generală și totală este porunca ceasului de față. Să ne unim forțele pentru a o putea realiza.

Să facem cunoscută pretutindeni voința poporului nostru de a trăi în pace și cooperare cu toate popoarele lumii; binefacerile păcii să le propovăduim; la apărarea și întărirea prieteniei între oameni și popoare să ne aducem fiecare contribuția noastră statornică.

Dragostea de țară la inimă să o păstrăm și toate puterile noastre în slujba propășirii ei să le punem. Hărnicia în muncă, cinstea în chivernisirea avuției obștești și sporirea patrimoniului național să se vădească în toată activitatea noastră.

Pe cîrmuitorii poporului nostru, în frunte cu Președintele Republicii, Domnul Nicolae Ceaușescu, întru cinstire, prețuire și iubire să-i ținem. Pilda lor de jertfelnică dăruire pentru binele poporului cu toții să o urmăm și în întrecere unii cu alții țara să o slujim.

Pe lîngă acestea, cum zice Sfîntul Pavel, la toate cîte «sînt adevărate, la cîte sînt de cinste, la cîte sînt drepte, la cîte sînt curate, la cîte sînt de iubit, la cîte sînt cu nume bun, la orice faptă bună și de laudă, la acestea să vă fie gîndul» (Filip. IV, 8).

O dată cu acest cuvînt de învățătură, povățuire și părintesc îndemn, în ziua de astăzi a învierii Domnului vă trimit tuturor arhierească binecuvîntare, întîmpinîndu-vă cu vestirea. «Hristos a înviat».

Al tuturor de bine voitor și fierbinte către Domnul rugător,

ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR
MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI ȘI
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† ANTIM

DIN MILA LUI DUMNEZEU ARHIEPISCOP AL EPARHIEI TOMISULUI
ȘI DUNĂRII DE JOS

INTREGULUI CLER ȘI TUTUROR DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI DIN ACEASTĂ
EPARHIE: HAR, MILĂ ȘI PACE DE LA DUMNEZEU-TATĂL ȘI DE LA DOMNUL
NOSTRU IISUS HRISTOS, IAR DE LA SMERENIA NOASTRĂ ARHIEREȘTI
BINECUVINTĂRI.

HRISTOS A ÎNVIAT !

Iubiții mei fii sufletești,

Ziua cea mare și sfântă a Învierii lui Hristos a sosit astăzi, în acest prag al dimineții și ne cheamă să ne luminăm cu prăznuirea.

«Veniți de luați lumină» ! zic preoții din fața sfintelor noastre altare și fiecare credincios pășește, cu smerenie și cu bucurie, să-și aprindă lumina sa. Această luminare aprinsă de Înviere, închipuie pe însuși Hristos, care a spus : «*Eu sînt lumina lumii. Cel ce-Mi urmează Mie nu va umbla întru întuneric, ci va avea lumina vieții*» (Ioan 8, 12).

Cu adevărat plină de har dumnezeiesc este ziua aceasta «*pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim întru dînsa*» (Ps. 117, 24). Este ziua biruinței Mîntuitorului Iisus Hristos asupra morții și păcatului, prin Învierea Sa ; ziua răscumpărării neamului omenesc de osînda cea veșnică și a împăcării noastre cu Tatăl ceresc. În jurul ei plutește mi-reasma duhovnicească a vieții celei de-a pururea, după care însetează sufletele noastre.

Fiul lui Dumnezeu, care, la plinirea vremii, s-a făcut om ca pe noi să ne mîntuiască, ni se arată astăzi în cea mai strălucită înfățișare a vieții Sale pe pămînt, ca Dumnezeu adevărat, de o ființă cu Tatăl Creatorul și cu Duhul Sfînt, Domnul de viață Făcătorul.

Iubiți credincioși,

Mîntuitorul Iisus Hristos, în atotputernicia Sa dumnezeiască, a în-
viat fără să dea la o parte piatra mormîntului și fără să strice pecetea
care erau puse. În fața mormîntului gol, femeile mironosițe au văzut un

inger luminos, care le-a încredințat că Mântuitorul s-a sculat din morți și le-a trimis să vestească și pe ucenicii Săi despre aceasta.

Vestea Învierii s-a răspândit ca fulgerul în Sfinta Cetate. Hristos a înviat! Adevărat a înviat! spuneau unii și alții cu bucurie. Aflind despre această minunată veste, precum și dovezile care au urmat, prin arătările Sale, apostolii și ucenicii Domnului s-au încredințat pe deplin de faptul învierii.

Pentru continuarea lucrării Sale, Mântuitorul a poruncit ucenicilor să iasă în lume și să propovăduiască cuvântul Evangheliei la toate neamurile, începând din Ierusalim.

Totodată i-a asigurat că în această măreață lucrare ei nu vor fi singuri, zicându-le: *«Iată, Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului»* (Matei 28, 20).

Astfel, întăriți de Duhul Sfînt, Apostolii au purces cu îndrăzneală la propovăduire, mărturisind pe Hristos, Cel înviat din morți, ca Dumnezeu și Mîntuitor pentru toți oamenii, fără deosebire de neam sau de rasă. Și pe unde treceau înființau comunități creștine, adică Biserici, în frunte cu episcopi, preoți și diaconi.

Celor care au încercat să-i oprească de la propovăduire, le-au spus: *«Nu putem să nu grăim cele ce am văzut și am auzit»* (Fapte 4, 20), pentru că: *«Nu luîndu-ne după basme meșteșugite v-am adus la cunoștință puterea Domnului nostru Iisus Hristos și venirea Lui, ci fiind înșine văzători ai mării Aceluia»* (II Petru 1, 16).

În zelul lor misionar, apostolii și ucenicii lor propovăduiesc prin țările învecinate și ajung pînă la Roma și mai departe. Astfel că Sfîntul Pavel a putut scrie creștinilor din Roma: *«Credința voastră este vestită în toată lumea»* (Romani 1, 8).

Întoarcerea neamurilor către Hristos a continuat cu spor, datorită superiorității învățaturii Evangheliei, care cucerea inimile, și prin exemplul de viață sfîntă pe care îl dădeau primii creștini. Aceștia trăiau în unire, în cumpătare și curăție, se iubeau și se întrajutorau ca frații. Sfîntul Iustin Martirul și Filosoful, care s-a convertit la creștinism la începutul secolului al doilea, arată puterea răspunderii creștinismului în lumea păgînă, prin cuvintele: *«De cînd credem în Logos (Hristos) am renunțat la idoli și ținem la un singur Dumnezeu. Înainte ne răsfațam în destrăbălări, acum eînstim curăția. Înainte ne pierdeam timpul cu vrăjitorii, acum ne închinăm lui Dumnezeu, Cel fără de început. Înainte țineam la bogăție mai mult decît la orice, acum și ce avem dăm săracilor. Înainte ne uram și ne omoram unii pe alții, acum ne împărtășim cu vrăjmașii noștri și ne silim să împăcăm pe cei ce ne urăsc»*.

Astfel, entuziasmul, abnegația și moralitatea creștinilor atrăgeau la Hristos pe cei care își căutau un reazem spiritual în viață, iar Sfînta Biserică îi primea ca o Mamă, îi învăța și îi hrănea cu merinde duhovnicești.

Printre cele dintii popoare vechi, care au primit lumina Evangheliei, prin mijlocirea Sfîntilor Apostoli, se află și strămoșii noștri daco-romani. Tradiția bisericească ne arată că în părțile noastre, și în special în Dobrogea, au propovăduit Sfîntul Apostol Andrei și ucenicii lui. Predica lor a prins rădăcini adînci în sufletele înaintașilor noștri și a dat roduri bogate. Aici a luat ființă de timpuriu prima organizație bisericească de

pe teritoriul țării noastre ca episcopie și apoi ca arhiepiscopie și mitropolie, la Tomis, Constanța de azi, unde au păstorit ierarhi înțelepți, cărturari cu viață sfântă și apărători ai învățaturii de credință ortodoxă. Ei au participat la Sfintele Sinoade Ecumenice, făcând parte din soborul Sfinților Părinți, care, luminați de Duhul Sfânt, au stabilit dogmele credinței adevărate pe care le avem noi astăzi întregi și fără nici o vătămare.

Zelul strămoșilor noștri pentru sfânta învățătură a Bisericii Ortodoxe se dovedește prin numărul mare de martiri pe care ei l-au dat, prin bazilicile mărețe, ale căror ruine impresionează și astăzi, prin obiectele de cult și miile de inscripții creștine, răspândite pe tot cuprinsul țării.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Chemarea pascală «Veniți de luați lumină» ! de care am amintit la început, a fost precedată în cursul slujbelor din Sfântul și Marele Post al Paștelui de invocarea «Lumina lui Hristos să lumineze tuturor» !

Sărbătoarea de astăzi, închinată luminii lui Hristos, este hărăzită luminării sufletelor noastre cu strălucirile dumnezeieștilor învățături ale Sfintei Evanghelii.

Lumina lui Hristos trebuie să pătrundă adânc în inimile noastre, să izgonească întunericul gândurilor necurate și să ne călăuzească voia și pașii spre fapta cea bună și de folos tuturor. Să sfințească și să întărească sufletele și trupurile noastre și să ne arate statornici în dreapta credință și în viață neprihănită. Să mîngîie pe cei întristați, să îmbărbăteze pe cei slabi și neputincioși. Să ne găsească împăcați și iertați cu frații noștri și cu cei din jurul nostru, spre a ne putea socoti adevărate mădulare ale Bisericii Ortodoxe, cea una, sfântă, sobornicească și apostolească.

«*Țineți din răpputeri la dragostea dintre voi, pentru că dragostea acoperă mulțime de păcate*», ne îndeamnă Sfântul Apostol Petru (I Petru 4, 8). Iar Sfântul Apostol Pavel adaugă : «*În petrecerea voastră în lume purtați-vă numai în chip vrednic de Evanghelia lui Hristos...*» (Filip. 1, 27).

Dreptmăritori creștini,

Dar pe lângă foloasele cele duhovnicești, sărbătoarea Sfințelor Paști este de asemenea un prilej de a ne înnoi gândurile bune spre cele de trebuință ale obștei poporului nostru, precum și ale lumii întregi. Credincioșii nu se pot despărți de preocupările de mai bine ale societății în care trăiesc. Insuși Mintuitorul a venit pe pămînt, a pățimit și a înviat «*ca lumea viață să aibă și din belșug să aibă*» (Ioan 10, 10).

Biserica noastră, întotdeauna legată de viața și năzuințele poporului român, sprijină și în prezent opera de înfăptuire a vieții noi, care se împlinește în țara noastră de către toți cetățenii, precum și acțiunile spre destinderea relațiilor dintre popoarele lumii, pentru pace și cooperare internațională.

În vremea cînd serbăm Sfintele Paști, aflîndu-ne în toiul lucrărilor de pe ogoare, unde se pregătește pîinea cea de toate zilele, fiii Patriei

noastre de pretutindeni, prin munca lor unită, se străduiesc să aducă o contribuție cât mai valoroasă pentru creșterea puterii economice și spirituale a țării și continua ridicare a nivelului de trai al poporului nostru. Prin hărnicie și muncă se obțin rezultate tot mai bogate care se răsfrâng asupra bunei stări a tuturor.

Pentru viață și pentru belșug să ne străduim cu toții, împletind deopotrivă silințele pentru cele sufletești cu cele de trebuință obștei și Patriei noastre.

Mă rog lui Dumnezeu și vă îndemn, ca toți, într-o unire și un gând, să pășim cu încredere pe această cale binecuvântată, spre fericirea și mântuirea noastră.

Vă îmbrățișez, *fiii mei duhovnicești*, cu părintească dragoste și vă urez de acest mare praznic al Învierii Domnului, sănătate, bucurie sufletească și în toate bună sporire.

Pacea și binecuvântarea lui Dumnezeu, cu a Sa iubire de oameni, să se reverse peste noi toți, peste poporul nostru și peste întreaga omenire!

HRISTOS A ÎNVIAT !

Al vostru către Domnul rugător și de tot binele voitor,

† ANTIM

ARHIEPISCOPUL TOMISULUI ȘI
DUNĂRII DE JOS

† E P I F A N I E

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL ȘI BINECREDINCIOȘILOR
CREȘTINI, HAR ȘI PACE DE LA DUMNEZEU-TATĂL ȘI DE LA DOMNUL NOSTRU
IISUS HRISTOS, IAR DE LA NOI, ARHIEREȘTI BINECUVÎNTĂRI !

HRISTOS A ÎNVIAT !

«Dumnezeu a înviat pe acest Iisus, căruia
noi toți sîntem martori» (Fapte 2, 32).

Iubiți credincioși,

Postul mare și săptămîna Sfințelor Patimi a fost pentru noi timp de meditație, de reculegere și de pregătire duhovnicească deosebită în așteptarea slăvitului și strălucitului praznic pe care îl sărbătorim astăzi. Slujba prohodului Domnului oficiată vineri seara a încheiat ciclul de-niilor care, mai întii, ne-au creat simțăminte de întristare și duioșie, amintindu-ne de evenimentele cînd Cel care venise în lume pentru mîntuirea oamenilor a fost trădat, batjocorit, scuipat, condamnat, răstignit pe cruce și îngropat. «*Chinuit a fost, dar s-a supus și nu și-a deschis gura Sa ; ca un miel spre junghiere s-a adus și ca o oaie fără glas înaintea celor ce o tund, așa nu și-a deschis gura Sa*» (Isaia 53, 7).

În al doilea rînd, aceste slujbe, unora dintre noi, ne-au răscolit amintirile sfinte și scumpe din anii copilăriei, dar pe toți deopotrivă, ne leagă de evlavia străbunilor noștri, care, de-a lungul veacurilor, au mărturisit și au păstrat credința cea dreaptă în Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Dar mai presus de toate, la aceste momente s-a adăugat trăirea sufletească și pătășia fiecăruia dintre noi la patimile, moartea, punerea în mormînt, iar acum la Învierea Sa din morți, așa cum ne încredințează Sfîntul Grigore Teologul cînd spune : «ieri m-am răstignit împreună cu Hristos, astăzi împreună cu El mă preamăresc ; ieri am murit împreună cu El, astăzi împreună cu El dobîndesc viață ; ieri împreună cu El m-am îngropat, astăzi împreună cu El mă ridic din morți».

Frați creștini,

În aceste momente de luminoasă prăznuire sîntem stăpîniți de o aleasă bucurie cînd ne salutăm creștinește unii pe alții, prin cuvintele «*Hristos a înviat*» (Marcu 16, 6) rostite pentru prima dată lîngă mormîntul Domnului de către îngerul care vestea femeilor mironosițe minunea și adevărul Învierii.

Adevărul Învierii Domnului a străbătut veacurile, ajungînd pînă la noi prin martorii care au văzut cu ochii lor această minune. Acești martori nu sînt doi sau trei, ci mai mulți, în primul rînd femeile mironosițe, cei peste cinci sute de oameni cărora Mîntuitorul li s-a arătat după înviere și Sfinții Apostoli care ne-au lăsat mărturii în scrierile Noului Testament.

După ce s-a arătat Mariei Magdalena, apoi la doi dintre ucenici care mergeau la o țarină (Marcu 16, 9, 12), precum și altor mironosițe și apostoli, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, pentru a spulbera îndoiala cu privire la învierea Sa din morți, li s-a arătat din nou astfel: *«Și fiind seară, în ziua aceea, întâia a săptămîinii (duminica) și ușile fiind încuiate, unde erau adunați ucenicii de frica Iudeilor, a venit Iisus și a stat în mijloc și le-a zis: Pace vouă! Și zicînd acestea, le-a arătat mîinile și coasta Sa. Deci s-au bucurat ucenicii, văzînd pe Domnul»* (Ioan 20, 19—20). Toma, unul din cei doisprezece, nefiind de față și spunînd celorlalți că nu va crede dacă nu se va convinge cu propriile lui simțuri, Iisus li s-a arătat din nou cînd era și acesta care, văzîndu-L și pipăindu-L a făcut cutremurătoarea și impresionanta declarație de încredințare și de mărturisire sinceră: *«Domnul meu și Dumnezeu meu»* (Ioan 20, 28). Atunci Domnul Iisus a răspuns: *«pentru că M-ai văzut ai crezut. Fericiți cei care n-au văzut și au crezut»* (Ioan 20, 29). A doua parte a acestui răspuns este valabilă și pentru noi creștinii de astăzi și pentru toți cei ce vor urma după noi, pînă la sfîrșitul veacurilor. Mîntuitorul i-a întărit apoi în credință și prin alte multe semne doveditoare, arătîndu-li-se timp de patruzeci de zile și vorbindu-le despre împărăția lui Dumnezeu (Fapte 1, 3).

Dacă la prima veste a învierii, adusă de femeile mironosițe, ucenicii *«nu le-au crezut»* (Luca 24, 11), iar Sf. Apostol Toma nu s-a convins cînd ceilalți apostoli i-au istorisit că au văzut pe Domnul, prin nenumăratele semne și arătări ce au avut loc în decursul celor 40 de zile pînă la Înălțare, ei s-au încredințat pe deplin de marea minune a Învierii Domnului.

Sf. Apostol Petru, pentru care acest adevăr a devenit incontestabil, s-a adresat unei mari mulțimi de oameni, în ziua Cincizecimii la Ierusalim, cînd a vorbit despre Învierea lui Hristos că n-a fost lăsat în locașul morților sufletul Lui, și nici trupul Lui n-a văzut putreziciunea. *«Dumnezeu a înviat pe Iisus, Căruia noi toți sîntem martori»* (Fapte 2, 31—32). Și mai departe, tot Sf. Apostol Petru spune: *«căci noi nu putem să nu vorbim cele ce am văzut și am auzit»* (Fapte 4, 20). Iar Sf. Apostol Ioan declară: *«ce am văzut și am auzit, aceea vă vestim și vouă»* (I Ioan 1, 3). Apoi, în calitate de martor ocular, același apostol, după ce descrie pe larg minunea Învierii Domnului, arată că a făcut aceasta și pentru noi cei de astăzi, precizînd: *«Iar acestea s-au scris, ca să credeți că Iisus, este Hristos, Fiul lui Dumnezeu și, crezînd, viață să aveți în numele Lui»* (Ioan 20, 31).

Adevărul Învierii Domnului a reprezentat cheia de boltă pentru credința femeilor mironosițe, a apostolilor, a mucenicilor, a sfinților și a tuturor creștinilor dintru începuturi și pînă astăzi. Astfel, adevărul învierii l-a schimbat pe Pavel dintr-un înversunat persecutor în apărător al creștinismului. Adevărul învierii i-a transformat pe apostoli din

slabi în puternici și din fricoși în curajoși propovăduitori ai lui Hristos. Credința în înviere i-a determinat pe sfinții și mucenicii pomeniți în calendarul nostru să-și închine și chiar să-și dea viața pentru Hristos.

Iubiți credincioși,

Învierea Domnului este garanția învierii noastre, așa cum ne încredințează Sf. Apostol Pavel zicînd: «*Cel ce a înviat pe Hristos din morți va face vii și trupurile voastre cele muritoare, prin duhul Său, care locuiește în voi*» (Romani 8, 11). În altă parte, același Sf. Apostol ne întărește credința și nădejdea învierii noastre prin cuvintele: «*Hristos a înviat din morți fiind începătură (a învierii) celor adormiți. Că de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om și învierea morților. Căci, precum în Adam toți mor, așa în Hristos toți vor învia*» (I Corinteni 15, 20—22).

Prin învierea Sa din morți, Iisus Hristos ne-a arătat că moartea nu este punctul definitiv cu care se încheie viața noastră, ci numai o graniță ce desparte viața de aici de cea de dincolo de mormînt, viața trecătoare de cea veșnică. De aceea, Sf. Ioan Gură de Aur spune că pentru noi «mutarea din această viață se numește în loc de moarte, adormire și somn». Asemenea bobului de grâu care, aruncat în brazdă, învie pentru o nouă viață, moartea reprezintă pragul de trecere spre veșnicie după cuvintele Mîntuitorului care ne asigură spunînd: «*Eu sînt învierea a viața; cel care crede în Mine, chiar dacă va muri, va fi viu*» (Ioan 11, 25). Dar spre deosebire de natură care în fiecare primăvară învie și apoi intră din nou în întunericul morții, învierea noastră va fi veșnică.

Credința în învierea Domnului a constituit pentru creștinii de la început și pentru strămoșii noștri, de-a lungul veacurilor, un izvor nesecat de optimism și nădejde în viața veșnică, manifestate și concretizate prin simboluri creștine încrustate în piatră, marmură, și alte materiale de durată, care pe lângă profunzimea lor semnificație creștină, au dovedit originea, statornicia și continuitatea noastră pe aceste locuri moștenite de la străbuni.

Astfel, pe un braț de cruce din secolul al VI-lea descoperit și păstrat într-un muzeu din țara noastră, se poate citi următoarea inscripție în limba latină: «în moarte stă învierea»¹, iar pe o piatră de mormînt din aceeași vreme se pot citi aceste cuvinte în limba greacă: «acum am ajuns printre cei dreți în nădejdea învierii și a fericirii vieții veșnice»², scrise la dorința a doi soți creștini bătrîni, exprimată înainte de moarte.

Așadar, și noi cei de azi, încredințați de adevărul învierii Domnului, ne întîmpinăm în fiecare an la acest praznic, și în continuare, timp de 40 de zile, pînă la Înălțarea Domnului, cu salutul creștinesc de «Hristos a înviat» și răspundem «Adevărat a înviat». Acest salut reprezintă mărturisirea aceleiași credințe, iar mărturisirea implică responsabilitatea din partea noastră, în sensul de a face dovada credinței noastre prin fapte. În afară de propovăduirea dovezilor scripturistice și a învățăturilor Sf. Părinți cu privire la adevărul Învierii Domnului, noi creștinii

1. † Epifanie Tomitanul, *Crucea și învierea în vechi inscripții din Dobrogea*, în «Telegraful Român», nr. 15—18, din 1981, p. 4. 2. *Ibidem*, p. 7.

trebuie să aducem ca mărturie a credinței noastre în acest adevăr, viața și faptele noastre. Ca vestitori ai Învierii Domnului trebuie să se vadă în viața și în lucrarea noastră chipul lui Hristos cel înviat. Să ne străduim deci a fi și noi martori ai Învierii Domnului, prin viața și faptele noastre. De aceea, în această zi de mare praznic creștinesc, așa cum ne îndeamnă o cântare din slujba canonului pe care o ascultăm în această vreme, se cuvine să ne «curățim simțirile și să vedem pe Hristos strălucind cu neapropiată lumină a Învierii...», căci «*Domnul a înviat pentru îndreptarea noastră*» (Romani 4, 25).

Binecredincioși creștini,

Potrivit îndemnului Sf. Apostol Pavel, după cum «*Hristos a înviat din morți prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții*» (Romani 6, 4), se cuvine ca să murim păcatului și să înviem la o viață nouă, fără de care nu putem să ne bucurăm întru Domnul. Să fim cu luare aminte la datoriile creștinești și cetățenești. Ceea ce mărturisim să și păstrăm cu sfințenie și fără îndoială, fiind astfel statornici în învățătura primită de la înaintași, pentru că așa cum spune Sf. Iacov «*cine se îndoiește este asemenea cu valul mării, mișcat de vânt și aruncat încoace și încolo*» (Iacob 1, 6). Credința noastră în adevărul învierii să fie însoțită de fapte bune în slujba semenilor pentru a nu deveni «*aramă sunătoare și chimval răsunător*» (I Corinteni 13, 1). Împreună cu toți cetățenii care lucrează în fabrici, laboratoare, institute și pe ogoare să ne aducem și noi aportul la bunăstarea patriei și la sporirea binelui obștesc.

După învierea Sa, Domnul s-a adresat sfinților Săi ucenici și apostoli cu aceste cuvinte : «*Pace vouă*». Biserica noastră, prin slujitorii ei, propovăduiește și se roagă neîncetat «*pentru pacea a toată lumea*». Conducerea țării noastre și întregul popor, în zilele noastre, când omenirea este amenințată de o nouă conflagrație mondială, acordă o importanță deosebită problemei dezarmării și, în primul rând, dezarmării nucleare, în vederea asigurării unei păci drepte și durabile în lumea întreagă.

În această zi a Sf. Paști să ne unim și noi cugetele în rugăciuni fierbinți și stăruitoare pentru triumful binelui asupra răului și înscăunarea păcii în locul vrăjmășiei.

Adresându-vă de Sfintele Paști cele mai bune urări de prăznuire luminoasă cu sănătate deplină și alese bucurii duhovnicești, rog stăruitor pe «*Dumnezeul păcii, Cel care, prin sângele unui testament veșnic, a sculat din morți pe Păstorul cel mare al oilor, pe Domnul nostru Iisus Hristos, să vă întărească în orice lucru bun, ca să faceți voia Lui și să lucreze în noi ceea ce este bine plăcut în fața Lui, prin Iisus Hristos, căruia fie slava în vecii vecilor, Amin!*» (Evrei 13, 20—21).

HRISTOS A ÎNVIAT !

† **EPIFANIE**
EPISCOPUL BUZĂULUI

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

MEDITAȚIE ÎN SFÎNTA ȘI MAREA JOI

«Cămara Ta Mîntuitorule o văd împodobită și îmbrăcăminte nu am ca să intru într-însa. Luminează-mi haina sufletului meu, Dătătorule de lumină și mă mîntuiește» (Luminînda zilei).

După o zi de glorie : Intrarea triumfală a Domnului în Ierusalim și cea din urmă, din viața Lui pămîntească, pășim în Săptămîna Sfințelor Patimi cînd, puțin cite puțin începe să se întrevadă Crucea Golgotei, suferințele Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, pentru mîntuirea neamului omenesc.

Biserica, chiar din primele zile ne pune în față mai multe icoane instructiv-educative pregătitoare :

Luni «se face pomenirea de fericitul Iosif, cel prea frumos» și curat ca să ne îndemne și pe noi la curățenie trupească și sufletească, credință tare, jertfă și iertare : el iertîndu-și frații care l-au vindut ;

Marti, Sfinții Părinți au hotărît să se facă pomenire de cele zece fecioare ; cele înțelepte aveau untdelemn, în candelile lor și privegheau, iar cele nebune nu aveau și nici nu privegheau, pildă și pentru noi să fugim de purtarea celor cinci fecioare nebune și să fim cu cele cinci fecioare înțelepte ; s'ă avem untdelemn al faptelor bune și să fim mereu în rugăciune și în case și-n bisericile noastre ortodoxe.

Miercuri, ei «au hotărît să se facă pomenire de femeia cea păcătoasă, care a uns cu mir pe Domnul» (Sinaxarul zilei), ca și noi să-I aducem cel mai mirositor mir : rugăciunile, cîntările și îngenunchierile noastre, părerea de rău pentru greșelile noastre, pocăința, și cu Mîntuitorul, în inimă să pășim pe drumul de durere al Lui : Golgota și Crucea.

Joi, Sfinții Părinți au stabilit să se prăznuiască patru mari evenimente din viața Domnului : a) *Spălarea picioarelor ucenicilor Săi*, b) *Cina cea de taină* «adică predarea înfricoșatelor Taine» (Sinaxarul zilei), c) *rugăciunea lui Iisus, din Grădina Ghetsimani* și d) *trădarea lui Iuda*.

Ne ocupăm numai de : *Cina cea de taină și de Rugăciunea lui Iisus din această grădină* : în partea a II-a a acestei meditații ne vom ocupa de luminînda : *Cămara Ta Mîntuitorule...*, imn ce se cîntă în pri-Glasul Bisericii

mele patru zile din săptămîna aceasta, a Sfințelor Patimi și care pe mulți credincioși i-a adus cucerțiți și transformați la picioarele Mîntuitorului.

a) *Cina cea de taină.*

Mîntuitorul, după ce a spălat picioarele ucenicilor Săi, «S-a îmbrăcat din nou cu haina Sa. S-a așezat la masă» (Sinaxarul zilei) și le-a vorbit mult și despre iubire : să se iubească unii pe alții și despre vinzarea Sa apropiată. După puțin timp luînd pîinea a zis : «Luați, mîncăți acesta este trupul Meu. Și luînd paharul și mulțumind, le-a dat zicînd : «Beți dintru acesta toți, că acesta este sîngele Meu al Legii celei noi» (Matei 26, 26—28).

El, în instituirea acestei Taine, Sfînta Împărtășanie, a fost pîinea dospită, nu azima. Pîinea crește și umple măsura în care a fost pusă coca, are principii de viață, cum are și Sfînta Cuminecătură ; azima nu crește, nu se dezvoltă și nu umple măsura, în care a fost pusă inițial, de aceea Biserica Ortodoxă a folosit și folosește pîinea dospită în oficierea Sf. Euharistii.

Și continuă : «Aceasta să faceți spre pomenirea Mea» (Luca 22, 19), adică celebrarea Sfîntei Euharistii, a Sfîntei Liturghii. Și au oficiat-o și Sfîntii Apostoli «frîngînd pîinea» în viață fiind și urmașii lor : episcopi și preoți, care toți au primit harul Sfîntului Duh, de sfințire, darul preoției, de a transforma pîinea în Preacuratul Trup al Domnului și vinul în Preacuratul lui Sînge.

Iar Sfînta Euharistie nu este numai o îmbogățire de har, pentru cei ce se împărtășesc, ci «este o împărtășire de Hristos Însuși», izvorul vieții noastre. Vedem, deci, că această înfricoșată Taină, de care trebuie să ne apropiem cu multă cucernicie și frică și bine pregătiți sufletește că și Sfîntul Pavel zice : «Să se cerceteze omul pe sine și așa să mănînce din pîine și să bea din pahar, căci cine mănîncă și bea cu nevrednicie osîndă își mănîncă și bea, nesocotînd trupul Domnului» (I Cor. XI, 28—29), nu se poate săvîrși, oficia decît de persoanele sfințite, prin hirotonie legală, cum am arătat, și nu de alte persoane, fără hirotonie. Iar cine ar încerca să officieze această Taină, nefiind preot, fără sfînta Masă, cu Sfînte Moaște, fără sfînt Antimis, Cruce, rugăciunile consacrate sfințirii Darurilor, arătate de Liturghier etc..., greșește amarnic față de Jertfa Mîntuitorului și încercarea lui este zadarnică că Sfîntul Duh nu s-a pogorît să sfințească pîinea și vinul și ele rămîn pîine și vin obișnuit și cei ce mănîncă și beau, din ele, nu se împărtășesc cu adevărat, deși ei zic că s-au împărtășit, și nu se unesc cu Hristos și nu sînt cu El și nu pot avea viață veșnică că Domnul zice : «Adevăr vă zic vouă, dacă nu veți mîncă trupul Fiului Omului și nu veți bea sîngele Lui, nu veți avea viață în voi» (Ioan 6, 53), sau : «Cel ce mănîncă trupul Meu și bea sîngele Meu rămîne întru Mine și Eu întru el» (Ioan 6, 56).

b) *Rugăciunea Mîntuitorului din Grădina Ghetsimani.*

«La sfîrșitul cînei s-a dus cu ucenicii în Muntele Măslinilor, într-un loc numit Ghetsimani» (Sinaxarul zilei) și : «le-a zis : întristat este su-

fletul Meu pînă la moarte. Rămîneți și privegheați împreună cu Mine. Și mergînd puțin mai înainte a căzut cu fața la pămînt, rugîndu-se și zicînd: Părintele Meu, de este cu puțință, trecă de la Mine paharul acesta! Însă nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiești» (Matei 26, 38, 39). Ucenicii, fiind obosiți de greutatea zilei și mîhniți că Dascălul lor va fi vîndut de unul dintre ucenicii Lui, au adormit și nu s-au rugat cu El.

Observăm, la această rugăciune mai multe trepte sau metode:

a) *Îndepărtarea*. Sfîntul evanghelist Luca și precizează această îndepărtare: «S-a depărtat de ei ca la o aruncătură de piatră» (Luca 22, 41), îndemn și pentru noi că atunci cînd voim să ne rugăm, să stăm de vorbă cu Dumnezeu, Părintele nostru, să ne îndepărtăm de lume, de zgomotele ei.

b) *Singurătatea*. Și fiind singur, ucenicii dormeau, se pregătea de rugăciune, în acest loc retras al grădinii. Aici era și o peșteră și tradiția ne spune că adesea Domnul venea aici și se ruga, în multe seri, Tatălui. Și chiar El, cînd a vorbit despre rugăciune a recomandat singurătatea în rugăciune zicînd: «Iar tu cînd te rogi, intră în camera ta, închizînd ușa roagă-Te Tatălui tău care este în ascuns și Tatăl tău, care vede în ascuns va răsplăti ție» (Matei 6, 6).

c) *Cucernicia*. Domnul retras și rămas singur «îngenunchind» ca semn de smerenie (Luca 22, 41) «își încrucișează mîinile, legămînt în fața Tatălui și se aruncă la pămînt», cum a relatat și Sfîntul Evanghelist Matei (26, 39), semn de jertfă, rugăciunea Lui, dată de același Evanghelist, mai sus, era de o foarte mare concentrare. Sfîntul Evanghelist Luca zice: «Și sudoarea Lui s-a făcut ca picăturile de singe care picurau pe pămînt» (Luca 22, 44). De aici se vede cîtă frămîntare, zbucium, concentrare la rugăciune și durere totodată că sta de față paharul pe care trebuia să-l bea: răstignirea Sa și moartea Sa.

c) *Încrederea*. Domnul își încheie rugăciunea, cum am menționat, cu cuvintele: «Nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiești» (Matei 26, 39). Se încrede Tatălui, se supune și este ajutat: un înger se pogoară și-L ajută. Fața i s-a luminat, sufletul își dobîndește încrederea și liniștea și-i gata să meargă spre jertfire.

Treptele sau metoda folosită de Domnul în această rugăciune: *îndepărtarea*, *singurătatea*, *cucernicia* (evlavia) și *încrederea*, în ajutorul de la Dumnezeu au fost îndeplinite și de urmașii Domnului: Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți, Sfinții Mucenici, sfinții pustnici, sfințele fecioare și de toți credincioșii. Mai ales fără cucernicie și încredere rugăciunea nu poate să se numească rugăciune. Rugăciunea fariseului tocmai de cucernicie și de încredere era lipsită, deoarece nu a fost ascultată. «Rugăciunea lui s-a întors în păcat», cum spune psalmistul.

Încheiem această rugăciune din Grădina Ghetsimani a Domnului și arătăm, că dacă în fiecare rugăciune se stabilește un dialog, între cel care se roagă sau cei care se roagă, cu Dumnezeu, aici s-a evidențiat dialogul între Mîntuitorul ca Om și Tatăl Său, între Fiul și Părinte.

c) *Luminînda* : «*Cămara Ta, Mîntuitorule...*»

Redăm iarăși integral textul ei, deși l-am dat și la început : «Cămara Ta, Mîntuitorule, o văd împodobită și îmbrăcăminte nu am ca să intru într-însa. Luminează-mi haina sufletului meu, Dătătorule de lumină și mă mîntuiește». Imnul acesta care este o podoabă a imnografiei creștine și o haină de sărbătoare a Bisericii este foarte vechi. După unii ar fi compus de Roman Melodul «dulcele cîntăreț», sec. VI, după alții ar fi compoziția lui Cozma de Maiuma, sec. VIII, el compunînd și Tricîntările (canoanele) din Săptămîna Sfintelor Patimi și odată cu ele a compus și această *Luminînda*.

Cîntînd sau numai ascultînd această cîntare, melodia ei, unită cu conținutul de idei pătrund în sufletul nostru și-l umplu de mireasmă duhovnicească aleasă, pregătindu-l să participe la Patimile Domnului. Se dezvoltă și multe sentimente de : evlavie, bunătate, blîndețe, pace, iubire etc..., sîntem transformați lăuntric, sîntem parcă alți oameni, oameni noi. Dar imnul acesta nu are influență numai asupra noastră, ci el a avut de-a lungul veacurilor mare influență și asupra tuturor credincioșilor, din întreaga ortodoxie și asupra poporului nostru, care l-a cîntat și ascultat cu multă evlavie și dragoste. Și luminărica de ceară, din seara Deniilor, de multe ori era picurată de stropi de lacrimi ce curgeau din ochii lui, rodul evlaviei lui față de slujbele bisericești, de imnografie, printre care și această *Luminînda* și care imnografie, pentru el, popor ortodox, «nu este o poezie fără adevăr, o simplă expresie a subiectivității lui», ci o realitate obiectivă ce redă în formă de poezie, întreaga învățătură ortodoxă.

Ne întrebăm care este această Cămară a Mîntuitorului, pe care o vedem împodobită ? Această cămară, — poetul a folosit o metaforă — este împărăția cerurilor, despre care a vorbit (și) Ioan Botezătorul zicînd : «Pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor» (Matei 3, 2). Despre această împărăție a vorbit adesea și Domnul Iisus. El zice : «Căutați mai întii împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui...» (Matei 6, 33), sau : «Feriți voi cei săraci, că a voastră este împărăția lui Dumnezeu» (Luca 6, 20) ; ori : «Împărăția lui Dumnezeu este în mijlocul vostru» (Luca 17, 21). Au vorbit despre ea și sfinții Apostoli. Sfîntul Pavel arată că în această împărăție nu va intra nimic necurat (Efes. 5, 5). Și sînt multe texte scripturistice care vorbesc despre împărăția cerurilor.

Și podoabele acestei Cămări, împărăția cerurilor, sînt multe : cîntările ingerilor, auzite și de prorocul Isaia : că «strigau unul către altul zicînd Sfînt, sfînt, sfînt Domnul Savaot, plin este tot pămîntul de mărirea lui. Și din pricina acestor strigăte, porțile se zguduiau din țîșinele lor» (Isaia 6, 3—4), tronuri de Heruvimi și Serafimi, lumini strălucitoare, miresme alese, binemirositoare, bucurie permanentă, lipsa durerii și morții, pace și fericire veșnică. Sfîntul Pavel răpit pînă la al treilea cer a prins ceva din strălucirea acestei Cămări a Mîntuitorului (împărăția lui Dumnezeu, că zice : «Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit și la inima omului nu s-au suit, pe acestea le-a pregătit Dumnezeu, pentru cei ce-L iubesc pe El» (I Cor. 2, 9).

Cîntarea spune mai departe : «Și îmbrăcăminte nu am ca să intru într-însa..., în acea bucurie, strălucire și fericire și unde, cum spune și

Mîntuitorul : «Cei drepti vor străluci ca soarele, intru împărăția Tatălui lor» (Matei 13, 43).

Se pune întrebarea cum, prin ce mijloace, să facem rost de această îmbrăcăminte, haine, și să intrăm și să fim alături de Sfinții care sînt acolo? Nu este greu. Chiar în acest Post, noi ne-am procurat această îmbrăcăminte, mai mult sau mai puțin prin : rugăciuni smerite, post deplin, ajutorarea celor lipsiți, iertarea celor ce ne-au greșit, sfințenia vieții, curăția trupului și a sufletului nostru, blindețe : «Fericiți sînt cei blinzi că aceia vor moșteni pămîntul» și cerul se înțelege, bunătate, hărnicie, muncă că aceasta mai ales ne face să înmulțim talantul ce ni s-a dat și să auzim cuvîntul Domnului : «Intră intru bucuria Domnului tău», muncă în toate sectoarele de activitate, pace, bunul cel mai de preț al omenirii de totdeauna.

Iar firele din care sînt țesute aceste haine preafrumoase, nu sînt din fire obișnuite și nici chiar de aur, sau mătase, ci fire, țesătură, beteală de multiple virtuți și de aceea strălucesc așa de tare, și sînt mult plăcute Mîntuitorului. Și cînd ne vede îmbrăcați cu ele, pe loc ne cheamă în Cămara Sa.

Și chiar această cîntare, «Luminînda» de care ne ocupăm, prin melodia ei cuceritoare, storcînd lacrimi și cuvintele ei adînci, cum am spus, ne ajută, ca mai ales, în această Săptămîna Mare, să ne strălucim haina sufletului nostru și să intrăm în Cămara Lui. La aceasta să mai adăugăm și felul de a ne ruga, după treptele sau metoda de rugăciune, dată de Mîntuitorul, în Grădina Ghetsimani : retragere, singurătate, cucernicie (evlavie) și încredere în Dumnezeu.

Se bucură Domnul Iisus mult, că noi ne-am trudit și încă ne trudim ca să dobîndim această îmbrăcăminte scumpă și care nu se mai învechește niciodată și să fim cu El că zice : «voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine» (Apoc. 3, 20) și : «Unde sînt Eu să fiți și voi», să fim cu El în împărăția cerurilor : «Ca fii și moștenitori ai lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos» (Gal. 4, 7).

Altă cămară strălucitoare este Ierusalimul cel de sus, cel ceresc, văzut de Sfîntul Ioan Evanghelistul coborîndu-se din cer : «Și am văzut cetatea sfîntă, noul Ierusalim, pogorîndu-se din cer de la Dumnezeu, gătită ca o mireasă, împodobită pentru mirele său» (Apoc. 21, 2) și care este identic cu Cămara Mîntuitorului, din această Luminînda și cu împărăția lui Dumnezeu. O cămară strălucitoare este și «Biserica Ortodoxă, păstrătoarea vistieriiilor harului, sălașul adevărului, grăirea Apostolilor..., ranele sfinților mucenici», și pe care Sfîntul Epifanie o numește un «colț al cerului», iar o cîntare glăsuiește : «În Biserica slavei Tale stînd, în cer ni se pare a sta» și care «este așezămînt sfînt, întemeiată de Cuvîntul cel intrupat al lui Dumnezeu» și : «pe care a cîștigat-o cu însuși sîngele său» (Fapte 20, 28).

Ea este «prezența anticipată a Împărăției lui Dumnezeu», cuprinzînd, în afară de comunitatea de credincioși — Biserica luptătoare și «Biserica cerească sau comunitatea sfinților». Iată o suprapunere și o identitate între : Cămara Mîntuitorului, Împărăția cerurilor, Ierusalimul cel ceresc și Biserica, prin comunitatea Sfinților, a celor ce sînt cu Domnul, în slava Lui.

Dar nici nu se poate intra în camera Mîntuitorului, în împărăția cerurilor fără Sfînta Biserică, fără harurile ei. Că nu este mîntuire, în afară de Biserică, cum remarcă și Sfîntul Ciprian, episcopul Cartaginei. Ea ne deschide ușa cerului, prin baia Sfîntului Botez, cînd ne îmbracă cu Iisus Hristos, prin Mirungere, cînd ne pecetluiește cu pecetea Duhului Sfînt. Și progresiv, Sfînta Biserică ne dă multe daruri și har prin Taina Sfîntei Mărturisiri, cînd ni se iartă păcatele, în urma unei îndelungate pocăințe, și haina sufletului nostru devine iarăși strălucitoare, prin taina Sfîntei Împărtășanii, cînd ne unim cu stăpînul Hristos. Și ajutorul ei este evident și-n celelalte Taine, Ierurgii, rugăciuni etc., ca noi întăriți, ajutați, sfințiți să ne putem țese haină vrednică de Camera Mîntuitorului, prin coroana de virtuți.

De multe ori haina sufletului nostru se întinează, și ea o curățăm, prin harul ei, dat de Mirele ei, sau dacă faptele bune, virtuțile noastre scad, ea le dă putere, le crește, cum ne dă ajutor și-n această Săptămîna Mare să avem haină vrednică de a intra în Camera Domnului.

În încheiere arătăm că și sufletul nostru este o Cămară a Mîntuitorului, că însuși El zice: «Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru» (Luca 17, 21), iar Sfîntul Pavel spune: «Nu știți oare că voi sînteți templul lui Dumnezeu, și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi?» (I Cor. 3, 14). Conchidem că ne vom țese haină de a intra în Camera Lui, numai curățîndu-ne sufletul de păcate și făcînd fapte bune și iubind și ascultînd de Biserica Ortodoxă și ținînd învățăturile ei ca să ne sfințească și să ne dea harul său.

Arhid. Prof. IOASAF GANEA

PREDICĂ ÎN SÎMBĂTA CEA MARE

Așa după cum se îngroapă sămînța toamna în pămînt pentru ca prin mărvara să încolțească și să dea viață, tot la fel și Mîntuitorul Hristos se îngroapă astăzi pentru noi oamenii, spre a ne dărui viață nouă — învierea.

Au trecut chinurile crucii, batjocurile mulțimii, risul celor bătrîni și al ostașilor...

De acum este rîndul și cinstei — al unei îngropări onorabile. Pe trupul biciuit, plin de răni și vînatăi, se toarnă untdelemn scump și arome. Se înfășoară în giulgiuri albe. Astfel, se îngroapă Cînstitul Trup al Domnului în mormînt nou de piatră într-o grădină de către Iosif din Arimateea. Abia acum, s-a potolit furtuna dezlănțuită de răutatea omezească, iar Hristos este lăsat în pace de dușmanii infuriați, care se îndreaptă spre casele lor. Dumnezeiescul Învățător, «cu trupul adormind ca un muritor», rămîne înconjurat numai de cei apropiați ai Săi.

Iar o liniște adîncă, se lasă peste Ierusalim și împrejurimi...

În fața ochilor noștri stăruie totuși imaginea cutremurătoare a Patimilor Domnului. Gîndul la chipul înșingerat și batjocorit al Dumneze-

iescului Pătimitor, la fețele mîhnite și întristate ale sfinților ucenici și cuvioaselor femei cutreieră pe drumul nesfirșit al fiorului ființei noastre. Neliniștit și întristat este sufletul nostru de durerile cumplite ale Patimilor și Morții Mîntuitorului.

Ce au fost în stare oamenii să facă cu Domnul în grădina Ghetsimani, în fața lui Pilat și mai cu seamă acolo sus pe Golgota ! Chiar cea mai împietrită inimă este mișcată de chinurile și torturile de pe Golgota. Este greu să te gîndești la toate acestea și să rămii totuși nepăsător. Mîntea însăși refuză să le înțeleagă. Durerile Patimilor capătă cu atît mai mari dimensiuni, gîndindu-ne că sînt suportate chiar de către cel mai mare binefăcător al omului, de Domnul și Mîntuitorul lumii. Imaginea actului nedreptății, al nerecunoștinței omului față de Domnul este de-a dreptul izbitoare și revoltătoare. Dar dincolo de aceste gînduri și simțăminte creștine, curate și drepte, important este de a pătrunde și mai adînc în esența lucrurilor, spre a înțelege ceea ce s-a săvîrșit de fapt în aceste momente de grea încercare.

În urma celor petrecute, de moment, s-ar părea o victorie a răului, o biruință a dușmanilor lui Hristos, care chinuindu-L, batjocorindu-L și apoi omorîndu-L își realizează țelul urmărit.

La moartea Mîntuitorului se revoltă nemulțumită chiar și făptura neînsuflețită : «Întuneric s-a făcut peste tot pămîntul...», iar «catapeteasma templului s-a sfișiat în două de sus pînă jos, și pămîntul s-a cutremurat și pietrele s-au despîcat» (Matei XXVII, 45, 51). Dar, așa cum glăsuiește cîntarea bisericească din această zi, mai bine este «să tacă tot trupul omenesc și să stea cu cutremur și nimica pămîntesc întru sine să nu gîndească...» (din troparul glasului V). Adevărul Tainei dumnezeiești este tot atît de repede și de bine intuit de rațiune cît și de inimă. Iar marele gînditor Pascal spune despre Dumnezeu că a voit ca adevărurile dumnezeiești să intre în inima noastră nu pe calea rațiunii, ci prin inimă în rațiune, pentru că lucrurile omenești trebuie să le cunoști mai întîi și apoi să le iubești, pe cînd pe cele dumnezeiești trebuie să le iubești mai întîi și apoi să le cunoști.

Așa se cade a fi înțelese și cele petrecute pe Golgota, atît prin prisma gîndului cît și a simțului. Căci, nu răstignitorii își realizează, de fapt, scopul urmărit, omorîndu-L pe Domnul, ci Hristos prin Patimile, Răstignirea și Moartea Sa realizează scopul final al venirii Sale în lume — mîntuirea ei.

Opera de mîntuire a Domnului, cu nimic și de nimeni, nu este și nu poate fi împiedicată. Chiar mai înainte ca Domnul să fie prins în Ghet-simani, în timp ce Iuda primește banii pentru a vinde pe Domnul, făcîndu-se, astfel, din ucenic, trădător, vedem cum femeia cea păcătoasă varsă lacrimi fierbinți de pocăință și unge cu mirul cel scump picioarele Domnului, primind iertare de păcate (Matei XXVI, 7—16). În timp ce dușmanii Domnului se adună și se sfătuiesc pentru a-L prinde și omorî, Mîntuitorul Iisus Hristos săvîrșește Cina cea de Taină, instituind, astfel, Taina Sfintei Euharistii, Taina unirii omului cu Dumnezeu, Taina supremei dragoste (Matei XXVI, 3—5 ; 17—29).

În Ghetsimani Domnul se întristează adînc de răutatea fără margini, de invidia, minciuna, păcatul și vrajba omenească. Firea Sa omenească

se împotrivesc chinurilor și morții. El se roagă : «Părintele Meu, de este cu putință, treacă de la Mine paharul acesta !» (Matei XXVI, 39). Sufletul I se tulbură. Suferințele nu sînt aparente, atît cele trupești, dar mai cu seamă cele sufletești : «Întristat este sufletul Meu pînă la moarte» (Matei XXVI, 38). Zbuciumul sufletesc, chinurile și durerile trupești și sufletești sînt fără margini. Mielul lui Dumnezeu merge, însă, mai departe, continuă a lua asupra Sa păcatele lumii. Și chiar în ultimele clipe nu încetează să învețe și să facă fapte bune : oprește mai întîi pe apostolul Petru de a lovi cu sabia pe cei veniți asupra Sa în Ghetsimani să-L prindă, învățîndu-l prin aceasta să iubească pacea, apoi vindecă pe ostașul rănit și scoate din ochii ucenicului lacrimi de pocăință. Și, în sfîrșit, mîngîie acolo sus pe Golgota pe femeile care plîngeau lîngă Crucea Sa, cerînd iertare de păcate de la Dumnezeu-Tatăl, celor care-L răstigniseră. Nu există obstacol în calea Domnului în împlinirea operei de mîntuire.

Iată-ne chiar lîngă Domnul răstignit pe cruce. Crucea Domnului — o mare taină, pe care nu o putem întru totul descoperi cu mintea și exprima în graiul omenesc. Cu frică și tăcere stînd lîngă Cel răstignit vedem iarăși cîteva din faptele Sale mîntuitoare : tilharul se căiește, primește iertare de păcate și intră în rai, ucenicului iubit i se încredințează ca mamă Prea Curata Fecioară, Maica Domnului, devenindu-i mamă, iar el fiu și prin el noi toți fiii ei.

În timp ce se părea că triumful dușmanilor lui Hristos își ajunsese apogeul, răstignind și omorînd pe cruce pe Domnul, se continuă lucrarea de mîntuire a lumii, chiar prin propriile acțiuni întreprinse de cei potriviți. Crucea devenind din instrument al morții rașezem al mîntuirii. De aceea crucea Domnului, după cum spune Sfîntul Apostol Pavel, pentru cei înțelepți, dar care nu o înțeleg, este nebunie, «iar pentru noi, cei ce ne mîntuim, este puterea lui Dumnezeu» (I Cor. I, 18). Tot la fel și moartea Sa, pentru unii este pricină de cădere, dar pentru adevărații creștini este biruință. Iar aici ne apropiem de măreția Tainei. Moartea, inevitabilă pentru orice om, se primește numai de bunăvoie ca om și de Mîntuitorul. Prin aceasta El trece peste acest hotar peste care îi este dat să treacă oricărui om. Și după cum nașterea era pentru El intrarea în viața pămîntească, așa și moartea este poarta prin care intră în cea împărăție tainică și puțin cunoscută de noi, unde se află sufletele tuturor celor repausați.

Și iată că acum, cînd totul se părea că luase sfîrșit, cînd pe fețele sfinților ucenici și ucenițe lacrimile nu se uscaseră încă, Mîntuitorul, sfărîmă puterea iadului și biruie puterea întunericului și răului, puterea diavolului și a morții, ridicînd la lumină dumnezeiască pe Adam cu tot neamul cel căzut, așa cum auzim și viersuitorul de la strană : «Cu trupul, moarte gustînd, Doamne amărăciunea morții o ai tăiat ...pre om împotriva ei l-ai întărit, blestemul celui de demult biruință chemînd, apărătorul vieții noastre...» (Din primul rînd de sedelne, glas 3).

Aici, dar, în «cele dedesubt» ale pămîntului se face începutul biruinței și slavei lui Hristos. De aceea icoana Învierii Domnului este mereu împreună cu cea a Pogorîrii la iad. Iar cîntările Învierii se împletesc permanent cu cele ale Crucii și Pogorîrii la iad. Așa înțelegem noi să vedem pe Hristos Mîntuitorul lumii ca Răscumpărător al lui Adam și al

întregului neam omenesc, cu înfățișarea Sa blindă și plină de dragoste, dar și gravă și plină de slavă, ca un Biruitor al puterilor iadului și morții.

Psalmistul David de Dumnezeu fiind inspirat, profetic, grăia : «Că nu vei lăsa sufletul meu în iad, nici nu vei da pe cel cuvios al tău să vadă stricăciunea» (Psalmul XV, 10). Iar Sfintul Apostol Petru în predica sa după Pogorîrea Duhului Sfint îi confirmă zisele, ca unele ce deja se împliniseră, spunînd : «că n-a fost lăsat în iad sufletul Lui și nici trupul Lui n-a văzut putreziciunea» (Fapte II, 31).

În iad cu sufletul se coboară Mîntuitorul Iisus Hristos spre a elibera sufletele tuturor dreptilor din Vechiul Testament. Și așa cum Prea Cînstitul Său Trup în mormînt fiind nu se supune stricăciunii, tot la fel și sufletul său în iad biruie puterea morții. Se supune legilor naturale la care sînt rînduiți toți oamenii, dar le biruie prin puterea Sa dumnezeiască, prin Învierea Sa. Așa glăsuiește și cîntarea bisericească : «De neschimbarea Dumnezeirii Tale și de patima Ta cea de voie Doamne, întru sine spăimîntîndu-se, iadul s-a tînguit ; mă cutremur de ipostasul cel nestrictat al trupului, vād pe Cel nevăzut luptîndu-se cu mine...» (Din al doilea rînd de sedelne, glas 3). Aici descoperim noi importanța atît de mare a acestui eveniment în mîntuirea noastră, după cum spune și Sf. Apostol Pavel, care interpretează astfel cuvintele psalmistului David : «Pentru aceea zice (psalmistul) — Suindu-se la înălțime, a robît robime și a dat darul oamenilor». Iar aceea că : «s-a suit — ce înseamnă decît că s-a pogorit în părțile cele mai de jos ale pămîntului ? Cel ce s-a pogorit, Acela este care s-a suit mai presus de toate cerurile, ca pe toate să le umple» (Efeseni IV, 8—10).

Suirea la cele mai de sus trebuie precedată de pogorîrea la cele mai de jos.

Pogorîrea la iad este o încununare a golirii Sale de slavă, punctul cel mai de jos al pogorămîntului Său, dar și începutul de biruință și slavă.

S-a pogorit la iad, propovăduind și aici «duhurilor ținute în închisoare» (I Petru 3, 19), așa cum propovăduise și pe pămînt la «poporul care stătea în întuneric... și în umbra morții», din ținutul Capernaumului, lîngă mare, în hotarele lui Zabulon și Neftalim (Matei IV, 13—16). Și aici se cădea, așadar, să lumineze lumina lui Hristos, pentru ca întreg numelui Lui, «tot genunchiul să se plece, al celor cerești, al celor pămîntești și al celor dedesubt» (Filipeni II, 10).

Iadul se cutremură și se înfricoșează de Pogorîrea Sa și strigă spunînd : «Stricatu-s-a puterea mea ; primitu-L-am ca pe unul din morți, dar nu pot să-L țin pe dînsul nicicum...» (Din Stihira a VI-a a Vecerniei).

Prin Moartea, Pogorîrea la iad și Învierea Domnului s-au împlinit cuvintele Sfintei Scripturi : «Unde îți este, moarte, biruința ta ? Unde îți sînt chinurile tale ?» (Osea 13, 14 ; I Corinteni XV, 55). Doar Mîntuitorul Hristos, cu trupul ca un muritor în mormînt iar cu sufletul ca un Dumnezeu și un Biruitor în iad, săvîrșește opera dragostei și biruinței în temnița cea întunecoasă și îngrozitoare a morții, înviind pe cei morți și propovăduindu-le Învierea (I Petru 3, 18). Pînă la venirea Mîntuitorului, pînă la Răstignirea Sa, Moartea și apoi Învierea Sa, lumea veche era stăpînită de fiorul cumplit al morții. Sfîrșitul inevitabil al morții temeluse

convingerea că omul este doar țărîna din care a fost luat și în care se întoarce apoi, și doar atît. Nimic mai mult. Moartea nivelează totul și dreptatea și viciul și puterea și slăbiciunea, geniul și ignoranța. Pesimismul profund, generat de moarte, trona chiar peste strălucita înțelepciune a împăratului Solomon care zicea : «Căci soarta omului și soarta dobitocului este aceeași : precum moare unul, moare și celălalt» (*Eclesiast* 3, 19). Și într-adevăr în lumea Vechiului Testament s-a perindat generație după generație rămînînd fără răspuns la veșnica și palpabila întrebare : «Dacă omul a murit o dată fi-va el iarăși viu ?» (*Iov* XIV, 14). La care omul cu adîncă mîhnire doar își zicea sieși : «să plec spre a nu mă mai întoarce, în ținutul întunericului și al umbrelor morții, țara de întuneric și neorînduială, unde lumina e totuna cu bezna» (*Iov* X, 21—22). Iar dorința de a trăi cuprindea pe omul Vechiului Testament mai ales în fața morții, în culmea disperării făcîndu-l să-și rupă din pieptul său cele mai fierbinți rugi către Dumnezeu. Sfînta Scriptură ne-a păstrat imagini cutremurătoare ale omului deznădăjduit, întins pe patul morții, care-și imploră prelungirea vieții : «Țip cumplit ca o rîndunică, gem ca o porumbiță. Ochii mei slăbesc uitîndu-se în sus, Doamne, sînt în mare cumpănă, nu mă lăsa !» (*Isaia* 38, 14). Dar în această explozie sufletească a omului disperat din lumea cea veche, înțelegem credința în necesitatea biruinței morții și a puterii ei, credința ca în ceva necesar, speranța în venirea celui ce avea să distrugă moartea și să aducă învierea, așa cum desprindem chiar din cuvintele aceluiași prooroc : «El va înlătura moartea pe vecie !» (*Isaia* 25, 8). Și totuși pînă la Mîntuitorul n-a fost nimeni, care sculîndu-se din mormînt să stăpînească întru totul moartea și să-i nimicească puterea ei asupra vieții. Căci tare a fost mormîntul săpat în stîncă în care a fost pus El, mare a fost piatra prăvălită la ușa lui pentru a închide pentru totdeauna ieșirea din el, sigure au fost pecetele, dar mai tare, mai puternică și mai sigură s-a arătat iubirea decît mormîntul, decît moartea, care pînă atunci era atotputernică.

La Răstignirea și Moartea Domnului, puterea păcatului omenesc a acoperit pămîntul. Să nu întunece și să copleșească, însă, mintea și inima noastră ! Să știm, doar, că păcatul înseamnă întuneric, neputință, lipsă, boală culminînd cu moartea. Aceasta-i puterea păcatului, dar nu aceasta este și adevărata putere.

Domnul nostru Iisus Hristos a suferit și a murit pentru a omori păcatul și consecințele păcatului din firea noastră omenească, pentru a omori omul cel vechi, cel stricăcios din noi și a învia pe cel nou, curat și fără păcat. Pentru aceasta creștinul adevărat de acum nu se înfioară atît de mult de moartea obișnuită, trupească, cît mai ales de cea sufletească, fiindcă cea dintîi este pentru el o trecere la viața cea adevărată, cea veșnică, iar moartea sufletească este pieire.

Domnul primește de bună voie patimile și moartea pentru a aduce în împărăția morții și întunericului puterea vieții și luminii. Din ranele Celui Răstignit și din Mormîntul Său țîșnesc pentru noi credincioșii izvoare de viață, iar lumina nemuririi Sale luminează împărăția morții și întunericului.

De aceea și noi astăzi, în Simbăta cea Mare, stînd cu inimile zdrobite de durere, aici în fața Sfîntului Epitaf, pe care este înfățișat Prea

Cinstitul Său Trup, așezat în mormînt, acum, cînd întunericul a acoperit pămîntul, iar limbile au amuțit, să ne ridicăm cu mintea din întunericul neînțelegerii și temerii și întăriți de credință și nădejde să pătrundem pînă înăuntrul Sanctuarului Patimilor Domnului, unde, cu adevărat, vom putea simți fiorul sfințeniei, fericirii, iubirii dumnezeiești. Vom vedea cu ochii credinței noastre în Cel Răstignit dragostea lui Dumnezeu pentru noi oamenii.

Este ultima zi din Postul cel Mare. Să trăim cele din urmă clipe de împreună îngropare a noastră cu Hristos, așa cum auzim citindu-se și în apostolul de la Sfînta Liturghie : «Cîți în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat... Ne-am îngropat cu El, în moarte...» (*Romani VI, 3—4*).

Numai așa sufletul nostru va presimți încă de pe acum Învierea lui Hristos și se va umple de bucurie văzînd, apoi, Sfînta Biserică îmbrăcată în veșmînt alb — ingeresc. Culoarea albă fiind simbolul luminii lui Hristos cel înviat, al luminii cerești, care a coplesit mormîntul Domnului, simbolul curățeniei noastre sufletești. Iată, cît de înțelept, a rînduit Sfînta noastră Biserică să se citească Sfînta Evanghelie cu Învierea lui Hristos, chiar acum înainte de Îviere !

Așadar, pregătiți fiind, din tot timpul Sfîntului și Marelui Post, să întîmpinăm, acum, cu inimă și gînd curat și Prea Slăvita Sa Îviere.

Pr. ION BĂJĂU

«VAI DE OMUL ACELA PRIN CARE VINE SMINTEALA» !

(*Matei, 18, 7*)

Omul trăiește în societate. Depindem unul de altul prin tot ce întrebuițăm pentru hrană, îmbrăcăminte, locuință, învățătură.

Sf. Apostol Pavel spune că toți sîntem un trup spiritual al lui Hristos și fiecare mădular în parte, bucurîndu-ne sau suferind împreună.

Prin faptul că locuim în comunități și familii, ne influențăm unii pe alții în vorbă, port sau fapte. De multe ori sîntem semănători buni, sau răi pentru semenii noștri, răspunzînd de faptele săvîrșite de aceștia sub influența noastră. A «sminti» pe cineva înseamnă o lucrare care poate să facă pe cineva să greșească, să-l ducă pe căi greșite, să-l scoată din minți. În Sfînta Scriptură a sminti pe cineva, înseamnă a-i da prilejul de păcătuire. «Vai de acela ce se face prilej de păcătuire». Cuvîntul are trei înțelesuri : 1) prilej de poticnire ; 2) de cădere ; 3) de păcătuire. De pildă : vezi un om pe care-l socoteai onest în căsnicia lui, săvîrșind păcatul adulterului. Pentru unii creștini, faptul poate constitui un prilej de poticnire, adică de deziluzie, de părere de rău ; pentru alții, prilej de cădere, adică socotind mincinos pe adulterin, socotește la fel și credința religioasă și în sfîrșit pentru alții, devine prilej de păcătuire, imitînd și el pe adulterin, făcînd adică la fel.

Găsim în Sfânta Scriptură cuvîntul Domnului care spune : «*Vai lumii de smintele, căci smintelele trebuie să vină*» (Matei 18, 7) sau «*E cu neputință să nu vină smintelele*» (Luca 17, 2). De ce «trebuie?». «De ce e «cu neputință?». Ușor de răspuns. Domnul care vedea în vreme că nu se putea ca omul, trăind în societate, să nu vină peste el aceste smintele, ne pune în gardă : «Nu faceți așa ! Vai de cel prin care vine sminteala».

În Sfânta Evanghelie de la Matei aflăm cuvîntul : «*Dacă te smintește, mîna sau piciorul tău, taie-le, iar de te smintește ochiul tău, scoate-l*» (18, 8—9), cuvinte ce vor părea neînțelese, și totuși dezlegarea lor este ușoară. Ispitele vin prin mîna, picior sau ochi (furt, mergere la localuri și case unde poți păcătuți sau «îți rănești» inima cu frumusețe străină), de unde se iscă desfrînarea și adulterul. De aici, datoria de a tăia în sufletul tău păcatul pe care-l faci cu mîna sau ochiul. Aici e vorba de imaginație, fiindcă poți păcătuți și fără un ochi sau picior ori mîna. Lămurirea e limpede. Sfinții părinți zic că dacă la luptele fizice, ca să biruiești trebuie să îndrăznești, la cele spirituale trebuie să fugi de ispită, mai ales de prilejurile de desfrînare.

Și Mîntuitorul, după proorocia dreptului Simeon ar putea fi o pricină de sminteală. «*Iată Acesta este pus spre căderea și scularea multora în Israel și semn de dispută*» (Luca 2, 34).

Și acesta a fost așa în tot cursul celor două milenii de creștinism. Unii au fost împotriva Lui iar alții L-au urmat pînă la moarte.

În unul din drumurile Domnului prin Țara Sfîntă, El a vorbit Apostolilor despre suferințele ce-L așteptau, despre răstignirea și moartea Sa. Și cu toate că le vorbea și de învierea Sa, Petru, cel ce era cu un pas înaintea celorlalți ucenici, datorită firii Sale, în dragostea Sa către Domnul, spuse cuvintele acestea : «*Doamne, fii milostiv cu Tine însuși ! Să nu se întîmple cu Tine una ca aceasta !*». Domnul îi răspunde cu o dojană ce ni se pare aspră : «*Mergi înapoia mea, satano ! Sminteală Imi ești ; tu nu cugeți cele dumnezeiești, ci cele omenești*» (Matei 16, 22—23). Aici cuvîntul «sminteală» înseamnă «piatră de poticnire» — Apostolul, în dragostea lui către Domnul, nu înțelegea că jertfa de pe cruce era necesară mîntuirii oamenilor ; aceasta avea el să o înțeleagă mai tîrziu, după Pogorîrea Sf. Duh, cînd el și ceilalți aveau să sufere și să moară pentru Mîntuitorul.

Altădată, Domnul proorocind asupra ultimelor vremi, zice : «*Dar toate acestea sînt numai începutul durerilor. Atunci vă vor da la chinuri și vă vor ucide și veți fi urîți de toate popoarele pentru numele Meu... Atunci se vor sminti mulți și se vor vinde unul pe altul*» (Matei 24, 8—10 ; Marcu 13, 8).

Lucrul acesta s-a întîmplat în curgerea anilor, cunoscut fiind că în tălăzuirea omenirii multe conștiințe au căzut de la credință, adevărindu-se cuvintele Domnului.

De cîteva ori Mîntuitorul seamănă nevinovăția Sfîntului cu a pruncului, ceea ce a făcut pe pictori să-i înfățișeze pe îngeri ca pe copii. «*De nu vă veți face ca pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor*» (Matei 18, 3). Aceasta pentru că pruncii sînt smeriți și inocenți. Mîntuitorul iubea copiii și aceștia se lăsau luați în brațe și binecuvîntați de Domnul, de unde Sf. Ioan Hrisostom trage concluzia că Mîntuitorul avea chip plăcut, știut fiind că copiilor nu le plac ființele urite. «*Atunci aduceau*

la Dînsul și pruncii, ca să se atingă de ei» (Luca 18, 15). Cu prilejul acesta Domnul rostește niște cuvinte foarte grele : *«iar cel ce va sminti pe vreunul din micuții aceștia care cred în Mine, ar fi mai de folos pentru el să i se atîrne de gît o piatră de moară și să fie aruncat în adîncul mării»* (Matei 18, 6). Și cînd te gîndești cîți oameni învață, inconștienți, pe copii, să înjure sau să spună cuvinte urite, făcînd haz de aceasta.

Venind la seara Sf. Patimi, ne amintim cum Mîntuitorul, cu glas trist, spune ucenicilor Săi :

«În noaptea aceasta, toți vă veți sminti de Mine, căci scris este : bate-voi păstorul și se vor risipi olle turmei» (Matei 26, 31). Fără îndoială aici este vorba de lepădarea lui Petru, de trădarea lui Iuda, de fuga ucenicilor. Timp de mai bine de trei ani fuseseră martorii celor mai mari minuni ale Mîntuitorului, Petru făgăduia că nu-l va părăsi pe Domnul, la fel și ceilalți, și iată, cum a spus dreptul Simeon în templu, Domnul ajunge piatră de poticnire, de cădere. Să nu ne grăbim însă a învinovăți pe apostoli, căci și noi în cîte și în repetate rînduri n-am făcut ca ei. Și apoi, ei, după Cincizecime au ajuns să mărturisească pe Hristos-Dumnezeu prin viața și moartea lor. De aceea și Domnul a zis cu alt prilej : *«Ferice de cel ce nu se va sminti de Mine»* (Matei 11, 6 ; Luca 7, 23).

Cu privire la sminteală, Sf. Apostol Pavel are și el, cîteva sfaturi în epistolele sale. Așa de pildă, către Corinteni el scrie : *«Iar noi propovăduim pe Hristos cel răstignit, care pentru iudei este sminteală, și pentru elini nebunie»* (I Cor. 1, 23). În adevăr iudeii, împreună cu căpeteniile lor așteptau un Mesia războinic, care să le asigure hegemonia asupra altor popoare, și astfel ei s-au smintit și n-au crezut în Mesia Spiritual pe care L-au dus la răstignire. Se înțelege că nu toți iudeii s-au smintit, căci prima plămadă a Bisericii a fost formată din iudeii de la Cincizecime, Sf. Apostoli și alții care s-au convertit în decursul vremii și au scăpat de cele spuse de ei în curtea lui Pilat. De asemenea, pentru păgîni, credința într-un Dumnezeu întrupat, mort și înviat, era o nebunie. *«Și tu crezi în nebunia aceasta?»* întrebau persecutorii păgîni, la care se răspundea invariabil : *«sînt creștin!»*. Curînd însă, la predica apostolilor, păgîinii veniră în valuri, valuri, spre Mîntuitorul și apărură martirii și sfinții dintre păgîni. Din Pont pînă la Cartagina și Hispania și apoi în Țara Galilor și îndepărtata Indie, păgîinii au întins «nebunia crucii» peste tot, și Mîntuitorul devine pentru ei «Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat...».

Tot Sf. Apostol Pavel ne dă în Epistola către Romani acest sfat : *«așadar, să nu ne mai judecăm unul pe altul, ci gîndiți-vă mai bine să nu dați fratelui vostru pricină de poticnire sau de sminteală»* (Romani 14, 13), adică prilej de păcătuire. Este ceea ce spuneam la începutul cuvîntului nostru, că fără voia noastră putem fi exemple bune sau rele pentru semenii noștri și avem a da seama lui Dumnezeu pentru întreaga noastră comportare.

Ca să încheiem aceste gînduri vom sfîrși cu sfatul Sf. Apostol Pavel : *«vă rog fraților, să vă feriți de cei ce fac dezbinări și smînteli împotriva învățaturii pe care ați primit-o și păziți-vă de ei»* (Romani 16, 17), iar în alt loc e încă și mai categoric : *«de omul eretic după o sfătuire sau două, te ferește!»* (Tit 3, 10).

Este știut că sectarii sînt foarte mîndri, socotindu-se singurii deținători ai adevărului și ai mîntuirii.

Fericitul Augustin zice că dacă n-ar fi mîndrie, n-ar fi erezie. Mîndria lor merge pînă acolo că se socot fără păcate (jertfa Domnului i-a curățat), și nici nu pot păcătui, că sînt păziți de Domnul, de aceea nu zic rugăciunea învățată de Mîntuitorul, «Tatăl nostru», pentru că lor nu are ce să le ierte cînd ar zice: «Și ne iartă nouă...». Vedeți pînă unde duce Satan mintea omenească ca s-o piardă. De asemenea, iau din Sfînta Scriptură citate care le convin și le interpretează eronat, iar pe altele le înlătură. De exemplu, cînd e vorba de «*frații Domnului*» (Matei 12, 46), atacă fecioria Maicii Domnului fără a ține seamă că aceștia nu sînt numiți niciodată «*fiii Mariei*», fiindcă erau rude mai îndepărtate ale Mîntuitorului.

Altfel n-ar fi lăsat-o El, pe cruce, în grija ucenicului iubit Ioan, și n-ar fi făcut prima sa minune la Cana, la rugămintea ei.

O, și cum s-a adevărit proorocia ei: «*De acum mă vor ferici toate neamurile!*» (Luca 1, 48), proorocie care s-a împlinit de-a lungul a două milenii.

Deci fraților, să ne ferim a fi sminteală fraților noștri mai tineri, să le servim exemple bune prin viața noastră, prin cuvinte, fapte și atitudini, cum ne învață Mîntuitorul, noi înșine să ne păstrăm în dreapta credință.

«*Luați aminte de voi înșivă*» (Luca 17, 3).

Pr. OCTAVIAN POPESCU

RUGĂCIUNILE PENTRU MORȚI

Biserica, în calitatea ei de Trupul lui Hristos (Efes. 1, 23; 4, 12; I Cor. 12, 27 ș.a.) și ca deținătoarea autorității de cîrmuire în cele duhovnicești, se preocupă de mîntuirea credincioșilor săi în tot cursul existenței lor.

Sufletul omului, creat de Dumnezeu și înzestrat cu nemurire (Fac. 2, 7), continuă să trăiască și după moartea trupului. Din pilda bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr (Luca 16, 22) vedem că după moarte sufletul este judecat și răsplătit, potrivit faptelor săvîrșite în viața pămîntească. De asemenea din cuvintele Mîntuitorului către tilharul de pe cruce «astăzi vei fi cu Mine în rai» (Luca 23, 43), precum și din multe alte locuri din Sf. Scriptură (Evrei 9, 27; Rom. 2, 2 ș.a.) se vede că după moarte sufletul nu se nimicește, ci este supus judecății. Judecata nu s-ar putea săvîrși asupra cuiva lipsit de viață. De aici rezultă că prin nemurirea sufletului, ființa omenească nu-și pierde calitatea de mădular al Bisericii nici atunci cînd trupul încetează să trăiască; ea rămîne tot timpul în Trupul lui Hristos. Însuși Mîntuitorul a zis: «Cel ce crede în Mine va fi viu, chiar dacă va muri» (Ioan 11, 25), iar cu alt prilej tot Domnul spune «că toți trăiesc în El» (Luca 20, 38).

Tot din Sf. Scriptură mai știm că atunci cînd va fi rînduită Judecata cea din urmă vor învia și trupurile (Ioan 6, 39 ; Luca 20, 35—37 ; I Tes. 4, 16 ; I Cor. 15, 42—44) spre a lua și ele răsplata potrivit cu faptele, bune sau rele, lucrate în viața pămîntească, pentru că și trupurile — în unire cu sufletele — au luat parte la toate faptele vieții pămîntești.

Că toți cei adormiți în Domnul continuă să aparțină trupului Bisericii, se vede și mai clar din viața Sfinților. Aceștia au fost oameni ca și noi și au trăit viață pămîntească, dar au reușit, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu nevoia personală, să învingă păcatul și să cîștige virtuțile și sfințenia. După încheierea vieții pămîntești, ei au parte de nesfîrșită viață cerească și totodată au darul de a se ruga pentru noi. Ei alcătuiesc Biserica triumfătoare, deoarece au ajuns la vrednicia raiului și, în virtutea duhului iubirii, preamăresc pe Dumnezeu și se roagă pentru toți membrii Bisericii pămîntești luptătoare (Apoc. 4, 10—11 ; 5, 8 ; Evr. 9, 22—23 ș.a.). Există o strînsă legătură între noi, care aparținem Bisericii pămîntești luptătoare împotriva răului și între Biserica biruitoare din ceruri, deoarece facem parte din același Trup tainic al Domnului și fiindcă împreună slăvim pe Dumnezeu, ne rugăm și avem puterea iubirii, care menține și întărește legăturile noastre. În această privință, Sf. Apostol Pavel scrie : «V-ați apropiat de Dumnezeu, judecătorul tuturor și de duhurile dreptilor celor desăvîrșiți» (Evrei 12, 23).

Tot în același sens, fericitul Augustin scrie : «Sufletele credincioșilor care au murit nu sînt despărțite de Biserică... ele sînt mădulare ale lui Hristos».

Odată precizat acest adevăr, devine lesne de înțeles că Biserica nu poate rămîne nepăsătoare față de membrii săi răposați, ci se străduiește să le poarte de grijă, în nădejdea mîntuirii lor. Aspectul cel mai important al acestei purtări de grijă sînt rugăciunile pentru morți, pe care Biserica noastră le-a rînduit și le săvîrșește în toate prilejurile potrivite.

S-ar putea pune însă întrebarea : Mai poate ajuta Biserica pe cei morți, de vreme ce ei sînt judecați imediat după moarte, așa cum am arătat mai înainte ? Drept răspuns trebuie să precizăm că judecata sufletelor după moarte nu este definitivă, fiindcă acțiunea ei nu se exercită și asupra trupurilor, iar pe de altă parte, Mîntuitorul ne spune că la sfîrșitul veacurilor va avea loc o altă judecată, numită cea mai de pe urmă sau «dreapta judecată», a cărei hotărîre va rămîne veșnică (Matei 25, 31—32 și urm.). Prin urmare, pînă la această judecată viitoare, Biserica mai are posibilitatea și puterea de a ajuta sufletele celor răposați, ca păcatele lor să fie iertate, iar Domnul să le dăruiască mila Sa cea bogată.

Față de cei care și-au încheiat călătoria lor pămîntească, sîntem datori să avem multă înțelegere și dragoste. Deși Biserica depune trudă stăruitoare să îndrepteze prin Taina pocăinței pe toți credincioșii și mai ales pe cei care se găsesc pe patul de moarte, totuși nu toți se învrednicesc să plece cu sufletul curat de păcate din lumea aceasta. De aceea, noi, neputînd cunoaște precis în ce stare s-au mutat sufletele din această viață, sîntem datori a ne ruga pentru toți răposații.

Această datorie primește o semnificație cu totul deosebită, mai ales datorită faptului că după moartea trupului, sufletul împovărat de păcate

nu mai are putere proprie de a se îndrepta, sau de a se ruga. El se aseamănă cu omul din Evanghelie, care a intrat la nuntă fără haină potrivită și căruia, la porunca împăratului, i s-au legat mâinile și picioarele (Matei 22, 13). Și în psalmi se spune: «În iad cine se va mărturisi Ție?» (Ps. 6, 3) sau: «Toți cei ce se pogoară în iad nu Te vor lăuda, Doamne» (Ps. 113, 25). Prin urmare, după moarte, păcătoșii se aseamănă unor naufragiați care nu se mai pot salva singuri, dacă nu se găsește cineva să le dea ajutorul necesar. Și acest ajutor le poate veni din partea Bisericii. Posibilitatea unei mîntuiri e încă mereu deschisă. Prin rugăciunile Bisericii și ale fiecăruia dintre noi — ca membri ai Bisericii — precum și prin milosteniile și faptele bune de orice fel pe care le putem face pentru cei morți, este posibil ca măcar unii dintre ei — cu păcate mai ușoare — să poată dobîndi iertarea și viața veșnică.

Că aceste rugăciuni sînt deosebit de necesare și folositoare ne arată multe mărturii din Sf. Scriptură și din învățăturile Sf. Părinți. Astfel, în scrierile Vechiului Testament, se menționează rînduiala aducerii de jertfe «pentru cei morți, ca să se slobozească de păcat» (II Macabei 12, 42—46). De asemenea se făceau rugăciuni «pentru cei ce au murit ai lui Israel» (Baruch 3, 4—5) și se ținea post de 7 zile (I Regi 31, 13) și de o zi (II Regi 1, 12). Se mai amintește și rînduiala «plîngerii» la morminte, în cadrul căreia cei vii se rugau și făceau acte de milostenii (Facerea 50, 10; Ieremia 16, 6—8) pentru sufletele celor răposați. Ca aceste rînduiri să fie păstrate din generație în generație s-au formulat îndemnuri ca de pildă: «Împarte pîinea ta la mormîntul dreptilor» (Tobit 4, 17), sau: «De la cel mort să nu oprești darul aducerii aminte» (Întel. Isus Sirah 7, 35).

Așadar, în Vechiul Testament exista un cult pentru pomenirea morților, care consta în post, rugăciuni și fapte bune (acestea din urmă concretizate prin grija față de cei săraci).

În Noul Testament temeiurile cu privire la rugăciunile pentru morți se înmulțesc.

Însuși Mîntuitorul a spus: «Toate cîte cereți rugîndu-vă să credeți că veți lua și va fi vouă» (Marcu 11, 24) și «Orice veți cere în numele Meu aceea voi face» (Ioan 14, 13). Tot în Sf. Scriptură a Noului Testament se pune mult preț pe rugăciunile inora pentru alții. În multe cazuri Mîntuitorul a îndeplinit cererea aceluia care s-au rugat pentru cei ce nu mai puteau să se roage singuri pentru ei. Astfel, a vindecat pe fiica lui Iair la rugăciunea tatălui ei (Matei 9, 18), a vindecat pe fata cananeencii, pentru rugăciunile mamei, a însănătoșit pe copilul lunatec, pentru care s-a rugat tatăl său (Marcu 9, 24—27), a vindecat pe paralyticul, pentru credința celor care l-au adus (Matei 9, 2; Marcu 2, 5) și altele. Sf. Apostol Pavel scrie lui Timotei: «Să faceți rugăciuni, cereri, făgăduințe, mulțumiri pentru toți oamenii» (I Timotei 2, 1), iar galatenilor le cere: «Purtați sarcinile unul altuia și așa veți plini legea lui Hristos» (Galateni 6, 2). Sf. Apostol Iacob îndeamnă de asemenea: «Rugați-vă unii pentru alții» (Iacob 5, 16). Dacă deci rugăciunile noastre sînt necesare și folosesc celor vii, pentru ce n-ar folosi și celor morți cu trupul, de vreme ce ei continuă să trăiască cu sufletul și de vreme ce Iisus Hristos «s-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți» (I Timotei 2, 6) și «voiește ca toți oamenii să se mîntuiască» (I Timotei 2,

4) ? Sf. Apostol Pavel spune că «pentru aceasta a murit și a înviat Hristos, ca să aibă stăpânire și peste morți și peste vii» (Romani 14, 9) și «de trăim, pentru Domnul trăim și de murim, pentru Domnul murim. Deci fie că trăim, fie că murim, sîntem ai Domnului» (Romani 14, 8).

Nicăieri în Sf. Scriptură nu ni se spune că rugăciunile noastre ar avea putere numai pentru cei vii, fiindcă puterea și iertarea lui Dumnezeu sînt nemărginite, iar mila și dragostea Sa sînt atît de mari, încît El poate muta sufletele osîndite din iad la fericirea vieții veșnice, după cuvîntul psalmistului : «Dumnezeu va izbăvi sufletul meu din stăpînirea iadului și mă va lua sub ocrotirea Sa» (Ps. 48, 17). Nu în zadar Hristos Domnul a descoperit Sf. Evanghelist Ioan că are «cheile morții și ale iadului» (Apoc. 1, 18). Rugăciunile și faptele bune făcute pentru cei răposați și în numele lor pot să cîștige milostivirea Mîntuitorului ca la judecata cea din urmă să scoată din iad pe unii dintre păcătoși, iar pe cei drepti care se găsesc în stare de fericire să-i înalțe și mai mult, pe o treaptă mai ridicată a fericirii.

Deci noi nu avem voie și nici un temei nu ne îndreptățește să limităm rugăciunile noastre numai la cei care se găsesc în viață pămîntească, fiindcă o asemenea măsură ar știrbi din comuniunea noastră cu membrii Bisericii și cu Capul ei și în același timp ar zdruncina și ar pune în pericol nădejdea noastră în Dumnezeu. Sf. Apostol Pavel ne previne în acest sens : «Iar dacă nădejdea noastră în Hristos este numai pentru viața aceasta, sîntem mai de plîns decît toți oamenii» (I Cor. 15, 19).

Pe baza acestor dumnezeiești învățături, Biserica a rînduit slujbe pentru morți și îndeamnă pe toți credincioșii ca și în rugăciunile lor personale să pomenească morții, în nădejdea mîntuirii lor.

În Biserica veche rugăciunile pentru morți intrau în rînduiala cultului divin și erau o însemnată datorie a credincioșilor. Așa ne informează scrierile din acea vreme.

Astfel în scrierea «Așezămintele Apostolice», cartea a VI-a, cap. 30, citim : «Adunați-vă în cimitire, citind cărțile sfinte și cîntînd psalmi pentru martirii adormiți și pentru toți sfinții și frații voștri adormiți din veac în Domnul și plăcuta euharistie (adică Sf. Liturghie) aduceți-o ca jertfă în bisericile voastre și în cimitire».

Există multe rugăciuni pentru cei decedați, izvorite din evlavia sfinților părinți bisericești. Dar fără îndoială că cea mai însemnată și impresionantă slujbă, care are și caracter de jertfă, este Sf. Liturghie. Ea se prezintă ca cel mai înalt vîrf al trăirii noastre duhovnicești, în care legătura cu Mîntuitorul și cu semenii noștri se realizează în chip desăvîrșit. Rînduiala pomeneirii morților la Sf. Liturghie e tot atît de veche ca și Biserica, datînd din epoca apostolică, după cum ne încredințează Sf. Ioan Gură de Aur : «Nu degeaba au rînduit Sf. Apostoli să se facă asupra Tainei celei înfricoșate pomeneirea celor răposați. Știau că mult folosește, multă binefacere aduce celor morți». În chip asemănător se exprimă și Sf. Ioan Damaschin, subliniind că nu există o mîngiere și o ușurare mai mare pentru cei adormiți în credință, decît pomeneirea lor la Sf. Liturghie.

La jertfa Sf. Liturghii, Trupul Domnului nostru Iisus Hristos este așezat pe Sf. Disc, avînd de o parte pîrticele ce reprezintă Biserica triumfătoare, iar de cealaltă parte pe cele ale Bisericii luptătoare. Preotul pomenește cu o anumită rînduială pe cei vii și pe cei răpoși, scoțînd din prescuri pîrticele la rostirea fiecărui nume. Prezența acestor pîrticele lîngă Trupul euharistic al Domnului are semnificația unei legături duhovnicești cu El și a unei supunerii sub ocrotirea Sa cea sfîntă.

În rugăciunea de după sfințirea Darurilor, slujitorii Sf. Liturghii se roagă: «...Cercetează-ne pe noi, Dumnezeu. Și pomenește pe toți cei adormiți întru nădejdea învierii și a vieții celei de veci și-i odihnește pe dînșii, Dumnezeuul nostru, unde strălucește lumina feței Tale». Cînd preotul pune toate fărămiturile în Sf. Potir zice din nou o rugăciune care se referă la toți cei pomeniți: «Spală, Doamne, păcatele celor ce s-au pomenit aici cu Sfînt Sîngele Tău, pentru rugăciunile tuturor Sfinților Tăi».

Dumnezeu este singurul care cunoaște pe toți decedații din veac, după numele și viața fiecăruia. Noi nu putem ști numele atîtor generații, dar ne rugăm pentru toți în cadrul Bisericii, iar Dumnezeu cînd îi «pomenește», datorită acestor rugăciuni, înseamnă că le împărtășește mila Sa cea nemărginită. Decedații de veacuri sînt uitați de generațiile actuale. Singură Biserica este aceea care nu-i uită și se roagă pentru toți.

Avînd deci atîtea mărturii din Sf. Scriptură, precum și numeroase învățături ale Sf. Părinți, despre importanța și folosul rugăciunilor și a jertfei Sf. Liturghii pentru cei morți, sîntem datori a ține toate rînduielile Sfintei noastre Biserici și a face pomenirea lor în rugăciuni și în fapte bune, căci numai așa putem contribui la mîntuirea sufletelor celor care au părăsit viața pămîntească și a ne arăta față de ei dragostea noastră lucrătoare.

Dumnezeu, Cel ce cunoaște rîvna noastră pentru mîntuirea aproapelui, ne va dărui și nouă binecuvîntarea și ajutorul Său spre dobîndirea vieții cerești.

Pr. COLOTELO MIHAIL

CUVIOSUL IEROSCHIMONAH IOAN IACOB ROMÂNUL, PROSLĂVIT ÎN PUSTIA HOZEVA-ISRAEL

Este cunoscut, în general, faptul că monahismul creștin reprezintă un stil de viață evanghelică închinată rugăciunii, contemplației și ascezei, în permanentă retragere de lume și în deplină ascultare față de un părinte duhovnicesc, urmînd în acest fel curăția vieții individuale și desăvîrșirea celui care dorește să urmeze Domnului.

Ascultarea, sărăcia liber consimțită și viața trăită în feciorie sînt cele trei «voturi» specifice pe care monahul le depune în fața Sfîntului

Altar și a îndrumătorului său spiritual la tunderea în monahism, încercînd prin aceasta să dea ascultare sfatului evanghelic adresat de Iisus Hristos tînărului dornic de a moșteni viața veșnică: «mergi de vinde cîte ai și le dă la săraci, și vei avea comoară în cer, apoi luîndu-ți crucea, vino de urmează Mie» (Marcu 10, 21; Matei 19, 21—29).

Idealul monahal este culmea naturală a vrerilor de desăvîrșită realizare. Într-adevăr dacă ne-am referi la starea viitoare a omenirii transfigurată în nemurire — cînd «nu se vor mai însura, nici nu se vor mai mărita» — monahul este anticiparea terestră a acelei stări; de aceea se zice a fi «chip îngeresc».

Pe de altă parte sfaturile evanghelice-specifice vieții monahale, care au de scop tocmai de a înlătura tot ceea ce ar putea împiedica perfecțiunea iubirii — sînt suprema renunțare, suprema lepădare — fructificată într-un eroism moral și spiritual ce-și hrănește neînduplecările din țăriile iubirii. Viața monahală — cu alte cuvinte — prin simplificările ei de ultimă limită — pune la dispoziție condiții și mijloace mai prielnice pentru concretizarea «suspînului» după desăvîrșire — pe care-l picură lacrima de lumină a iubirii în adîncurile sufletului. Omul din lume are atîtea greutăți și griji încît îi este mai greu să-și aducă aminte de seninătățile cerului și să se dăruiască cu tot sufletul lui Dumnezeu. «Legile vieții» sînt tot atîtea fire nevăzute care-l leagă de nevoile trupului și ale pămîntului. Cît de clare sînt, în concentrata lor expresie, cuvintele Sf. Apostol Pavel: «Eu aș vrea ca toți oamenii să fie ca mine...» căci «cine nu este însurat se îngrijește de lucrurile Domnului, cum ar putea să placă lui Dumnezeu...» dar cine este însurat se îngrijește de lucrurile lumii: «Vă spun lucrul acesta spre binele vostru...», «ca să puteți sluji Domnului fără piedici» (I Cor. 7, 7, 32—33).

Acesta este sfatul marelui Apostol Pavel; acesta este glasul vieții și al experienței: stîlpul Bisericii și marile aprinderi ale sfințeniei au ieșit din puritățile cerești și ale renunțărilor supreme. În realitate există una și aceeași viață a lui Hristos în toți: rădăcina ei este în aceeași iubire a lui Dumnezeu mai presus de toate. De aceea socotind monahismul ca o renunțare jertfelnică în lumina învierii, afirmăm nu că monahismul este o excepție care ar trebui înlăturată, așa cum li s-a părut și li se pare unora, puțin orientați în cele ale trăirii creștine, ci din contra că duhul acestui monahism este duhul autentic creștin din care se adapă și viața mirenilor (vezi: diacon Nicolae Mladin, *Gînduri pentru monahism*, în «Omagiu mitropolitului Ardealului, Nicolae Bălan», p. 580—582).

Moștenit de la marii organizatori ai monahismului ortodox, Sfîntul Antonie cel Mare (250—356), Sfîntul Pahomie (290—340), Sfîntul Vasile cel Mare (329—379) și îndeosebi de la Sfîntul Ioan Casian (365—435) de origine geto-dac, din Scythia Minor (Dobrogea), monahismul ortodox român a apărut la noi din timpuri îndepărtate și a fost transmis generațiilor următoare prin diferiți «pustnici», sau «sihaștri», care trăiau prin locuri retrase, prin peșteri, prin poienile ascunse ale codrilor (vezi Preot Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Sibiu, 1972, pag. 72) și respectau cu sfințenie anevoioasa pravilă a vieții călugărești.

Deși amenințat și încercat peste orice măsură secole la rînd din cauza migrației popoarelor și a tuturor vitregiilor soartei, prin care a trecut poporul român, monahismul românesc ortodox s-a menținut, cu greu, alături de popor și de Biserica străbună, pentru ca odată cu întemeierea Principatelor Române, în secolul al XIV-lea, să iasă la suprafață și să încerce a se organiza în mod temeinic, prin înființarea vestitelor mînăstiri de piatră, care, în afară de menirea lor religios-morală, acestea au devenit «cetăți de afirmare națională și cultural-artistică pentru întregul popor român».

Mînăstirea Rîmeț, Sfîntul Mihail din Perii Maramureșului, sau Prislop din Transilvania, Hodoș-Bodrog din Banat; Vodița, Tismana, Cozia din Oltenia; Sfîntul Nicolae din Poiana Siretului; Neamț, Bistrița lui Alexandru cel Bun, sau Căprioara lui Ștefan cel Mare, ca și celelalte sute de așezăminte monahale răspindite pe toate meleagurile locuite de români, sînt tot atîtea «cetăți de afirmare națională românească», care în parte dăinuiesc și pînă astăzi, avînd același rol multiplu în viața Bisericii și a poporului român binecredincios.

Alături de Sfîntul Ioan Cassian, de Nicodim cel Sfîntit de la Tismana, de Cuviosul Daniil Sihastru de la Putna și Voroneț, de Paisie Velicovschi de la Neamț, de Cuviosul Gheorghe și de Sfîntul Calinic de la Cernica, sau de starețul Ghelasie și arhimandritul Dometie de la Rîmeț, dar și de Cuvioasa Theodora de la Sihla, și de alți mulți sihaștri și nevoitori ai monahismului românesc (vezi Ierom. Ioanichie Bălan, *Pateric Românesc*). Părintele Ieroschimonah Ioan Iacob-Românul, prin înalta sa viață monahală, trăită în smerenie, curăție, nevoiță permanentă, rugăciune, iubire de Dumnezeu și în slujirea aproapelui, s-a învrednicit de harul sfințeniei, devenind, astfel un model binecuvîntat — actual al trăirii monahale pentru monahii Bisericii Ortodoxe Române și pentru întregul monahism al Bisericii Ortodoxe în general.

Părintele Ieroschimonah Ioan-Ilie Iacob s-a născut în anul 1913, în satul Horodiștea, jud. Dorohoi, România, din părinții Maxim și Ecaterina. Rămas orfan de ambii părinți încă de mic (tatăl său a murit în primul război mondial), tînărul Ilie Iacob a fost crescut de un naș al său și de bunica sa Maria. Terminînd școala primară din satul natal și fiind înzestrat cu dorința de învățătură, unchiul său l-a ajutat și l-a trimis să urmeze studiile la liceul din Coturani, din Bucovina. În primăvara anului 1932, terminînd cu mult succes clasele liceale, a trecut examenul de bacalaureat la Cernăuți. Fiind încă în liceu și simțind în sufletul său o puternică vocație pentru viața înaltă monahală, după susținerea examenului de bacalaureat a renunțat la tot ceea ce îi putea oferi viața obișnuită și s-a retras la Mînăstirea Neamț, unde a fost primit de starețul de atunci — Episcopul Nicodim (viitorul Patriarh al României, de mai tîrziu — 1938—1948). Fiind luat în armată și terminînd serviciul militar, fratele Ilie Iacob revine în mînăstire și în preajma Sfințelor Paști din anul 1936 își închină viața sa pentru totdeauna monahismului, primind în călugărie numele de Ioan Monahul (vezi Arhim. Victorin Ursachi, *Ieroschimonahul Ioan Iacob*, în rev. «Locuri sfinte», vol. III, nr. 11, 1960, p. 3, Ierusalim).

La Mînăstirea Neamț, cuviosul monah Ioan Iacob își îndeplinea cu devotament toate ascultările (misiunile) ce i se încredințau, de către

superiorul acelei minăstiri; ajutor de farmacist, intendent la stăreție, bibliotecar al minăstirii, educator la școala monahală unde pregătea pe frații începători din acea minăstire etc. Dar sufletul său curat și înclinat din copilărie spre lucrarea celor sfinte tinjea mereu după mai multă liniște și meditație la cele înalte. De aceea, mai tirziu, avea să spună el în una din meditațiile sale spirituale în versuri intitulate «spre alte țărături» :

De cîte ori priveam în zare
Simțeam de mic așa un dor
Ca să colind pămînt și mare,
Să fiu departe călător.

Vedeam în zarea depărtată
Un cer de-a pururea senin,
O lume nouă mai curată,
O viață fără de suspin.

S-a dus degrab' copilăria,
Ca visul cel înșelător
Și după dînsa bucuria
S-au dus ca pasărea în zbor.

În lumea asta zbuciumată
Am căutat limanul sfînt

Pe care l-am visat odată,
Dar nu se află pe pămînt :

Aceleași valuri sînt pe mare,
Aceleași viață cu dureri,
Aceleași băuturi amare,
Aflăm și astăzi ca și ieri.

Un singur dor acum rămîne
Străin de valul cel lumesce ;
Ierusalimul cel din ceruri
În cele-a-lui să mă grăbesc.

La el nu este nici durere
Nici întristare, nici suspin,
Acolo nu-i apus de soare
Și cerul veșnic e senin.

Mînat de aceste dorințe firești pentru un monah, cu viața îmbunătățită, în toamna anului 1936, părintele Ioan Iacob a plecat împreună cu alți doi călugări din M-rea Neamț, la Ierusalim, unde a rămas în Țara Sfîntă pînă la sfîrșitul vieții sale, eveniment care a avut loc la 5 august 1960.

Închinovîndu-se în Lavra Sfîntului Sava din pustia Iudeei, unde a ostenit zece ani (1936—1946), părintele Ioan Romănul a învățat în curînd limba greacă, din care a tradus în românește diferite lucrări cu aspect de trăire duhovnicească și a îndeplinit mai multe misiuni ce i s-au încredințat, îndeosebi îngrijirea bolnavilor, ajungînd să fie cunoscut printre localnicii arabi ca «doctorul minăstirii». În anul 1947 a fost hirotonit diacon de către arhiepiscopul Irinarh al Diocezei și ieromonah de către arhiepiscopul Epifanie al Filadelfiei, ambele hirotonii fiind oficiale în Cuvuchiul Sfîntului Mormînt din Ierusalim.

În curînd, după hirotonia în preot, Părintele Ioan a trecut în ascultarea de egumen al Schitului românesc «Sfîntul Ioan Botezătorul» de la rîul Iordan, unde a rămas pînă în anul 1953.

Iubitor de liniște și de meditație adîncă în singurătate, Cuviosul Ieroschimonah Ioan s-a retras de la Iordan în pustia Ruva din apropierea minăstirii «Sfîntul Gheorghe Hozevitul», care se află în munți, la vest de Ierihon, și s-a stabilit în peștera «Sfinților Ioachim și Ana», ducînd o viață sihăstrească de aspră nevoință, în rugăciune, post și contemplație. Aci, la Ruva, ocupîndu-se printre altele și cu scrisul și cu

îndrumarea duhovnicească a celor care îl cercetau, Părintele Ioan Iacob a fost un exemplu de viață sfântă pentru toți, pînă ce «lumina candelii vieții sale a încetat de a mai licări», iar aceasta s-a întimplat la 5 august 1960, acest ales al Domnului avînd doar vîrsta de 47 de ani. Plecarea sa prea timpurie din mijlocul monahilor români și greci din Țara Sfîntă a lăsat adînci regrete și dureri sufletești nemîngiate. «Părintele Ioan, spunea ei, a plecat din mijlocul nostru; am rămas fără povățuitor» (vezi Arhim. Victorin, *op. cit.*, p. 4).

Timp de 20 de ani, Părintele Ioan Iacob s-a odihnit în pace în Domnul, în peștera sa din pustia Ruva. Doar din cînd în cînd cite un pelerin venit din România, sau din alte părți ale lumii ortodoxe, mai trecea să se închine la mormîntul lui și să-și mai aprindă cite un pai de luminare, după tradiția noastră strămoșească.

Dar așa cum relatează Părintele Protos. Petroniu Tănase de la Schitul Românesc Prodromul de la Muntele Athos, în prezentarea intitulată *Alte știri despre Cuviosul Ioan cel Nou Hozevitul* (vezi în rev. «Biserica Ortodoxă Română», anul C, nr. 3—4, 1982, p. 295—299), și din care ne inspirăm în cele ce urmează, din toamna anului 1980, mulți pelerini la locurile sfinte au început să răspîndească peste tot vești minunate despre Părintele Ioan Românul de la Hozeva. Ei spunea că s-ar fi descoperit în chip minunat trupul său, rămas neatins de stricăciune după 20 de ani de ședere în mormînt și că din moaștele sale se revarsă bună mireasmă.

În luna septembrie 1980, spune Protos. Petroniu Tănase, arhimandritul Amfilohie, starețul mînăstirii «Sfîntul Gheorghe Hozevitul» din Israel, mînăstire de care depinde și peștera Ruva în care s-a nevoit părintele Ioan, a făcut o călătorie în Grecia, la Atena, cu care prilej mai mulți credincioși l-au asaltat cu întrebări despre viața și starea de sfințenie de după trecerea la cele veșnice a cuviosului Ioan Iacob-Românul de la Hozeva. Declarațiile starețului Amfilohie au fost publicate în revista religioasă ateniană «Sfînta Marina» în numărul din Duminica Mironosițelor 1981, luna mai. Aceste declarații sînt foarte prețioase pentru că ele sînt ale unui martor ocular al faptelor întimplite și care îl cunoscuse îndeaproape pe părintele Ioan cînd era în viață.

«Pentru aceea consider că este bine — spune Protos. Petroniu Tănase, — ca ele să fie cunoscute de cei interesați» (vezi rev. B.O.R., *op. cit.*).

La întrebările puse de credincioși Arhimandritului Amfilohie la Atena, el le-a spus că Părintele Ioan Iacob a adormit în Domnul acum 20 de ani și anume în anul 1960, în ajunul sărbătorii Schimbării la față și că el și-a cunoscut de mai înainte sfîrșitul, pe care l-a însemnat pe peretele peșterii unde își petrecea ultimele zile. Arhimandritul Amfilohie spune că l-a îngropat el însuși, împreună cu alți pustnici (unul dintre aceștia fiind monahul român Ioanichie Pîrîială — împreună-nevoitor cu Părintele Ioan, n.n.) în pustia Ruva, care se află ca la trei sferturi de oră depărtare de mînăstire, în peștera unde s-a nevoit.

Părinții de la Hozeva l-au găsit mort pe rogojină în peștera sa; își pregătise singur mormîntul. Acești părinți s-au întors la mînăstire, au

chemat pe stareț și l-au rugat să coboare la peșteră pentru a oficia slujba înmormântării Părintelui Ioan. După ce s-au reîntors la peșteră în frunte cu Părintele stareț Amfilohie, s-au urcat cu scară sus pe stîncă la 70 m. înălțime, unde se afla peștera în care decedase Părintele Ioan. Au ajuns acolo pe la orele 10 dimineața. Cînd însă au început slujba de înmormîntare, deodată peștera s-a umplut de păsări sălbatice, mulțime nenumărată. Părintele Ioan, cînd era în viață, obișnuia să le dea de mîncare zilnic; avea pe stîncă piine, posmag. Arhimandritul Amfilohie cînd a văzut aceste păsări s-a gîndit că ele veniseră să-și ia «tainul». Adevărul însă era altul: Dumnezeu le trimisese ca să conducă pe Cuviosul Ioan la ultimul său sălaș. Fiind la număr atît de multe, păsările îi incomodau pe părinții care oficiau slujba înmormîntării: zburau peste capetele lor, le stingeau lumînările, le închideau cărțile, băteau din aripi deasupra trupului cuviosului Ioan, se așezau pe el, pe corp, pe cap, pe piept, pe picioare și fiecare pasăre glăsuia după felul ei.

Cei de față credeau întii că păsările fac acest zgomot din cauză că sînt flămînde. Arhimandritul Amfilohie a trimis pe unul din monahii prezenți să le dea ceva de mîncare. Cel trimis după ce s-a urcat pe stîncă la locul unde Părintele Ioan obișnuia să le dea de mîncare, a văzut că de fapt în acel loc era piine, posmag, struguri, dar păsările nu voiau să mănînce, ci îl voiau pe «părintele» și «binefăcătorul» lor pe care îl pierduseră.

După terminarea slujbei de înmormîntare, l-au pus în mormîntul săpat în stîncă și deasupra au pus un capac de scîndură. Abia atunci au plecat și păsările și s-au împrăștiat. Au adus apoi pămînt, au făcut mortar cu care au lipit scîndurile de pe mormînt, apoi s-au odihnit și părinții care fuseseră la înmormîntare, în aceeași peșteră la ușa mormîntului, unde Cuviosul Ioan a rămas pînă în anul 1980.

La 28 iulie 1980, a venit din America să se închine la Mînăstirea din Hozeva un grup de aproximativ 20 de pelerini ortodocși, cetățeni americani. Unii dintre ei, vreo 5—6 persoane, care îl cunoscuseră pe Părintele Ioan și se mărturisiseră la dînsul (cînd era în viață) au rugat pe Arhimandritul Amfilohie, starețul de la Hozeva — să meargă împreună cu ei jos, la peșteră, la Ruva, ca să se închine la mormîntul Cuviosului duhovnic Ioan. La început Părintele Stareț s-a împotrivit, motivînd că sînt stînci mari pe acest traseu, prăpăstii și locuri greu de trecut, iar ei (pelerinii) sînt oameni neobișnuiți să călătorească prin astfel de locuri. Le-a mai spus că drumul fiind accidentat, nu-i mare pagubă dacă nu se vor duce la peșteră. La insistența pelerinilor însă, care îl asigurau pe stareț că vor fi ajutați de rugăciunile sfinților și ale Cuviosului Ioan pentru ca să nu li se întîmple ceva rău, Arhimandritul Amfilohie a cedat și a mers la peșteră împreună cu ei și cu alți monahi de la Hozeva. Ajungînd la Ruva, starețul a chemat un pustnic care a adus o scară și a pus-o peste prăpastie și s-au urcat cu toții sus pe stîncă în peșteră. Întii s-au închinat după cuviință la mormîntul Cuviosului Ioan, au aprins lumînări, au cîntat un trisaghion și apoi s-au odihnit puțin în peșteră. Trecuseră 20 de ani de la plecarea din mijlocul nostru a Părintelui Ioan.

Cum stăteau ei în peșteră, unul dintre pelerini l-a rugat pe Părintele stareț să le dea binecuvîntarea pentru a desface capacul mormînt-

ului, ca să se închine și la moaștele Cuviosului Ioan. De fapt toți pelerinii veniți din America spuneau că ținând cont de faptul că au trecut 20 de ani de când Părintele Ioan a trecut la cele veșnice, iar ei, care l-au avut îndrumător duhovnicesc, au venit de la așa mare depărtare în această sălbatică pustie, doresc mult să le deschidă mormîntul și să se închine la moaștele Cuviosului.

Văzînd insistența lor, Părintele Stareț s-a adresat unui monah pe nume Hrisant (de origine tot din România, n.n.) și i-a spus să găsească ceva, un obiect, ca să deschidă mormîntul. Într-un colț al peșterii se afla o bucată de fier. Aducînd acel obiect și desfăcînd scîndura de deasupra, în momentul cînd a început să intre aer în mormînt, au simțit toți cei prezenți o bună mireasmă ieșind din interior: «Vedeți Prea Cuvioase, l-au întrebat pelerinii pe stareț, că mormîntul are bună miireasmă?!». Ei așteptau să vadă numai sfinte oseminte și nu bună mirosire. Cînd au ridicat scîndura, Părintele Ioan Iacob «dormea» cu trupul neatins de stricăciune, așa cum îl pusese în mormînt în luna august 1960. Parcă ar fi fost pus în mormînt de cîteva ore, ba chiar de cîteva clipe, fără nici o schimbare a înfățișării lui: mîinile, barba, părul, schima monahală erau neatînse. Purta bocanci militari; erau noi, neatînși. La această vedere, toți s-au închinat, au devenit emoționați, mișcați sufletește și au zis: «Doamne miluiește! Oare este închipuire sau realitate?».

Credincioșii prezenți au rămas nedumeriți de faptul că starețul de la Hozeva nu cunoscuse acest lucru pînă atunci. De aceea întrebîndu-l și alte amănunte în legătură cu Părintele Ioan, Arhimandritul Amfilohie le-a spus că dacă ei (pelerinii) n-ar fi venit, el n-ar fi umblat niciodată la mormîntul Cuviosului. Pentru că de regulă ei nu umblă la mormintele din peșteri; aceste oseminte rămîn mereu la locul lor. S-au închinat cu toții la Sfintele moaște. Iar pentru mîngierea pelerinilor, starețul Amfilohie a tăiat o bucățică din haina Cuviosului Ioan și le-a dat-o drept «binecuvîntare» pentru osteneala lor. Au închis mormîntul provizoriu și au plecat la mînăstire.

Întorși la Hozeva, Părintele Stareț a adunat pe toți părinții și s-a sfătuit cu ei ce să facă cu trupul Cuviosului Ioan. Au căzut de acord să-l aducă la mînăstire. Ei s-au gîndit că în peșteră mai umblă evreii și beduinii care caută locuri vechi și astfel ar fi fost în primejdie ca moaștele Cuviosului Ioan să fie profanate de necreștini, ceea ce ar fi fost un mare păcat. Au mers la Ierusalim, au cumpărat un sicriu și s-au dus din nou la peșteră cu mai mulți credincioși și părinți călugări. Au urcat sicriul sus, au deschis din nou mormîntul și au luat pe Părintele Ioan pe mîini, unii de corp, alții de mijloc, de picioare, de ghetete și încetul cu încetul l-au așezat în raclă.

Consider că e cazul să facem o paranteză și să amintim aici că la acest eveniment, adică la mutarea moaștelor Cuviosului Ioan Iacob din peștera Ruva în mînăstirea Sfintului Gheorghe Hozevitul, care a avut loc în luna august 1980, au fost de față și au dat ajutor la toate eforturile de transport și un apreciabil număr de călugări români, printre care amintim pe: Arhim. Vasile Cornilă — reprezentantul de atunci al Bisericii Ortodoxe Române din Ierusalim, monahul Ioanichie Pîrîială de la

Hozeva, monahia Cecilia Aldea, de la Mînăstirea Dintr-un Lemn, jud. Vîlcea, care era atunci angajată la Biserica românească din Ierusalim, monahul Ioanichie Mutrescu ș.a. — toți călugări români, care au fost martori oculari la cele petrecute cu Părintele Ioan Iacob Românul.

Este regretabil faptul că grecii nu amintesc nici un cuvînt despre *originea și naționalitatea română* a Părintelui Ioan Iacob.

Și acum continuăm cu cele relatate de P. Cuv. Stareț Amfilohie de la Hozeva. După ce a scos din buzunar pieptenele și i-a pieptănat părul și barba părintelui Ioan, i-a pus culionul pe cap la loc. Fața îi era neatînsă, ca și cum dormea. Numai pe frunte culionul lăsase o mică dungă neagră din cauza timpului îndelungat (vezi Ierom. Petroniu Tănase, *op. cit.*, p. 298). Apoi încet, încet, cu ajutorul funiilor au coborît scriul în vale (vezi Ierom. Ioanichie Bălan, *Vetre de sihăstrie românească*, București 1982, p. 32—33), l-au dus la mînăstirea Sfintului Gheorghe Hozevitul și l-au așezat în biserică. La această mînăstire, cu ocazia sărbătorii Adormirea Maicii Domnului, veniseră din Grecia mare mulțime de oameni, ca la 3000 și vreo 7—8 mitropoliți și toți s-au închinat la moaștele Cuviosului Ioan Românul.

Între timp, Starețul Amfilohie de la Hozeva a comandat o raclă anume pentru sfintele moaște, lungă de 2 metri, largă de 0,75 și 0,55 m înaltă. Aceasta a costat 85 de mii de drahme cu tot cu transport.

Este o raclă frumoasă din lemn de abanos, cu cristal de jur împrejur, pentru a se putea vedea în întregime moaștele în interior. Au așezat în această raclă pe Cuviosul Ioan și se poate vedea din toate părțile : parcă doarme.

Între timp, Arhimandritul Amfilohie de la Hozeva a adus la cunoștință toate cele despre Părintele Ioan Patriarhului Ierusalimului, care i-a răspuns că va trimite o delegație la fața locului pentru cercetări canonice și propuneri. Nu știm încă dacă a fost acolo și ce a hotărît delegația Patriarhiei Ierusalimului. «Poporul dreptcredincios însă nu așteaptă hotărîri oficiale pentru a-și exprima evlavia», spune Protos. Petroniu Tănase (*op. cit.*, p. 298).

Desigur, că între timp, mulți pelerini români, greci și de alte naționalități s-au închinat la Mînăstirea din Hozeva și la moaștele Cuviosului Ioan Iacob.

Nu există cleric sau credincios obișnuit din România, care întorcîndu-se de la Hozeva să nu rămînă profund mișcat sufletește și să nu povestească cu o deosebită bucurie la toți, că Dumnezeu a binecuvîntat și a rînduit în ceata sfinților Săi pe un smerit slujitor al Său, Ieroschimonahul Ioan Iacob, care încă din frageda sa vîrstă, de *novice* și *monah* la Mînăstirea Neamț — România își închinase cu smerenie și dragoste întreaga sa ființă în slujba lui Dumnezeu și a oamenilor.

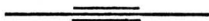
Semnatarul acestor rînduri, fiind pelerin pentru a doua oară în Țara Sfîntă, între 14 oct. și 14 nov. 1980, deci la numai două luni de zile de la evenimentele relatate mai sus în legătură cu Părintele Ioan Iacob, consider că a fost și pentru mine o «binecuvîntare» deosebită ca, închinîndu-mă la Sfintele locuri, Ierusalim, Betlehem, Nazaret, Capernaum, Hebron, etc., să fi avut deosebita bucurie în plus să mă prosternez și la

moaștele Cuviosului Ioan Românul de la Hozeva. Am ascultat cu emoție și bucurie relatările despre toate lucrurile minunate întimplate cu Ieroschimonahul Ioan, atât în timpul vieții sale în Țara Sfântă cât și după trecerea sa la cele veșnice, întimplări povestite de părintele monah Ioanichie, confrate de nevoință și ucenic al Cuviosului Ioan Iacob, care trăiește și în prezent la Hozeva.

Am plecat de la racla Cuviosului Ieroschimonah Ioan Iacob, de la Hozeva, mirându-ne de cele ce se întimplaseră cu el (Luca 24, 12), și luînd în seamă cele spuse de Protos. Petroniu Tănase (*op. cit.*, p. 298—299) :

- Viața de înaltă sfințenie a Cuviosului Ioan Iacob ;
- Cunoașterea de mai înainte a datei trecerii sale la cele veșnice ;
- Minunata «prohodie» a păsărilor de la înmormîntarea sa ;
- Descoperirea în chip minunat a trupului său și rămînerea lui neatinșă de fireasca stricăciune și descompunere, după 20 de ani de ședere în mormînt, precum și buna mireasmă atestată de toți pelerinii străini și români care l-au cercetat, mireasmă care se revarsă din Sfințele sale moaște — toate acestea sînt semne neîndoielnice ale sfințeniei cu care Dumnezeu a preamărit pe Cuviosul Ioan Românul, și ca atare, Biserica Ortodoxă Română poate avea bucuria sfîntă să-l *adauge* în rîndul aleșilor săi.

Arhim. Dr. CHESARIE GHEORGHESCU

DIN SCRIERILE SFINŢILOR PĂRINŢI

DESPRE DRAGOSTEA DESĂVÎRŞITĂ, DESPRE RĂSPŁATA DUPĂ MERIT A FAPTELOR ŞI DESPRE CĂINŢĂ ¹, de SFÎNTUL IOAN GURĂ DE AUR

1. Orice faptă bună este rod al dragostei. De aceea s-a vorbit mult despre ea. Hristos spune: «După aceasta vor cunoaşte toţi că sînteţi ucenicii Mei, dacă veţi avea dragoste între voi»²; iar Pavel zice: «Nimănui să nu fiţi datori cu nimic altceva decît cu dragostea unuia iaţă de altul»³. Pavel n-a spus numai: «să iubiţi», ci a prezentat dragostea ca o datorie. După cum sîntem datori să-i dăm trupului totdeauna hrană — şi datoria aceasta se prelungeşte pe tot cursul vieţii noastre — tot aşa şi Pavel ne învaţă să facem cu dragostea; dar mai bine zis, chiar cu mult mai mult, cu cît dragostea ne conduce la viaţa veşnică şi rămîne cu cei ce o au. «Rămîn, spune Pavel, acestea trei: credinţa, nădejdea şi dragostea; dar mai mare dintre acestea este dragostea»⁴. Am învăţat lucrul acesta nu numai prin cuvinte, ci şi prin fapte. În primul loc, prin chipul în care am fost creaţi. Dumnezeu a făcut un singur om şi a poruncit ca din el să se facă toţi oamenii, ca să socotim pe toţi oamenii ca un singur om şi să ne silim să trăim în dragoste unul cu altul. În al doilea loc, prin relaţiile comerciale reciproce, a rînduit Dumnezeu în chip înţelept dragostea unuia faţă de altul. Şi cum, ascultă! Dumnezeu a umplut lumea cu multe bunuri şi a dat fiecărei ţări produse de roade deosebite, pentru ca dînd unii altora cele de care avem neapărată nevoie, pentru ca dînd celorlalţi bunurile cele ce ne prisosesc şi primind în schimb cele ce ne lipsesc, să iubim pe cei care sînt de acelaşi fel cu noi. Lucrul acesta l-a făcut Dumnezeu şi cu fiecare om. N-a dat tuturor să le ştie pe toate, ci unuia i-a dat să cunoască medicina, altuia arhitectura, altuia altă ştiinţă, pentru ca, avînd nevoie unii de alţii, să ne iubim unii pe alţii. Şi lucrul acesta se poate vedea iarăşi şi în cele duhovniceşti, în cele ale spiritului, după cum spune Pavel: «Unuia i s-a dat cuvîntul înţelepciunii⁵, altuia profeţia⁶, altuia harisma tămăduirilor⁷, altuia tălmăcirea limbilor⁸. Nimic nu este mai presus de dragoste; de aceea şi Pavel a pus

1. MG, 56, 279—290.

4. I Corinteni, 13, 13.

7. I Corinteni 12, 9.

2. Ioan, 13, 35.

5. I Corinteni, 12, 8.

3. Romani, 13, 8.

6. I Corinteni 12, 10.

dragostea înaintea tuturor, grăind așa: «De-aș grăi în limbi omenești și îngerești, dar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare sau chimval răsunător; de-aș avea darul profeției, de-aș ști toate tainele și de-aș avea credință, încît să mut și munții, iar dragoste nu am, nimica nu sînt»⁹. Și nu s-a oprit la atîta, ci a spus că nici mbar-tea pentru dreapta credință nu-i de vreun cîștig, dacă nu merge înaintea ei dragoste-
 10. Nu în zadar a spus lucruri atît de mari despre dragoste. Că știa, știa bine, ca plugar al poruncilor lui Dumnezeu, că dacă dragostea este înrădăcinată bine rodește toate virtuțile. Căci poruncile: «Să nu faci desfrînare, să nu ucizi, să nu iuri, să nu mărturisești strîmb»¹¹ și orice altă poruncă, se cuprind în aceste cuvinte: «Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși»¹². Dar pentru ce trebuie să vorbesc de bună-tățile cele mici pe care le dă dragostea și să le tac pe cele mari? Datorită dragostei s-a pogorît la noi «Fiul cel iubit»¹³ al lui Dumnezeu, a locuit împreună cu oamenii și a viețuit împreună cu oamenii, ca să nimicească rătăcirea închinării la mulți dumnezei, să vestească adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu și să învețe pe oameni dragostea unuia față de altul, așa precum mărturisește Ioan, zicînd: «Așa de mult a iubit Dumnezeu lumea, încît pe Fiul Său Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică»¹⁴. Înflăcărat de aceste cuvinte, Pavel a slobozit acel glas ceresc zicînd: «Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos? Necazul sau strîmtoarea sau prigoana sau loametea sau goliciunea sau primejdia sau sabia?»¹⁵. A disprețuit pe acestea, socotindu-le neînsemnate și a pus pe cele cu mult mai mari decît acestea, că zice: «Că nici moartea, nici viața, nici cele de acum, nici cele viitoare, nici înălțimea, nici adîncimea, nici vreo altă făptură nu va putea să ne despartă de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus Domnul nostru»¹⁶. De aceea nimic nu putea să-l despartă de dragoste pe acel înflăcărat nici cerul, nici pămîntul, nici marea, nici împărăția cerurilor, nici chinurile iadului, pe toate le disprețuia pentru dragostea de Hristos. Iar dacă am cerceta și pe ceilalți sfinți, îi vom găsi pe toți prinși de aceeași dragoste.

2. Dragostea îți arată pe aproapele tău ca și cum ai fi tu însuși; te învață să te bucuri de binele lui ca și cum te-ai bucura de binele tău și să înduri scăderile lui ca pe ale tale. Dragostea face pe cei mulți un singur trup și face sufletele lor vase ale Duhului Sfînt. Că Duhul păcii se odihnește nu în cei care sînt despărțiți unii de alții, ci în cei care sînt uniți cu sufletul. Dragostea face ca averile fiecăruia să fie comune tuturor, așa cum spune Cartea Faptele Apostolilor: «Iar inima și sufletul multimii celor ce au crezut era una și niciunul nu zicea că este al său din averile lui, ci toate le erau lor comune»¹⁷; și se da fiecăruia după cum avea nevoie»¹⁸. Care zid, întărit cu legătura pietrelor de aceeași mărime, este atît de nesfărîmat și de nedoborît de atacurile dușmanilor ca adunarea oamenilor care se iubesc unii pe alții și sînt strîns uniți prin același fel de gîndire? Aceștia resping atacurile diavolului. Și pe bună dreptate! Că ei, rinduiți în ordine de bătaie unul lingă altul împotriva diavolului, rămîn nebiruiți în fața mașinațiilor lui, pentru că ridică împotriva lui trofeele cele strălucitoare ale dragostei. Și după cum coardele unei lire, deși sînt multe, fac o simfonie și scot o melodie foarte frumoasă, tot așa și cei care sînt uniți într-o singură gîndire scot din sufletele lor sunetul armonios al dragostei. De aceea Pavel ne sfătuiește să gîndim și să vorbim la fel¹⁹; să nu ne socotim superiori unii altora, ca nu cumva prin ambiție să se risipească dragostea, ci să dăm unul altuia cîntea cuve-

8. I Corinteni, 12, 10.

11. Ieșire, 20, 13—16.

13. Matei, 3, 17; 12, 18; 17, 5; Marcu, 1, 11; 9, 7; Luca, 3, 22; 9, 35; II Petru, 1, 17.

14. Ioan, 3, 16.

17. Fapte, 4, 32.

9. I Corinteni, 13, 1—2.

12. Levitic, 19, 18; Galateni, 5, 14.

15. I Corinteni, 13, 1—2.

16. Romani, 8, 35.

18. Fapte, 4, 35.

10. I Corinteni, 13, 3.

12. Levitic, 19, 18; Galateni, 5, 14.

13. Matei, 3, 17; 12, 18; 17, 5; Marcu, 1, 11; 9, 7; Luca, 3, 22; 9, 35; II Petru, 1, 17.

14. Ioan, 3, 16.

16. Romani, 8, 38—39.

19. Filipeni, 3, 16.

nită, ca să trăim în unire și pace²⁰. Și iarăși spune: «*Slujiți unul altuia prin dragoste. Că toată legea se cuprinde într-un singur cuvânt: Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși*»²¹. Cel care iubește nu vrea să poruncească, ci dimpotrivă să se supună; și se bucură mai mult când se supune decât când poruncește. Cel care iubește vrea mai degrabă să facă daruri decât să primească daruri; vrea să-l aibă pe prietenul său datornic nu să-i fie dator. Cel care iubește vrea să facă pe placul celui pe care îl iubește, dar nu vrea să se simtă că-i face pe plac; vrea să fie el primul care îi face bine, dar să nu se simtă că el este cel dintii care îi face binele. Poate că unii nu înțeleg ce vreau să spun. Voi face însă, clare cuvintele mele printr-o pildă. A voit Stăpînul cel iubitor de oameni să dea pentru noi pe Fiul Său. Dar ca să nu se simtă că-L dă, ci că plătește o datorie, a poruncit lui Avraam să-l dea pe fiul lui, pentru ca atunci când va face și El același lucru să nu se spună că ne face un har, ci că Își plătește datoria; asta, din pricina covârșitoarei bogății a bunătății Sale. Știu că multora li se par ciudate cuvintele acestea. Pricina este că vorbesc de un lucru care se petrece acum în cer. După cum dacă aș vorbi de o plantă care crește în India, pe care nimeni n-a văzut-o, cuvintele mele n-ar putea-o înfățișa exact chiar dacă aș vorbi mult despre ea, tot așa și acum, oricît aș vorbi, voi vorbi în zadar, că unii tot n-ar înțelege spusesele mele. Că, după cum am spus, în cer crește planta aceasta. Dar dacă voim, planta aceasta poate crește și la noi. De asta am și fost învățați să spunem Tatălui celui din ceruri: «*Facă-se voia Ta în cer și pe pămînt*»²².

3. Așadar să nu socotim că este cu neputință dobîndirea unui bun ca acesta. Este cu putință; într-adevăr este cu putință, dacă voim să fim cu luare-aminte. Și e cu putință nu numai lucrul acesta, ci să săvîrșim și întreaga virtute. Că sintem conduși de liberul arbitru și nu de necesitatea unui destin, așa cum socotesc unii. Face-re binelui sau facerea răului stă în a voi și a nu voi. Asta e pricina că Dumnezeu ne-a făgăduit și împărăția și ne-a amenințat și cu pedeapsa. N-ar fi făcut asta de am fi fost legați de destin: că răsplătă se dă numai faptelor care se fac cu liberă voință. Nu ne-ar fi dat legi, nu ne-ar fi dat sfaturi, dacă am fi fost stăpîniți de lanțurile destinului. Dar pentru că sintem liberi și stăpîni pe voința noastră, pentru că sintem răi din pricina trîndăviei noastre și buni din pricina rivnei noastre, de aceea Dumnezeu ne-a dat și lecurile: ne îndreaptă cu frica de pedeapsă și cu așteptarea împărăției și ne învață să filozofăm. Dar nu numai pe temeiul celor spuse, ci chiar pe temeiul celor ce noi înșine facem, se vede că viața noastră nu este condusă nici de destin, nici de soartă și nici de nașterea și mersul stelelor. Că dacă toate faptele din viață ar depinde de acestea și nu de voința oamenilor, atunci pentru ce bați sluga care te-a furat, pentru ce duci înaintea tribunalului pe femeia care a făcut adulter, pentru ce te rușinezi când faci fapte nesăbuite și pentru ce nu suferi când ești insultat, ci socotești ocară dacă te face cineva desfrînat, stricat, bețiv sau altfel? Dacă păcatul nu se datorește voinței tale, atunci faptele acestea nu sînt de învinuit și nici spusesele nu sînt o ocară. Dar pentru că nu ierți pe cei care îți greșesc, pentru că te rușinezi de faptele rele pe care le faci și cauți să le uiți și pentru că socotești că te insultă cei ce-ți grăiesc unele ca acelea, de aceea prin toate acestea mărturisești că faptele noastre nu sînt supuse necesității, ci sînt cinstite cu libertatea de voință. Da, iertăm pe cei care săvîrșesc o faptă făcută din constrîngere. Iar dacă cineva stăpînit de demon ne sfișie haina sau ne lovește, nu numai că nu-l pedepsim, ba dimpotrivă avem milă de el și-l iertăm. Pentru ce? Pentru că n-a lucrat acestea voința liberă a aceluia, ci silnicia diavolului. Deci dacă și celelalte păcate ar fi săvîrșite de constrîngerea destinului, le-am ierta; dar pentru că știm că nu este con-

20. Filipeni, 2, 3.

21. Galateni, 5, 13—14.

22. Matei, 6, 10.

stringere, de aceea nu le iertăm; stăpîni nu-și iartă slugile, bărbații femeile, nici femeile bărbații, nici părinții copiii, nici învățătorii elevii, nici conducătorii supușii, ci-i cercetăm cu strășnicie și-i pedepsim de cele săvîrșite; îi dăm în judecată, îi batem, îi ocărîm și încercăm totul ca să-i facem să nu mai săvîrșescă relele acelea. Copiii noștri le punem pedagogi, îi trimitem la profesori, îi amenințăm, îi biciuim și ne slujim de alte mijloace, ca să-i facem buni. Ce nevoie ar mai fi de osteleni și de sudori pentru săvîrșirea virtuții, dacă soarta l-ar face pe cineva bun? Va fi bun și cel ce doarme și cel ce sforăie; dar mai bine spus, nu putem spune că este bun unul ca acesta, odată ce din constrîngere este așa. Ce nevoie mai este de osteleni și de sudori pentru a scăpa de păcate, dacă soarta te face rău? Vei fi rău chiar dacă te-ai chinui mult, mult de tot. Dar mai bine spus, nu este un rău unul ca acesta, pentru că din constrîngere este împins spre rău. După cum pe îndrăcit — mă voi folosi iarăși de același exemplu — nu-l ocărîm, chiar dacă ne insultă, chiar dacă ne lovește, că nu-i punem insulta pe seama lui, ci pe seama constrîngerii demonului, tot așa și pe omul rău, dacă soarta îl împinge la rău nu-l numim rău, după cum nici pe cel bun nu-l numim bun. Dacă lucrurile ar sta așa, toate cele din viața noastră s-ar amesteca și n-ar mai exista nici virtute, nici viciu, nici știință, nici lege, nimic din toate acestea. Pentru ce ne străduim atîta cînd sîntem bolnavi, pentru ce cheltuim bani, chemăm doctori, luăm doctorii, ne stăpînim pîntecele, pedepsim pofta, pentru ce, dacă soarta aduce peste noi boala sau sănătatea? Zadarnice sînt cheltuielile de bani, zadarnică venirea doctorului, zadarnică este pentru bolnavi ținerea cu strictețe a dietei. Așa, însă, și din cele spuse mai înainte și din cele de acum se vede că nici una din aceste măsuri nu este de prisos. Să se ducă, dar, din sufletul nostru basmul cu atotputernicia destinului! Faptele noastre nu sînt supuse unei constrîngeri, ci toate, după cum am spus, sînt cinstite cu libertatea de voință.

4. Știind, dar, toate acestea, iubiților, și mai multe decît acestea — că se pot spune și altele multe în această privință, dar pentru oamenii, care gîndesc bine sînt îndestulătoare și acestea — să fugim de viciu, să săvîrșim virtutea, ca să arătăm prin fapte că avem libertatea de voință și să nu ne rușinăm în ziua descoperirii faptelor noastre. Că, după cum spune Pavel, *«toți trebuie să ne înfățișăm înaintea scaunului de judecată a lui Hristos, ca să primească fiecare după cele ce a făcut, ori bine, ori rău»*²³. Să avem, vă rog, înaintea minții scaunul acela de judecată, să socotim că este acum înaintea noastră, că stă pe el Judecătorul, că ne sînt descoperite toate faptele noastre și aduse înainte. Că nu avem numai să ne înfățișăm, ci au să ne fie și descoperite faptele noastre! Nu v-ați rușinat, oare? Nu v-ați cutremurat, oare? N-am dormit, oare, să murim mai degrabă de mii de ori decît să ne fie descoperit înaintea respectaților noștri prieteni un păcat ascuns? Cum ne vom simți atunci cînd în fața tuturor îngerilor și a tuturor oamenilor ne vor fi descoperite păcatele noastre și vor sta înaintea ochilor noștri? *«Te voi muștra, spune Domnul, și voi pune înaintea feței tale păcatele tale»*²⁴. Dacă acum cînd nu se petrec acestea în realitate, ci numai ni le închipuim cu mintea și le înfățișăm cu cuvîntul, ne simțim zguduți de conștiință, ce vom face cînd ele se vor întîmpla aievea, cînd întreaga omenire va fi de față, cînd vor fi de față îngerii și arhanghelii, începătoriile și puterile, cînd trîmbițele vor suna continuu și repetat, cînd dreptii vor fi răpiți pe nori, cînd mare va fi plînsul păcătoșilor? Ce frică îi va cuprinde, oare, atunci pe cei care vor rămîne pe pămînt? *«Una va fi răpită, spune Domnul, și alta se va lăsa»*²⁵; *«unul va fi luat și altul va rămîne»*²⁶. Cum va fi sufletul acelora, cînd vor vedea că alții sînt luați cu mare cinste,

23. II Corinteni, 5, 10.

24. Psalmi, 49, 21.

25. Matei, 24, 41.

26. Matei, 24, 40.

iar ei lăsați pe pământ cu mare rușine? Nu-i cu puțință, nu-i cu puțință, credeți-mă, să înfățișez cu cuvîntul durerea lor! Ați văzut vreodată duși la moarte, pe cei condamnați? Cum socotiți că le e sufletul cînd merg pe drumul spre porțile orașului? Ce n-ar vrea să facă și să sufere, numai ca să scape de chinul acela? Am auzit pe mulți din cei condamnați la moarte, dar pe urmă grațiați prin iubirea de oameni a împăratului, că în clipa în care li s-a anunțat grațierea atît le era de tulburat și de zguduit sufletul că nu mai vedeau pe oamenii din jurul lor. Dar pentru ce vorbesc eu de cei duși la moarte? Chiar mulțimea care stă în jurul lor, cei mai mulți dintre ei, așa sînt de tulburați, că nu-i văd. Dacă ai cerceta atunci sufletul fiecăruia, n-ai găsi pe nimeni așa de crud, atît de sălbatic, nici atît de curajos încît să nu-i fie sufletul atît de zdruncinat și de cutremurat de frică și tristețe. Dacă sîntem în o astfel de stare sufletească cînd vedem duși la moarte pe alții cu care n-avem nici o legătură, te întreb, ce vom simți noi înșine, cînd vom cădea în nenorociri și mai mari, cînd vom fi alungați din bucuria aceea nespasă și vom fi trimiși în chinul cel veșnic? Dar chiar dacă n-ar exista iadul, cit de mare nu ne va fi chinul, cînd ne vom vedea îndepărtați dintr-o atîta strălucire, cînd vom vedea că plecăm cu necinste? Dacă acum, în zilele noastre, cînd vine împăratul în oraș, mulți îl văd, dar cînd se gîndesc la nimicnicia lor și cînd văd că nu au atîta bucurie de priveliștea aceea, cită tristețe simt că nu fac parte din cei ce sînt împreună cu împăratul și nici nu sînt aproape de cel care are puterea, gîndește-te ce vom simți atunci? Socotiți că mic ne va fi chinul că nu sîntem rînduiți în ceata aceea, că nu sîntem învredniciți de slava cea negrăită, că sîntem aruncați, departe de acea adunare sărbătorească, departe de bunătățile cele nespuse? Dar cînd va mai fi și întunericul²⁷ și scrișnirea dinților²⁸ și legăturile cele nedezlegate și viermele cel neadormit²⁹ și focul cel nestins³⁰ și necazul și nenorocirea și limbile uscate ca limba bogatului aceluia³¹, cînd vom plînge și nimeni nu ne va auzi, cînd vom suspina, cînd vom scrișni din dinți de durere și nimeni nu ne va lua în seamă, cînd ne vom uita în toate părțile și nu se va găsi nimeni care să ne mîngîie, unde îi vom rîndui pe cei care se găsesc în aceste chinuri? Este, oare, o stare mai nenorocită, o stare mai vrednică de milă ca starea acelor suflete?

5. Cînd intrăm într-o temniță și-i vedem pe cei închiși, pe unii murdari, pe alții legați cu lanțuri de fier, pe alții băgați în întuneric, ne cuprinde plînsul, ne cutremurăm și facem totul ca să nu cădem în acea nevoie și întristare; dar cînd vom fi duși la chinurile cele din gheena, ce vom simți oare? Ce vom face? Nu-s de fier lanțurile acelea, ci de foc, care niciodată nu se stinge; cei ce ne păzesc nu sînt oameni ca noi, pe care de multe ori poți să-i înblinzești, ci îngeri înfricoșători și fără de milă, în ochii cărora nici nu te poți uita, mîniati cumplit pentru ocările ce le-am adus Stăpînului. Acolo nu-i ca aici pe pământ să-i poți îndupleca pe îngerii aceia cu bani, cu daruri, cu cuvinte, ca să dobîndești o oarecare mîngîiere; nu, acolo toate-s de neînduplecat. Chiar Noe de-ar fi, chiar Iov, chiar Daniil și și-ar vedea chinuiți pe unii din cei apropiați ai lor, nici ei n-ar îndrăzni să se apropie și să le dea mîna de ajutor. Acolo orice simpatie izvorită din legăturile firii este cu totul înlăturată. Da, pe acea lume se vor găsi drepti, părinți ai unor copii păcătoși și copii buni ai unor părinți răi — că păcatele nu țin de fire, ci de voință — a căror fericire le este cu totul curată, atunci legătura constringătoare a singelui pierе și se stinge în sufletele celor care se desfătează de bunătățile acelea și, împreună cu Stăpînul, sînt cuprinși de minie împotriva celor ce sînt de un sînge cu ei. Dacă acum chiar, unii îi dezmos-

27. Matei, 8, 12; 22, 13; 25, 30.

28. Matei, 8, 12; 13, 42. 50; 22, 13; 24, 51; 25, 30; Luca, 13, 28.

29. Marcu, 9, 44. 46. 48. 30. Marcu, 9, 44. 46. 48. 31. Luca, 16, 24.

tenesc pe copiii lor cînd îi vîd că sînt răi și nu vor să mai știe de ei, apoi cu mult mai mult se va întîmpla aceasta la judecata cea înfricoșătoare. Așadar, nimeni din cei ce n-au făcut nici un bine să nu aibă vreo nădejde că vor găsi vreun bine, chiar de-ar avea printre rude mii și mii de drepti: Că «*fiecare va primi*, spune Pavel, *după cele ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău*»³². Să auzim, vă rog, aceste cuvinte și să ne cumîntim. Dacă pofta cea rea te arde ca focul, gîndește-te la focul chinului aceluia și atunci îți stingi degrabă pofta. De voiești să rostești cuvinte nesăbuite, gîndește-te la scrișnetul dinților, și frica aceasta îți va fi friu. De vrei să răpești, ascultă pe Judecătorul, că spune: «*Legă!-i mîinile și picioarele și aruncați-l în întunericul cel mai dinaiară*»³³. De ești crud și nemilos, adu-ți aminte de fecioarele acelea, cărora li s-au stins candelile lor, pentru că n-au avut untdelemn, care n-au avut parte de Mire, și iute vei fi iubitor de oameni³⁴. Dacă dorești să te îmbeți și să petreci, ascultă pe bogat, că spune: «*trimite pe Lazăr*», ca să-i răcorească limba uscată cu virful degetului lui; dar nu i s-a împlinit cererea³⁵; și îndată ți se va potoli patima. Și pe toate celelalte în acest chip le vei îndrepta.

— Dar din ce pricină, însă, par poruncile împovărătoare?

— Din pricina trîndăviei noastre! După cum dacă ne sîrguim, cele ce par grele vor fi ușoare și lesnicioase, tot așa, dacă ne trîndăvim, cele ușoare ni se vor părea grele. De aceea, gîndindu-ne la toate acestea, să nu ferim de cei ce petrec și se desfătează, ci să ne gîndim la sfîrșitul lor. Aici, murdăria și carnea multă pe om; dincolo viermele și focul. Nu te uita la cei ce răpesc averile altora! Uită-te la sfîrșitul lor! Aici griji și osteneli, dincolo legăturile cele nedezlegate și întunericul cel mai dinafară. Nu te uita la cei care iubesc slava cea lumească! Uită-te la sfîrșitul lor! Aici robie și aparență, dincolo pagubă mare și ardere neconținută.

Dacă vom vorbi așa cu noi înșine și vom spune neconținut unele ca acestea pof-telor noastre rele, repede vom scăpa de viciu, vom săvîrși virtutea, vom stinge dragostea de cele din lumea aceasta și vom aprinde dorul de cele viitoare.

Ce au sigur, oare, cele din lumea aceasta sau ce au, oare, ele deosebit și minuat, ca să ne cheltuim cu ele toată rîvna noastră? Nu vedem că acestea se repetă neconținut înaintea ochilor noștri, ca ziua și noaptea, ca noaptea și ziua, ca vara și iarna, ca iarna și vara și nimic mai mult? Să aprindem, dar, dragostea de bunătățile cele viitoare. Mare slavă este gătită pentru cei drepti! Nu poate fi înfățișată cu cuvîntul. Trupurile lor după Înviere vor ajunge nesticăcioase, vor fi slăvite și vor împărăți împreună cu Hristos.

6. Cit de mare va fi slava aceea o vom ști din cele ce-am să spun, dar mai bine spus, n-o vom ști îamurit nicicînd. Pofînd, însă, de la bunătățile care sînt la noi, ne vom face o slabă idee de bunătățile acelea; și eu atît cit voi putea, voi încerca să le înfățișez. Spune-mi, te rog, dacă fiind bătrîn și trîind în sărăcie, ți-ar fîgădui cineva că te va face pe neașteptate tînăr, că te va aduce în floarea vîrstei, că te va face, mai mult decît toți oamenii foarte puternic și foarte frumos, că-ți va da să împărătești pe întreg pămîntul vreme de mii de ani, avînd o domnie cu pace adincă, adincă de tot, spune-mi ce n-ai face și ce n-ai suferi ca să dobîndești fîgăduința aceea? Dar iată Hristos nu acestea îți fîgăduiește, ci cu mult mai mult decît acestea. Nu este atîta deosebire între bătrînețe și tinerețe, cită deosebire este între stricăciune și nesticăciune; nu este atît deosebire între împărăție și sărăcie, cită deosebire este între slava de aici și slava cea viitoare; este atîta deosebire cită deosebire este între vis și realitate. Dar mai bine spus, încă n-am spus atît

32. *II Corinteni*, 5, 10.

33. *Matei*, 22, 13.

34. *Matei*, 25, 1—13.

35. *Luca*, 16, 24.

cît trebuia; că nu-i în stare cuvîntul să înfăţişeze cît de mare este deosebirea între cele viitoare şi cele de aici. Din pricina timpului nici nu-i cu putinţă să înţelegem desăvîrşit deosebirea. Cum poţi compara viaţa cea fără de sfîrşit cu cele din lumea aceasta? Atît e de mare deosebirea păcii de acolo cît e de mare aici deosebirea dintre pace şi război, cît e de mare deosebirea între stricăciune şi nestricăciune, pe cît este mai bun mărgăritarul curat faţă de un gogoloş de pămînt. Dar mai bine spus, orice-ai spune, nimic nu va putea înfăţişa viaţa cea fără de sfîrşit. Chiar dacă aş compara frumuseţea de atunci a trupurilor cu lumina razei soarelui, cu străfulgerarea fulgerului şi încă voi spune ceva vrednic de strălucirea aceea. Nu merită, deci, să sacrificăm pentru acelea trupurile şi averile? Dar mai bine spus, cîte suflete nu merită să sacrifice? Dacă, aici pe pămînt, te-ar duce cineva în palatele împărăteşti şi ţi s-ar pregăti să stai de vorbă cu împăratul în faţa tuturor, dacă ţi s-ar da prilejul să stai la masă cu el şi să fii alături de el, n-ai spune că eşti mai fericit ca toţi? Iar cînd e vorba să te urci la cer şi să stai lîngă Împăratul universului, să străluceşti în faţa îngerilor şi să te bucuri de slava aceea neapropiată, te mai îndoiesti dacă trebuie să-ţi sacrifici averile, cînd ar trebui, chiar dacă ar fi nevoie să-ţi dai viaţa, să salţi, să te veseleşti şi să capeţi aripi de plăcere? Dar tu, ca să dobindeşti o funcţie înaltă, care-ţi dă prilejul să furi — că nu socotesc un câştig o astfel de funcţie — cheltuieşti tot ce ai, ba te mai şi împrumuţi de la alţii, iar dacă ar trebui, îţi laşi zălog şi nevasta şi copiii; dar cînd e vorba de împărăţia cerurilor, zăboveşti, amîni şi nu te poţi dezlipi de averi? Şi nu te gîndeşti că dacă părţile cerului, pe care le vedem, sînt atît de frumoase şi de incîntătoare, cît de frumoase şi de incîntătoare trebuie să fie cele mai presus de ceruri şi cerul cerului?

Dar pentru că acestea nu se pot vedea cu ochii trupului, urcă-te cu mintea şi opreşte-te deasupra cerului acesta de deasupra noastră şi priveşte la cerul acela care-i mai sus de acesta, la înălţimea aceea fără de margini, la lumina cea neapropiată, la popoarele de îngeri, la cetele arhanghelilor, la celelalte puteri netrupeşti; apoi iarăşi, coborîndu-te de sus cu mintea, priveşte priveliştea cea de pe pămînt şi du-te cu mintea la cele ce sînt împreună cu împăratul cel pămîntean, la bărbaţii îmbrăcaţi cu haine de aur, la perechea de catiri albi cu hamuri împodobite cu aur, la carul bătut cu pietre preţioase şi cu plăcuţe de aur, care se clatină într-o parte şi în alta, la balaurii brodaţi pe hainele de mătase, la platoşele care au pe ele ochi de aur, la caii înveliţi în aur şi cu friurile de aur; dar cînd vedem pe împărat, nimic din aceste poadoabe nu mai vedem, că ne atrage privirile împăratul, cu hainele lui de purpură, cu diadema sa, cu scaunul pe care stă, cu agrafa lui, cu încălţămîntea lui, cu strălucirea feţei lui. Adună-le la un loc pe toate acestea cu de-amănuntul în mintea ta şi mută-ţi apoi iarăşi gîndul la cele de sus şi gîndeşte-te la ziua cea înfricoşată, în care va veni Hristos. Nu vei vedea atunci perechi de catiri, nici care de aur, nici haine cu balauri pe ele şi platoşe, ci o privelişte plină de frică, care cuprinde sufletul de o atît de mare tulburare încît se spăimîntează chiar puterile cereşti. Că spune Scriptura: «*Puterile cerurilor se vor cutremura*»³⁶. Atunci se va deschide tot cerul. Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu se va pogori, nu înconjurat de douăzeci, nici de o sută de oameni de gardă, ci de mii şi zeci de mii de îngeri şi arhangheli; toate vor fi atunci cuprinse de frică şi cutremur; pămîntul se va deschide şi toţi oamenii care au fost vreodată, de la Adam şi pînă în ziua aceea, se vor scula din pămînt şi vor fi răpiţi, iar Hristos se va arăta cu atît de mare slavă, încît va ascunde toată lumina soarelui şi a lunii, fiind întunecată de strălucirea ei. Dar, vai de marea noastră nesimţire! Că rămînem uimiţi de cele din lumea aceasta cînd atîtea bunătăţi ne aşteaptă, că nu

36. *Matei, 24, 29.*

înțelegem viclenia diavolului, care prin niște lucruri mici ne ia bunătățile cele mari, care ne dă tina, ca să ne răpească cerul, care ne arată umbra, ca să ne scoată din adevăr, care ne încintă cu visurile — că aceasta-i bogăția de aici — ca să ne arate sărăcia de toate, când se va face ziua.

Cunoscind acestea, fraților, să fugim de viclenia diavolului, să fugim de osînda pe care o vom lua împreună cu el, ca să nu ne spună și nouă Judecătorul: «*Plecați de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, gătit diavolului și îngerilor lui*»³⁷.

7. Mi se poate, însă, spune:

— Dar Dumnezeu este iubitor de oameni! Nu va face asta!

— În zadar, însă, au fost scrise în Scriptură cuvintele acestea?

— Nu, mi se răspunde! Au fost scrise numai ca să ne amenințe, ca să ne cumințim.

— Dar dacă nu ne cumințim, ci rămînem răi, spune-mi nu va aduce, oare, peste noi osîndă? Nu va răsplăti, oare, pe cei buni?

— Da, îi va răsplăti, mi se va spune, că așa e cu cuviință lui Dumnezeu, ca să facă bine după vrednicie!

— Deci răsplătirea binelui este adevărată și negreșit va fi, iar pedepsele nu vor fi? Cît e de mare înșelăciunea diavolului! Cît de neomenoasă este această iubire de oameni! Al diavolului 'este gîndul acesta, ca să facă fără de folos harul lui Dumnezeu, iar pe noi să ne facă trîndavi. Pentru că diavolul știe că frica de chinurile iadului înfrînează ca un frîu sufletul nostru și ne depărtează de păcate, de aceea face și uneltește totul, ca să smulgă din rădăcină frica aceasta și să ne facă să ne aruncăm fără teamă în prăpastie.

Dar oricîte texte am aduce din Scriptură, cei ce ne contrazic vor spune că toate s-au scris ca să ne amenințe. Dar îi vom întreba: Ați auzit de potop și de prăpădul acela? Cînd Dumnezeu a spus de potop, a fost tot o amenințare? Nu s-a întimplat, oare, nu s-a înfăptuit? Nu ne dau mărturie și munții Armeniei, unde s-a oprit corabia lui Noe? Nu se vîd pînă și acum resturile corăbiei pentru aducerea noastră aminte? Că aceștia de azi grăieșc cum grăiau cei de atunci. Vreme de o sută de ani s-a lucrat la facerea corăbiei și la pregătirea lemnelor; dreptul Noe le strîga, dar nimeni nu-l credea. Și pentru că n-au crezut în amenințarea făcută cu cuvîntul, au îndurat cu fapta pedeapsă năpraznică. Dacă a fost adusă peste aceia o pedeapsă ca aceea, oare nu cu mult mai mult o va aduce peste noi. Că cele ce se săvîrșesc acum nu sînt mai mici decît păcatele acelor. Atunci făceau împreunări nelegiuite — că spune Scriptura: «*Au intrat liii lui Dumnezeu la liicele oamenilor*»³⁸ — iar acum nu este păcat care să nu fie săvîrșit.

Dar, dacă vreți, să vorbesc și de alte feluri de pedepse, ca din cele petrecute mai înainte să credem în cele ce vor fi. A fost vreodată cineva din voi în Palestina? Eu cred că da. Deci voi veți da mărturie de adevărul spuselor mele. Dincolo de Ascalon și Gaza la revărsarea Iordanului era o țară mare și roditoare, la fel de roditoare ca paradisul lui Dumnezeu. Scriptura spune: «*Și a văzut Lot toată împrejurimea Iordanului și era udată de ape ca paradisul lui Dumnezeu*»³⁹. Acum este mai pustie decît toate pustiiile. Sînt arbori și au rod, dar rodul lor este o amintire a urgiei lui Dumnezeu; au rodii cu înfățișare strălucită; celor care nu le cunosc le dau frumoase nădejdi; dar dacă le iau în mîni și le desfac, înăuntru n-au rod, ci praf mult și cenușă. Așa este și pămîntul, așa sînt și pietrele, așa este și aerul chiar. Totul este ars, totul este cenușă, totul ne amintește de urgia de mai înainte și ne vestește de pedeapsa ce va să fie. Sînt, oare, acestea cuvinte de amenințare? Sînt, oare, cuvinte goale?

37. Matei, 25, 41.

38. Facere, 6, 2.

39. Facere, 13, 11.

Dacă nu crezi în iad, gîndeşte-te la Sodoma, adu-ţi aminte de Gomora, de pedeapsa dată atunci, care a rămas pînă acum. Dumnezeuiasca Scriptură, istorisind lucrul acesta, spune despre Înţelepciune: «Cînd au pierit cei necredincioşi, Înţelepciunea l-a scăpat pe cel drept, care a fugit de locul care s-a pogorit peste cele cinci cetăţi»⁴⁰. Şi spune mai departe dumnezeiasca Scriptură: «Încă şi acum, spre mărturia răutăţii, pămîntul acela scoate fum, este pustiu, iar pomii lui tac roduri fără de folos»⁴¹. Trebuie neapărat să spun pentru ce necredincioşii aceia au suferit acestea. Unul era păcatul lor; greu şi blestemat; unul singur: se pîngăreau cu copiii; şi pentru păcatul acesta au fost arşi cu ploaie de foc⁴². Acum se săvîrşesc mii şi mii de păcate, la fel cu acela şi chiar mai grozave şi totuşi foc din cer nu se pogoară! Pentru ce? Pentru că este pregătit alt foc, care nu se stinge niciodată. Cum se face că Dumnezeu, Care a adus atîta urgie din pricina unui singur păcat, Care n-a primit nici ruga lui Avraam şi nu s-a lăsat înduplecat nici de Lot care locuia ţinutul acela⁴³, cum se face că ne cruţă pe noi care facem atîtea păcate? Nu se poate să ne cruţe, nu se poate!

Dar să nu ne oprim aici! Haide să aduc şi pe alţii care au fost pedepsiţi, ca să fie crezute spusele mele cu mai multe dovezi. Cu toţii aţi auzit de Faraon, împăratul Egiptului. Ştiţi, negreşit şi de pedeapsa ce i s-a dat, că s-a înecat în Marea Roşie cu carele, cu caii şi cu toată armata lui⁴⁴. Iar ca să aflaţi şi de pedepsele date iudeilor, ascultaţi-l pe Pavel, care spune: «Nici desîrînaţi să nu fim ca unii din ei care s-au desîrînat şi au căzut într-o singură zi douăzeci şi trei de mii⁴⁵; nici să nu cîrtim cum au cîrtit unii din ei şi au pierit prin pierzătorul⁴⁶; nici să nu ispitim pe Domnul cum L-au ispitit unii din ei şi au pierit de şerpîn⁴⁷. Dacă aceia au suferit acestea pentru cele ce-au păcătuit, ce nu vom păţi noi? Acum, însă, nu suferim nimic groaznic; ei bine, tocmai pentru aceasta trebuie să ne temem. Nu suferim nimic acum, nu pentru că n-avem să suferim nici o pedeapsă, ci pentru că sîntem păstraţi pentru o pedeapsă şi mai grea, dacă nu ne schimbăm. Aceia nu ştiau de gheenă şi au fost daţi pedepselor de pe lumea aceasta; noi însă, dacă nu păşim nimic în viaţa aceasta, avem să suferim totul în viaţa ce va să fie pentru toate păcatele pe care le-am săvîrşit. Ar fi, oare, drept ca să sufere unele ca acelea cei care erau mai neinstruiţi, iar noi care ne-am bucurat de învăţătură mai desăvîrşite, care am păcătuit mai mult decît aceia, să scăpăm de pedeapsă? Vreţi să auziţi şi de celelalte suferinţe ale iudeilor, pe care le-au suferit în Palestina de la babiloneni, de la asirieni, de la macedoneni? Vreţi să auziţi de foametea, de ciurma, de războaiele şi de înrobierea, pe care le-au suferit pe timpul lui Tit şi Vespasian? Citiţi cartea lui Iosif, pe care a scris-o despre cucerirea Ierusalimului şi veţi afla despre acea amară tragedie. Pe lângă celelalte grozavii, au căzut într-o atît de cumplită foamete că îşi mînceau curelele, încălţămintele şi alte lucruri mai rele ca acestea. Nevoia i-a silit să le ducă pe toate acestea la dinţi, după cum spune scriitorul pomenit mai înainte. Şi nu s-au oprit la atît, ci şi-au mîncat şi propriii lor copii⁴⁸. Deci, cum vom scăpa noi, care am făcut păcate mai grele ca aceia, cînd ei au suferit unele ca acelea?

— Dar dacă aceia au fost pedepsiţi atunci, pentru ce noi nu sîntem pedepsiţi acum?

— Nu vede, oare, şi un orb că pedeapsa ne este păstrată pentru veacul ce va să fie, așa cum am spus de multe ori?

40. Înţelepciunea lui Solomon, 10, 6.

41. Înţelepciunea lui Solomon, 10, 7.

42. Facere, 19, 1—25.

43. Facere, 18, 16—32.

44. Ieşire, 14, 28.

45. I Corinteni, 10, 8.

46. I Corinteni, 10, 10.

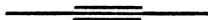
47. I Corinteni, 10, 9.

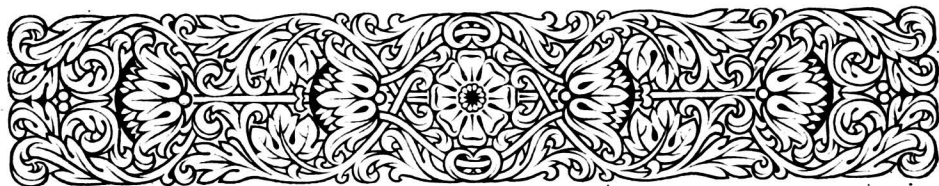
48. Iosif Flaviu, Antichităţile iudaice.

În afară de acestea, trebuie să ne gândim la cele ce se petrec acum în viață și ele să ne dea încredințare despre iad. Dacă Dumnezeu e drept și nu cată la fața omului, precum și este, pentru ce sînt pedepsiți aici pe pămînt unii pentru crime, iar alții nu? Pentru ce unii desfrînați sînt pedepsiți, iar alții mor nepedepsiți? Cîți jefuitori de morminte n-au scăpat? Cîți hoți? Cîți lacomi? Cîți răpitori? Dacă n-ar fi iad, unde ar mai fi ei pedepsiți?

I-am convins, oare, pe cei care nu cred în existența iadului, că nu-i basm iadul? Atît e de adevărat lucrul acesta, că nu numai noi, ci și poeții și filozofii și scriitorii au vorbit despre răsplățile de pe lumea cealaltă și au spus că cei răi sînt răsplățiți în iad. Chiar dacă aceștia n-au putut spune cum sînt cu adevărat pedepsele din iad, pentru că le-au formulat întemeiați pe propria lor gîndire și pe răsălmăcirile celor auzite de la noi, totuși și-au făcut o idee despre judecata viitoare. Vorbesc de Cocit și Piriflegeton, fluviile iadului, de apa Stixului, de Tartar, care e atît de depărtat de pămînt pe cît este pămîntul depărtat de cer și de multe alte feluri de pedepse; vorbesc apoi de Cîmpiile Elizee, de insulele fericite, de livezile veșnic înflorite, bine mirositoare, cu boare plăcută, de coruri de dănuitori, îmbrăcați în veșminte albe, care cîntă imne; și, ca să spun într-un cuvînt, vorbesc de răsplătirea celor buni și celor răi după plecarea din lumea aceasta. Să nu ne îndoim, dar, de existența iadului, ca să nu cădem în el! Cel care nu crede în iad ajunge mai trîndav, iar cel care se trîndăvește va ajunge negreșit în iad; ci să credem fără să ne îndoim cumva. Să vorbim neconștient de iad și nu vom păcătui cu ușurință. Amintindu-ne de niște cuvinte ca acestea, asemănătoare unor doctorii amare, vom putea șterge păcatul, dacă amintirea lor se statornicește în sufletul nostru. Să ne folosim, deci, de acest leac, ca să fim învredniciți să vedem pe Dumnezeu, cît omeneste este cu putință, cu harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia slava în vecii vecilor, Amin.

Trad. de Pr. D. FECIORU

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

ACȚIUNI PENTRU PACE

Reuniunea internațională cu tema *«Tineretul și studenții — solidaritate pentru pace, dezvoltare națională, dreptate socială și o nouă ordine economică internațională»* în același timp cu cea de-a XXV-a Conferință Generală a Mișcării Internaționale a Tineretului pentru Națiunile Unite a fost organizată la București în zilele de 28 martie—4 aprilie a.c. La lucrări au participat peste o sută de reprezentanți ai unor organizații de tineret și de studenți din 40 de țări.

În deschidere s-a dat citire mesajului adresat participanților de Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, mesajul trimis de secretarul general al O.N.U. Javier Perez de Cuellar și alte mesaje și cuvinte de salut. În ședințe plenare și pe grupe au fost dezbătute teme referitoare la dezvoltarea social-economică și eradicarea structurilor neocolonialiste, consecințele cursei înarmărilor care stînjenește dezvoltarea economică a statelor, în primul rînd a celor în curs de dezvoltare și constituie o amenințare tot mai îngrijorătoare a vieții în societatea contemporană. S-au discutat de asemenea măsurile ce se cer întreprinse în vederea organizării Anului Internațional al Tineretului. În încheiere s-au adoptat rezoluții care manifestă interesul tinerilor de pretutindeni pentru crearea condițiilor realizării climatului de încredere și pace. S-au exprimat mulțumiri pentru modul excelent în care gazdele române au contribuit la reușita acestor lucrări.

O NOUĂ CONFIRMARE INTERNAȚIONALĂ A JUSTEȚII POLITICII ROMÂNEȘTI

Președintelui Nicolae Ceaușescu i-a fost conferit «Premiul Internațional al Relațiilor Diplomatie» pe anul 1982

Institutul de Relații Diplomatie cu sediul la Bruxelles a hotărît să acorde Președintelui Nicolae Ceaușescu «Diploma de onoare» și «Premiul Internațional» al relațiilor internaționale pe anul 1982, ca semn de aleasă prețuire pentru contribuția adusă de Conducătorul Statului român la cauza apropierei, cooperării și păcii în Europa și în lume.

Solemnitatea decernării înaltei distincții s-a desfășurat la București în ziua de 11 mai a.c. Președintele Institutului de Relații Internaționale, prof. Emil van Huynegem a înmînat Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu înaltele distincții declarînd

printre altele: «România este apreciată în mod deosebit pentru politica sa de pace, dar și pentru viziunea sa foarte pozitivă asupra cooperării internaționale. Politica dumneavoastră este clară: pentru securitate și cooperare în Europa, pentru o Europă fără arme nucleare, o Europă unită, bazată pe respectarea orînduirii sociale din fiecare țară, pe rodnică cooperare între toate națiunile». Premiul Internațional al Relațiilor Diplomatice decernat de Institutul nostru, are drept scop de a aduce un omagiu deosebit acelor șefi de stat contemporani care au cele mai mari merite în promovarea cauzei păcii, indiferent de convingerile lor filosofice sau politice. Sinteți, Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, în mod sigur, unul dintre aceștia, și anume, unul dintre cei mai importanți».

Prezent la înmînarea Înaltelor distincții, Domnul Francis Dessart, membru în conducerea Institutului de Relații Diplomatice a luat de asemenea cuvîntul elogiînd rolul României în viața politică și culturală a Europei. Din cuvîntul său redăm următoarele: «Încă din antîchitate supus în mod tragic pretențiilor imperialiste, acest pămînt românesc a știut să-și păstreze specificitatea sa în ciuda vicisitudinilor istoriei... Trebuie adus un omagiu națiunii române care de-a lungul secolelor a știut să-și conserve limba atît de apropiată de a noastră, cultivîndu-și tradițiile și preamărînd spiritul de libertate și dreptate».

«Istoria României poate fi privită ca un simbol al ideii europene contemporane. Într-adevăr, constituînd obiectul intențiilor acaparatoare ale imperiilor otoman, austriac și țarist, înconjurată de vecini de culturi diferite, România a reușit să-și construiască cu răbdare unitatea națională și să-și salvgardeze demnitatea în ciuda adversităților politice, militare și diplomatice».

«Pămînt al Păcii în sinul acestor Balcani, care au fost altădată sinonimul butoiului de pulbere și al războaielor de frontieră, pămînt al latinității într-un ocean cu alte culturi, ele însele respectabile, pămînt al deschiderii și cooperării internaționale, România te uimește, te interesează, te pasionează, te seduce. Cine ar putea rămîne indiferent față de ea? Din fericire, această viziune aproape poetică dar realistă, este acceptată în Europa occidentală și în alte părți ale lumii. O mărturie în acest sens o constituie unanimitatea manifestată de conducerea Institutului de Relații Diplomatice în jurul numelui Domniei Voastre atunci cînd el a fost pronunțat pentru o distincție care omagiază pe cei mai buni apărători ai păcii și cooperării».

Precizări privind poziția României față de conflictul din Orientul Apropiat

Acordînd la 30 martie a.c. un interviu ziarului kuveitian «Al Seyassah», Președintele Nicolae Ceaușescu a făcut precizări asupra modului în care țara noastră se pronunță pentru soluționarea conflictului armat din Orientul Apropiat.

«România — a declarat Președintele Nicolae Ceaușescu — a acționat întotdeauna pentru soluționarea problemelor din Orientul Mijlociu pe calea tratatelor pașnice, pornind de la considerentul că... în nici o condiție nu poate fi acceptată o soluție militară... În acest spirit, am condamnat acțiunile militare ale Israelului, inclusiv acțiunile din Liban, care nu au făcut decît să complice și mai mult situația din Orientul Mijlociu. De asemenea, pornind de la acest considerent, am acționat totdeauna pentru retragerea Israelului din teritoriile arabe ocupate în urma războiului din 1967, pentru soluționarea problemei palestinieni pe baza dreptului la autodeterminare, inclusiv la constituirea unui stat palestinian independent. În noua situație creată se impune și mai mult să se facă totul pentru a se trece la soluționarea problemelor din Orientul Mijlociu pe calea tratatelor pașnice între țările direct interesate. În primul

rind considerăm că este necesar să se retragă trupele israeliene din Liban, să se ajungă la o reglementare generală, la măsuri care să respecte independența, integritatea teritorială și suveranitatea Libanului».

MANIFESTARE A PRIETENIEI ROMÂNNO-IUGOSLAVE

Președintele Prezidiului Comitetului Central al Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia, Mitia Ribicici, a întreprins în țara noastră o vizită oficială în zilele de 18 și 19 aprilie a.c., angajînd cu acest prilej o nouă rundă de discuții fructuoase cu Președintele Țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu. Apreciînd valoarea acestor dialoguri la înalt nivel, Președintele României a făcut următoarea afirmație: «...Noi dorim ca relațiile economice și în celelalte domenii dintre țările noastre să se dezvolte continuu. Este adevărat că au apărut unele probleme în economia mondială care se reflectă și asupra țărilor noastre. Dar cu atît mai mult este necesar să acționăm pentru dezvoltarea colaborării economice, pentru că numai în acest fel putem diminua influența lor asupra economiilor noastre, putem asigura dezvoltarea economico-socială a ambelor țări».

Convorbirile desfășurate la București vor permite adîncirea relațiilor prietenești și vor constitui un pas înainte în opera de conlucrare economică. S-au făcut de asemenea aprecieri asupra rolului țărilor noastre în efortul pentru stăvilirea cursei înarmărilor, pentru crearea unui climat de încredere și cooperare între state. Cei doi conducători de partid și de stat s-au pronunțat pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și cooperării pașnice, lipsită de arma nucleară și ferită de amenințarea folosirii acestei arme. S-a scos de asemenea în evidență legătura strînsă dintre securitatea europeană și securitatea din zona Mediteranei, militîndu-se pentru transformarea acestei zone într-o zonă a păcii și cooperării pe baza deplinei egalități.

DIALOG LA NIVEL ÎNALT ROMÂNNO-CHINEZ

În zilele de 5—10 mai a.c. țara noastră a fost vizitat de Hu Yaobang, secretar general al Partidului Comunist Chinez, prilej de noi discuții prietenești marcînd mereu mersul ascendent al relațiilor dintre cele două țări. Vizita a prilejuit înaltului oaspete chinez să cunoască progresele realizate de economia românească, să se facă un schimb fructuos de păreri.

Sărbătoarea independenței noastre, ziua de 9 mai a găsit oaspetele din țara prietenă la Brașov, cu care prilej, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, la mitingul organizat cu acest prilej a declarat: «...Azi sărbătorim Ziua Independenței Naționale, care a marcat afirmarea națiunii române ca o forță puternică, în stare să asigure poporului o viață nouă și fericită, și tot astăzi sărbătorim Ziua Victoriei asupra fascismului care a găsit armata și poporul român alături de armata sovietică — care a dat cele mai grele jertfe și a avut rolul decisiv în asigurarea victoriei —, de alte forțe antifasciste, în lupta pentru zdrobirea definitivă a fascismului. Toate acestea ne fac să ne gîndim că avem datoria față de înaintașii noștri, față de toți aceia care și-au dat viața în lupta împotriva fascismului, pentru victoria în cel de al doilea război mondial împotriva hitlerismului, să facem totul pentru pace, să nu mai admitem înrobirea popoarelor, să nu mai admitem manifestările șoviniste, fasciste, de nici un fel, să facem totul pentru o lume a libertății, a dreptății, a bunăstării și fericirii popoarelor».

Secretarul general al Partidului Comunist Chinez, Hu Yaobang, s-a referit cu prilejul aceleiași adunări populare la momentul sărbătorit, declarînd la rîndul său:

«...De-a lungul veacurilor, poporul român, luptând generație după generație, aducând grele jertfe, a ținut piept agresionilor barbare, succesive ale câtorva imperii mari, a luptat pentru apărarea independenței și ființei naționale, pentru unirea țării și libertatea poporului, dobândind în cele din urmă Victoria, înscriind strălucite pagini în istoria țării. Și poporul chinez a duș o eroică luptă îndelungată de rezistență împotriva colonialismului și imperialismului. Similitudinea trecutului istoric a unit și mai mult sufletește popoarele țărilor noastre. Toate acestea ne-au făcut să ne dăm și mai profund seama că un asemenea popor eroic cum este poporul român nu poate fi supus de nici o forță brutală, că o națiune atît de iubitoare de independență și libertate și care trăiește în orînduirea socialistă are cu certitudine un viitor luminos...».

REDACȚIA

CRONICA EVENIMENTELOR ECUMENISTE ALE BISERICII ORTODOXE ROMĂNE PE ANUL 1982

Ca fiecare an, și anul 1982 a fost bogat în evenimente ecumeniste. Aceste întruniri, conferințe, colocvii sau simple contacte urmăresc același țel nobil în două ipostaze: împăcarea lumii ca o necesitate a existenței umane, indiferent dacă oame-nii au sau nu aceeași credință și întetirea eforturilor în vederea unității de credință, împăcării creștinilor și unirii Bisericilor.

Biserica Ortodoxă Română a desfășurat în anul 1982 o bogată activitate ecumenistă, prin care s-au consolidat și s-au adîncit relațiile de prietenie și colaborare cu alte Biserici și organizații creștine mondiale, în spiritul înfăptuirii mesajului evanghelic al refacerii unității creștine și al colaborării la soluționarea marilor probleme și aspirații ale omenirii contemporane.

Pentru concretizarea celor de mai sus, vom înșira pe scurt Cronica acestora:

A. RELAȚIILE BISERICII ORTODOXE ROMĂNE CU ALTE BISERICI CREȘTINE

I. Contacte frățești cu Bisericile Ortodoxe

1. *Vizita Sanctității Sale Diodor Patriarhul Ierusalimului.* Între 15—16 iunie 1982 Biserica Ortodoxă Română a fost vizitată de Întîistătătorul Ierusalimului și a toată Palestina. Sanctitatea Sa a fost însoțit de I.P.S. Vasile Mitropolitul Cezareei, I. P. S. Iacob Arhiepiscop al Neocezareei, I. P. S. Arcadie Arhiepiscop al Ascalonului, P. Cuv. Arhim. Timotei Margaritis, secretarul Sf. Sinod etc. Au avut loc discuții la Sf. Sinod al B.O.R., Institutul teologic, vizite la minăstirile Arhiepiscopiei Bucureștilor și apoi o vizită în Moldova. S-a slujit la biserica Sf. Ioan cel Nou — Suceava, unde a avut loc și hirotonia întru arhiereu a P. Cuv. Pimen Zainea.

2. *A doua Conferință Panortodoxă presinodală* pentru pregătirea Sfantului și Marelui Sinod a avut loc între 3—12 septembrie 1982 la Centrul Patriarhiei ecumenice de la Chambésy — Geneva. Din partea B.O.R. au participat: I. P. S. Mitropolit Teoc-tist al Moldovei și Sucevei, I. P. S. Nicolae al Banatului și P. S. Episcop Vasile Tir-govișteanul, și în calitate de consilieri: P. C. Pr. Ion Bria și Dan-Ilie Ciobotea.

Temele discutate au fost: 1. Impedimentele la căsătorie; 2. Readaptarea pre-scripțiilor bisericești privitoare la post potrivit cerințelor epocii noastre; 3. Proble-ma calendarului și a serbării comune a Paștilor de către toți creștinii. Și o temă ne-prevăzută: Posibilitatea alegerii episcopilor și dintre profesorii care nu au depus voturile monahale.

3. *Vizita P. F. Patriarh Iustin la Biserica Ortodoxă Bulgară*. Aceasta a avut loc între 29 octombrie—2 noiembrie 1982. P. F. Sa a fost însoțit de: I. P. S. Teoctist Mitropolitul Moldovei și Sucevei, I. P. S. Antonie Mitropolitul Ardealului, P. S. Epifanie, Episcopul Buzăului, Diac. Marcel Manole și Laurențiu Movileanu.

4. *Contacte și acțiuni secundare*. Primirea delegației Bisericii Ortodoxe Ruse în frunte cu I. P. S. Mitropolit Nicodim al Harcovului pentru vizitarea Locurilor sfinte și slujbele P. Cuv. Arhim. Nifon Saikaly, reprezentantul Patriarhiei Antiohiei la Moscova, pentru credincioșii ortodocși și sirieni (personal ambasadă, studenți etc.) aflați în România.

II. Relații cu Bisericele Vechi-Orientale

1. *Festivitățile prilejuite de Aniversarea a 70 de ani a autocefaliei catolicosatului Bisericii Orientale Siriene din India*, între 4—16 septembrie. Din partea B.O.R. au participat: I.P.S. Nestor, Mitropolitul Olteniei, P. S. Epifanie, Episcopul Buzăului și Rus Remus, lector la Institutul teologic din București.

III. Contacte cu Biserica Romano-Catolică

1. *A doua întrunire a Comisiei mixte de dialog teologic între Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică*, la München (R.F.G.) între 30 iunie—6 iulie 1982. Din partea B.O.R. a fost prezent I.P.S. Antonie și Pr. prof. D. Stăniloae. Tema discuțiilor: «Misterul Bisericii și al Euharistiei în lumina Misterului Sfintei Treimi». Au participat 14 reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe și 27 delegați ai Bisericii Romano-Catolice.

Delegația română a făcut cunoscută și indignarea B.O.R. față de acțiunile prozelitiste și antiecumeniste ale papei Ioan Paul II cu prilejul hirotonirii unui episcop unit Traian Crișan pentru Biserica greco-catolică din România (?).

IV. Relații cu Biserica Vechilor-Catolici

1. *Intronizarea lui Antonius Glazemaker noul arhiepiscop de Utrecht*, 23 martie 1982. A participat P. S. Episcop Adrian Botoșăneanul, vicarul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de la Paris.

2. *Lucrările Congresului internațional vechi-catolic*, Viena 7—11 septembrie 1982. A participat Pr. Marin Braniște. S-au discutat următoarele teme: 1. Biserică; 2. Ecu-menism; 3. Spiritualitate.

3. *Subcomisia mixtă de dialog între ortodocși și vechi-catolici*. A IV-a subcomisie mixtă s-a întrunit la Zagorsk — Moscova între 15—22 septembrie 1981, ca apoi să se întrunească delegații subcomisiei mixte la Chambésy — Geneva între 4—9 octombrie a.c. Din partea B.O.R. a trimis un referat Pr. Prof. Ștefan Alexe: *Lucrarea Sfântului Duh în Biserică și însușirea mântuirii*. Temele discutate au fost: 1. Recapitularea eclesiologiei, 2. Opera mântuitoare a lui Hristos.

V. Contacte la cel mai înalt nivel între B.O.R. și Biserica Angliei

1. *Sesiunea dialogului ortodoxo-anglican*, Canterbury, 12—19 iulie 1982. Tema generală a discuțiilor: *Misterul Bisericii*. A participat Dl. Prof. N. Chițescu, care a susținut referatul: *Biserica și Bisericele (subcomisia I)*.

2. *Vizita Grației Sale Robert Runcie*, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Angliei și Mitropolit, 11—15 octombrie 1982. Grația Sa a fost însoțit de: Revd. Canonic

Michael Moore, capelanul palatului, Revd. Richard Chartres, capelanul reședinței arhiepiscopale și Revd. Robert Brown, capelanul Bisericii anglicane din București. În afara discuțiilor oficiale și întrunirile cu profesorii Institutului teologic București, Grația Sa a vizitat Eparhia Râmnicului și Argeșului și Uzina de mașini grele București. A fost primit de Gh. Rădulescu vicepreședinte al Consiliului de Stat.

VI. Relații cu Bisericile protestante

a. Cu Biserica Reformată

1. *Vizita unei delegații a B.O.R.* în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Iustin în Ungaria, 18—21 octombrie 1982. Această vizită s-a efectuat după invitația Excelenței Sale Dr. Tibor Bartha președintele Sinodului general al Bisericii Reformate din Ungaria. Din delegație au mai făcut parte: I.P.S. Mitropolit Teoctist, I.P.S. Mitropolit Antonie, Pr. Traian Pilcă, secretarul Protoieriei din Satu Mare (translator) și Arhidiacon Laurențiu Movileanu.

În afara contactelor oficiale, delegația a vizitat Debreținul, s-a întreținut cu reprezentanți ai comunităților ortodoxe române în frunte cu Pr. Teodor Misaroș, vicarul Vicariatului ortodox român din Ungaria; a avut discuții cu episcopul Dr. Kurti Lászlo, vicepreședintele Alianței Mondiale a Bisericilor Reformate, cu Episcopul Dr. Karoly Toth, conducătorul Colegiului Raday — Academia teologică reformată din Budapesta și Președintele Conferinței Creștine pentru Pace.

b. Cu Biserica Luterană

1. *Lucrările Subcomisiei teologice mixte de dialog ortodoxo-luteran*, Atena, 27 martie—22 aprilie 1982. Tema: Participarea la Misterul Bisericii. Din partea B.O.R. a participat P. S. Vasile Episcopul Oradiei care a susținut referatul: Ființa Bisericii și însușirile ei și a lucrat în grupa IV.

2. *Vizita Eminenței Sale Dr. Olof Sundby*, arhiepiscop de Upsala și Primat al Bisericii Luterane din Suedia, 27 septembrie—3 octombrie 1982. Eminența Sa a fost însoțit de: Rev. Dr. Bengt Hallgren, decanul Catedralei arhiepiscopale, Rev. George Perry, Secretarul pentru relații externe al Bisericii Suediei, Dr. Torsten Kälvermark, director în Departamentul Universităților și Colegiilor din Suedia. În afara discuțiilor oficiale, înaltul oaspete a avut discuții cu profesorii Institutului teologic București, al cărui doctor honoris causa este, a participat la slujbe solemne și a vizitat câteva centre monastice din Mitropolia Olteniei.

3. *A treia sesiune a dialogului teologic bilateral* între B.O.R. și Biserica Evanghelică din Germania, Hülshorst, R.F.G., 28 mai—3 iunie 1982. Tema: Pocăință și mărțurisire în credință și viața celor două Biserici și însemnătatea lor pentru înnoirea și sfințirea creștinătății. Delegația B.O.R. a fost alcătuită din: P.S. Vasile Episcopul Oradiei, Pr. Prof. D. Stăniloae, Pr. Prof. D. Radu și Pr. Prof. Ioan Ică. Delegația română a tratat și următoarele subiecte: Înnoirea și sfințirea credincioșilor în Taina Pocăinței după învățătura Bisericii Ortodoxe pe temeiul Sfintei Scripturi și Sf. Tradiții (Pr. Prof. D. Stăniloae); Preotul ca săvârșitor al Tainei Pocăinței și puterea sa de a dezlega păcatele, după învățătura ortodoxă (Pr. D. Radu) și Taina Pocăinței în practica sacramentală și însemnătatea ei în lucrarea pastorală a Bisericii Ortodoxe (Pr. Prof. I. Ică).

B. RELAȚII CU ORGANIZAȚIILE CREȘTINE MONDIALE

I. Relații cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor

1. *Sesiunea anuală a Comitetului Executiv al C.E.B.*, Geneva, 15—20 februarie 1982. B.O.R. a fost reprezentată de I.P.S. Antonie, membru în Comitetul executiv. S-a prezentat Darea de seamă anuală 1981 de către Philipp Potter, Secretar general și rapoartele celor trei unități: Misiune și Evanghelizare — Credință și Constituție, Dreptate și Slujire și Educație și Reinnoire. De asemenea s-a aprobat agenda de lucru alcătuită de Comitetul pregătitor al celei de-a VI-a Adunări generale de la Vancouver, Canada — 1983.

2. *Consultația sud-est europeană asupra schimbului ecumenic al resurselor*, Sofia, 21—28 mai 1982. Tema generală: Repartizarea schimbului de resurse în Europa de Răsărit în perspectiva celei de-a VI-a Adunări generale C.E.B., B.O.R. a fost reprezentată de Pr. asistent Viorel Ioniță.

3. *Consultația ecumenică pentru pregătirea celei de-a VI-a Adunări generale a C.E.B.*, Budapesta, 8—12 iunie 1982. Delegația B.O.R. a fost formată din I.P.S. Mitropolit Antonie și P.S. Episcop Epifanie. Din România au mai participat Episcopul Albert Klein al Bisericii Evanghelice C.A. și Episcopul Paul Szedressy al Bisericii Evanghelice Sinodo-prezbiteriene. Lucrările au fost în legătură cu tema Adunării generale: Iisus Hristos — viața lumii. I.P.S. Antonie a prezentat un referat în legătură cu tema subliniind atitudinea ortodoxă.

4. *Comisia pentru participarea Bisericilor la dezvoltare*, Kiev, 22—30 iunie 1982. Tema: O dezvoltare justă pentru deplinătatea vieții — o abordare ortodoxă. Din partea B.O.R. au participat Pr. Viorel Ioniță și Aurel Jivi.

5. *Lucrările Comitetului Executiv al C.E.B.*, Geneva, 15—18 iulie 1982, a 2-a întrunire, a participat I.P.S. Mitropolit Antonie.

6. *Sesiunea anuală a C.C. al C.E.B.*, 19—28 iulie 1982, tot la Geneva. Au participat II. PP. SS. Antonie al Ardealului și Nicolae al Banatului. De asemenea, din România, a fost prezent Episcopul Albert Klein al Bisericii Evanghelice C.A. din Sibiu. Comitetul Central a aprobat patru cereri de noi membri în C.E.B.: 1. Biserica Ortodoxă a Finlandei; 2. Biserica Metodistă din India; 3. Biserica Metodistă din Samoa; și 4. Biserica Moraviană din Tanzania.

II. Acțiuni în cadrul Conferinței Bisericilor Europene

1. *Lucrările Comitetului Consultativ al C.B.E.*, «Islamul în Europa», Paris, 1—3 februarie 1982. Discuțiile s-au axat pe probleme cuprinse în «Declarația Universală Islamică» (adoptată la 19 septembrie 1981) și pe marginea documentului: Bisericile și Islamul în Europa, II. Din partea B.O.R. a participat Pr. Emil Roman, parohul Bisericii Ortodoxe Române din Geneva.

2. *Sesiunea anuală a Prezidiului C.C. al C.B.E.*, Pendeli — Atena, 29 aprilie—2 mai 1982. A participat I.P.S. Mitropolit Teoctist.

3. *Lucrările Colocviului organizat de Programul Bisericilor pentru drepturile omului* din cadrul C.B.E., Trieste — Italia, 6—11 iunie 1982. Tema: Drepturile omului, dreptatea și relațiile de încredere. B.O.R. a fost reprezentată de Lector Cezar Vasiliu de la Institutul teologic București.

4. *Colocviul Federației Bisericilor Protestante din Elveția*, Interlaken — Elveția, 8—12 octombrie 1982. A participat ca observator Prof. N. Chițescu. Tema: Sarcina Bisericilor din Europa Apuseană.

5. *Lucrările celui de-al doilea Colocviu* al Direcției de Studii a C.B.E., Goslar — R.F.G., 22—26 noiembrie 1982. S-au dezbătut probleme legate de Actul final de la Helsinki și întrunirile post Helsinki, tema: Puterea reconciliatoare a Treimii în viața Bisericii și a lumii. A fost prezent Pr. D. Soare, consilier patriarhal.

III. Participări la acțiunile Conferinței Creștine pentru Pace

1. *Lucrările Sesiunii Secretariatului internațional* al C.C.P., Moscova, 18—22 ianuarie 1982. A participat Pr. Ilie Georgescu, membru în Secretariatul internațional.

2. *Sesiunea Comisiei speciale C.C.P.*, Ecimiazin — Armenia, 8—12 martie 1982. Tema: Soluționarea problemei palestiniene, problemă cheie privind pacea Orientului apropiat. A participat din partea B.O.R. P.S. Epifanie, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos.

3. *Lucrările Comitetului de lucru* al C.C.P., Praga, 22—26 martie 1982. Tema: Motivele teologice și spirituale ale activității creștine pentru pace în trecut și prezent. Din partea B.O.R. a participat I.P.S. Nestor, Mitropolitul Olteniei.

4. *Lucrările Sesiunii Secretariatului internațional* al C.C.P., Sofia, 20—25 septembrie 1982. S-a dezbătut Raportul Secretarului general Lubomir Mirejovski. A participat Pr. Ilie Georgescu, consilier la Arhiepiscopia Bucureștilor.

5. *A V-a Consultație «Karlovy-Vary»*, Princeton — S.U.A., 4—10 octombrie 1982. Tema principală: Care este contribuția specială a Bisericilor la îmbunătățirea relațiilor Est-Vest? B.O.R. a fost reprezentată de I.P.S. Mitropolit Antonie și Drd. Suciuc Cornel Dănuț, bursier al B.O.R. în S.U.A.

6. *Lucrările Comisiei «Antirasism»*, Hofgeismar — R.F.G., 15—19 noiembrie 1982. Referatul principal: Dezvoltarea generală a rasismului și amenințarea la adresa păcii. A participat Pr. D. Soare, consilier patriarhal.

IV. Diverse acțiuni ecumeniste și pentru pace în lume

1. Conferința mondială: *Oamenii de religie pentru apărarea darului sacru al vieții împotriva catastrofei nucleare*, Moscova, 10—14 mai 1982. Din delegația Bisericii Ortodoxe Române, pe lângă Prea Fericitul Patriarh Iustin au făcut parte: I.P.S. Mitropolit Antonie, I.P.S. Mitropolit Nestor, P. Cuv. Arhim. Pimen Zainea, P. Cuv. Arhim. Irineu Cheorbeja, P. C. Pr. D. Soare, Arhidiacon. Laurențiu Movileanu și Lector Cezar Vasiliu. De asemenea, din România au participat Episcopul Paul Szedressy — Biserica Evanghelică Sinodo-Prezbiteriană, Prof. Hans Klein din partea Bisericii Evanghelice Luterane Confesio Augustana, Pastor Gheorghe Vidits, vicarul Bisericii Reformate, Eparhia Oradiei.

Din prezidiul de onoare al Conferinței a făcut parte și Intâistătorul B.O.R.

Tema conferinței: Aspecte teologice și spirituale ale activității pentru pace a religiilor lumii și sarcinile oamenilor de religie pentru prevenirea unei catastrofe nucleare. În plen, a luat cuvântul și Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin.

S-a lucrat pe grupe. Grupa I: Consecințele catastrofale ale cursei înarmărilor și războiul nuclear. Din această grupă a făcut parte I.P.S. Mitropolit Antonie.

Grupa II: Noile doctrine ale războiului nuclear. A participat I.P.S. Mitropolit Nestor. Grupa a III-a: Sarcini urgente privind dezarmarea nucleară. Din partea română a participat Lector Cezar Vasiliu. Grupa a VI-a: Continuarea neîntârziată a activității — sarcina noastră urgentă. A participat P. Cuv. Arhim. Pimen Zainea și Irineu Cheorbeja.

Au fost adoptate prin consens unanim : 1. Un *Apel către conducătorii și adepții tuturor religioilor* ; 2. Un *Apel către toate guvernele* ; 3. Un *Apel către cea de-a doua sesiune specială a Adunării generale O.N.U. pentru dezarmare* ; 4. Un *Comunicat*.

2. *Cea de-a XI-a întrunire a Comisiei române de istorie ecleziastică comparată*. S-au aniversat : 525 de la urcarea pe tronul Moldovei a domnitorului Ștefan cel Mare și 350 de ani de la urcarea pe tronul Țării Românești a voievodului Matei Basarab.

3. Concedii de odihnă la Casa Locamo — Elveția.

4. Concedii de odihnă ale unor reprezentanți ai B.O.R. în R.D.G.

5. Concedii de odihnă ale unor delegați de peste hotare.

V. Întruniri ecumeniste internaționale găzduite de Biserica Ortodoxă Română

1. *Colocviul teologic* organizat de C.B.E., București, 22—26 martie 1982. Tema : *Suspiniul creației. Creștinii din Europa în căutarea responsabilității lor astăzi*. Din partea B.O.R. a participat : I.P.S. Mitropolit Teoctist, I.P.S. Mitropolit Antonie, ales vicepreședinte al Colocviului și Pr. prof. D. Stăniloae. Ședința a fost deschisă de P.F. Patriarh Iustin, care a rostit o substanțială cuvântare.

2. *Al IV-lea Simpozion teologic sud-est european*, București, 30 august—4 septembrie 1982. Această sesiune a fost organizată de Facultatea de teologie din Heidelberg, în colaborare cu Filiala Societății Sud-Est Europene din Mannheim (Heidelberg). Temele discutate : 1. Biserica, loc necesar pentru mîntuire (*Necessarium ad salutem*) sau pentru plinătatea mîntuirii (*plenitudo salutis*) ; 2. Influența centrală a creștinismului asupra istoriei popoarelor din sud-estul european. Din partea B.O.R. au susținut referate : Pr. prof. D. Stăniloae și Pr. Prof. Al. Ciurea la cea de-a doua temă.

3. *Colocviul organizat* de Programul Bisericilor pentru drepturile omului în vederea aplicării Actului final de la Helsinki, din cadrul C.B.E., București, 3—7 octombrie 1982. B.O.R. a fost reprezentată de P.S. Episcop Vasile Tirgovișteanul și P.C. Pr. D. Soare. Tema : *Creștinătatea, drepturile omului și relațiile de încredere*. Colocviul a început cu o scurtă expunere a Pastorului Theo Tschky, secretarul Programului.

De precizat, toate cele trei întruniri de mai sus au avut loc la Institutul teologic București.

VI. Să ne facem cunoscuți : Teologia ortodoxă română peste hotare

a. Întruniri interconfesionale și culturale.

1. Întrunirea Comitetului internațional pregător al Conferinței mondiale pentru pace, de la Moscova, 26—28 ianuarie 1982. Tema : *Slujitorii religioși în apărarea darului sacru al vieții de la o catastrofă nucleară*. A participat P.S. Antonie Episcop al Buzăului.

2. Lucrările Biroului Comisiei internaționale de istorie ecleziastică comparată, Paris, 20—22 martie 1982. Biroul a stabilit tematica pentru Congresul mondial al istoricilor, care va avea loc la Stuttgart în 1985, astfel : 1. *Imaginea aproapei în societățile creștine în cursul timpului* ; 2. *Misiunile creștine în sec. XVI—XIX* ; 3. *Miscările reformatoare și Renașterea* ; 4. *Eshatologia și imaginea vieții de dincolo*. A luat parte Prof. Emilian Popescu de la Institutul teologic din București.

3. Întrunirea pentru pace a Bisericii Valdenze, Comiso — Italia, 30 mai—1 iunie 1982. Din partea B.O.R. a participat Pr. Gh. Vasilescu de la Parohia ortodoxă română din Torino.

4. Sesiunea despre «Comorile Ortodoxiei», Himelsthür — R.F.G., 18—20 iunie 1982. Tema: Comorile Ortodoxiei a fost propusă de Comisia de lucru pentru contactele cu ortodoxii a teologilor diferitelor confesiuni din împrejurimi. B.O.R. a fost reprezentată de P.S. Episcop Adrian.

5. Al 29—lea Congres liturgic — St. Serge, Paris, 29 iunie—2 iulie 1982. Subiectul tratat: Liturghii, spiritualitate, culturi. A participat Pr. prof. D. Stăniloae.

6. Sesiunea grupului de studii ecumenice, Joefstal — R.F.G., 10—19 mai 1982. Sesiunea a fost organizată de Centrul de studii pentru munca de tineret al Bisericii Evanghelice Luterane din Bavaria — R.F.G. Tema: Speranța trăită în comun față de solicitarea vremii noastre. Au participat P.S. Episcop Lucian Făgărășanul și P.S. Episcop Timotei Lugojanul.

7. Întrunirea Forum-ului ecumenic al femeilor creștine din Europa, Gwatt — Elveția, 15—21 mai 1982. Tema: Femeile în Biserică. A participat D-na Evdochia Floarea Roman.

8. Seminar ecumenic internațional, Bossey — Elveția, 1—7 iulie 1982. Tema: aceiași care va fi la a VI-a Adunare generală C.E.B.: Hristos — viața lumii. A participat P.C. Protodiacon Constantin Voicu, rectorul Institutului teologic Sibiu.

P.C. Sa a avut convorbiri cu rectorul Universității din Salamanca, Don Juan Luis Acebal și cu membrii Corpului didactic, cu ocazia vizitei în Spania.

9. Al VIII-lea Congres internațional de epigrafie greacă și latină, Atena, Grecia, 3—9 octombrie 1982. Temele discutate: Epigrafia și Atena în lumea greacă; 2. Epigrafia și orașul în perioada sec. IV—III î.Hr.; 3. Epigrafia și religia în Occident; 4. Epigrafia și zonele din nordul Greciei. A participat Prof. Emilian Popescu.

b. Contacte în cadrul schimbului de cadre didactice

1. Prof. Mgr. Wilhelm Nyssen de la Universitatea din Köln — R.F.G. aprilie, mai, iunie 1982. A conferențiat la Institutul teologic despre altarul din Isenheim — coroană a credinței. A fost prezentat de Pr. Prof. D. Stăniloae.

2. Conferințe ale Pr. Prof. D. Stăniloae. La Hüllhorst — R.F.G., 29 mai—4 iunie, la Chambésy, Fribourg etc. Apoi în S.U.A., noiembrie 1982, a ținut conferințe cu teme variate: 1. Limbă și transcendență; 2. Epectază și transcendență la Sf. Grigore de Nissa; 3. Liturghie, jertfă euharistică și spiritualitate; 4. Evlavie și teologie; 5. Cîteva trăsături ale Ortodoxiei; 6. Justificarea și Cuvîntul la Luter; 7. Spiritualitatea și responsabilitate.

3. Cadre didactice la Regensburg.

c. Vizite ale unor reprezentanți bisericești de peste hotare

În afara contactelor curente, întrunirilor de dialog, sesiuni sau comitete interne sau internaționale, au mai avut loc discuții directe sau tangențiale cu unii vizitatori pentru cunoașterea vieții religioase din România, spiritualitatea poporului român și realizările acestuia pe diferite planuri de activitate. Vom menționa cîteva:

1. Vizita făcută B.O.R. de Prof. Dr. Masao Takenaka de la Universitatea din Kyoto — Japonia 7—11 iulie 1982. Domnia Sa și cu soția au vizitat în special mînaștirile din Moldova.

2. Revd. Neville Barker-Cryer, 24 iulie—4 august 1982. Director al Societății Biblice Britanice, Revd. Neville s-a interesat de buna desfășurare și organizare a B.O.R. A vizitat sectoarele Institutului biblic, mînaștirile din Moldova etc.

3. Revd. Christopher Hill, conducătorul Departamentului relațiilor externe ale Bisericii Angliei, 31 august—4 septembrie 1982. A finisat programul vizitei Grației Sale Robert Runcie.

4. P.C. Pr. George Tssetis, Director adjunct al Comisiei CICARWS — CEB, 10—17 iulie 1982. A fost însoțit de Pr. Prof. Ion Briă.

5. Grupuri de turiști: a) Grupul de turiști greci condus de I.P.S. Mitropolit Hri-sostodulos al Dimitriadei, din Volos, 6—13 octombrie 1982, a vizitat mănăstirile din împrejurimile Bucureștiului și mănăstirile din Moldova; b) Centrul «La Procure Vo-yages» din Franța a organizat mai multe excursii în România vizitând mănăstirile și monumentele istorice și bisericești naționale din România.

VII. Conferințele interconfesionale din România, cadrul propice pentru întărirea și eficiența ecumenismului local

Și anul 1982 a fost rodnic în contacte ecumeniste locale. Aceste contacte deja au depășit cadrul de simple întruniri de tatonare și au trecut la discuții de fond, discuții de angajament dialogal prin teme și probleme dezbătute.

Astfel între 9—10 iunie 1982 a avut loc la Sibiu a 39-a Conferință interconfesională, dezbătându-se următoarele referate: I. Sfintele Taine în învățătura și viața creștină, Institutul teologic protestant Sibiu.

II. Euharistia, taină a unității creștine, de Pr. Prof. Ioan Ică, Institutul teologic universitar Sibiu.

III. Preoția, taină și slujire în viața Bisericii, de Pr. Prof. Constantin Galeriu, Institutul teologic universitar București.

— Între 9—10 noiembrie 1982 a avut loc la Institutul teologic universitar Cluj-Napoca a 40-a conferință teologică interconfesională. S-au dezbătut următoarele referate:

I. Hristos, viața lumii, de Asist. dr. Aurel Jivi, Institutul teologic universitar Sibiu.

II. Lumea, locul de viață al omului, de Prof. dr. Hans Klein, Institutul teologic protestant Sibiu.

III. Apărarea vieții, îndatorire față de Dumnezeu, de Lector dr. Cezar Vasiliu, Institutul teologic București.

*

În încheiere, putem arăta că și anul 1982 a fost bogat în evenimente ecumeniste interne și externe.

Biserica Ortodoxă Română caută, așa cum a procedat de-a lungul vremurilor, să cultive încrederea între Biserici în cadrul organizațiilor ecumeniste mondiale, să întărească dialogul și să stimuleze pașii de apropiere între confesiuni, să stopeze prozelitismul și să practice ecumenismul real și just.

În același timp, ierarhii, preoții și teologii încurajează și practică efectiv ecumenismul local, iar credincioșii diferitelor culte au ajuns la frățietate, la respect reciproc înlăturând învrăjbierea religioasă, o moștenire a trecutului, a nedreptății, a afrontului. De fapt, ecumenismul local, inițiativă salutară a Bisericii noastre, este un exemplu pentru familia creștină mondială, pentru Mișcarea ecumenică, pentru apropierea și încrederea între religii creștine și necreștine între oamenii de diferite convingeri filozofice, între popoare și continente.

Diac. Conf. P. I. DAVID

Știri ecumenice

Fundația bisericească (romano-catolică) vieneză «Pro-Oriente» a fost înființată în 1964 pentru întreținerea de relații cu Bisericile răsăritene, în vederea restabilirii unității bisericești. În acest scop servea și revista «Wort und Wahrheit» (Cuvînt și Adevăr), în care au scris și teologi răsăriteni și care răspîndea teologia apuseană în răsărit. Îndeosebi se ocupă Fundația de la început, de Biserica Ortodoxă și de Bisericile necalcedoniene. Sînt comisii separate pentru teologia catolică, pentru cea ortodoxă și pentru teologia veche-orientală. Finanțarea fundației se face de diferite instituții vieneze. Între lucrările cele mai importante ale Fundației de la înființare, este înregistrată lucrarea relațiilor ecumenice cu Ortodoxia Românească, și Cardinalul vienez König a fost primul cardinal care a vizitat România în 1967, vizită întoarsă de Patriarhul Justinian (1968). S-a continuat apoi cu conferințe și vizite, iar în 1980 cu dialogul oficial în insulele Patmos și Rhodos. În acest context bisericesc inter-confesional Patriarhul ecumenic Athenagoras I a afirmat că conducerile bisericești nu trebuie să aștepte numai lucrarea teologilor pentru realizarea unității bisericești, ci în primul rînd schismele să fie înlăturate de conducătorii bisericești, fiindcă ei le-au provocat. («Herder-Korrespondenz», nr. 1/1983).

Consiliul american-latin al Bisericilor s-a înființat în 1978 și la adunarea sa generală din 1982 au participat delegați de la zece organizații ecumenice și de la aproape una sută comunități religioase, aparținînd confesiunilor creștine. Rostul consiliului: pace și bună înțelegere pe plan bisericesc și social. Și rezultate se înregistrează («Herder Korrespondenz», nr. 1/1983).

Teologul romano-catolic Andre de Halleux, membru al comisiei catolice-ortodoxe pentru dialogul teologic oficial între Bisericile romano-catolică și ortodoxă, a afirmat că lucrările comisiei întîmpină dificultăți din lipsa unei «limbi comune», în sensul că ortodoxii prezintă referatele impregnate «prea catolic», iar catolicii «prea ortodox». Dar se vor înțelege cu timpul («Herder Korrespondenz», nr. 1/1983).

Între obiectele cele mai valoroase în muzeul de la Nürnberg (Germania apuseană), se află o Evanghelie total de aur (nu numai aurită) («Universitas», nr. 9/1982).

Prioritatea scaunului episcopal de la Vatican nu trebuie bazată numai pe Apostolul Petru, ci pe Apostolii Petru și Pavel (Irineu, Tertulian). Faptul derivă din Noul Testament, unde titlul unui «apostol» este recunoscut și lui Petru și lui Pavel. Deci formula despre «succesiunea lui Petru pentru motivarea primatului papal, nu-i suficientă, deci...» («Herder Korrespondenz», nr. 1/1983).

Puterea conciliantă a dogmei trinitare în viața Bisericii și a lumii: tema unei consultații teologice ținute la Goslar («Potsdamer Kirche», 40/1982).

În aprilie 1982 s-a ținut la Colombo (capitala Republicii Sri Lanka — insula Ceylon), prima conferință mondială a Hinduismului, organizată de autoritățile statale. Din populația de 19 milioane a republicii, cinci milioane țin de Hinduism, un milion aparține Creștinismului, un milion Mahomedanismului, restul Budismului. La conferință au participat o mie de delegați din India, Nepal, Africa răsăriteană, precum și reprezentanți ai Indologiei și științei religiilor. S-au prezentat referate despre Hinduism; la serviciile divine săvîrșite n-a lipsit dansul caracteristic Hinduismului. S-au

vizitat locurile religioase și lucrările arheologice din această insulă, despre care se susține că în ea s-au așezat Adam și Eva după scoaterea lor din rai («Zeitschrift für missionswissenschaft und religionswissenschaft», nr. 4/1982).

Asociația mondială pentru știință, cultură și educație (UNESCO), a instituit un premiu (60.000 dolari), pentru «promovarea tuturor acțiunilor care urmăresc să ancoreze ideea păcii în sufletul omului și să mobilizeze conștiința omenirii pentru pace». Prima persoană premiată a fost o femeie: Helena Kekkonen din Finlanda («Universitas», nr. 9/1982).

Dacă musulmanii se adresează cu rugămintea de a li se pune la dispoziție încăperi pentru rugăciune, să li se împlinească rugămintea cu amabilitate, punându-li-se la dispoziție încăperi, exceptând locașurile de cult, se spune într-o adresă a Conferinței episcopilor romano-catolici din Germania Apuseană («Universitas», nr. 9/1982).

În starea actuală a străduințelor pentru unitatea Bisericii creștine, trebuie trecut la acte practice, la fapte, căci după ani de consultații a sosit acum momentul pentru a lua hotărâri concrete. Confesiunile s-au studiat suficient reciproc, se cunosc și toate doresc unitatea Bisericii («Kirchen Zeitung», nr. 44/1982).

Trei mari Biserici luterane din Statele Unite ale Americii: American Lutheran Church; Lutheran Church in America și Association of Evangelical Lutheran Churches, au convenit să se unească formînd o unică Biserică, în vederea realizării unei Biserici luterane universale. De altfel, fiecare dintre cele trei Biserici menționate, s-a constituit din unirea unor Biserici mai mici: în anul 1960; în anul 1962; în anul 1976... Ideea ecumenistă prinde teren («Lutherische Monatshefte», nr. 11/1983).

La inițiativa «Institutului pentru religie și cultură» de pe lângă universitatea Nanzan din Nagoya (Japonia), s-a ținut la Manila (Insulele Philippine), prima conferință a conducătorilor «Institutelor creștine de cercetare a religiilor» din Asia răsăriteană și din sud. Astfel de Institute sînt în:

I. — Japonia: Institutul Nanzan — Nagoya; Institutul protestant de cercetare religioasă-Kyoto; Institutul Sophia; Oriens Institut.

II. — Philippine: Institutul oriental pentru religie și cultură de pe lângă universitatea Santa Tomas; Institutul protestant pentru cultură islamică Marawi-City; Institutul pastoral pentru răspîndirea creștinismului în Asia.

III. — Taiwan: Institutul Rieci, pentru studii chineze; Institutul pentru spiritualitatea apostolică — Universitatea Fujen.

IV. — Honkong: Tao Fong Shan, centru ecumenic pentru studiul Buddhismului; Comisiunea teologică pentru studiul religiilor necreștine.

V. — Coreea de sud: Institutul teologic de cercetare religioasă — Universitatea Sogong.

VI. — Thailanda: Comisiunea interreligioasă de cercetare.

VII. — Indonezia: Centrul pentru cercetarea eticii sociale în diferite religii.

VIII. Malaja: Centru de cercetare religioasă a Islamului — Kuala Lumpur.

La conferința menționată s-a subliniat că misiunea acestor «Institute» este să contribuie la apropierea dintre religii («Zeitschrift für missionswissenschaft und religionswissenschaft», nr. 4/1982).

În Mînăstirea de maici «Adormirea Maicii Domnului» (Pjuchtiza) din Tallinn (URSS), s-a ținut un seminar ecumenic la care au participat delegați ai «Conferinței Bisericilor Europene»... Se activează mereu pe linia apropierii între Bisericile creștine. («Stimme der orthodoxie», nr. 11/1982).

Comitetul «Consiliului ecumenic al Bisericilor» a adresat un apel membrilor sale din toată lumea ca să lucreze împreună în mișcarea pentru pace, căci războiul este un «semn vizibil» al păcatului omului («Junge Kirche», 9/1982).

«Săptămîna de rugăciune ecumenică» (germană) a fost inaugurată cu «ziua de post pentru pace», la care au participat creștini de toate confesiunile («Junge Kirche», 9/1982).

În Liban sînt :

1) Creștini ortodocși, ținînd de Patriarhia din Antiohia (Siria), de care țin și ortodocșii din Irak și Iran, de asemenea ortodocșii de limbă arabă din America de Nord și cea de Sud, din Australia și Neoseelanda;

2) Mahomedanii : sunniți și šiiti. Primii, pe lingă Coran au și «Sunna», datină. Tradiția creștinismului; Șiitii (șia-partid), aderenții Califului Ali, fiul adoptiv al lui Mohamed. Certuri continue între grupe pentru succesiunea profeților la conducere;

3) Maroniții, cea mai puternică grupă religioasă din Liban (numele după Mînăstirea Maron înființată de creștini la anul 400 d.H. și dăruită la anul 925). Credința religioasă le este : monotelismul — în Iisus două firi (Dumnezeu adevărat și om adevărat), dar o singură voință. Maroniții sînt uniți cu Vaticanul («Christkatholischen Kirchenblat», nr. 7/1982).

La Reykjavik, capitala Islandei, s-a ținut un congres al romano-catolicilor din țările nordice : Danemarca, Finlanda, Islanda, Norvegia, Suedia. Tema congresului «Rădăcină și scop — creștinii între trecut și viitor». Legămîntul lui Dumnezeu cu Noe, Avraam și Moise, precum și vestirile profeților sînt de însemnătate fundamentală pentru el. Iisus Hristos, Cuvîntul lui Dumnezeu devenit trup în timp, este esența și izvoțul puterii vieții creștinului («Geist und Leben», nr. 5/1982).

«Relațiile dintre Hinduism și creștinism în India» este tema tratată la conferința ținută la Hannover, Braunsschweig și Hildesheim (R. F. Germania), de teologul și filozoful Martin Kämpchen, profesor de hagiografie la Universitatea Stanniken-India. Rostul conferințelor : apropierea între religii («Kirchenzeitung», nr. 36/1982). ●

Primul preot creștin în statul Nigeria a fost sclavul Pierre Farde (Flandra), decedat în 1960 («Kirchenzeitung», nr. 36/1982).

Mica comunitate evanghelică din Liban este actualmente condusă de un teolog femeie, Erika Gorke, ajutată de soțul ei Dr. Urrich Schoen, profesor la Institutul teologic din Beirut («Junge Kirche», nr. 9/1982).

Discuțiile ecumenice și interconfesionale l-au dus pe vicepreședintele Bisericii evanghelice germane la constatarea că între protestantism și catolicism sînt mai multe elemente comune decît își imaginează cineva, fără ca el să cerceteze și să adîncească obiectiv problema. De altfel, în general, creștinătatea ar trebui să-și adune puterile și să evite «certuri familiale» total ne-necesare («Herder Korrespondenz», nr. 8/1982).

Dumnezeul Bibliei și Dumnezeul Coranului sînt identici? Unii susțin că Allah n-are nimic cu Dumnezeul Bibliei. Dar și după Biblie și după Coran există un unic Dumnezeu, deci susțin alții, trebuie să fie vorba de unul și același Dumnezeu. Da, Dumnezeul adevărat este numai «unul», dar concepțiile și interpretările despre Dumnezeu sînt mai multe și diferite și multe se abat complet de la Dumnezeul adevărat.

Deci, nu poate fi vorba pretîndenți de «identitate divină, autentică» («Kirchenzeitung», nr. 37/1982).

Diac. Prof. OREST BUCEVSCHI

UN NOU MITROPOLIT GREC ÎN BELGIA

În ziua de 23 decembrie 1982 Sfîntul Sinod a ales pe Episcopul Pantelimon (Kontoyanis) ca Mitropolit al eparhiei grecești din Belgia, înlocuind astfel pe Mi-

tropolitan Emilian (Zaharopoulos) care a fost ales ca Mitropolit în Dodecanez (Cos—Grecia).

Intronizarea a avut loc la 23 ianuarie 1983, în catedrala grecească din Bruxelles. Serviciul religios a fost condus de Mitropolitul Meletie — exarh al Patriarhiei Ecu-menice în Franța și au asistat: Mitropolitul Emilianos (fostul titular al scaunului), Mitropolitul Pantelimon al Corintului, Mitropolitul Augustin al eparhiei grecești din Germania, Mitropolitul Emilianos (Timiades) din C.O.E., Arhiepiscopul Vasile din Bruxelles (Patriarhia Moscovei) și episcopul Ieremia din eparhia Franței.

Au participat de asemenea: Mgr. de Hovre — reprezentant al Cardinalului Dan-neels, Primatul Belgiei; Mgr. Van den Berg, episcop de Anvers și Mgr. Cardinale, nuntial apostolic din Belgia.

Eparhia pe care o conduce Mitropolitul Pantelimon are 13 parohii în Belgia și 2 în Țările de Jos, precum și pe grecii din diaspora aflați în Luxemburg.

INSTITUT ORTODOX LA STOCKHOLM

Mitropolia greacă din Suedia a organizat la Stockholm un institut de studii ortodoxe, pentru a face cunoscută doctrina ortodoxă și să contribuie la unirea și cooperarea mai asiduă între Bisericile acelei țări.

Institutul are în vedere realizarea unei biblioteci ortodoxe conținând documen-tația necesară unei istorii a Ortodoxiei în Scandinavia («S.O.P.», nr. 75/febr. 1983).

INTILNIRE A CBE ÎN ITALIA

În toamna anului 1984, va avea loc la Riva, în Italia, întâlnirea dintre con-ducerea Conferinței Bisericilor Europene și a Consiliului conferințelor episcopale din Europa. După întâlnirea de la Chantilly (1978) și cea de la Lögumkloster (1981), aceasta va fi cea mai apropiată ocazie a celor din conducerea acestor organisme, pentru a-și împărtăși opiniile privind credința celuilalt și a-și exprima exigențele ac-tuale în această problemă.

Un comitet mixt a avut loc la Cartigny, pentru a organiza programul acestei întilniri, care va reactualiza simbolul niceo-constantinopolitan, în vederea unei mă-rturisiri comune în viitorul Bisericilor (S.P.P. No. 11/15.03.1983).

PAPA IOAN PAUL AL II-LEA — INVITAT DE CONSILIUL ECUMENIC

Consiliul Ecumenic al Bisericilor a invitat pe Papa Ioan Paul al II-lea, la Cen-trul Ecumenic, cu ocazia vizitei pe care suveranul pontif o va face în Elveția, în mai-iunie 1984. Invitația a fost făcută de Arhiepiscopul Edward Scott — președintele Comi-тетului central al CEB — și Filip Potter, Secretarul general, care au exprimat speranța că acest eveniment va «însemna reînnoirea vizibilă a dorinței noastre de a adânci comuniunea reală, deși imperfectă» dintre romano-catolici și Bisericile membre ale CEB.

Semnatarii invitației mai propun un schimb de vederi privind noile orientări care vor rezulta din Adunarea Generală de la Vancouver și doresc să poată găsi «mij-loace comune de mai plină dezvoltare a comuniunii între Biserici».

Pe lângă trimiterea acestei invitații, Comitetul Executiv al CEB — ținut la Ge-neva — a fixat ultimele preparative în vederea Adunării Generale de la Vancouver și a admis încă două Biserici, ceea ce ridică la 303 numărul membrilor CEB (S.P.P. No. 11/15.03.1983).

SLUJBĂ PENTRU UNITATEA ORTODOXĂ

În ziua de 13 martie a avut loc la Paris, în catedrala greacă Sfântul Ștefan, slujba anuală pentru unitatea ortodoxiei. Serviciul divin a fost concelebrat de I. P. S. *Meletios*, exarh al Patriarhului ecumenic de Constantinopol și președinte al Comitetului Interepiscopal ortodox din Franța, înconjurat de P. S. *Gabriel* (Patriarhia Antiohiei), P. S. *Adrian* (Patriarhia din România), P. S. *Ieremia*, auxiliar al Mitropoliei grecești din Franța și P. S. *Kallistos*, episcop englez, auxiliar al arhiepiscopiei grecești a Marii Britanii. Au slujit și preoții: *Ignatie Peckstadt* (Arhiepiscopia Franței și Europei occidentale a Patriarhiei ecumenice), *Gabriel Henry* și *Jean-Marie Arnoul* (Patriarhia Moscovei).

Pentru a se sublinia unitatea credinței în diversitatea culturilor, slujba s-a desfășurat în șase limbi: franceză, greacă, slavonă, arabă, română și engleză. Predica a fost ținută de Mitropolitul Meletie, la tema Evangheliei (după Matei, 25), privind judecata lui Dumnezeu și a insistat asupra iubirii frățești, a comuniunii dintre ortodocși, care trebuie să manifeste iubirea lui Dumnezeu; numai prin iubire și colaborare frățească se poate evita sentința pe care Dumnezeu poate să o dea celor care nu trăiesc în iubire.

În după amiaza aceleiași zile a luat cuvîntul P. S. *Kallistos* (Ware), în cadrul Institutului de teologie ortodoxă, tratînd despre unitatea ortodoxă trăită în varietatea particularităților fiecărei tradiții. Vorbitorul a abordat și tema așa-numitei «diaspora» în actualitate, arătînd în acest context că statutul comunităților ortodoxe din Occident preconizează o modificare a opticii Bisericilor-mame și a comunităților din străinătate. Ele trebuie privite azi ca niște «Biserici locale în formare», a căror autonomie și autocefalie va trebui recunoscută cîndva, atunci cînd comunitatea — la toate nivelurile — va fi considerată realizată.

Conferința aceasta este redată integral, ca document, în același număr al buletinului (S.O.P., No. 77/04.1983).

SFINȚIREA UNEI BISERICI ÎN MARSILIA

În ziua de 20 martie 1983, Mitropolitul Melletios — exarh al Patriarhiei ecumenice, din Franța — a sfințit biserica Sfântul Irineu, construită pentru credincioșii ortodocși de limbă franceză și amenajată în interiorul Centrului ortodox cu același nume. Textul cîntărilor bizantine era francez.

Inițiatorul acestei acțiuni a fost părintele Ciril Argenti, care a mulțumit Mitropolitului Melletios pentru fidelitatea pe care acesta a manifestat-o față de comunitatea francofonă, din 1964, cînd a autorizat primele servicii religioase în franceză, o dată pe lună.

Pictura acestei biserici este executată, în frescă, de frații Vladimir și Mihai Yagello și de Georges Drobot-junior, iar icoanele sînt bizantine, unele provenind de la Muntele Atos (S.O.P., No. 77/04.1983).

CARDINALUL WILLEBRANDS: CĂTRE O NOUĂ VIRSTĂ A ECUMENISMULUI

În cursul lunii octombrie 1982, Cardinalul Willebrands a fost invitat, în calitatea sa de Președinte al Secretariatului pentru unitatea creștinilor, de către comunitatea din Statele Unite denumită «Discipolii lui Hristos», pentru a ține o conferință. Prilejul unei întregi serii de conferințe a fost comemorarea unuia dintre întemeietorii

acestei grupări, Peter Ainslie, care în 1910 a pus bazele «Consiliului Discipolilor pentru Unitatea creștină».

Vorbitorul a început conferința prin argumentul că distanțele actuale între confesiunile creștine micșorează în continuu credibilitatea Bisericii. Cardinalul consideră că în anii aceștia din urmă se constată o accentuare a țelului ecumenist și exemplifică aceasta prin concluziile semnate în «Raportul final» făcut în septembrie 1981 la încheierea dialogului bilateral dintre anglicani și catolici. S-a consemnat atunci că a venit «momentul de a trece la o nouă fază crucială a dialogului inaugurat cu cincisprezece ani în urmă, de a trece de la o epocă de cercetare, la una de hotărâri» ale Bisericilor respective. Cu toată prudența necesară, este totuși momentul să nu mai întârziem, căci vom întâmpina riscul de a amâna la nesfârșit momentul deciziilor și a face din dinamismul mișcării o mișcare sterilă.

La un alt nivel, a continuat Cardinalul, Comisia Credință și Constituție a Consiliului Ecumenic a făcut aceleași aprecieri și îndemnuri cu ocazia întâlnirii de la Lima. Totul se pregătește azi în vederea acelei «koinonia». Trebuie însă să se rețină pentru precizarea termenilor, că prin «Consiliu al Bisericilor» la nivel local sau mondial, nu trebuie să se înțeleagă același lucru ca prin cuvântul «koinonia». Hotărârile locale ale Bisericilor nu au caracter universal, dar ele ajută la luarea deciziilor Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Azi ecumenismul se îndreaptă deci către fază deciziilor Bisericii în drum spre unitatea Sa. Or, unitatea sa atinge conceptul de «taină a Bisericii». Iar unitatea Bisericii este legată de ideea de unitate a omenirii.

În continuare, vorbitorul consideră că între cele două tendințe ale Mișcării ecumenice, se pare că una este azi mai puternică. Între cei care susțin că omenirea trebuie să privească în viitor, la Împărăția care va veni, și cei care susțin că trebuie acordată o maximă atenție societății prezente și că eshatologia trebuie trăită în prezent — aceștia din urmă au azi o pondere mai mare. Ambele tendințe pun un minim accent pe unitatea Bisericii. Realitatea ecleziologică ne spune însă că amândouă aceste tendințe trebuie să se acomodeze între ele, căci nu este vorba de problemă a unei «instituții eclesiale», ci de o relație directă cu «planul pe care l-a făcut Dumnezeu pentru omenirea întreagă, un plan al cărui scop este adunarea tuturor, unitatea, în legătură cu distrugerea păcatului».

Această viziune, pe care vorbitorul o întemeiază pe Evanghelia după Ioan (17, 23) este fundamentată, căci ea înseamnă «universalitatea mîntuirii», deci abolirea tuturor surselor de diviziune. Pentru că, de fapt, Biserica este «o nouă omenire», bazată pe iubire și prețuire, pe o solidaritate indestructibilă avînd ca temelie crucea lui Hristos.

În această perspectivă, Biserica nu poate face abstracție de activitatea lumii prezente pentru păstrarea păcii și dreptății și ea este angajată în această luptă prin însăși doctrina «păcii» care e intrinsecă creștinismului.

Totuși, dacă scopul creștinătății este pacea și activitatea conștientă pentru a împiedica dezbinările și nedreptatea, nu orice activitate similară poate fi un partener de lucru cu Biserica. Hristos dorește ca unitatea omenirii să fie ca unitatea Sfintei Treimi (cf. Ioan, 17, 22); iar comunitatea umană are ca scop final lauda lui Dumnezeu și iubirea comunitară. Împăcarea între oameni trebuie să meargă paralel cu împăcarea omenirii cu Dumnezeu, adevăr hristic pe care nici un creștin nu-l poate ignora (Doc. cath., No. 6/20.03.1983).

INTERVIUL PATRIARHULUI DIMITRIE, PRIVIND ECUMENISMUL

Intr-un interviu acordat, la 3 martie 1983, televiziunii italiene, Patriarhul ecumenic Dimitrie I s-a declarat mulțumit de activitatea actuală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor și de stadiul avansat al dialogurilor teologice în care s-a angajat Biserica ortodoxă.

Dacă uneori Consiliul Ecumenic a putut cunoaște înclinări către aspectul politic sau social, ceea ce «devia mișcarea ecumenică de la scopul ei principal», azi nu se mai poate spune același lucru, a încheiat Patriarhul Dimitrie. I.

În ceea ce privește dialogurile teologice cu celelalte confesiuni, Patriarhul consideră că acestea progresează. «Desigur, evoluții spectaculoase nu există și nu trebuie să așteptăm un rezultat imediat. Dar este îmbucurător faptul că se realizează o lucrare în adâncime care poate duce — o nădăjduim și ne rugăm pentru acest lucru — la o întâlnire pe baza solidă a credinței Bisericii neîmpărțite», a continuat Patriarhul.

Cît despre dialogul dintre Biserica ortodoxă și Biserica romano-catolică, care au așa de multe puncte comune între ele, și acesta avansează și «începe să aducă roade»,... «fără ca aceasta să însemne că nu mai sînt și dificultăți: acestea trebuie considerate ca naturale prin faptul întreruperii relațiilor dintre cele două Biserici timp de nouă secole întregi», a considerat Dimitrie I (S.O.P. No. 77/04.1983).

trad. A. MANOLACHE

ARTICOLE ȘI STUDII

A DOUA CONFERINȚĂ PRESINODALĂ PREGĂTITOARE A SFÎNTULUI ȘI MARELUI SINOD

Între 3—12 septembrie 1982 au avut loc la Centrul Ortodox al Patriarhiei Ecumenice de la Chambésy, lucrările celei de a doua Conferințe panortodoxe pregătitoare a Sfântului și Marelui Sinod. Întrunirea s-a desfășurat la invitația Patriarhiei Ecumenice și cu acordul Bisericilor Ortodoxe locale. Au fost examinate trei din cele zece teme propuse și anume : Impedimente la căsătorie, Readaptarea prevederilor bisericești referitoare la post în funcție de cerințele epocii actuale și Problema calendarului, studiul în legătură cu hotărîrea primului Sinod Ecumenic asupra pascaliei pentru a căuta o modalitate de colaborare între Biserici în această problemă, ca și cea a sărbătoririi comune a Paștilor de către toți creștinii în aceeași duminică.

A mai fost discutată ca temă studiată și prezentată la cererea Bisericii Bulgare, care nu figurează pe ordinea de zi a viitorului Sinod : Definirea viitoarelor norme în vederea hirotonirii de episcopi aleși din rîndul rasoforilor și nu dintre călugări, care au depus voturile monahale.

Delegațiile Bisericilor Ortodoxe prezente la această Conferință au fost următoarele :

Patriarhia Ecumenică : I. P. S. Mitropolit Meliton de Calcedon ; I. P. S. Mitropolit Hrisostom al Mirelor ; I. P. S. Mitropolit Silas de New Jersi-consilier, și P. C. Boris Bobrinskoi-consilier ; Patriarhia Alexandriei : I. P. S. Mitropolit Sinesios de Nubia, I. P. S. Mitropolit Parthenios de Cartagina, I. P. S. Mitropolit Petru de Aksoumi ; Patriarhia Antiohiei : I. P. S. Mitropolit George de M. Liban, I. P. S. Mitropolit Spiridon de Helioupolis și Dr. Samir Gholam ; Patriarhia Ierusalimului : I. P. S. Mitropolit Ghermanos de Petra, Prof. George Galitis și Prof. Vlasios Fidas ; Patriarhia Moscovei : I. P. S. Mitropolit Filaret de Kiev și Galiția ; I. P. S. Mitropolit Filaret de Minsk și Bielorusia ; I. P. S. Mitropolit Juvenalie de Krutițki și Colomna, P. C. Vitalie Borovoi-consilier, Grigore Nicolaevici Scobei-consilier și Dl. Boris Neliubov-interpret ; Patriarhia Serbiei : P. S. Episcop Sava de Sumadia și Prof. Stoian Goșevici ; Patriarhia Română : I. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul,

P. C. I. Bria-consilier și Dl. Dan-Ilie Ciobotea-consilier ; Patriarhia Bulgariei : I. P. S. Mitropolit Pancratie de Stara Zagora, I. P. S. Mitropolit Filaret de Vidin, I. P. S. Mitropolit Calinic de Vrața, P. C. Nicolae Chivarov-consilier, Dl. Ivan Jelev-interpret ; Biserica Ciprului : I. P. S. Mitropolit Hrisostom de Pafos, I. P. S. Mitropolit Grigore de Kyrineia și Dr. Andrei Mitsidis ; Biserica Greciei : I. P. S. Mitropolit Varnava de Kitrus, I. P. S. Mitropolit Hrisostom de Peristerion, I. P. S. Mitropolit Meletie de Nicopolis și Preveza, Prof. Ioan Caloghirou-consilier și Prof. Vlasios Fidas-consilier ; Biserica Poloniei : P. S. Episcop Sava de Gdansk și Bialistok, P. C. A. Semeniuc și Dr. Jan Anchimiuc ; Biserica Georgiei : I. P. S. Arhiepiscop Ioaner de Scondidi, I. P. S. Arhiepiscop David de Sukhumi și Abkazeti și P. S. Episcop Anania de Mesketi și Djavaheti ; Biserica Cehoslovaciei : I. P. S. Mitropolit Dorotei de Praga, P. C. Iaroslav Suvarski și Diac. Pruzinski ; Biserica din Finlanda : I. P. S. Mitropolit Ioan de Helsinki, P. S. Episcop Alexi de Joensu și P. C. Matti Sidorof.

Simbătă 4 septembrie a avut loc o primă întâlnire a șefilor de delegații la reprezentanța I. P. S. Mitropolit Damaschinos. Salutind prezența delegațiilor Bisericilor Ortodoxe, I. P. S. Mitropolit Meliton de Calcedon, în calitate de președinte al Conferinței, a făcut o succintă expunere asupra genezei și evoluției problemei tinerii Sfântului și Marelui Sinod și mai ales asupra căilor de pregătire a acestuia. I. P. S. Damaskinos a înfățișat stadiul de pregătire a temelor primite de la diferite Biserici la secretariat. În continuare au fost puse în discuție temele de la ordinea de zi. I. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, conducătorul delegației Bisericii Ortodoxe Române, a atras atenția asupra importanței covârșitoare pentru viața Bisericilor, a credincioșilor pe care o reprezintă temele în discuție și prin urmare marea atenție ce trebuie acordată hotărârilor care se vor lua.

O primă precizare s-a făcut asupra temelor de pe ordinea de zi, în sensul că acestora nu li se vor putea adăuga altele noi, întrucât ele au fost stabilite de prima Conferință panortodoxă. S-a subliniat, de asemenea, că potrivit aceluiași hotărâri anterioare, temele în forma și hotărîrea actualei Conferințe, sînt îndreptate către Sfîntul și Marele Sinod, fără a se mai întoarce la Bisericile locale spre a fi discutate.

Conferința a început în 5 septembrie cu săvîrșirea Sfintei Liturghii în biserica Centrului Ecumenic de la Chambésy, la care I. P. S. Mitropolit Meliton de Calcedon a rostit un cuvînt de deschidere în care a vorbit, în prezența delegațiilor și a credincioșilor, despre evenimentul Conferinței, care, prin caracterul panortodox, reprezintă și recapitulează întreaga Biserică Ortodoxă, Una și nedespărțită. Cuvîntarea sa a accentuat responsabilitatea delegațiilor față de Dumnezeu, față de Biserică și față de oameni. I. P. S. Sa a îndemnat pe delegați să lucreze în spirit de dragoste și înțelegere.

A doua zi, 6 septembrie, I. P. S. Mitropolit Meliton, în calitate de președinte al Conferinței, adresîndu-se delegațiilor Bisericilor Ortodoxe, a prezentat temele în discuție, procedura de urmat și a subliniat că lucrările trebuie să aducă «roade legate de viață în fidelitate și respect față de învățatura și tradiția ortodoxă». În acest scop, el a cerut ca fie-

care delegație să-și aducă contribuția sa, conform cu experiența și condițiile speciale în care își desfășoară activitatea.

În continuare, delegații Bisericilor Ortodoxe au dat citire mesajelor Întâistătătorilor lor către Conferință.

Conducătorul delegației Bisericii Ortodoxe Române, I. P. S. Mitropolit Teoctist, a prezentat mesajul Prea Fericitului Patriarh Iustin cu următoarea introducere: «Delegația Bisericii Ortodoxe Române trăiește o mare bucurie și o cinste deosebită de a fi în mijlocul Înalt Prea Sfinților și Domniilor Voastre, prea distinși ierarhi și reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe surori. În această bucurie de întâlnire frățească și dragoste pentru toate Bisericile Ortodoxe surori, dorim să vă transmitem mesajul Prea Fericirii Sale Patriarhul Iustin, cunoscut tuturor prin eforturile permanente pe care le consacră de mult timp idealului nobil și scump al Bisericii: adâncirea colaborării panortodoxe și afirmării stăruitoare a unității noastre panortodoxe în lumea de astăzi».

Textul mesajului Prea Fericitului Patriarh Iustin, care a fost primit de către cei prezenți la Consfătuire cu sentimente de o deosebită satisfacție, este următorul:

«Îmbrățișăm cu multă căldură și dragoste în Domnul pe toți delegații Bisericilor Ortodoxe locale surori, adunați la Chambésy pentru cea de a II-a Conferință panortodoxă pregătitoare a Sfintului și Marelui Sinod. În numele Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, al clerului și credincioșilor săi, adresăm un călduros salut frățesc tuturor reprezentanților Bisericilor Ortodoxe. Salutăm în același timp eforturile tuturor celor care se străduiesc pentru pregătirea Sfintului și Marelui Sinod al Ortodoxiei, ale cărui hotărâri vor răspunde cerințelor spirituale ale credincioșilor Bisericilor noastre Ortodoxe și vor aduce o contribuție pozitivă la realizarea unității dorite de lumea creștină.

Ne rugăm ca Sfintul Duh să lumineze, să întărească și să călăuzească conștiința distinșilor participanți pe calea păstrării neschimbate a adevărilor de credință, a respectării tradițiilor și a regulilor Sfintei noastre Biserici Ortodoxe pentru ca să găsească soluții acceptate de toți și, în unitate deplină, păstrând în întreaga sa puritate comoara credinței noastre ortodoxe, să ducă la mintuirea credincioșilor noștri și să servească idealurilor de pace și de bună înțelegere ale omenirii contemporane.

Sîntem convinși că această întâlnire teologică panortodoxă va aduce o contribuție prețioasă atât la promovarea idealului unității interortodoxe cît și la consolidarea climatului de încredere, de apropiere și de colaborare între toți oamenii. Omenirea este preocupată mai mult ca oricînd de dorința unei mai bune cunoașteri reciproce și de punerea în practică a unor anumite aspirații majore ca buna înțelegere, armonia și pacea între oameni și între popoare. Este un autentic imperativ al epocii noastre, cu atât mai mult cu cît niciodată pînă acum viața omenirii nu a fost atât de amenințată de spectrul morții. Nu numai actuala civilizație și imensele bogății de cultură, de artă, de spiritualitate, de cuceriri științifice ale omenirii sînt în pericol de dispariție, ci propriile noastre vieți sînt amenințate cu distrugerea dacă nu intervenim cu hotărîre pentru a împiedica planurile criminale ale unui nou război.

Ca reprezentanți ai Bisericilor și slujitori ai Domnului Iisus Hristos care a venit în lume pentru ca «lumea viață să aibă și din belșug să aibă» (Ioan X, 10), avem datoria să folosim orice ocazie pentru a acționa spre apărarea celui mai prețios dar al Domnului : viața. Această conferință panortodoxă va da, fără îndoială, un nou elan sprijinirii cauzei sfinte a păcii, a apărării vieții fraților noștri din întreaga lume ca și a propriei noastre vieți.

Rugându-ne ca Domnul atotputernic să încununeze cu succes deplin lucrările celei de a II-a Conferințe pregătitoare a Sfântului și Marelui Sinod, în sprijinul buneii înțelegeri și al unității tuturor reprezentanților Bisericii Ortodoxe, implorăm ajutorul și binecuvântarea Tatălui Ceresc pentru ca această Conferință să constituie o piatră de temelie la realizarea Sfântului și Marelui Sinod».

Apoi I. P. S. Mitropolit Meliton a invitat secretariatul să prezinte dosarele Conferinței, după a căror citire delegații au fost invitați să-și exprime în general părerile asupra temelor în discuție, urmînd ca detaliat să fie discutate în comisii.

O problemă care s-a ridicat din partea celor prezenți se referea la întrebarea dacă documentele Conferinței sînt hotărîri, sau propuneri către Sfîntul și Marele Sinod. La sfîrșitul Conferinței s-a adoptat de către plen formula «deciziile celei de a II-a Conferințe pregătitoare, supuse Sfîntului și Marelui Sinod». S-a adăugat precizarea că «aceste decizii nu au valoare canonică înainte de a se pronunța Sfîntul și Marele Sinod Panortodox».

Discutîndu-se în plen problema impedimentelor la căsătorie, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului a precizat că trebuie să se țină seamă în aplicarea hotărîrilor Canoanelor de legislația fiecărei țări. După discuții generale tema a fost repartizată la Comisia a doua, al cărei președinte ales a fost I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului.

Trecîndu-se apoi la problema Pascaliei, secretariatul a prezentat plenului tema și s-a dat cuvîntul astronomilor Kontopoulos (Grecia) și Lederle (R.F.G.) pentru a explica cele în legătură cu fixarea din punct de vedere astronomic a datei Paștilor.

Luînd cuvîntul, I. P. S. Mitropolit Teoctist a evidențiat importanța aplicării în primul rînd a Calendarului îndreptat în toate Bisericile Ortodoxe, iar după aceea să se ia în discuție Pascalia. Tema fiind trimisă la Comisia a treia, a fost discutată sub președinția I. P. S. Mitropolit George al Muntelui Liban.

Ultima temă discutată a fost problema postului despre care, în general, s-a vorbit în plenară. Cu această ocazie, P. S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul a înfățișat celor prezenți importanța postului în viața religioasă a credincioșilor, strînsa legătură cu viața lor liturgică, propunînd să nu se facă nici o schimbare, dat fiind că pentru cazurile particulare Canoanele Bisericii noastre prevăd și cazurile de excepție. Tema a fost repartizată la Comisia întii, al cărei președinte ales a fost I. P. S. Mitropolit Ioan de Helsinki. Din comisie a făcut parte P. S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul.

După discuții în comisia întii cu privire la readaptarea prevederilor bisericești referitoare la post în funcție de cerințele epocii actuale, Comisia a prezentat plenarei un referat, care a argumentat păstrarea

neschimbată a postului în care se precizează : Postul este o lege dumnezeiască și este legat de pocăință ; este o rînduială sfîntă, care asigură stăpînirea duhului asupra patimilor trupești. Postul este o jertfă liber consimțită de credincios pentru progresul său duhovnicesc ; este o negare de bunăvoie a tot ceea ce înrobește sufletul, este mijloc de supunere, de întărire a voinței ; este cea mai mare contribuție a omului pe calea sfîntirii lui. De asemenea, el este mijloc de binefacere socială. El are importanță deosebită în cadrul anului liturgic pentru pregătirea sărbătorilor.

În privința aplicării economiei cu privire la post, aceasta se lasă la aprecierea Bisericilor locale, a episcopului locului și a împuternicitului acestuia — duhovnicul.

Prezentată în plenară, tema a fost aminată pentru a fi dezbătută la o altă Conferință pregătitoare pentru motivul că pregătirea Bisericilor pînă în prezent este insuficientă, pentru ca Ortodoxia să se exprime în majoritate.

În documentul final Conferința panortodoxă presinodală precizează că : «considerînd totuși că pregătirea făcută pînă în prezent este insuficientă și nu îngăduie Ortodoxiei să se exprime în unanimitate asupra acestui punct, în scopul de a evita o hotărîre pripită și de a oferi Bisericilor Ortodoxe locale prilejul de a pregăti — respectînd fidel continuitatea tradiției — poporul lui Dumnezeu, a doua Conferință panortodoxă presinodală, invită Bisericile Ortodoxe locale să trimită la Secretariatul pentru pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod observațiile lor în legătură cu acest subiect, pe baza dosarului deja constituit, încredințează problema spre examinare unei viitoare Conferințe panortodoxe presinodale, după un studiu prealabil al Comisiei interortodoxe pregătitoare ; se pronunță în sensul ca practica existentă să rămîină în vigoare pînă cînd Sfîntul și Marele Sinod va examina problema pe baza propunerilor Conferinței panortodoxe presinodale, însărcinată cu studierea acesteia».

Comisia a doua care s-a ocupat cu tema «Impedimente la căsătorie» a prezentat următoarele încheieri :

1. Privind rudenia de sînge, în linie directă sau colaterală, derogare cu pogorămînt pînă la gradul 5, inclusiv (can. 54 Trulan).

2. Privind rudenia prin alianță, derogare cu pogorămînt pînă la al 5-lea grad inclusiv (can. 54 Trulan).

3. Privind rudenia spirituală prin adopțiune, sau prin botez, derogare cu pogorămînt pînă la al 2-lea grad inclusiv.

4. Căsătoria care nu este în mod irevocabil desfăcută sau anulată și o a treia căsătorie preexistentă, constituie impedimente absolute la contractarea unei căsătorii, conform tradiției canonice ortodoxe, care condamnă în mod categoric bigamia și a patra căsătorie.

5. În ceea ce privește călugării, care, prin depunerea voturilor monahale nu se pot căsători, ea propune posibilitatea contractării unei căsătorii dacă, după ce au părăsit în mod voit sau nu, sau în caz de forță majoră identitatea lor monahală, aceștia au fost aduși la starea laică printr-o hotărîre bisericească.

6. Preoția, la oricare din cele trei grade ale sale constituie conform tradiției canonice în vigoare (can. 3 Trulan), impediment la căsătorie.

7. Referitor la căsătoriile mixte, contractate între ortodocși și neortodocși pe de o parte, și ortodocși și necreștini, sau necredincioși pe de altă parte :

a) Căsătoria între ortodocși și neortodocși este împiedicată, conform acriviei canonice. Cu toate acestea ea poate fi oficiată cu pogorământ și din dragoste pentru om, cu condiția expresă cu acești copii proveniți din căsătorie să fie botezați și crescuți în Biserica Ortodoxă. Bisericile Ortodoxe locale pot să decidă în ceea ce privește aplicarea iconomiei în funcție de cazurile respective și de nevoile lor pastorale speciale.

8. La aplicarea tradiției bisericești privind impedimentele la căsătorie, practica bisericească trebuie de asemenea să ia în considerare prevederile legislației civile în acest subiect, fără a depăși totuși limitele extreme ale iconomiei bisericești. Acest text al comisiei a doua, supus plenului Conferinței a fost aprobat fără modificări.

Comisia a treia a consacrat o bună parte din timp continuării discuțiilor din punct de vedere științific, demonstrându-se că alegerea meridianului Ierusalimului pentru fixarea echinoctiului de primăvară asigură fixarea datei Paștilor în litera și spiritul normelor primului Sinod Ecumenic.

Apreciindu-se eforturile științifice ale astronomilor în această direcție, s-au luat în considerare totuși nevoile pastorale în actualitate. Astfel, Comisia a prezentat plenului Conferinței următoarea încheiere, care a fost aprobată în întregime :

1. Cea de a doua Conferință panortodoxă presinodală a ascultat explicațiile științifice date în legătură cu această temă de către profesorii astronomi privitor la temă și a recunoscut că o stabilire mai precisă a datei Paștilor — întotdeauna prima duminică după luna plină, care urmează echinoctiului de primăvară, conform hotărârii Sinodului întâi Ecumenic de la Niceea — ar putea, pe baza acestor date științifice, să contribuie la soluționarea problemei.

2. După examinarea mai departe a acestei probleme, a căzut de acord asupra următoarelor puncte de importanță capitală :

a) că mai presus de exactitatea științifică, această problemă, în ansamblul său, este una de conștiință bisericească a Ortodoxiei, una și nedespărțită, a cărei unitate sub nici un motiv și în nici un fel nu trebuie să fie zdruncinată.

b) că, pentru Biserică, este vorba de o temă care reclamă o evaluare responsabilă a sarcinilor sale pastorale și a necesităților pastorale corespunzătoare ale turmei sale și

c) că, în actuala configurație a vieții bisericești, poporul credincios al lui Dumnezeu nu este pregătit sau, cel puțin, nu a fost suficient informat pentru a face față și accepta o schimbare în problema stabilirii datei Paștilor.

3. Pentru toate aceste motive ea a apreciat că orice revizuire — în acțiunea de stabilire mai exactă a datei Paștilor — dată la care noi sărbătorim de secole, în comun, Paștele nostru — să fie amânată pentru un moment mai favorabil, după cum va voi Dumnezeu.

4. Consideră ca indispensabilă informarea cea mai sistematică posibilă a credincioșilor din sinul fiecărei Biserici Ortodoxe locale, pen-

tru ca Ortodoxia, într-o deschidere a minții și a inimii, să poată înainta, prin acrivie dar și în fidelitate față de spiritul și litera hotărârii Sinodului I Ecumenic, pe calea realizării sărbătoririi comune a celei mai mari sărbători a creștinătății, ceea ce a fost și intenția clară a primului Sinod Ecumenic.

5. Declară că problema Calendarului și situațiile anormale create de acesta, nu trebuie să conducă la dezbinări, divergențe sau chiar schisme; că, chiar și aceia care nu sînt de acord cu Biserica lor canonică, trebuie să adopte principiul, prețuit și consacrat de tradiție, al ascultării față de Biserica canonică și al reintegrării lor în sinul său în comuniunea euharistică și cu convingerea că «Simbăta a fost făcută pentru om, iar nu omul pentru Simbătă» (Mc. 2, 27).

Comisia a patra a dezbătut problema hirotonirii episcopilor din rîndul rasoforilor și nu numai dintre cei care au depus voturile monahale a hotărît :

Definirea viitoarelor norme în vederea hirotonirii de episcopi, aleși din rîndul simplilor călugări rasofori și nu dintre cei care au primit marea schimă, tema studiată la cererea prezentată de sfînta Biserică Ortodoxă a Bulgariei și care nu figurează pe ordinea de zi a Sfîntului și Marelui Sinod, conform mandatului primit de Prima Conferință panortodoxă presinodală și după ce a studiat problema, cea de a doua Conferință presinodală panortodoxă consideră că cele două practici ale hirotonirii episcopale urmate de diverse Biserici Ortodoxe locale în privința candidaților care au fost fie tunși în monahism, fie au primit rugăciunea pentru rasoforie, nu contravin vechii tradiții a Bisericii.

În continuare, lucrările celei de a II-a Conferințe pregătitoare a Sfîntului și Marelui Sinod Panortodox au adoptat următoarea ordine de zi pentru viitoarea Conferință Panortodoxă pregătitoare :

1. Readaptarea prevederilor bisericești referitoare la post în funcție de cerințele epocii actuale.
2. Relațiile Bisericilor Ortodoxe cu întreaga lume creștină.
3. Ortodoxia și Mișcarea ecumenică.
4. Contribuția Bisericilor Ortodoxe locale la realizarea idealurilor de pace, libertate, frățietate și dragoste între popoare și la suprimarea discriminărilor rasiale.

În acest duh delegații Bisericilor Ortodoxe prezenți la această Conferință, conștienți de marea răspundere care le revine, au dovedit marea lor înțelepciune în a nu lua hotărâri grăbite care ar fi putut să le depășească competența și care ar fi putut avea consecințe negative asupra unității ortodoxe. Astfel de probleme de importanță majoră pentru viața Bisericii aveau nevoie de o pregătire specială cu scopul ca în contextul actual, să poată fi un progres sigur pentru întrunirea Sfîntului și Marelui Sinod.

Această întrunire trebuie să includă toate aspectele Bisericilor Ortodoxe, pentru a răspunde nevoilor și intereselor locale și pentru menținerea unității panortodoxe.

Instituția căsătoriei în condițiile actuale, atit ca instituție divină, cit și ca act juridic, este o realitate complexă. Cele două aspecte, divin și uman, nu pot fi nici ignorate și nici separate. O considerație unilaterală

a căsătoriei creează dificultăți în viața familială a soților și în societate. Pentru acest motiv, deciziile finale reflectă preocuparea Bisericilor Ortodoxe în a da întietate la păstrarea normelor canonice stabilite de către Biserică. Dar, în aplicarea hotărârilor canonice ale Bisericilor Ortodoxe locale să se țină seama de legislația civilă a fiecărei țări. În toate cazurile, trebuie avute în considerație bunele raporturi între Biserică și Stat, dragostea pe care se construiește noua familie. Dacă între normele bisericești privitoare la familie și cele privitoare la Stat nu există armonie, Biserică poate aplica regulile sale prin iconomie cu scopul de a ajuta și salva căsătoria existentă și de a acorda asistență religioasă părții creștine. O astfel de atitudine privitoare la aspectele vieții familiale ridică Biserica pe un pedestal uman și salvator atît pentru credincioși, cît și pentru societate, în care căsătoria joacă un rol important.

În ceea ce privește postul, opțiunile delegaților au fost diferite. Unii au scos în evidență că actualele prescripții nu pot fi păstrate în continuare cu severitate din cauza deosebirilor de condiții sociale în care trăiesc credincioșii. Alții au considerat postul ca o dimensiune esențială a vieții spirituale a Bisericii. Postul a intrat în viața liturgică cu scopul de a pregăti pe credincioșii noștri pentru sărbătorile Bisericii. De asemenea, există opțiunea ca în epoca noastră, cînd o mare parte suferă de subnutriție, postul înseamnă solidaritate cu cei infomețați. Desigur viitoarele discuții nu vor putea ignora acest aspect, anume : că postul are rolul de a stăpîni patimile și că vizează comunitatea în duhul dragostei pentru împărtășirea bunurilor materiale.

Preocuparea de a păstra unitatea panortodoxă se reflectă în toate discuțiile privitoare la problema pascaliei.

S-au apreciat unanim eforturile pentru sărbătorirea în comun a Paștilor, la aceeași dată, precum și contribuția astronomilor la stabilirea unei date a Paștilor, în spiritul și conform cu deciziile Sinodului I de la Niceea.

Înțelepciunea delegaților în această Conferință a arătat că nu trebuie să se propună aplicarea imediată în Biserică, pentru că credincioșii nu sînt suficient pregătiți să înțeleagă acceptarea schimbării.

Această întrunire constituie un pas înainte pentru că este pentru prima dată cînd se discută teme destinate Sfîntului și Marelui Sinod. Bisericile Ortodoxe surori s-au consultat cu această ocazie într-un spirit frățesc, afirmînd sinodalitatea, acest aspect fundamental al Ortodoxiei, cu scopul de a consolida unitatea vizibilă a mărturiei panortodoxe.

În același timp, e necesar să fie pregătiți credincioșii în spirit de răspundere atît în ceea ce privește mărturia trecutului, cît și în ce privește cerințele actuale și consolidarea unității panortodoxe cu scopul ca aceste adoptări să nu fie de suprafață, în funcție de duhul lumii, ci să reprezinte cu adevărat viața Bisericii.

† **VASILE TÎRGOVIȘTEANUL**
Episcop-vicar patriarhal

ÎNVIEREA DOMNULUI ÎN CREAȚIA IMNOGRAFICĂ A SFÎNTULUI ROMAN MELODUL

Drd. MIHAIL VOICESCU

Prin Sfântul Roman Melodul, «prințul melozilor», poezia religioasă bizantină cu vechi rădăcini biblice a dobândit o strălucire deosebită la începutul veacului VI. Imnele sale inspirate, caracterizate printr-un intens dramatism și o arzătoare dorință în a împărtăși tuturor profunda sa viață interioară, i-au adus faimă și au făcut să fie recunoscut în unanimitate drept cel mai talentat poet creștin bizantin¹. În slujba vecerniei și utreniei din Minei, pe octombrie, când Biserica îl prăznuiește în rîndul sfinților, găsim inserate la adresa sa o serie de epitete și metafore elogioase ca: «Făcătorul de muzică», «Alăuta dumnezeiescului Duh», «Privighetoarea», «Flautul Bisericii», «Vioara cea de cîntare», toate exprimînd sugestiv admirația atît a contemporanilor, cît și a posterității pentru marele Melod².

Cu toate acestea, viața Sfîntului Roman Melodul ni s-a transmis foarte sumar: din sinaxar aflăm că era sirian de origine și a ajuns diacon la biserica din Berytus (Beirutul de azi, în Liban)³. De aici a venit la Constantinopol, la biserica Maicii Domnului din cartierul constantinopolitan «Chir», în zilele împăratului Anastasie I (491—518)⁴. Așa cum ne istorisește Marcu din Efes, Sfîntului Roman i s-a arătat în vis Maica Domnului îndemnîndu-l să înghită un sul (τόμος), ceea ce el a și înfăptuit supus. Dar deșteptîndu-se îndată, se simți inspirat și, suindu-se pe amvon în timpul slujbei, întonă frumosul imn devenit apoi condacul Crăciunului: «Fecioara astăzi» (Ἡ παρθένος σήμερον). Succesul Sfîntului Roman numit de atunci «Dulce-cîntătorul» a fost atît de mare, încît nu numai că imnele sale au fost admise să fie cîntate în biserică, dar condacul Nașterii Domnului avea cîntea de a fi cîntat la masa împăratului la Crăciun, în fiecare an⁵.

Acest gen poetic, «condacul» (χορτάκιον), căruia Sfîntul Roman i-a dat strălucire, a fost cultivat foarte mult în societatea bizantină a veacului al VI-lea și după aceea, dar mai cu seamă în veacurile al IX-lea și al X-lea⁶. Ca structură, condacul se înfățișează ca un poem alcătuit din 18—24 strofe, fiecare cuprinzînd cîte 20—30 de versuri. De regulă aceste strofe erau compuse în acrostih, indicînd numele autorului (de exemplu τοῦ ταπεινοῦ Ῥωμανοῦ — al «smeritului Roman»). Prima strofă a condacului, numită «ὄρμος» constituie pentru strofele următoare modelul după care acestea sînt alcătuite, în ceea ce privește numărul de silabe și de accente. Imediat înaintea irmosului, adică independent de acrostih, se află o strofă liberă (χοροῦλινον), un fel de prefață care introducea pe ascultători în conținutul condacului. «Cuculionul» era terminat cu un

1. R. Cantarella, *Romano il Melode*, în «Enciclopedia Cattolica», Firenze, 1953, vol. X, col. 1310—1311; Prof. N. D. Uspenski, *Condacele Sfîntului Roman dulcecîntătorul* (prezentare de P. V. I.), în «Studii Teologice», nr. 7—8, 1971, p. 589.

2. Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Poezia imnografică din cărțile de ritual*, București, 1937, p. 72.

3. Unii cercetători consideră că fusese iudeu, convertit apoi și botezat la vîrstă adultă: Giuseppe Camelli, *Romano il Melode*, Firenze, 1930, p. 19, sau că provehea dintr-o familie israelită: R. Cantarella, *art. cit.*, col. 1310; alții îl socotesc grec de origine: Νικ. Β. Τωμαδακης, *Ρωμανος*, în «Θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ ἐγκυκλοπαίδεια», Atena, 1967, col. 914 și 919.

4. Pr. Prof. Petre Vintilescu, *op. cit.*, p. 73; G. Camelli, *op. cit.*, p. 12; R. Cantarella, *art. cit.*, col. 1310; Salvatore Impelizzeri, *La letteratura bizantina da Costantino agli iconoclasti*, Bari, 1965, p. 214.

5. Pr. Prof. Petre Vintilescu, *op. cit.*, p. 75; G. Camelli, *op. cit.*, p. 17—18.*

6. Paul Maas, *Fruhbyzantinische Kirchenpoesie*, Bonn, 1910, p. 12.

refren (εὐφώνιον) care era repetat apoi în cor, după fiecare strofă, de întreaga asistență de credincioși din biserică⁷. Tocmai aceste strofe libere, «cuculioanele» sau «proodele» din fruntea cîntărilor Sfintului Roman s-au păstrat astăzi în cult, întîlnindu-se cu numele de condace, restul însă dispărînd cu timpul. De altfel, Sfintul Roman n-a folosit niciodată termenul de «condac» pentru creațiile sale, ci le numea: imn, epos, laudă sau poemă. Pe atunci termenul condac (τὸ κοντάκιον) desemna sulurile de pergament înfășurate pe un băț (ὁ κόντος) spre deosebire de cărțile în care pergamentul era împărțit în patru (τὸ τετραδίον)⁸.

Fiind înrădăcinat în anumite forme ale poeziei siriace din primele secole creștine, acest gen poetic păstrează caracteristica prediciei și a omiliei, în general a oratoriei creștine a sec. V și VI, strălucit reprezentate de Sfintul Ioan Gură de Aur, patriarhul Evloghie, Anastasie Sinaitul, Sofronie al Ierusalimului și Vasile al Seleuciei. În predica acestora, adaptată dezvoltării cultului care lua treptat un caracter cît mai solemn, figurile retorice de diferite genuri, metaforele, exclamațiile, au înălțat proza pe culmile poeziei și au făcut ca prezentarea faptelor să ia forma dramatică a dialogului. În felul acesta, condacul apare ca «produsul unui fericit altoi al poeziei pe trunchiul deja viguros și înfloritor al prediciei»⁹. Iar în ceea ce-l privește pe Sfintul Roman în mod particular, această retorică a părinților greci răsăriteni l-a apropiat de lumea arhaică, nu atît prin limbă, cît mai ales prin stil, prin construcția cuvîntului și modul de a gîndi¹⁰.

Și alți scriitori bisericești și părinți răsăriteni, ca Sf. Grigorie de Nazianz, Apolinarie din Laodiceea, Sinesiu din Cirene, Nonus de Panopolis și părinți apuseni ca Prudențiu și Paulin de Nola au realizat opere poetice remarcabile, dar în maniera vechii prosodii clasice, pe care poporul nu o mai gusta și nu o mai înțelegea. De aceea, popularitatea lor nu s-a ridicat în acest domeniu la nivelul celei a Sfintului Roman¹¹. În schimb, Melodul trece la un vers propriu, cu un nou ritm, care are două trăsături principale: în primul rînd folosirea accentului de intensitate, accentul firesc al cuvîntului (homotonia), prin care se vorbea poporului în limba sa adevărată și vie, și apoi întrebuintarea unui număr egal de silabe în vers (isosyllabia)¹². În felul acesta Sfintul Roman a creat o poezie nouă atît în formă cît și în spiritul ei, poezie ce va interpreta nevoile timpului său și va da glas conștiinței religioase arzătoare a mulțimii închinătorilor în cadrul impresionantelor slujbe bizantine¹³. Poezia cea nouă s-a numit «ritmică» sau «sintonică» iar cei ce o cultivau au fost numiți *melozii* (în cazul cînd compuneau atît melodia cît și textul) și *imnografi* (cînd se mulțumeau să adapteze cuvînte noi la melodii vechi)¹⁴.

Încercările acestor «poeti ai troparelor», destul de numeroși la Constantinopol în a doua jumătate a veacului V, au fost repede uitate, eclipsate de faima strălucitului «făcător de condace», «Pindarul ritmului», Sfintul Roman; lui îi aparține prin excelență muzicalitatea metrică, datorită căreia, această nouă specie literară, condacul, s-a

7. Prof. N. D. Uspenski, *op. cit.*, în rev. cit., p. 589; Pr. Prof. Petre Vintilescu, *op. cit.*, p. 81—83; José Grosdidier de Matons, *Introduction a Romanos le Melode, Hymnes*, în «Sources Chrétiennes», no. 110, t. I, Paris, p. 16.

8. Prof. N. D. Uspenski, *op. cit.*, în rev. cit., p. 589.

9. G. Camelli, *op. cit.*, p. 35—36.

10. Ν. Ζ. Β. Τωμαδάκης, *art. cit.*, în ibidem, col. 919.

11. G. Cameli, *op. cit.*, p. 35—36.

12. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Patrologia*, București, 1956, p. 131.

13. R. Cantarella, *art. cit.*, în ibidem, col. 1310.

14. F. Cayré, A. A., *Patrologie et Histoire de la Theologie*, Paris-Tournai-Rome-New-York, 1955, t. II, p. 206.

transformat în adevărată poezie¹⁵. Totodată, el a reușit să depășească complicata structură a condacului, ale cărui limite precise sînt date de acrostihul său, ceea ce a pus melozilor probleme de compoziție, necunoscute omiliștilor și predicatorilor anteriori¹⁶.

Din cele 1000 de imne cite se pare că ar fi compus Sfîntul Roman Melodul, nu ni s-au păstrat decît aproximativ 80. Din acestea au fost editate în jur de 40 de către specialiști ca Christ și Parankas, cardinalul J. B. Pitra, Krumbacher, Paul Maas, Giuseppe Cammelli; dintre edițiile mai recente amintim pe cea a lui N. Tomadakis (Atena, 1952—1954), Paul Maas și C. A. Tripanis (Londra, 1963) și mai ales deosebit de îngrijita ediție a lui José Crosdidier de Matons apărută în colecția «Sources Chrétiennes» (1964—1967).

Pînă la aceste ediții însă, valoroasa operă poetică a Sfîntului Roman Melodul fusese aproape uitată, ea rămînînd în manuscrise. Poate ca o consecință a acestui lucru, amintim că din întreaga literatură imnografică a marelui Melod nu se mai păstrează în cărțile noastre de ritual decît 4 stihiri la laude (5 în Mineiul grec) în Mineiul ne decembrie, ziua 20, și Condacul binecunoscut al Crăciunului, «Fecioara astăzi»¹⁷.

Ciclul de imne referitoare la Învierea Domnului

Sfîntul Roman acordă o deosebită importanță evenimentului crucial al omenirii — Învierea Mintuitorului Iisus Hristos — închinîndu-i cel mai întins ciclu de imne. Acestea, ca și celelalte praznice împăratești, comportă o serie de probleme teologice: apologia evidenței Învierii și modalitatea producerii ei, cum s-au petrecut faptele pe pămînt, în mormînt și sub pămînt, împreună cu implicațiile ei soteriologice, hristologice și eshatologice. Problemele teologice, fără a avea un pronunțat caracter didactic, sînt măiestrit împletite printre episoade epice și lirice de o mare gingășie, dovedîndu-se și prin aceasta maturitatea poeziei Sfîntului Roman Melodul.

a) Evidența Învierii

Mai întîi de toate era necesar ca mulțimea credincioșilor să fie bine edificată asupra evidenței Învierii, lucru de o importanță excepțională, pentru învățătura creștină, fundamentul însuși al credinței noastre, așa cum afirmase Sfîntul Apostol Pavel: «Dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră» (I Cor. XV, 14).

Or, evenimentul Învierii prezintă la cei patru evangheliști diferențe și oarecum nepotriviri de detaliu, care puteau nedumeri pe cei simpli și pe care Melodul încearcă să le rezolve, prezentînd faptele într-o narațiune coerentă și veridică¹⁸.

15. Ibidem, p. 207; Paul Maas, *Das Weichnachtslied des Romanos*, Byzantinische Zeitschrift, Leipzig, 1923, p. 1.

16. J. Grosdidier de Matons, *Romanos le Melode et les origines de la poesie religieuse à Byzance*, Editions Beauchesne, Paris, 1977, p. 320; R. Cantarella, *art. cit.*, în *ibidem*, col. 1310. 17. Pr. Prof. Petre Vintilescu, *op. cit.*, p. 361.

18. Astfel, la cei patru evangheliști nu coincide timpul în care femeile mironosițe (nici ele aceleași) au ajuns la mormînt. Matei spune că «se lumina de ziua întîi a săptămîinii» (cap. 28, 1), Marcu, arată că «răsărea soarele» (cap. 16, 2), Luca fără să precizeze spune că era «foarte de dimineață» (cap. 24, 1), iar Ioan afirmă spre deosebire de sinoptici că la mormînt a venit numai Maria Magdalena, «dis-de-dimineață, fiind încă întuneric» (cap. 20, 1). Apoi, în timp ce în Evanghelia de la Matei, în urma unui cutremur de pămînt, apare un înger, la vederea căruia se înfricoșează gărzile romane, și prăvălind piatra se așează deasupra ei, toate acestea pîrînd a se petrece în fața femeilor care tocmai soseau, la ceilalți evangheliști lucrurile se petrec oarecum

Aceasta era o problemă de exegeză ce se cerea rezolvată în imbinarea și armonizarea celor patru descrieri evanghelice ale Învierii, ea fusese tratată și de alți scriitori bisericești: Eusebiu de Cezareea, Hesychius al Ierusalimului, iar acum, în epoca Sfântului Roman, în 515 de către Sever al Antiohiei¹⁹.

Pentru Sfântul Roman problema esențială în povestirea faptului Învierii era de a concilia versiunea dată în Evanghelia de la Ioan, care face din Maria Magdalena martorul principal și vestitorul Învierii, trimisă de însuși Mântuitorul, cu aceea a sinopticilor, după care îngerii încredințează această sarcină unui grup de femei din care Maria Magdalena nu este decît prima numită.

Sfântul Roman rezolvă această problemă făcîndu-se ecoul unei tradiții creștine mai vechi și diferită în parte de cele expuse de scriitorii bisericești anteriori. El inseră povestirea faptelor după Ioan în mijlocul celei a sinopticilor, mai exact între Matei XXVIII, 4 («și de frica lui — a îngerului — s-au cutremurat străjerii și s-au făcut ca morți») și Matei XXVIII, 5 («Îngerul, răspunzînd a zis femeilor: nu vă temeți...»). Matei nu spune că femeile au văzut îngerul coborînd și prăvălind piatra și pe străjerii romani fugind. Toate acestea s-au putut petrece în timp ce femeile erau pe drum, astfel că la venirea lor mormîntul era deja în starea în care-l găsisese Maria Magdalena din Evanghelia de la Ioan. Fiind posibilă așadar intercalarea narațiunii lui Ioan între cele două versete de la Matei, care lasă un interval liber între momentul în care mironosițele pornesc la drum și acela în care ele ajung la mormînt, mai rămînea de explicat acum de ce Maria a venit acolo singură (Ev. Ioan), în timp ce ea plecase împreună cu grupul celorlalte femei (sinoptici). La aceasta, Melodul răspunde arătînd că înseși mironosițele o trimiseseră pe Maria Magdalena înainte, ca pe un fel de călăuză-cercetaș:

«Să ne-nțelegem așadar și astfel să facem:
Să meargă Maria să vadă mormîntul
și la ceea ce va spune ea
noi ne vom supune»²⁰.

altfel: Marcu spune că femeile «au văzut un tînăr șezînd în partea dreaptă, îmbrăcat în veșmînt alb, și s-au spăimîntat» (cap. 16, 5); în mod asemănător Luca spune că după ce au intrat în mormîntul a cărui piatră «au găsit-o» răsturnată, mironosițele au văzut «doi bărbați înaintea lor, în veșminte strălucitoare» (cap. 24, 4); iar în Evanghelia de la Ioan, Maria Magdalena, văzînd piatra ridicată de pe mormînt și crezînd că Mîntuitorul a fost luat, a alergat înapoi să-i prevină pe Petru și pe Ioan (cap. 20, 1—2). Anghelofaniile fiind înfățișate astfel deosebit de cei trei evangheliști sinoptici, grupurile respective de femei primesc sarcina de a vesti ucenicilor învierea lui Iisus și că El va merge înaintea lor în Galileia, unde îl vor vedea. În schimb, în Evanghelia de la Ioan, după vizita făcută de Petru și Ioan la mormînt, Maria Magdalena rămasă singură aici, de abia acum zărește doi îngeri înăuntru, și apoi pe Mîntuitorul înviat pe care-L crede la început grădinar și de la care primește mesajul pentru ucenici (cap. 20, 12—18). Intorcîndu-ne la sinoptici, observăm alte cîteva mici deosebiri în desfășurarea faptelor. La toți trei, grupurile respective de femei mironosițe, primînd mesajele de la îngeri, părăsesc mormîntul, dar în timp ce la Matei și Luca ele vestesc ucenicilor Învierea, cu specificarea că grupul de la Matei este întîmpinat pe drum de însuși Mîntuitorul (cap. 28, 9—10), în Evanghelia de la Marcu femeile mironosițe «nimic n-au spus nimănui căci se temeau» (cap. 16, 8). Cu toate acestea, vestirea Învierii către ucenici se face în această evanghelie de către Maria Magdalena căreia Mîntuitorul «s-a arătat întîi» (cap. 16, 9—10). În Evanghelia de la Ioan tot Maria Magdalena anunță vestea Învierii ucenicilor, însă aici pentru a doua oară (prima dată anunțase lui Petru și lui Ioan răpirea trupului Mîntuitorului) (cap. 20, 18).

19. José Grosdidier de Matons, Introducere la Sf. Roman Melodul, *Imnul I al Învierii*, în S. C. nr. 128, Paris, 1967, p. 358.

20. Sf. Roman Melodul, *Imnul I al Învierii*, 2, în S. C. nr. 128, t. IV, Paris, 1967, p. 384.

La vederea mormintului gol, Maria Magdalena nu se mai întoarce la celelalte mironosițe, ci anunță ucenicilor că Mîntuitorul a fost furat, iar la mormînt nu mai străjuiește nimeni. Aici Sfîntul Roman nu mai explică această atitudine a Mariei, considerînd-o de importanță minoră, și lăsînd astfel auditoriului libertatea de a-și închipui ce crede de cuviință. Urmează apoi vizita la mormînt a lui Petru și Ioan. Melodul subliniază că Ioan, ajungînd primul, n-a intrat înăuntru din respect față de Petru, «cô-rifeul», vrînd «să-l urmeze ca pe un păstor, el, mieluşelul»²¹.

Sfîntul Roman continuă apoi narațiunea lui Ioan, pe care o dezvoltă îmbogățînd-o cu elemente din tradiția creștină a primelor veacuri, neconsemnate de cele patru evanghelii. Astfel, Maria Magdalena explică celor doi ucenici tulburați motivul pentru care Mîntuitorul înviat nu li s-a arătat încă :

«Voi care-L iubiți fierbinte, nu vă descurajați ;
căci din iconomie e ceea ce s-a petrecut :
că femeile cele căzute primele
să vadă și Învierea cele dintii»²².

După plecarea ucenicilor, Maria Magdalena, rămasă singură plîngînd, își exprimă într-un lung monolog sentimentele contrarii pe care le încearcă văzînd mormîntul gol ; i se arată apoi Mîntuitorul, pe care-l crede grădinar la început, iar cînd îl recunoaște, la fel cum sugerează Evanghelia de la Ioan, «tînăra față purtată de dorința fierbinte și de iubirea îmbrățișării a vrut să-L cuprindă pe Cel ce umple toată făptura...». Este completată aici și explicarea refuzului Mîntuitorului de a fi atins :

«Nu Mă atinge, au doară, Mă iei drept un muritor ?
Dumnezeu sînt, nu Mă atinge
O, cinstită femeie, ridică-ți ochii, acolo sus,
și suie-te cu mîntea la cele cerești :
acolo să Mă cauți. Căci Mă sui la Tatăl Meu
pe care nu L-am părăsit».

Și imediat urmează un răspuns ca o discretă aluzie la învățătura greșită a lui Arie referitoare la inferioritatea lui Hristos față de Dumnezeu-Tatăl :

«Căci cu El am fost tot timpul
împreună cu El împărățînd
aceeași cinste împreună cu El primînd»²³.

Apoi Mîntuitorul încredințează Mariei sarcina de a vesti Învierea tuturor. Ea se întoarce de astă dată la celelalte mironosițe, povestindu-le cele întimplate. Acestea le recunosc ca adevărate și ca fiind conforme cu așteptările și speranțele lor, dar în același timp pornesc cu toate spre mormînt ca să împartă împreună cu Maria «bucuria și slava pe care i-a oferit-o Cel care dă oamenilor căzuți Învierea»²⁴.

De aici înainte Sfîntul Roman continuă povestirea faptelor petrecute la Înviere, după evangheliștii sinoptici. Femeile ajung la mormînt unde se înfricoșează la vederea unui înger așezat pe piatră (după Matei și Marcu) care le liniștește, vestindu-le

21. *Ibidem*, 4, p. 368.

22. *Ibidem*, 6, p. 390.

23. *Ibidem*, 11, p. 398. Pentru principiile ereziei ariene, vezi Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *Sinodul I Ecumenic de la Niceea de la 325. Condamnarea ereziei lui Arie Simbolul niceean*, în «Studii Teologice», nr. 1—2, 1977, p. 16—18.

24. *Ibidem*, 16, p. 406.

Învierea Domnului și le arată locul unde fusese pus. Mironosițele prind atunci curaj, și mărturisesc și ele Învierea printr-un argument curios și original în același timp :

«Cu adevărat a înviat Domnul după cum spui ;
ne-ai arătat-o și prin vorbe dar și prin atitudine,
căci dacă n-ar fi înviat, dacă din mormînt n-ar fi ieșit,
tu însuși nu te-ai fi așezat :
cînd oare un general (στρατηγός) fiind în fața împăratului
stă jos la discuții ?»²⁵.

Imnul se încheie într-o atmosferă de veselie și sărbătoare, cu vestirea Învierii de către mironosițe ucenicilor tulburați, pe care-i îndeamnă să înflorească precum ramurile unui trunchi la venirea primăverii, «căci acum trebuie purtate roadele, iar nu necazurile»²⁶.

b) Martori ai Învierii din tabăra adversă

Intenția Sfintului Roman de a întări credința în evidența Învierii o găsim și în celelalte imne ale Paștilor. De data aceasta Învierea Domnului nu mai este confirmată de mărturia plină de bucurie a mironosițelor, ci este privită din tabăra adversă. Acest procedeu dă posibilitate Sfintului Roman de a scoate în evidență economia divină : precauțiile luate de către iudei s-au întors împotriva lor, aducîndu-le înfrîngerea, și tocmai necredința lui Pilat a fost aceea care a oferit martorii cei mai puțin suspecti de fraudă sau de părtinire. Astfel, în Imnul al II-lea al Învierii, sint prezentați iudeii care vin la Pilat, să le ceară un corp de gardă pentru a păzi mormîntul. Demnitarul roman, intruchipînd justiția romană, care refuză să vadă adevărul acolo unde i se arată, dar nici nu are împotriva lui Hristos pornirea dușmănoasă pe care Melodul le-o impută iudeilor, le răspunde cu un discernămint specific echilibrului roman și care constituie în același timp un argument logic al evidenței Învierii :

«Sînt cu totul de rîs vorbele voastre.
Căci cine ar fura un mort ? Și ce cîștig ar aduce un cadavru ?
Cel ce iubește, pe cel drag iubește pînă la mormînt
dar dincolo de groapă dovezile dragostei sînt zadarnice ;
un mort zace nemișcat, ce vă pasă de el ?
îngropîndu-l, lăsați-l în pace...»²⁷.

Cu toate acestea, iudeii obțin detașamentul de gardă de la Pilat și promit soldaților recompense mari, dacă vor veghea cu atenția trează.

Străjuiînd mormîntul, soldații romani aud la un moment dat un mare tumult din interior, unde, spune Sfîntul Roman, «se ducea lupta lui Hristos, împotriva morții, unde unul lua puterea, iar celălalt cădea din putere...».

Trezindu-se din ațipirea ce era să-i biruiască, ei observă piatra răsturnată de pe mormînt, punînd acest fapt pe seama cutremurului de pămînt. Aici Melodul se de-părtează puțin de narațiunea evanghelică a lui Matei, care precizase că îngerul răs-turnase piatra, iar cutremurul n-a fost decît un efect secundar al venirii lui. Rațiunea acestei licențe poetice este evidentă : pentru ca soldații să poată fi într-adevăr mar-torii Învierii, ei trebuie să se apropie de mormînt și să constate ei înșiși dispariția

25. *Ibidem*, 21, p. 414.

26. *Ibidem*, 22, p. 416.

27. Sf. Roman Melodul, *Imnul al II-lea al Învierii*, 7, în ed. cit., p. 436.

mortului, fără să fie speriați de către înger. Aceasta și fac soldații imediat: constatând dispariția mortului zăresc în același timp așezat pe piatră îngerul, pe care-l iau drept o iluzie a nopții. Poetul realizează un viu dialog între ei de un puternic realism:

«Dar pe piatră pe cine văd sau mi se pare că văd
sau sint pradă vreunei iluzii ?
— Fără-ndoială noaptea te-nșeală.
— Prietene, mă-nșeală noaptea ?
Culcă-te, cu noi și adormi; e un duh care te farmecă !
— Liniște, culcă-te !
— Ba nu, mai degrabă acum să veghem din toate părțile păzind
ca nu cumva în somn să fim surprinși
și să ne fie răpit acest om...»²⁸.

Căutarea martorilor Învierii Mîntuitorului printre adversarii Lui se continuă și în Imnul al II-lea de Paști, într-un ciudat dialog peste secole dintre poet și aceleași gărzi romane. El îi chestionează pe soldați asupra felului cum s-a petrecut învierea, «cine a rostogolit piatra și pe mort l-a furat și a spus după toate acestea: a înviat Domnul?»²⁹. Răspunsul vine din partea ostașilor înfricoșați, surprinși în plină fugă:

«Cum oare ne vezi, omule, stînd liniștiți, sau fugind ?
Din aceasta deci înțelege, că am fost cu totul îngroziți :
căci nu s-a furat trupul, pentru că nici unul dintre noi
nu a dat dormitare ochilor lui
nici în ațipire nu și-a lăsat duhul lui
ci cu toții eram treji, păzindu-l fără întrerupere
și nu știm cum, dintr-o dată a înviat Domnul»³⁰.

În fața poetului care nu admite ignoranța străjerilor cu privire la Înviere, aceștia sînt nevoiți să aducă alte noi mărturii :

«Ora aceea a Învierii noi n-o cunoaștem,
dar ce am îndurat de la această oră, o vom face cunoscut :
ai răbdare însă și ascultă :
vegînd noi la mormînt
fiind atenți ca nu cumva să sosească cineva,
am văzut deodată mîini de foc
trăgînd piatra de pe mormînt
și o gură zicînd acestea : a înviat Domnul»³¹.

Străjerii romani povestesc apoi cum au venit mironosițele, iar ei, profitînd de clipa în care ele, îndemnate de înger, au intrat să cerceteze mormîntul gol, au fugit, făcînd în grabă următorul raționament :

«Dacă slujitorul a venit și a cutremurat tot pămîntul,
ce, oare, va face Stăpînul care a înviat?»³².

28. *Ibidem*, 17, p. 446.

29. Sf. Roman Melodul, *Imnul al III-lea al Învierii*, 13, în S. C. nr. 128, t. IV, p. 472.

30. *Ibidem*, 14, p. 472.

31. *Ibidem*, 16, p. 474.

32. *Ibidem*, 19, p. 478.

ființe monstruoase în trei ipostase, ca un fel de replică întoarsă a Sfintei Treimi. Aceasta este doar o părere, pe care Sfântul Roman o va spulbera printr-o frază a lui Hristos din Imnul al VI-lea : după ce le arătase că ei n-au existat înainte, iar izvorul ființei lor este patima, prin care și Adam ajunsese robul lor, El le spune : «prin urmare voi sînțeti (prezențați) fără ființă și ușor de cucerit» (ὀπάρετε ἀνούσάτατοι καὶ εὐάλωτοι) ³⁶.

Așadar, mai întii ia cuvîntul Iadul, care povestește cum a fost înfrînt, evidențiindu-se astfel forța uriașă a umanității îndumnezeite :

«Îmi pare și acum că-L văd, în clipa în care am înțeles
văzînd că mișcă rămășițele celui ce zăcea.

Și dintr-o dată, cu o puternică săritură

El s-a ridicat

și cu mîinile pe care i le legasem mi-a strîns grumazul

și toți pe care-i înghițisem i-am dat afară,

iar ei strigau : a înviat Domnul !» ³⁷.

Urmarea imediată a fost că :

«El a dat o poruncă și dintr-o dată m-au înconjurat
ca albinele pe-un fagure de miere m-au înconjurat.

Și-apoi legîndu-mă puternic

El le spunea să rîdă de mine și să mă lovească peste cap,

pe spinare și să-mi zdrobească inima împietrită

și să strige : a înviat Domnul !» ³⁸.

Povestirea dramei din iad este reluată în Imnul al V-lea, într-un fel de proces între Hristos coborît în Iad și însuși Iadul care-I cere socoteală pentru călcarea imperiului lui :

«Pînă acum am fost al tuturor oamenilor stăpînitor

Și domneam asupra neamului lui Adam.

Așadar, spune-mi ce vrei să faci, omule,

Și cum ai ajuns chiar aici ?

Fără îndoială tu ești un om, căci trup omenesc văd în tine ;

Ei bine, tot cel ce se naște din neamul omenesc, averea mea este ;

pentru ce vii așadar să mă lovești ?» ³⁹.

Răspunsul Mîntuitorului vine prompt, dînd posibilitatea Melodului să înceapă expunerea unor probleme de soteriologie :

«Primesc judecata și mă judec cu tine,

căci nu vreau să asupresc pe cineva.

Așa cum mă vezi, om m-am făcut.

Eu sînt Cuvîntul Cel fără de păcat (ἀναμάρτητος λόγος)

Atotputernicul Dumnezeu, Făcătorul tuturor.

Ca stăpîn nu Mă las judecat

cî ca Adam cel pămîntesc Mă judec cu tine...» ⁴⁰.

36. Idem, *Imnul al VI-lea al Învierii*, 12, în S.C. nr. 128, t. IV, p. 591.

37. Idem, *Imnul al III-lea al Învierii*, 3, în S.C. nr. 128, t. IV, p. 462.

38. *Ibidem*, 7, p. 466.

39. Sf. Roman Melodul, *Imnul al IV-lea al Învierii*, 27, în S.C. nr. 128, t. IV, p. 532.

40. *Ibidem*, 28, p. 534.

În finalul dialogului, străjerii romani oferă o altă dovadă a evidenței Învierii lui Hristos, un fel de contraargument la zvonul fals despre răpirea trupului Mîntuitorului, zvon răspîndit chiar de ei :

«Acum, așadar, omule, nu te înrola printre acei nebuni și nu te încrede în noi cînd vom spune mințind că Hristos a fost furat și nu a înviat. Aurul este acela care ne-a convins să ascundem adevărul, iată adevărata pricină pentru care ne-am vîndut și primind partea noastră de cîștig, am răspîndit peste tot minciunile despre răpire căci am fost cumpărați spre a nu spune Că Domnul a înviat»³³.

Însă cei mai înverșunați dușmani ai lui Hristos pe care-i cheamă Sfîntul Roman să depună mărturie în favoarea învingătorului lor, sînt Iadul și Moartea, amîndouă personificate de poet și cu care el are un dialog cu totul inedit. Melodul le cere de data aceasta să mărturisească mai întîi că Hristos a avut o moarte adevărată, fapt deosebit de important pentru ortodoxie, în combaterea ereziei docheților.

Primul interogat, Iadul, rușinat, înfrînt, fără vlagă, prezentat ca o uriașă reptilă ce dăduse afară pe toți morții înghițiți, încearcă acum să se dezvinovățească pentru greșeala de neiertat de a fi cutezat să înghită pe însuși Stăpînul vieții :

«Dar cine n-ar fi fost amăgit
văzîndu-L înfășurat în giulgiuri și dat gropii ?
Cine ar fi fost atît de neînțelept ca să nu-și dea seama
că El era mort, atunci cînd îl ungeau cu mir și aloe
și că venea la mine ? Cine ar fi tăgăduit moartea Sa
văzînd piatra chiar acolo pusă unde El era pus»³⁴.

În Imnul al IV-lea, Moartea, personificată și ea, mai puțin naivă decît Iadul, cunoscuse de mai înainte puterea lui Hristos asupra ei și depune și ea mărturie :

«Din cauza ta sînt eu jefuită de împărăție, — răspunde ea Șarpelui —
De la început spuseseam : nu-mi aduce pe Hristos,
căci cunosc prea bine puterea care e în El,
prin fiica lui Iair
care numai prin glasul Său mi-a fost smulsă
și pe deasupra și Lazăr
a fost dezlegat din legăturile mele.
Așadar, dacă prin aceste fapte astfel m-a tratat, nenorocita de mine,
cu cît mai mult nu va face cu trupul pe care și l-a luat...»³⁵.

c) Ce s-a întîmplat dincolo de mormînt

Adunînd astfel de mărturii pentru Învierea Domnului, Sfîntul Roman merge mai departe cu cercetarea, căutînd să pătrundă marele eveniment în intimitatea lui, folosindu-se de o dramă a iadului, ce se petrece de asemenea dincolo de mormînt, în lumea celor nevăzute.

Protagonistii sînt aceiași mari dușmani ai lui Hristos : Iadul, Moartea și Șarpele, cu care se luptă El și care sînt confundați adesea unul cu altul, dînd impresia unei

33. *Ibidem*, 20, p. 478.

34. *Ibidem*, 5, p. 464.

35. Sf. Roman Melodul, *Imnul al IV-lea al Învierii*, 18, S. C. 128, t. IV, p. 522.

d) *Probleme soteriologice*

Problemele de hristologie soteriologică mai întâi sînt reluate în imnul al VI-lea al Învierii, continuîndu-se judecata lui Hristos cu Iadul. Hristos îi arată acestuia deosebirea radicală dintre primul și al doilea Adam :

«Tot harul vieții și al nestrîcîciunii îl avea Adam
Care s-a rătăcit de la început.
Eu însă sînt viața enipostatică (ζῆω ἐνιπóστατος)
a toate Făcătorul» ⁴¹.

Arătînd apoi că El e liber de păcatul transmis generațiilor lui Adam, prin unirea bărbatului cu a femeii, deoarece El, Hristos, s-a născut dintr-un sîn feciorelnic, cere prin aceasta cercetarea minuțioasă a Lui :

«Cercetează-Mă; căci e ușor și constată
că nu vei găsi nici o faptă, nici un cuvînt nedrept.
Căci cu fapta n-am păcătuit, iar cu gura n-am mințit.
Așadar, dacă în Mine ai găsit vreun păcat,
fie chiar și o urmă cît de mică,
dovedește acum înaintea Mea
tot ceea ce poate să te îndreptățească, o, nedreptule
Dar dacă nu găsești nimic,
pregătește-te să-i restui pe toți aceia
pe care te-ai grăbit să-i iei...» ⁴².

Aceasta însă nu e totul : Hristos a venit în lume nu numai pentru cei adormiți pînă la El, nu numai pe aceștia îi învie odată cu Învierea Sa. Învierea lui Hristos are și un pronunțat caracter eshatologic.

«Nu numai că-i vei înapoia pe toți pe care i-ai luat
și pe care Eu i-am trezit (ἤ γειρα)
nu numai pe aceștia pe care-i iau cu Mine ieseînd,
ci și toți aceia care de-acum înainte îți vor fi predați,
se vor scula de-așemenea,
cînd îi voi învia Eu pe toți împreună la sunetul trâmbiței...» ⁴³.

În mod asemănător, Sfîntul Roman atinge probleme de teologie trinitară și iconomie, care sînt concentrate mai ales la începutul imnului al IV-lea al Învierii. Dînd

41. Precum vedem Sf. Roman întrebuițează aici termenul ἐνιπóστατος pus în circulație în această epocă de către Leonțiu de Bizanț († 542), cel mai mare teolog din vremea aceea, a cărui doctrină hristologică se bazează tocmai pe această formulă cu care reușește să combată atît pe nestorienii, cît și pe eutihienii. Știm că *ortodocșii* admiteau în Hristos două firi dar o singură ipostază; *monofiziții* militau pentru o fire și pentru o ipostază. Ei acuzau pe ortodocși, că intrucît în sistemul acestora firea umană nu e ipostază, înseamnă că ei susțin că e inexistentă. Leonțiu a replicat spunînd că o fire fără ipostază este o abstracție fără realitate; dar el arată că o fire poate să nu fie nici ὑπόστασις, nici ἀνιπóστατος (fără existență) și cu toate acestea să existe: ea poate să fie ἐνιπóστατος dacă ea «are ființa în alta și nu în ea însăși». (F. Cayre, op. cit., p. 161) Așadar «firea umană a Mintuitorului exista în Logos care-și are ipostaza Sa din veci, fără să fi existat independent înainte de unirea sa cu Logosul, ci își are existența în ipostaza Logosului, ceea ce-i dă caracterul de Fire enipostasiată (Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Patrologie*, București, 1956, p. 278).

42. Sf. Roman Melodul, *Imnul al VI-lea al Învierii*, 15 în S.C., t. IV, p. 594.

43. *Ibidem*, 16, p. 594.

impresia că se adresează Mintuitorului, Melodul realizează o expunere dogmatică a dreptei credințe :

«Taina iconomiei Tale, o Mintuitorul nostru,
de neajuns este, de nedezlegat,
căci ai rămas de o ființă (ὁμοούσιος) cu Tatăl și cu noi.
Însă de-aici limpede să înțelegem pe Unul din doi neamestecați
ai rămas ceea ce erai, ai devenit ceea ce nu erai,
din Fecioară nevinovată Te-ai întrupat
pentru noi și ca noi, dar, fără de păcat»⁴⁴.

În continuare, Sfântul Roman combate erezia ariană :

«Cel ce ai făcut toate prin poruncă, pe pământ ai apărut
rămânând nedespărțit de Cel ce Te-a născut.
Căci Dumnezeuirea Ta n-a avut început nici n-ai fost făcut în timp
ci cu Tatăl rămii dinainte de începuturi...
Însuși Cuvîntul veșnic ești de o ființă cu Cel ce Te-a născut
Prin urmare într-o singură ființă cu Tatăl și cu Duhul
propovăduit de credincioși ca nedespărțit în Treime
și ai primit după trup să fii răstignit...»⁴⁵.

Se poate observa că aceste ultime cuvinte se apropie de formula Sfântului Chiril :
«μία φύσις τοῦ Θεοῦ λόγον σεσαρκωμένη», formulă reluată acum, la începutul sec. VI de
călugării sciți care încercau să-i cîstige pe monofiziți prin concesii de formă, dar fără
să păgubească, ortodoxia⁴⁶. Sfântul Roman ține să sublinieze acest lucru :

«Astfel crezînd, o, omule,
În Cuvîntul trupest răstignit din Dumnezeu Tatăl,
niciodată nu vei păcătui»⁴⁷.

Vedem, așadar, prin aceasta, că Sfântul Roman nu era izolat, ci, în veacul al VI-lea, el e unul dintre teologii care țineau seama ca însuși Împăratul Justinian, de hotărîrile sinoadelor ecumenice, teologi a căror ortodoxie se încadra în problemele ridicate de scriitorii bisericești vestiți mai vechi, dar și contemporani cu el, ca Leontie de Bizanț și cei de la Dunărea de jos. Melodul nu se considera «inspirat», deși ar fi avut destule motive pentru aceasta. Semnificativ este faptul că multe din imnele sale au ca acrostih o formulă plină de umilință și lipsită de orice vanitate, ca, de pildă, «psalmul smeritului Roman». În felul acesta trebuie să înțelegem și viața Sfântului Roman, care este un model de sfințenie și smerenie adîncă pe care puțini oameni au înțeles-o și o înțeleg. De altfel, atunci, în epoca sa pînă la succesul lui strălucitor, Sfântul Roman nu fusese înțeles. Simplitatea lui, așa-zisa lui «prostie», de care rîdeau unii «învățați» din clerul constantinopolitan, trebuie interpretată ca un act de smerenie voită a Sf. Roman și nicidecum ca o lipsă de cultură, așa cum s-a crezut într-un timp. Dimpotrivă, Melodul trebuie să fi fost un om de aleasă și fină

44. Sf. Roman Melodul, *Imnul al IV-lea al Învierii*, I în S.C. IV, p. 502.

45. *Ibidem*, 2, p. 504.

46. F. Cayré, *op. cit.*, t. II, p. 157—158. Pentru politica religioasă față de monofiziți și mai ales cea a Împăratului Justinian, vezi Pr. Prof. Ioan I. Rămureanu, *Evenimentele istorice înainte și după Sinodul de la Calcedon*, în «Studii Teologice», nr. 3—4, 1970, p. 179—211.

47. Sf. Roman Melodul, *Imnul al IV-lea al Învierii*, 4, în S.C., t. LV, p. 506.

cultură, căci altfel nu se poate concepe crearea unor poeme atât de frumoase și pline de conținut. Să nu uităm că Sf. Roman venea din Orient, unde înflorise o bogată cultură și trăire teologică, al cărui strălucit reprezentant fusese Sfântul Efreim Sirul (378) și el tot un diacon smerit, al cărui talent poetic remarcabil și însuflețit de o pietate adâncă salvase ortodoxia bisericii din Edessa, amenințată atunci de propaganda eretică a arienilor și eunomienilor ⁴⁸.

Concluzii

Așa cum se prezintă o mică parte din opera imnografică a Sfântului Roman Melodul, ne putem da seama că imnele sale nu sînt de o importanță deosebită pentru gândirea teologică a primelor veacuri creștine ele nefiind originale din acest punct de vedere. Melodul nu face decît să transpună în poezie problemele care frământau gândirea teologică de atunci, făcîndu-le accesibile mulțimilor de credincioși. El se folosește atît de datele scripturistice cît și de cele tradiționale, consemnate de unii Părinți și scriitori bisericești anteriori lui. Prin aceasta însă, Sf. Roman nu e mai puțin original, căci el a îmbrăcat tocmai acele probleme în veșmintul strălucitor al poeziei cîntate, iar cîteodată chiar consemnează și tradiții creștine mai vechi, necunoscute de înaintașii săi, cum este cazul imnelor închinete Invierii.

Pentru noi, creștinii de astăzi, opera Sfântului Roman Melodul, deși nu mai are aceeași popularitate, prezintă o deosebită valoare. În primul rînd ea ne ajută să înțelegem viața creștină din primele veacuri ale Bisericii Răsăritene, felul în care se propovăduiau și se trăiau atunci adevărurile de credință.

DREPTURILE RECUNOSCUTE DE CĂTRE SULTAN BISERICILOR CREȘTINE DIN PĂRȚILE SUPUSE TURCIEI, PRIN FIRMANE, HATTI—SARIFF, HATTI—HUMAYUN ȘI TRATATE INTERNAȚIONALE

QAIS FUAD SADIQ

I. Introducere

A. O scurtă privire istorică asupra Bisericilor creștine sub dominația islamo-arabă.

După moartea lui Mohamed și începutul califatului islamo-arab, la anul 634, trupele arabo-musulmane au cucerit sudul Mării Moarte care era sub jurisdicția imperiului Bizantin, iar un an mai tîrziu au asediat Damascul timp de șase luni, timp după care episcopul Damascului a deschis porțile orașului, după ce a primit un testament de la superiorul armatei musulmane Khaled bin Walid prin care i s-a asigurat pacea și respectul lui, precum și creștinilor din Damasc ¹.

48. Pr. Prof. Petre Vintilescu, *op. cit.*, p. 38.

1. Balathri, Futuh El-buldan (Deschiderea Țărilor), p. 120—122; «În numele lui Dumnezeu cel Grațios și Milostiv, aceasta va da (ce a dat) Khaled bin Walid locuitorilor Damascului cînd va intra în el, asupra averilor lor precum și asupra bisericilor lor. Zidul orașului lor nu va fi distrus și nu va locui nimeni în casele lor. Martori de aceasta sînt Dumnezeu și Profetul Său, Califii precum și credincioșii».

În anul 638, musulmanii au intrat în orașul Antiohia, după ce au acordat episcopului orașului un testament pe care l-au primit locuitorii orașului cu tot respectul². Tot în acest an arabii musulmani au asediat Aelia Capitolina (Ierusalim) timp de patru luni, după care au intrat în el în frunte cu califul Omar bin Hattap, care a fost chemat, la cererea Patriarhului Sofronie al Ierusalimului, ca să primească cheile orașului. Astfel Ierusalimul a fost cucerit fără război, după ce califul Omar a emis patriarhului Sofronie un decret cunoscut sub denumirea de «al-Ohdeh al-Omariah» — Legământul Omarian — iar altul emis locuitorilor Ierusalimului. Aceste două legăminte sînt foarte importante datorită faptului că ele sînt baza celorlalte firmane care au fost emise de către califii arabi mai tirziu, precum și de către sultanii turci. Prin aceste două legăminte, creștinii au primit pacea și respectul total. Noi, în nici un caz nu admitem cele considerate că prin legământul emis patriarhului Sofronie i s-au acordat anumite privilegii sau drepturi, în afară de respect și pace³.

2. Idem, p. 144—148.

3. Istoricul Eutihie, patriarhul Alexandriei, a arătat modul în care califul Omar bin Hattap a deschis orașul Ierusalim (vezi P.G. 121, col. 1099). El a menționat textul legământului lui Omar emis patriarhului Sofronie al Ierusalimului. Acest text l-au menționat în scrierile lor și istoricii arabi ca Imamul Abu-ja'far at-Tubari (născut la 838 d.Hr.) care în cartea sa «Tarih al-Umam wal-Muluk» (Istoria națiunilor și Regilor), vol. III, p. 105, îl menționează luîndu-l de la Khalid bin Walid, vestitul superior al armatei islamice în timpul deschiderii orașului Ierusalim. Istoricul judecător Mujir Ad-din Al-hanbali (născut la Ierusalim în anul 1582 d.Hr.) menționează în cartea sa «Al-uns al-Jalil bitarih al-Quds wal-Khalil», p. 224, același text al legământului pe care l-a menționat Eutihie precum și at-Tubari. Acest legământ are următorul text «În numele lui Dumnezeu cel milostiv, cel grațios, cel ce a dăruit robului lui Dumnezeu Emirul credincioșilor, cei ce locuiesc Aelia din ocrotirea lui și i-a ocrotit pe ei și averile lor, bisericile și crucile lor, bolnavii și pe cei teferi ai lor și întregul său popor. Bisericile lor nu vor fi locuite și nici dărmate, și nu va lipsi ceva din ele și nici din ce au, și nici din crucile lor și nici din banii lor, și nu vor fi prizoniți pentru religia lor, și nu va suferi rău oricare dintre ei, și nu va locui în Aelia cu ei nici un evreu.

Locuitorii Aeliei au datoria de a plăti Gigia (birul) precum plătesc locuitorii orașelor (celelalte orașe — s.n.) și de a scoate din el (Ierusalim — s.n.) romanii precum și tilharii. Cel care va ieși dintre ei, primește pacea asupra lui și asupra ce are pînă cînd ajunge la locul său, iar cel care va rămîne dintre ei va fi împărat și va avea datoria ca și locuitorii Aeliei de a plăti birul. Cei care doresc dintre locuitorii Aeliei să meargă cu banii și averilor lor cu romanii vor fi ocrotiți pînă cînd sosesc la căminele lor, iar dacă sînt unii ai pămîntului (adică agricultorii — s.n.), cel care vrea poate să rămînă și cu ceea ce are asupra lui ca și locuitorii Aeliei, iar cel care dorește poate să meargă cu romanii. Cel care se întoarce la ai săi, nu se ia de la el nimic pînă cînd va seceră ce a semănat».

Asupra celor menționate în această carte va fi legământ al lui Dumnezeu și al Califilor precum și al credincioșilor dacă vor plăti ce trebuie din Gizia (birul).

A fost scris și pregătit în anul 15.

Sînt martori Khalid bin Al-Walid, Abdullah bin O'f, Amro bin Al-as și Moavie bin Abi Sufian».

Acesta este textul legământului lui Omar, dar la data de 1 ianuarie 1953, ierarhia grecească a Patriarhiei Ortodoxe a Ierusalimului a publicat un text numindu-l «Legământul Omarian», menționînd că acest text este o copie după originalul emis de către califul Omar patriarhului Ierusalimului Sofronie, păstrat la biblioteca greacă din Fanar-Istanbul.

Intr-adevăr, noi nu știm de unde a procurat această ierarhie textul de mai sus, pe care îl considerăm fals și departe de realitate, iar apariția lui se bazează pe arătarea priorității în drepturi *ortodocșilor greci* față de ceilalți creștini aflați la Locurile Sfinte.

Se știe că la deschiderea Ierusalimului locuitorii săi erau numai romani ortodocși de Răsărit (arabi-creștini, cum menționează istoricii amintiți, și chiar patriarhul Sofronie însuși era arab damaschin din Damasc). În textul original pe care l-am amintit

În anul 670 și după ce a început dinastia Amaviților, cu capitala la Damasc, califul Moavia, confirmând legământul lui Omar acordat creștinilor din Ierusalim, a acordat patriarhului Ierusalimului dreptul de succesiune asupra locurilor sfinte⁴. Acest acord îl considerăm primul acord menționat în istoria Bisericii prin care s-au dat patriarhului din Ierusalim astfel de drepturi. În timpul dominației lui Moavia, Biserica s-a bucurat de libertate religioasă, dar în anul 693 când Împăratul Justinian II a atacat statul islamic⁵, califul Abdul Malek din Marwan a distrus crucile⁶ și a persecutat Bisericile, iar ca martir a căzut patriarhul Alexandru II al Antiohiei cu mulți credincioși. Scaunul antiohian a rămas vacant timp de 40 de ani⁷.

Califii dinastiei Abaziilor din Bagdad au cinstit episcopii Bisericilor și i-au respectat, iar mulți dintre episcopi cereau de la califi firmame de recunoaștere numirii lor pe scaune episcopale ca document împotriva dușmanilor lor⁸; dar unii dintre califii acestei dinastii ca Al-Mahdi (775—780), au distrus toate bisericile construite

și după ceea ce se vede, nu este menționată nici o altă națiune creștină în afară de locuitorii Ierusalimului care erau numai ortodocși de Răsărit. Din acest text vedem că ierarhia greacă din Biserica Ortodoxă Ierusalimiteană încearcă să arate că numai ea are drepturile asupra locurilor sfinte. Acest text a fost scris după perioada cruciaților pentru că se știe că latinii Franci au venit ca pelerini la locurile sfinte pentru prima dată în timpul păstoririi patriarhului Elias (770 — ?) iar împăratul Carol cel Mare al Franței a rugat pe califul din Bagdad, Haron Al-Rashid (786—808 d.Hr.) să asigure condițiile convenite latinilor în timpul șederii lor în Ierusalim (vezi Kh. Qazaqia, op. cit., p. 60). În anul 1342 Robert de Napoli a rugat pe regele Egiptului ca să admită șederea celor 12 călugări latini în Biserica Invierii, iar papa Clement, prin scrisoarea sa din 2 decembrie 1342, sub titlul «gratios agamus» a rugat pe împăratul Ioan Cantacuzino să aibă în grijă sa pe acești călugări. Ei, pentru prima dată, au primit locuințe în Sion de la patriarhul Lazăr, la rugămintea împăratului.

Deci, la deschiderea Ierusalimului nu erau latinii încă la Ierusalim.

Maroniții au apărut în Biserică, ca confesiune, după moartea lui Ioan Maron, adică la anul 707 (vezi: Episcopul Yousef ad-Dibes, «Al-jamé al-mufassal fi tarikh al-mawarinah» (Cuprinzătorul explicat în istoria maroniților), p. 63—69, Episcopul Yousef Darian, «Lubab al-barahin an haqiqet at-tâifa al-maronia» (Miezul dovezilor asupra realității confesiunii maronite), p. 121. Deci, la emiterea Legământului Omarian nu erau încă maroniții în Biserică.

Pe marginea stângă a textului nou sînt scrise niște cuvinte turcești care, după cele menționate de ierarhia grecească din Ierusalim, sînt traduse în mod literar, este scris în fruntea lor cuvîntul «Ahdunamah» care înseamnă în turcește «legămint» iar în arabă este «Ahd», precum și cuvîntul «Rabi sah-hel umuri Hussain» — Doamne ușurează treburile lui Hussain. Nu se știe cine este acest Hussain, și nici ierarhia greacă nu a dat nici o explicație în afară de faptul că aceste cuvinte au fost traduse literar. Toate aceste cuvinte sînt scrise cu multe culori; negru, roșu și auriu, iar niște linii sînt desenate cu diferite feluri de flori (miniaturi), stil care n-a existat în timpul deschiderii Ierusalimului la arabi, ci a luat ființă în perioada otomană a artei.

Ierarhia greacă a menționat la publicarea acestui nou text că a fost tradus, iar publicarea lui a fost în limba arabă. Deci, datorită faptului că a fost tradus, iar traducerea este în limba arabă, atunci este foarte clar că originalul n-a fost în arabă, și noi, după ce l-am studiat, îl considerăm din perioada otomană.

4 Xp. Παπαδόπουλος, 'Ιστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, Ἱεροσόλυμα, 1910, p. 259; Khalil Qazaqia, Tarikh al-Kanisa ar-rasuliya al-urshalimiya (Istoria Bisericii Apostolice Ierusalimitene — în l. arabă), Ierusalim, 1924, p. 55.

5. Cedrenus, Historiarum Compendium, I, 772; Zonares XIV, 229—231; Theophanes, Chronica, a, 6186.

6. Theophanes, Chronica, a, 6186.

7. J. M. Neale, The Patriarchate of Antioch, London, 1873, p. 168.

8. Girgi Zeidan (1860—1914), Tariekh ai-hadara al-islamiya (Istoria Civilizației Islamice — în l. arabă), vol. IV, p. 130—131.

în perioada islamică precum și cea a calcedonienilor din Alep⁹, iar creștinii au pierdut dreptul de a avea sclavi¹⁰.

Sub dinastia Fatimizilor, cu capitala la Al-Mahdiya lângă Cairo în Egipt, bisericile creștine s-au bucurat de libertate pentru că califul Al-Aziz (975—996) a numit mulți creștini în funcțiile statului; lui Isa bin Nestorie an-Nasrani (Isa fiul lui Nestorie Creștinul) i-a încredințat cabinetul său, iar pe Abul-Fateh Mansour l-a numit medicul său personal¹¹. Abu Saleh al-Armani spune că: «Califii Fatimiști se bucurau pentru zidirea bisericilor și a minăstirilor de către creștini, dar poate că ei, califii, au fost în mod personal la zidirea lor»¹². Acest Al-Aziz a numit pe cei doi unchi ai săi (frații mamei) care erau creștini, ca patriarhi, primul Oristios ca patriarh al Ierusalimului (984—1005), iar pe al doilea, Arsenie, ca mitropolit de Cairo și mai tirziu ca patriarh al Alexandriei¹³.

În timpul domniei califului al-Hakem bi-amr El-lah al-Fatimi, Biserica a fost persecutată, iar patriarhul Teofil al Ierusalimului (1007—1009) a fost ucis, bisericile Egiptului au fost distruse, patriarhul Dionisie al Alexandriei a fost persecutat, iar Biserica Fecioarei din Damasc a fost distrusă¹⁴.

În anul 1017 a domnit califul Hamza ibn Ali. Acesta a scutit pe creștini de toate taxele puse asupra lor și li s-a acordat libertatea. El a emis două firmane, unul starețului minăstirii din Sinai, Aba Sulaiman, iar al doilea patriarhului Ierusalimului, Nichifor, urmașul lui Teofil¹⁵.

Cea mai grea situație a Bisericii a fost în perioada tătarilor mameluci care au distrus toate minăstirile și bisericile din Siria și Palestina, precum și toate moscheile musulmane. Această situație a durat în Palestina de la 1080—1096, când Fatimiștii au recucerit Palestina, iar războiul n-a încetat pînă cînd au apărut cruciații, în 1099.

Creștinii din Răsărit și-au pus nădejdea lor în cruciații care au cucerit Răsăritul pentru a salva Locurile Sfinte, precum și pe creștini de sub robia musulmanilor, dar, ca rezultat al acestor cruciade, creștinii ortodocși au suferit mult mai mult decît au suferit de la musulmani. În anul 1098 cruciații au cucerit Antiohia și au pus pe scaunul orașului un patriarh latin, iar patriarhul ortodox a fost obligat să părăsească Antiohia și să plece la Constantinopol, unde a și murit. La fel au făcut cînd au cucerit Ierusalimul în anul 1099, și au pus pe Gotfried ca patriarh latin, iar patriarhul ortodox Simeon, fiind obligat, a părăsit orașul, plecînd spre Cipru, unde a murit. Ortodocșii au ales, după el, pe Eftimie ca patriarh, dar acesta datorită faptului că n-a putut ajunge pe scaunul său, a trăit la Constantinopol¹⁶. Orașele Alexandria și Antiohia au pierdut și importanța lor bisericească, ca reședințe efective ale patriarhilor. Patriarhul Alexandriei, chiar de la anul 995 avea reședința principală în Cairo, acum capitală a Egiptului, și numai temporar își lua cîteodată reședința și în Alexandria; iar patriarhul Antiohiei se strămuta definitiv în Damasc la 1228, cînd Antiohia, reședința sa, a fost distrusă de mameluci.

9. Abu al-Faraj al-Malti, *Tarikh* (Istoria — în l. arabă), p. 492 în revista *Al-mashreq*, 1949.

10. Mary bin Salman, *Al-mujaddal* — *Akhbar patarikat Kursi al-mashreq* (Știrile patriarhilor Scaunului de Răsărit în cartea sa «Al-Mujaddal» — în l. arabă), p. 74.

11. Bin al-Ibri, *Mukhtasar ad-doual* (Rezumatul Țărilor — în l. arabă), p. 316.

12. În «*Tarikh al-adiyar wal Kanaies*» (Istoria minăstirilor și bisericilor — în l. arabă), p. 39, 41.

13. Yehiya bin Sa'id al-Intaki, «*Tarikh*» (Istoria), p. 164, 165, 185, 298.

14. *Ibidem*, p. 195, 196; Kh. Qazaqia, op. cit., p. 67—68.

15. Yehiya bin Sa'id al-Iataki, op. cit., p. 230—231.

16. Smirnov, *Istoria Bisericii Creștine*, traducere arabă din rusă de Alexandros, mitropolit de Homs, Hons (Syira), 1964, p. 396—397.

Orașul Constantinopol a suferit și el pagube grave din partea cruciaților, și a rămas sub dominația lor pînă în anul 1261 cînd împăratul Mihail VIII Paleologul a putut elibera orașul de ei.

B. Situația creată de către Înalta Poartă Patriarhilor ortodocși, după căderea Constantinopolului

1. Relațiile dintre patriarhul ecumenic și sultan.
2. Relațiile dintre patriarhul ecumenic și ceilalți patriarhi apostolici.

După ce imperiul bizantin a scăpat de pericolul latin, a intrat într-o situație destul de tristă, începînd cu prima jumătate a secolului XIII, aceasta din cauză că imperiul bizantin se afla în strîmtorare din ce în ce mai mare, care s-a sfîrșit cu căderea orașului Constantinopol sub turcii otomani, în anul 1453, conduși de Mohamed II Cuceritorul (1451—1481).

După ce turcii s-au trezit din beția victoriei, sultanul Mohamed II a ales pe învățatul Gheorghe Scholaris (Σχολάριος) — numit ca monah Ghenadie) ca patriarh al Constantinopolului, după ce l-a investit cu însemnele oficiului său printr-un firman prin care l-a recunoscut ca patriarh, zicînd: «Fii patriarh. Dumnezeu să te păzească. Îngrijește-te și bucură-te de toate drepturile de care s-au bucurat înaintașii tăi»¹⁷.

Mulți specialiști admit că sultanul Mohamed II a emis un firman patriarhului Ghenadie prin care acordă cinstirea persoanei patriarhului și păzirea ei; scutirea lui de toate birurile sale. Moștenirea lui va trece la urmașii săi, iar supravegherea sa se va întinde asupra tuturor persoanelor clericale care-i aparțin¹⁸.

Autoritățile otomane au recunoscut patriarhului dreptul de supraveghere asupra tuturor creștinilor în imperiul otoman și în plus i-a acordat nu numai calitatea de competenție religioasă a creștinilor, ci și calitatea de conducător al acestora, încît patriarhul din Constantinopol devine de la 1453 încoace, în același timp și etnarh, adică reprezentant al intereselor creștinilor din imperiu¹⁹.

Aceeași dublă calitate o recunoscuseră inițial arabii musulmani și apoi turcii otomani și celorlalți patriarhi din Orient, și anume celor din Alexandria, Antiohia și Ierusalim, dar de la 1453, patriarhul din Constantinopol devine, în raport cu ceilalți patriarhi, prim etnarh, fiindcă rezida în noua capitală a imperiului otoman și că mai avea și calitatea de prim patriarh²⁰.

Patriarhul din Constantinopol a început să vorbească în numele celorlalte patriarhate ortodoxe și să rezolve problemele lor în capitala imperiului și să apere drepturile lor în fața autorităților otomane înalte. La sfîrșitul lui septembrie 1855, sultanul Osman III a emis patriarhului Chiril, urmașul lui Eftimie, un firman prin care a arătat că dacă vor veni la Constantinopol patriarhii celorlalte țări pentru aranjarea chestiunilor lor, trebuie ca ei să facă acestea prin patriarhul ecumenic și prin mitropoliți²¹.

17. Th. Papadopoulos, *History of Greek Church and People*, vol. III, 1; H. S. Williams, *Historians History of the World*, 24, p. 329 (1907); Bertram, *The Orthodox Privileges in Turkey*, 10, N.S.J.S.C.L., 127 (1909); Everslev & Chirol, *The Turkish Empire*, p. 88 (1924).

18. Th. Papadopoulos, *op. cit.*, nr. 4—7; C. Papadopoulos, *Les Privilèges du Patriarcat Oecuménique dans l'Empire Ottoman*, 24; Phrantzis, *Chronicon*, III, 11.

19. Pr. Prof. Liviu Stan, *Relațiile dintre Biserică și Stat*, în «*Ortodoxia*», nr. 3—4 (1952), p. 439.

20. *Idem*, *ibidem*.

21. I. Testa, *Recueil des Traités de la Porte Ottomane avec les Puissances Etrangères*, V, 170.

Printr-o hotărâre luată de patriarhul ecumenic Samuil, în anul 1767, se hotărăște că «potrivit vechilor privilegii pe care mi le acordă dreptul conducerii (ἐφορος) și al supravegherii (ἐπιστάτης) asupra oricărui scaun patriarhal vacant după moartea patriarhului, și faptul că sînt capul întregului Trup, și la cererea scrisă a lui Filimon ca să vină după el pe scaunul Antiohiei Daniel, și faptul că fratele său în har, domnul Efreim patriarhul Constantinopolului are aceeași părere precum și Sf. sinod al mitropolitilor, declar dreptul domnului Daniel asupra scaunului Antiohiei»²², dar printr-o hotărâre luată la 10 ianuarie 1792 de către patriarhul Neofit al Constantinopolului a hotărît că «a avea grijă de chestiunile celorlalți patriarhi este o datorie, iar călcarea drepturilor lor este o chestiune nepermisă la care nu trebuie să ne gîndim și care nu e convenită nivelului patriarhal»²³.

II. Drepturile recunoscute de către Sultan Bisericilor creștine prin firmane

1. Drepturile recunoscute patriarhului ecumenic

Precum am arătat mai înainte, patriarhului ecumenic din Constantinopol i-a fost emis un firman de către sultanul Mohamed II, prin care i-au fost acordate anumite drepturi și privilegii numite confesionale, pe care nu le avusese mai înainte. El a fost considerat căpetenia tuturor creștinilor și mai tîrziu numai a ortodocșilor din imperiul otoman, avînd competență atît asupra chestiunilor de natură civilă cît și asupra celor de natură spirituală. El a fost președintele tribunalului confesional creștin judecînd în toate chestiunile civile apărute între ortodocși. El a avut dreptul de a colecta birurile, iar funcționarii statului erau obligați să-l ajute²⁴. Patriarhul a avut dreptul de a lua parte la ședința guvernamentală superioară a imperiului otoman datorită faptului că era numit căpetenia națiunii (Milet-Bashi ἐθνάρως) și lui i s-a acordat dreptul de a avea paznici²⁵.

Față de ceilalți patriarhi ai Răsăritului, patriarhul Constantinopolului a avut, cu timpul, nu numai întîietatea onoarei, ci și oarecare autoritate jurisdicțională. De prin sec. V capii Bisericilor din Exarhatele supuse sub jurisdicția lor²⁶, iar prin edictele date de împăratul Zenon, își întinseră acest drept și asupra patriarhilor Antiohiei și Alexandriei²⁷, iar mai tîrziu, după ce cruciații au cucerit Răsăritul creștin, dreptul patriarhului din Constantinopol s-a întărit și s-a întins asupra patriarhiei din Ierusalim. Acest drept a rămas în vigoare pînă la mijlocul sec. XVIII, cînd au luat naștere mișcările de eliberare națională în cadrul imperiului otoman, începînd cu mișcarea Bisericii Bulgare, pentru a căpăta autocefalia ei din 1871 și care în 11 martie 1870 a fost declarată ca o Biserică autonomă printr-un firman emis de Înalta Poartă²⁸. Această problemă apărută în Biserică Ortodoxă a dus la nașterea mișcărilor de naționalizare a Bisericilor Ortodoxe; Patriarhia Antiohiei a devenit națională arabă în ierarhia ei în anul 1899²⁹, iar în anul 1875 ortodocșii din patriarhia Ierusalimului s-au răscolat contra ierarhiei grecești pentru a căpăta drepturile lor de a colabora la administrarea Bisericii lor, dar din cauza motivelor politice n-au putut schimba nimic

22. I. A. Neale, op. cit., appendix I, 194. 23. Ibidem, op. cit., p. 196.

24. I. Testa, op. cit., 162—170. 25. Smirnov, op. cit., p. 495.

26. Evagrie, III, 6.

27. Petru de Marca, De veter, Colect. can., c. III, 3.

28. G. Young, Corps de Droit Ottoman, vol. III, p. 270.

29. Asad Rustum, Kanisat madinat Allah Intakiya al-uzma (Biserica Orașului lui Dumnezeu Antiohia cea Mare — în l. arabă), Beirut, 1958, vol. III, p. 270.

În această situație pînă în prezent. Astfel alegerea patriarhilor a devenit o alegere care se face de către membrii patriarhatelor respective și nu de către patriarhul ecumenic.

Începînd cu anul 1932, patriarhul ecumenic a pierdut toate aceste drepturi și privilegiile profesionale. El are dreptul numai asupra administrării directe a treburilor arhiepiscopiei Constantinopolului, care are sub jurisdicția sa comunitățile din Istanbul, Galata precum și din Kastenon. El este președintele Sf. Sinod, care este permanent și alcătuit din 12 mitropoliți, toți onorifici. Împreună cu mitropoliții, patriarhul răspunde numai de chestiunile de cult, iar alegerea sa se face numai de către clerici; nu se mai face întronizarea și întărirea politică³⁰.

2. Drepturile recunoscute patriarhului Alexandriei

La cucerirea Egiptului de către musulmanii arabi, nu se știe exact dacă comandantul armatei cuceritoare, Amro Ibn Al-As a emis vreun document de libertate creștinilor din Egipt sau nu, dar puțini afirmau că, ca și ceilalți comandanți ai armatelor arabo-musulmane, el a acordat libertatea creștinilor precum și ocrotirea lor. Primul firman acordat patriarhului din Alexandria și menționat de mulți istorici este acela care a fost emis patriarhului Ioachim (1487—1567) de către sultanul Salim I din 1517. Prin acest firman, patriarhul a fost considerat ca reprezentant suprem al confesiunii ortodoxe din Egipt. El se bucură de drepturi asupra chestiunilor civile pe lângă drepturile asupra chestiunilor religioase. Prin patriarh se rezolvă toate treburile ortodocșilor ca: căsătoria, divorțul, succesiunea, testamentele precum și celelalte chestiuni de drept civil. Patriarhul a avut, ca și ceilalți patriarhi ortodocși, un reprezentant la Constantinopol.

Astăzi, patriarhul Alexandriei se bucură de toate aceste privilegii și drepturi. El este președintele Sf. Sinod, președintele Consiliului Mixt. Sub jurisdicția sa intră Egiptul și întreaga Africă. El este ajutat de mitropoliții adunați în Sinod sub președinția sa, cel puțin o dată pe an, administrează toate treburile economice ale patriarhiei³¹.

Patriarhul se bucură de o putere spirituală care se întinde asupra tuturor creștinilor ortodocși care aparțin patriarhiei, precum și dreptul juridic care se referă la chestiunile de drept civil. Acest drept juridic este recunoscut de legile și obiceiurile din Egipt³². Patriarhul este considerat ca reprezentant al patriarhiei pentru toate relațiile de orice gen pe lângă autoritățile de stat din Egipt³³.

3. Drepturile recunoscute patriarhului Antiohiei

Patriarhul Antiohiei, ca și cel din Alexandria, a păstrat pînă astăzi toate drepturile și privilegiile profesionale acordate lui de sultanii otomani prin firmele emise de ei și se bucură de ele.

Cel mai vechi firman ce a fost emis patriarhului Antiohiei a fost cel emis patriarhului Dawod (David) Khoury Al-Intaki (1240—1247) de către sultanul Mamluk și prin care patriarhul era considerat cel mai mare din națiunea sa. El este judecător asupra lor în timpul vieții sale și lui îi este rezervat dreptul de a admite și de a interzice, precum și dreptul de a judeca conform celor dumnezeiești cuprinse în Tora și nu sînt cuprinse în Evanghelie... «Tu ești capul grupului tău (adică comunității

30. Γ. Δ. Βαρνάβη, Οι βυζαντινοί θεσμοί διοικησεως των Ορθοδόξων Πατριαρχειων, 'Αθήναι, 1972, p. 31—35.

31. Art. 6 din Legea Organică a Patriarhiei Ortodoxe a Alexandriei din 25 februarie 1929. Această lege este și astăzi în vigoare.

32. Idem, art. 7.

33. Idem, art. 5.

sale) și toți îți aparțin. Fii atent să nu iei funcția (ta s.n.) ca mijloc de câștig. Să ai grijă de mînăstiri și chilii în toate zilele și nopțile...»³⁴.

Al doilea firman care a fost emis patriarhului Antiohiei este acela care a fost emis patriarhului Mihail II sau patriarhului Mihail III, fiindcă între moartea lui Al-Omari, scriitorul «Testamentului Patriarhilor», care cuprinde firmanul sus-amintit, din anul 1348, și între anul în care istoricul Al-Qalqashandi a terminat cartea sa Subh Al-'sha în anul 1412, s-au ridicat pe scaunul Antiohiei doi patriarhi numiți Mihail³⁵.

Prin acest firman patriarhul a fost considerat ca judecător al creștinilor care judecă conform religiei sale în privința căsătoriei și testamentelor. El are datoria de a judeca cu milostenie și să aibă grijă de cei nevoiași dintre femei, copii, călugări, episcopi și mitropoliți. Creștinii au obligația de a asculta pe patriarh, iar treburile lor să fie îngrijite de sultan în toate părțile țării conform testamentului omarian³⁶.

Din perioada Imperiului otoman nu avem izvoare clare care să ne arate drepturile patriarhului Antiohiei acordate lui de către sultan, deoarece după cum am văzut, după căderea Constantinopolului, patriarhul acestui scaun a fost reprezentantul celorlalți patriarhi apostolici, iar toate problemele lor erau rezolvate prin el. În anul 1850 a apărut o broșură în limba rusă despre Biserica Antiohiei, în care au fost cuprinse informații foarte bogate despre drepturile patriarhului, despre eparhiile, mînăstirile, preoții, școlile și învățămîntul, bisericile precum și poporul dreptcredincios³⁷.

Patriarhul Antiohiei are dreptul de a întruni Sf. Sinod pentru stabilirea ordinii în Biserică. El răspunde de administrarea averilor patriarhiei în fața Sinodului Antiohian; are dreptul de a pedepsi pe fiii comunității sale cu închisoare sau extrădare; el judecă toate problemele de drept civil apărute între ortodocșii săi. Nimeni nu poate judeca pe Patriarh afară de Înalta Poartă. Patriarhul fiind reprezentantul confesiunii ortodoxe pe lângă autoritățile civile, este salutat în această calitate de președinții țărilor cînd face vizite oficiale mitropoliilor aflate în acele țări.

Astăzi, patriarhul Antiohiei, și conform legii fundamentale a Patriarhiei Ortodoxe a Antiohiei din 1973, «se bucură de drepturile și privilegiile confesionale» (art. 19).

4. *Drepturile recunoscute patriarhului Ierusalimului*

În ceea ce privește drepturile sau privilegiile confesionale de care se bucură patriarhul Ierusalimului, este de menționat că conflictele între confesiunile creștine în Locurile Sfinte au jucat mare rol și important la apariția acestor drepturi sau privilegii. Noi nu vom înțelege cum au luat ființă aceste drepturi, dacă nu vom face o scurtă privire istorică asupra acestor conflicte apărute în această Biserică a Ierusalimului.

Se știe că primul firman ce a fost acordat patriarhului Ierusalimului a fost acela emis de către Omar Ben Hattap, patriarhului Sofronie, iar al doilea firman a fost emis de către califul Moavia, la anul 680, prin care a recunoscut, pentru prima dată,

34. Al-qalqashandi, Subh al-a'sha, vol. XII, p. 246—247 (a fost scrisă la anul 864 d. Hegira, 1486 d.Hr., și publicată la Cairo în 1913—1920 în 14 volume).

35. Habib Az-zaiyat, Ar-rum al-malakiun fi'l-Islam (Romanii Malkiți în Islam), p. 58.

36. Al-qalkashandi, op. cit., XII, p. 424—426.

37. J. M. Neale, State of the Patriarchate of Antioch, Appendix III, p. 213—229 (1850).

patriarhului Ierusalimului, drepturi asupra locurilor sfinte. Acest drept a rămas în vigoare pînă au apărut celelalte confesiuni creștine în Palestina, adică latinii și ortodocșii.

În timpul cruciaților (1059—1292) latinii deveniți în mai multe reprize și timp îndelungat în decursul a 200 de ani stăpîinii Ierusalimului, au înlăturat pe patriarhii ortodocși precum și pe călugării ortodocși din Palestina și au numit patriarhi latini în locul lor, iar la anul 1118 au organizat ordinul militar al Ioaniților (sau al Sf. Ioan din Ierusalim) precum și alte ordine călugărești. După ce latinii au fost alungați din Ierusalim, în 1187, de către sultanul Salladin al Egiptului, ortodocșii din Ierusalim și-au ocupat pozițiile lor la locurile sfinte din care fuseseră alungați cu 200 de ani mai înainte.

De acum înainte conflictele s-au purtat între ortodocși și latini, pe de o parte, și între ortodocși și eterodocși, pe de altă parte, pentru a căpăta drepturi asupra locurilor sfinte.

După ce Constantinopolul a căzut sub turci, patriarhul Atanasie al Ierusalimului a ajuns în ascuns la Constantinopol și a prezentat sultanului Mohamed Cuceritorul un act de supunere arătîndu-i testamentul lui Omar și cerînd sultanului să-și dea acordul său, întărind în plus drepturile ortodocșilor asupra locurilor sfinte. Sultanul a emis primul firman patriarhului din Ierusalim, prin care a dat ortodocșilor dreptul asupra tuturor locurilor de pelerinaj, prin acest firman creștinii au fost scutiți de bir, iar patriarhului i-a fost acordată pacea și respectul cu întregul său cler.

După ce turcii au cucerit Ierusalimul, în 1517, sultanul Salim I a emis patriarhului Ata'allah II un firman prin care a acordat ortodocșilor libertatea religioasă și dreptul asupra locurilor de pelerinaj. Prin acest firman, patriarhul din Ierusalim a primit prin text clar, pentru prima dată, dreptul asupra curzilor, etiopienilor precum și sirbilor, cu toate așezămintele pioase ale lor, iar după moartea mitropoliților, patriarhul are dreptul de a moșteni cele rămase de la ei. Tot prin acest firman, patriarhului i-a fost acordat rangul de «întîi stătător» față de ceilalți creștini din locurile sfinte³⁸.

În anul 1528, regele Franței, Francisc I, a cerut printr-o scrisoare, de la sultanul Suleiman, ca să dea latinilor biserica din Sion, la care sultanul n-a fost de acord, răspunzînd că «în acest loc este zidită o moschee islamică și nu există nici o cale pentru a o schimba în biserică creștină, iar creștinii au dreptul de a se bucura de pace în viața lor sub dominația noastră...»³⁹.

Începînd cu domnia patriarhului Gherman (1534—1579) Biserica Ortodoxă a Ierusalimului a intrat într-o nouă fază deosebită. Acest Gherman, grec de neam venit din Constantinopol, după ce a devenit patriarh pe scaunul Ierusalimului, a adus din Constantinopol niște călugări greci, printre care era și nepotul său Sofronie, pus pe scaunul patriarhal de către unchiul său Gherman în anul 1579 pentru a se asigura că urmașul său nu va fi de neam arab. Pentru a fi un zid împotriva latinilor și eterodocșilor pe de o parte, iar împotriva ortodocșilor naționali arabi pe de altă parte, patriarhul Gherman a unit pe călugării ortodocși, în majoritatea lor greci aduși din Constantinopol, centru călugăresc pierdut, și aflați în minăstirea As-saideh (Doam-

38. Χρ. Παπαδόπουλος, 'Η 'Εκκλησία 'Ιεροσολύμων κατά τοὺς τέσσαρας τελευταίους αἰῶνας (1517 — 1900), 'Αθήναι 1900, p. 63 — 65; și Idem, 'Ιστορία τῆς 'Εκκλησίας 'Ιεροσολύμων, p. 409.

39. Kh. Qazaqia, op. cit., p. 92—93: «ils vivront tranquillement sous l'aile de notre protection; il sera permis de reparer leurs portes et leurs fenêtres, ils conserveront en toute sureté les oratoires et les établissements qu'ils occupent actuellement, sans personne puisse les opprimer et les turmenter d'aucune manière».

nei) de pe Sion cu ierarhia patriarhiei, creînd din această unire un ordin călugăresc ca ordinele catolice aflate la Ierusalim din timpul cruciaților. Acest ordin a fost numit «Frăția Sfintului Mormint», iar patriarhul a devenit președintele ordinului. Această Frăție avea menirea de a păzi și a se îngriji de locurile sfinte⁴⁰.

Din acest timp, Biserica Ortodoxă a Ierusalimului a pierdut caracterul ei de patriarhie din punct de vedere canonic-administrativ, devenind un ordin călugăresc, iar patriarhul fiind președintele său, s-a bucurat în plus, în comparație cu ceilalți patriarhi ortodocși, de toate drepturile stareților mînaștirilor pe lângă drepturile sale ca patriarh, iar organele eparhiale din această Biserică au dispărut.

După ce latinii și eterodocșii din locurile sfinte au văzut că străinii greci au pus miinile pe toate locurile sfinte și au exclus pe arabii ortodocși de la dreptul lor de a fi activi în Biserica lor, au început și ei să ceară drepturi asupra locurilor sfinte, și astfel au luat ființă toate conflictele între confesiunile creștine și care există și în prezent, motiv care a dat naștere situației grele pentru Biserică în general și pentru Biserica din Ierusalim în special, situație pentru care sultanii au emis numeroase firme pentru rezolvarea acestei probleme prin acordarea fiecărei părți a unor anumite drepturi pe care le-au dat la stăruința Marilor Puteri de atunci pentru apărarea drepturilor lor prin tratate și convenții internaționale încheiate cu Imperiul otoman, cum vom vedea în capitolul următor al acestei lucrări.

Astfel, în anul 1535, cînd s-a încheiat convenția între Imperiul otoman și Franța, latinii au cerut drepturi asupra locurilor sfinte, precum și șederea călugărilor latini în Ierusalim. Douăzeci și patru de călugări latini, prin această convenție, au locuit în mînaștirea curzilor de la Sf. Mormint, cu condiția că nu vor avea dreptul de proprietate asupra locului și nu vor călca drepturile ortodocșilor precum și ale curzilor⁴¹.

În anul 1538, și în urma certurilor pornite între armeni și latini, precum și între latini și ortodocși, patriarhul Gherman s-a întîlnit cu sultanul Suleiman I la Constantinopol și a primit de la el un firman prin care toate firmele emise de înaintașii săi au fost întărite, iar patriarhului Ierusalimului i-a fost acordat dreptul de a sluji în Biserica Învierii în ziua de Sîmbăta Luminată, iar la această slujbă coptii, armenii precum și etiopienii vor fi supuși patriarhului. Acest firman îl considerăm un document de mare valoare, pentru că arată toate proprietățile și așezămintele Patriarhiei Ortodoxe a Ierusalimului, precum și drepturile patriarhului din Ierusalim. Patriarhul are dreptul de a moșteni pe cei adormiți dintre mitropoliți și monahi. Comunitatea ortodoxă va fi scutită de toate birurile care se plătesc la poarta Ierusalimului și la apa Iordanului (adică la vizitarea orașului, precum și la săvîrșirea slujbei Bobotezei la Iordan — s.n.) și este scutită de birurile care se plătesc la porturile maritime. Patriarhul are dreptul de a pedepsi sau de a judeca orice persoană clericală cînd este cazul de necesitate, el are dreptul de a opri pe funcționarii guvernului și ai tribunalelor cînd ei vor lua măsuri în privința testamentelor sau a moștenirii călugărilor adormiți; el mai are dreptul de a încheia căsătoriile, hotărînd legalitatea tutelei și a donației. Patriarhul ortodox este întîiul stătător al celorlalți creștini (etiopieni, sirieni, copti) care vor fi supuși lui»⁴².

Conform legii fundamentale a Patriarhiei Ortodoxe a Ierusalimului din 1958, patriarhul este întîistătătorul Bisericii Ortodoxe în Scaunul Patriarhal Ierusalimitean, reprezentantul ei; președintele Sf. Sinod al ei; președintele Consiliului Mixt al ei;

40. 'Αρχμ. Βασιλείου, 'Εκκλησιαστική 'Ιστορία, 'Αθήναι, 70, p. 751; Kh. Qazaqia, op. cit., p. 95; Khaoury (Shahhada și Niqula), Khulasat tarikh Kanisat Urshalim al-urthuduskiya (Rezumatul istoriei Bisericii Ierusalimului Ortodoxe), Ierusalim, 1925, p. 121—122.

41. Kh. Qazaqia, op. cit., p. 96.

42. Ibidem, op. cit., p. 97—98.

el este și organul de legătură cu Bisericile Ortodoxe autocefale. El se bucură de drepturile și privilegiile confesionale și are o jurisdicție generală în Scaunul Patriarhal Ierusalimitean»⁴³.

III. Drepturile recunoscute Bisericilor prin Hatti-șariff, Hatti-Humayun și tratate internaționale

Interesul Marilor Puteri de a ajuta Bisericile creștine pentru a rezista în fața persecuțiilor pornite din partea turcilor, constă în protecția drepturilor creștinilor aflați în Imperiul otoman. Acest drept era explicat prin variate tratate bilaterale sau multilaterale încheiate între aceste puteri și Imperiul otoman. Până în sec. XVIII, aceste tratate n-au prevăzut garanții în mod obligatoriu, care ar putea fi impuse prin forță (in force) pentru asigurarea libertății creștinilor, pentru că teoria turcilor era că tratatul era obligatoriu (in force) numai în perioada în care domnește sultanul care l-a semnat, considerându-l ca un fel de «modus vivendi» sau o alianță temporară cu dușmanii (soulh), dar începând cu anul 1740, drepturile recunoscute creștinilor, prevăzute prin capitulațiuni, au fost acordate cu caracter definitiv, indiferent de schimbarea sultanilor și au fost în cea mai mare măsură obligatorii.

În anul 1604 s-a încheiat o convenție între Franța și Imperiul otoman. În art. 4 al acestei Convenții, ambasadorul Franței, Des Brévos, a prevăzut obligația pentru otomani de a acorda celor care aparțin regatului Franței libertatea de a vizita locurile sfinte; iar la art. 5 s-a acordat călugărilor latini dreptul de a merge de la un loc la altul bucurându-se de libertatea pe care o aveau ceilalți călugări de alte confesiuni din Palestina.

Această convenție a fost prima convenție prin care latinilor le-au fost acordate drepturi la locurile sfinte.

Prin ambasadorul Franței, contele Cesy, latinii au primit în anul 1622 un firman de la sultanul Ahmed II, prin care s-a menționat că biserica și peștera Nașterii Domnului din Betleem aparțin din vechime latinilor și de aceea trebuie ca să le fie date lor. Latinii au cucerit biserica și peștera Nașterii, iar în ziua Nașterii Domnului din 1629 au închis ușa nordică a bisericii în fața patriarhului ortodox Teofan care s-a întors la Ierusalim plângând⁴⁴. În ascuns, acest patriarh a ajuns la Constantinopol și a primit de la sultanul Murad IV un firman prin care s-a acordat ortodocșilor dreptul asupra bisericii și peșterii Nașterii Domnului din Betleem.

Cu viclenie, latinii au căpătat în 1632 un ordin din partea guvernatorului Ierusalimului prin care s-a acordat călugărilor franciscani dreptul asupra bisericii Învierii din Ierusalim cu biserica Nașterii din Betleem, dar cu ajutorul patriarhului din Constantinopol, Chiril Lucaris, ortodocșii au primit de la sultanul Murad IV, patru firme prin care s-a arătat că numai ortodocșii au drept asupra locurilor sfinte.

După ce armenii au văzut că situația este dificilă între ortodocși și latini, la rîndul lor au cucerit minăstirea Zaituna (măslin) care este clădită pe locul casei lui Hanan și Caifa. Această cucerire s-a terminat cu emiterea celor trei firme de către Înalta Poartă, în anul 1634, și prin care primul acordă ortodocșilor dreptul de înțietate față de armenii cu privire la săvîrșirea slujbelor în biserica Învierii, și în mod special în Simbăta Luminată. Al doilea firman oprea pe latini să împiedice pe ortodocși să folosească biserica Învierii; al treilea firman acordă ortodocșilor dreptul de proprietate asupra tuturor locurilor de pelerinaj. În fruntea acestui firman sînt

43. Art. 3/1.

44. Kh. Qazaqia, op. cit., p. 108.

scrise următoarele cuvinte: «Ascultă porunca mea cinstită, iar dacă te opui, îți tai capul. Ia aminte»⁴⁵.

Armenii s-au aliat cu latinii împotriva ortodocșilor în anul 1673. Armenii au căpătat un ordin care le-a acordat dreptul de a săvârși Sf. Liturghie la Sf. Mormint; iar latinii, prin ambasadorul Franței, contele Nointel, au căpătat dreptul de proprietate asupra minăstirilor pe care le-au cucerit de la ortodocși, iar regele Franței a fost considerat ca singurul apărător al locurilor sfinte⁴⁶. În anul 1675 patriarhul Dositei al Ierusalimului a primit un firman de la sultanul Mohamed IV prin care s-a acordat ortodocșilor dreptul asupra locurilor sfinte. Turcii însă, găsindu-se în război cu Austria și pierzind Belgradul prin pacea de la 1688, au revenit asupra firmanelor printr-un nou firman, în 1689, cedind presiunilor franco-austriece. Ca urmare a acestuia, latinii i-au alungat din Ierusalim pe călugării ortodocși și le-au ocupat locașurile. Dositei însă, a adresat în 1690 o enciclică către toți creștinii și a trimis în același timp o delegație la Moscova, cerind insistent ca țarul Rusiei să ia sub protecția sa pe creștinii ortodocși din Imperiul Otoman⁴⁷.

În anul 1699, 26 februarie, a avut loc pacea de la Karlovitz între Rusia și Imperiul otoman, prin care latinii și în special franciscanii au încercat, printr-o cerere trimisă împăratului Austriei, să capete anumite drepturi asupra locurilor sfinte de la turci în favoarea latinilor. Reprezentanții Turciei au refuzat să discute această cerere care le-a fost prezentată în ședința XVI și în ședința XXXI. datorită faptului că acest fel de cerere nu trebuie să fie discutată într-o convenție internațională. Acesta era răspunsul reprezentanților turci la cerere. Dar această Convenție a asigurat Austriei dreptul de a proteja pe catolicii din Imperiul otoman, fapt care a dus la întărirea poziției acestora la locurile sfinte.

Patriarhul Dositei s-a adresat din nou rușilor, cerind ajutorul lui Petru cel Mare, care tocmai atunci cucerise Azovul de la turci. El a trimis pe Emilian Ucraințev la Constantinopol pentru a pregăti încheierea păcii cu Turcia după războiul de la Azov. Patriarhul Dositei s-a întâlnit cu Emilian la Constantinopol și l-a convins pe acesta să discute problema protecției creștinilor în Imperiul otoman în general și problema locurilor sfinte în special. Art. 13 al proiectului rus de tratat de pace prevedea că «Mormintul Mintuitorului nostru Hristos cu toate locurile sfinte pe care le-au avut Rumii⁴⁸ în Ierusalim și care s-au dat franciscanilor, să fie redade Rumilor

45. Ibidem, op. cit., p. 110.

46. Ibidem, op. cit., p. 126.

47. Pr. Prof. Liviu Stan, Locurile Sfinte din Orient, în «Ortodoxia», 1952, nr. 1, p. 19—20.

48. Se știe că după moartea împăratului Teodosie cel Mare (395) imperiul roman a fost împărțit în două părți, imperiul roman de Apus și imperiul roman de Răsărit, iar locuitorii lor se numeau apuseni și răsăriteni.

Profetul Mohamed, în scrisoarea sa către Heraclie, împăratul imperiului roman de Răsărit cu capitala la Bizanț, îl invită să treacă la islamism, îl numește pe Heraclie malek ar-rum, adică Heraclie regele rumilor sau al romanilor (vezi Iben Sad, At-tabaqat (Clasele), vol. I, p. 15—86; această scrisoare este păstrată în original în palatul regal din Hașimieh în Iordania și a fost găsită în biblioteca regelui Abdullah Iben al-Hussain, bunicul regelui actual al Iordaniei, Hussain Iben Talal Iben Abdullah).

Astfel, arabii numeau pe creștinii din imperiul roman de Răsărit «Rum». De la ei turcii au folosit această denumire numind patriarhia ecumenică din Constantinopol «Rum Patrikhanesi» care înseamnă patriarhia romanilor, și chiar patriarhul ecumenic se bucură de titlul Arhiepiscopul Romei celei Noi. Aceasta pentru că la cucerirea Constantinopolului de către turci, aceștia considerau că au cucerit inima romanismului. Până astăzi, arabii numesc pe patriarhia ortodocși de Răsărit din Alexandria, Antiohia și Ierusalim unde sînt credincioși numai *arabi de naționalitate* și nu greci, creștinați înaintea grecilor (Fapte 2, 8—12), îi numesc «Patarikat ar-rum», adică patriarhia romanilor sau ai rumilor. Astfel, în toate firmele sau textele de lege în care sînt

ca mai înainte»; iar prin art. 14 al aceluiași proiect de tratat, se cerea libertatea religioasă pentru ortodocși și scutirea instituțiilor religioase de impozite, precum și rezidirea bisericilor fără opunere din partea statului. Prin acest tratat de pace, Rusia apare pentru prima dată ca protectoare a ortodocșilor în Imperiul otoman.

Imperiul otoman s-a găsit încă multă vreme sub influența Austriei și Franței; aceasta a izbutit ca, prin capitulațiunea din 1740, să întărească poziția latinilor la locurile sfinte, iar Franța a devenit protectoarea creștinilor catolici în Imperiul otoman. Conform acestei convenții și prin art. 1 s-a asigurat pelerinilor latini libertatea de a vizita Sf. Mormânt; prin art. 32 se iau sub protectoratul steagului Franței în mod expres și creștinii altor națiuni ca și pelerinii de orice confesiune; art. 33 interzice orice opunere din partea călugărilor franciscani care locuiesc în Ierusalim sau în afara lui; art. 34 acordă latinilor libertatea prozelitismului printre ortodocși, iar prin art. 82 li se garantează latinilor libertatea de a rezidi și de a restaura bisericile precum și locurile care sînt sub stăpînirea lor.

Rusia a obținut libertatea pelerinajelor la locurile sfinte pentru ortodocșii ruși, printr-un tratat încheiat cu Turcia în 1747, dar latinii, cu ajutorul ambasadorului Franței și Austriei la Constantinopol, au obținut un firman în anul 1756 de la Înalta Poartă, după care, în duminica Floriilor, au cucerit bisericile ortodoxe, iar după discutarea problemei în fața Înaltei Porți, sultanul Osman III a emis un firman în anul 1757 prin care a acordat ortodocșilor drepturile lor asupra locurilor sfinte.

După ce războiul dintre Turcia și Rusia s-a terminat, în 1774, și prin art. 7 al tratatului de pace încheiat la Kutschuk-Kainardji în ziua de 16 iulie din același an, s-a hotărît: «Înalta Poartă promite că va proteja pe creștini, religia lor precum și bisericile lor; ambasadorii curții imperiale ruse au dreptul de a reclama în cazul în care va fi vreo problemă sau orice atac împotriva bisericii ruse existente la Constantinopol și amintită în art. 14 din această convenție, iar Înalta Poartă promite la rîndul ei, că va studia această reclamație pentru faptul că este prezentată de un stat vecin și prieten. Art. 8 al acestui tratat de pace a acordat rușilor deplina libertate pentru a vizita locurile sfinte; iar art. 14 prevedea zidirea unei mînăstiri ruse la Constantinopol⁴⁹. Din acest moment Rusia a devenit în chip oficial protectoare a Ortodoxiei în Orient⁵⁰; acest drept i-a fost acordat Rusiei și prin tratatul de pace din 29 februarie 1792 încheiat între Rusia și Turcia după războiul ruso-turc din 1787—1792⁵¹, precum și prin tratatul de pace de la Ainali-Konok din 1779, tratatul de pace de la București din anul 1812, precum și cel de la Adrianopole din 1829.

În anul 1822 a sosit la Ierusalim prima misiune protestantă sub conducerea lui Joseph Wolf, protestant calvinist. Această misiune a luat ca centru de acțiune mînș-tirea armeană din Ierusalim⁵².

În anul 1840 s-a încheiat la Londra un tratat de pace între Anglia, Rusia, Prusia și Austria pe de o parte, și Turcia pe de altă parte, pentru reglementarea situației

amintite cuvintele «Rum» sau «Milalt ar-rum» — națiunea romanilor, trebuie să fie înțelese în sensul corect al cuvîntului, adică cei ortodocși de răsărit iar nu «greci» cum consideră ierarhia grecească din Patriarhia Ortodoxă a Ierusalimului pentru a arăta că numai grecii au dreptul asupra locurilor sfinte și nu ortodocșii arabi naționali din această patriarhie. (Despre această problemă și pentru o mai bună și mai bogată lămurire vezi: Rev. I. Romanidis, *Romanism, Romania, Roumeli (în grecește), Thesaloniki, 1975*; *ibidem*, Costes Palamas and Romanism, Referat susținut la Conferința din 21 martie 1976 în orașul Misolonghi, la Nord-Estul Golfului Corint-Grecia; P. Chreston, *The Adventures of the National Names of the Hellens, Thessaloniki, 1960*).

49. *The Map of Europe by Treaty, II, 2011 (1875)*.

50. *Asad Rustum, op. cit., III, p. 164*.

51. *Rusia, în acest an 1792, și-a creat un consulat la Ierusalim*.

52. *Papadopoulos Kerameus, Analekta, II, 458*.

Egiptului și Palestinei. Cu acest prilej Prusia a cerut să ia, împreună cu Anglia, protecția locurilor sfinte, dar Anglia n-a fost de acord. Prusia a propus din nou ca protecția creștinilor din Locurile Sfinte să fie în grija celor patru mari puteri, cu următoarele condiții:

1. Scutirea tuturor pelerinilor creștini de orice taxă la venirea lor la Locurile Sfinte;
2. Administrarea treburilor pelerinilor să depindă numai de consuli creștini din Imperiul otoman;
3. Vor trece sub stăpînirea statelor amintite Locurile Sfinte;
4. Se recunosc patru comunități creștine în Ierusalim: ortodoxă, latină, armeană și protestantă;
5. Se vor desemna trei ambasadori pentru protecția acestor comunități: unul pentru latini, desemnat alternativ de Franța și Austria pentru protecția lor; altul pentru ortodocși și armeni, desemnat de Rusia iar al treilea pentru protestanți desemnat alternativ de Anglia și Prusia⁵³.

Aceste propuneri n-au fost primite, iar propuneri asemănătoare a făcut Rusia în anul 1841, însă statele interesate nu au putut cădea de acord, și de atunci conflictele au devenit mai puternice între aceste state pentru a căpăta drepturi și privilegii asupra locurilor sfinte prin protecția comunităților creștine aflate în Imperiul otoman. În realitate, aceste încercări de a căpăta drepturi sub forma lor religioasă, au la baza lor drepturile politice, pentru a forma alianțe în cadrul Imperiului otoman pentru aceste mari puteri⁵⁴.

Pentru o mai bună organizare a Imperiului otoman, sultanul Abdel Majid a alcătuit noi legi pe care le-a declarat printr-o declarație cunoscută sub numele de Hatti-Sariff, din 3 decembrie 1839, și prin care a asigurat egalitatea cetățenilor Imperiului otoman în fața legii, precum și asigurarea libertății religioase celor nemusulmani în imperiul său.

În 4 august 1853 s-a declarat războiul între Rusia și Turcia. Acest război, cunoscut sub numele de războiul Crimei, s-a terminat prin pacea de la Paris din 1856.

Prin art. 9 al tratatului de pace din Paris se hotărăște că: «...nici unul dintre statele semnatare ale acestui tratat nu mai au dreptul de a se amesteca, fie colectiv, fie în parte, în raporturile sultanului cu supușii săi, nici în administrarea internă a împărăției sale».

Sultanul Abdel Aziz, urmașul lui Abdel Majid, a declarat printr-o declarație scrisă și adresată oficial Marilor Puteri în 18 februarie 1856, cunoscută sub numele de Hatti-Hümayün⁵⁵, prin care a interpretat și a declarat punerea în vigoare a celor decla-

53. Trecerea locurilor sfinte sub stăpînirea comună a puterilor europene de la pct. 3 era condiționată în modul următor:

a) Se răsculpără (Locurile Sfinte) de la deținătorii lor.

b) În Sion se stabilește o armată de cîte 60 de soldați ai fiecăreia dintre cele patru puteri.

c) Colina Morea se ocupă de către armata otomană (vezi Pr. Prof. Liviu Stan, *Locurile Sfinte din Orient*, în «Ortodoxia», nr. 1 (1952), p. 22; Kh. Qazaqia, op. cit., p. 163—164).

54. Începînd cu tratatul de la Kutschuk Kainardji, Turcia a încheiat numeroase tratate cu puterile europene, prin care Turcia a respectat drepturile creștinilor și a acordat acestor puteri dreptul de protecție asupra creștinilor aflați în Imperiul otoman. Vezi Thomas, *One Hundred Years of the Monroe Doctrine*, 1923.

55. Pentru textul legii vezi: Hertslet, *The Map of Europe by Treaty*, II, 1243—1249 (1875); Von Pischon, *Die Verfassung der griechisch-orthodoxen Kirche in der Türkei*, Ein Beitrag zu der neuen Kirchengeschichte des Orients, in *Studien und Kritiken* pars, 272—273 (1864).

rate de înaintașul său prin Hatti-Sariff. El a anexat acest Hatti-Hümayün la documentele tratatului de pace de la Paris ⁵⁶.

Art. 1 al acestui Hatti-Hümayün prevede ca statul otoman va asigura viața și proprietățile tuturor supușilor săi fără nici o deosebire de naționalitate sau religie, precum și că va ocroti onoarea lor. Art. 2 recunoaște «toate privilegiile religioase precum și ocrotirile acordate de către strămoșii noștri tuturor confesiunilor creștine precum și tuturor comunităților nemusulmane care locuiesc în hotarul statului meu și care sînt în grija mea precum și sub ocrotirea mea». Art. 3 al acestui Hatti-Hümayün interzice toate darurile făcute clerului de către popor, iar în locul lor vor fi stabilite salarii speciale precum și pentru patriarhi și căpeteniile confesiunilor. Bunurile mobile și imobile ale clerului creștin nu vor fi atinse, iar administrarea treburilor confesionale va fi sub supravegherea unor consilii ai căror membri vor fi aleși dintre clericii și laicii fiecărei confesiuni.

Astfel, prin acest Hatti-Hümayün, precum și prin tratatul de pace de la Paris din același an, privilegiile creștinilor precum și drepturile lor în Imperiul otoman, au devenit un subiect cu caracter internațional.

Șase ani mai târziu, adică în anul 1862, s-a promulgat o lege importantă pentru reglementarea privilegiilor și drepturilor comunităților ortodoxe în Imperiul otoman. Această lege a fost ca o măsură de secularizare a Bisericii prin crearea Consiliului Mixt compus din 4 mitropoliți și 8 laici pentru administrarea averilor și chestiunilor bisericești la Constantinopol; testamentele, precum și chestiunile legate de disciplina clerului au rămas exclusiv sub jurisdicția patriarhului în Sinod, care este tribunal pur clerical.

Prin tratatul de la Londra, din 7 ianuarie 1871, semnat de Germania, Austro-Ungaria, Anglia, Italia și Rusia pe de o parte, și Turcia pe de altă parte, Turcia a fost obligată să aibă în protecția sa minoritățile creștine. Acest tratat a conținut următoarele prevederi: «Este un principiu esențial al dreptului internațional că nici o putere nu se poate absolve pe sine de obligațiile tratatului, sau să modifice stipulațiile sale, cu excepția unui acord aprobat de părțile contractante în virtutea înțelegerii prietenești» ⁵⁷.

Prin tratatul de la Berlin din 3 iulie 1878, Turcia a dat asigurări noi pentru protecția celor nemusulmani aflați în teritoriul ei. Art. 62 al acestui tratat prevede că «Înalta Poartă va asigura libertatea religioasă..., exercitarea formelor de cult va fi asigurată tuturor, iar nimeni nu va contraveni ierarhilor comunităților sau în relațiile cu șeful lor spiritual...» ⁵⁸, în final, Turcia a luat în considerare toate dispozițiile tratatului de la Paris din 1856 și ale celui de la Londra din 1871, dacă ele nu sînt abrogate prin stipulațiile prezentului tratat (art. 63) ⁵⁹.

A doua etapă de reorganizare a Bisericii sub dominația Imperiului otoman a fost în 10 iulie 1908, cînd Turcia a adoptat o Constituție liberală prin care li s-au garantat popoarelor din Imperiul otoman libertatea națională precum și religioasă. Sultanul Mohamed V a afirmat patriarhului ecumenic că toate drepturile și privilegiile care au fost acordate patriarhului sînt în vigoare și păstrate precum și ocrotite prin noua Constituție, iar guvernul său nu are de gînd să le modifice și mai ales în ce privește

56. I. Testa, op. cit., p. 132—137.

57. Reundal, *The Origin of the Capitulations and of the Consular Institution* (1921), p. 49.

58. Hertslet, *The Map of Europe by Treaty*, IV, 2796—2797 (1891).

59. *Idem*, 2798.

judecarea mitropoliților și pedepsirea clericilor, chestiunile căsătoriei și divorțului precum și testamentele; școlile, bunurile mănăstirilor și ale clericilor cu toate instituțiile de binefaceri; iar patriarhul mai păstrează titlul «Milet-Bași» acordat lui de către Mohamed Cuceritorul, și se bucură de dreptul de a reprezenta comunitatea creștină pe lângă guvernul constituțional. Sultanul a cerut de la patriarh să-l anunțe de orice înjosire ce se va face împotriva religiei sau Bisericii sau clerului; iar în caz că un creștin va fi persecutat, patriarhul sau mitropoliții trebuie să anunțe statul oral sau în scris»⁶⁰.

După primul război mondial, tratatul de pace încheiat între Puterile Aliate și Turcia a fost semnat la Sèvres, la data de 10 august 1920⁶¹. Acest tratat a confirmat un sfârșit foarte trist pentru Turcia în ce privește, în special, dispozițiile stricte în privința protecției minorităților creștine în Imperiul otoman. Art. 149 al acestui tratat prevede că toate privilegiile și dispensele care au fost acordate minorităților rasiale de către sultani vor fi respectate, iar orice abrogare s-ar face de către noul guvernământ, va fi nulă».

Problema drepturilor Bisericii precum și a privilegiilor acordate creștinilor în Imperiul otoman au fost probleme discutate și la tratatul de la Lausanne din 24 iulie 1923⁶².

Prin acest tratat Turcia a garantat pe deplin protecția vieții și libertății tuturor locuitorilor Turciei fără distincție de naștere, naționalitate, limbă, rasă sau religie. Minoritățile nemusulmane se bucură de libertate deplină în mișcare precum și în emigrație⁶³. Tratatul a asigurat minorităților egalitatea (cu turcii) în fața legii, precum și libertatea de a folosi limba lor națională⁶⁴. Membrii comunităților nemusulmane, considerați turci de naționalitate, au drepturi egale pentru a conduce, a controla și administra, cu cheltuielile lor proprii, instituțiile de binefaceri, religioase precum și sociale, școli și alte așezăminte pentru instrucție și educație, cu dreptul de a folosi limba lor proprie și să exercite în ele, în libertate, religia lor⁶⁵.

Minoritățile se bucură de toate privilegiile lor în privința chestiunilor care privesc dreptul familiei sau starea personală. Guvernul turc va asigura o protecție deplină bisericilor, sinagogilor, cimitirelor și altor așezăminte religioase care aparțin acestor minorități. El garantează toate facilitățile și autorizațiile instituțiilor religioase și de binefaceri ale acestor minorități în timpul existenței lor în Turcia⁶⁶.

Turcia conchide că stipulația protecției minorităților va fi la nivelul obligațiilor internaționale, care trebuie să fie sub garanția Ligii Națiunilor. Turcia a recunoscut și caracterul internațional al art. 14 al Convenției Ligii Națiunilor pentru rezolvarea oricărei neînțelegeri ce va interveni între părțile interesate în privința înțelesului dispozițiilor acestui tratat. Mai mult decât aceasta, Turcia a acceptat ca orice neînțelegere și la rugămintea celorlalte părți să poată fi adusă înaintea Curții Internaționale Permanente de Justiție, a cărei decizie va fi definitivă și are aceeași forță și efect ca și o judecată potrivit art. 13 al Convenției⁶⁷.

60. Majalet An-ni'ma (Revista «Harul»), nr. 16, dec., 1909, p. 336—338.

61. Pentru text vezi A.T.I.L., XV, 179—295 (suppl. 1921).

62. Art. 37—45. Pentru textul tratatului vezi Treaty Series, XVII, C.M.D. nr. 1929 (1923) și League of Nations Treaty Series, nr. 701 (1924).

63. Art. 28.

64. Art. 39.

65. Art. 40.

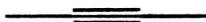
66. Art. 42.

67. Art. 44.

Dispozițiile acestui tratat în ce privește minoritățile religioase în Turcia constituie «Magna Carta» a acestora.

La 1 martie 1924, Mústafa Kamal Atatürk a vorbit în fața Marii Adunări Naționale din Ankara, menționând că religia islamică trebuie să fie îndepărtată de rolul ei de instrument politic pe care l-a jucat multe veacuri⁶⁸. Această schimbare în politica Turciei a dus la apariția unei situații mai bune a minorităților creștine aflate în Turcia. Constituția din acest an, 1924, a acordat tuturor cetățenilor turci egalitatea în fața legii, protecție deplină pentru viața, libertatea și proprietatea cetățenilor turci, precum și egalitatea în drepturile civile și în cele politice; dreptul instituțiilor religioase și de binefaceri asupra proprietăților; libertatea obiceiurilor sociale, inclusiv dreptul de familie și statutul personal⁶⁹.

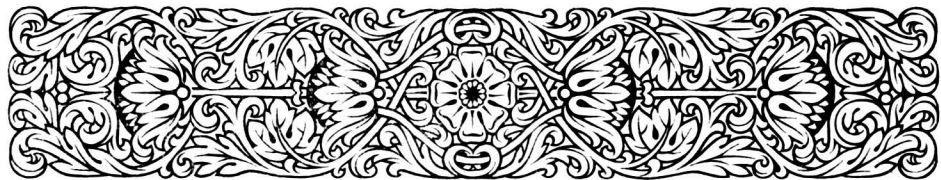
Constituția din 10 ianuarie 1945⁷⁰ a repetat principiul Constituției din 1924 și este în conformitate cu noul cod civil existent. Art. 75 prevede că «Nimeni nu poate fi acuzat pentru credința sa filozofică, religia sau doctrina de care este legat. Toate serviciile religioase care nu sînt în contra ordinii publice și moralei, sînt autorizate de drept». În realitate, art. 88 face separație între religie și naționalitate, considerînd că aceeași protecție se va extinde asupra tuturor naționalităților din Turcia și zice: «În ce privește naționalitatea, oamenii din Turcia, indiferent de religie sau rasă, sînt turci».

68. Bowman, *The New World*, p. 504 (1928).

69. Pentru text vezi *Political Science Quarterly*, 40, p. 89—100 (1925).

70. Pentru text vezi Thoman & Frye, *The United States and Turkey and Iran*, p. 156—166 (1951).

D O C U M E N T A R E

FIGURI MAI PUȚIN CUNOSCUTE DE CLERICI BUCUREȘTENI PARTICIPANȚI LA REVOLUȚIA DE LA 1848

Revoluția de la 1848 din țările române a constituit o etapă importantă a luptei poporului nostru pentru progres social, independență și unitate națională, deschizând drum larg transformărilor innoitoare ce aveau să ducă la înfăptuirea, în deceniile următoare, a României unitare și independente.

Clerul ortodox, mirean și monahal, mergînd pe urmele pilduitoare ale înaintașilor, a înțeles cerințele vremii și a participat activ, în marea lui majoritate, la revoluție, făcînd cauză comună cu poporul în lupta împotriva asupritorilor, pentru libertate, dreptate și o viață mai bună. În timp ce capii Bisericii s-au aflat lîngă cîrmuire și opresori, clerul mijlociu și mărunț a stat alături, în cele mai multe cazuri, de masele de țărani și de mulțimea orășenilor, angajîndu-se în slujirea aspirațiilor de mai bine ale poporului pe care își propusese să le înfăptuiască revoluția de la 1848.

Ducîndu-și viața în mijlocul enoriașilor, preoții din mahalalele orășenești au cunoscut mai bine ca alții intelectuali ai vremii nevoile și suferințele locuitorilor, au înțeles strigătul de revoltă al acestora și, de aceea, o parte dintre ei, au fost în primele rînduri ale luptei împotriva celor ce năpăstuiau norodul.

Populația din cartierele urbane era compusă, după cum se cunoaște, din meseriași, mici negustori, mici funcționari, slujbași mărunți și muncitorimea în formare, interesați cu toții în lupta împotriva feudalismului. În București, de pildă, erau cartiere întregi alcătuite aproape în întregime din familii ce practicau un anumit meșteșug sau negoțul cu același gen de produse. Deveniseră bine cunoscute în capitală, la mijlocul veacului trecut, mahalalele tabacilor, postăvarilor, precupeților, dulgherilor, olarilor, săpunarilor, lipscanilor, scaunelor (măcelarilor), cărămidarilor și altele, fiecare avînd bisericile și preoții lor. Preoții îndeplineau, la timpul acela, un rol important în viața bucureșteanului. La naștere, cununie, înmormîntare, la judecată, vindecare, împăcare și la orice act însemnat din viața creștinului, preotul bisericii unde era el enoriaș, se afla întotdeauna de față. Preotul era omul de încredere al mahalagiilor. El păstra în biserică, în sipete, lăzi, boccele, avutul acestora. Cînd pleca pentru mai multe zile de-acasă, bucureșteanul și-aducea lucrurile prețioase la biserică, lîngă altarul Domnului. La «cumplite răutăți» sau la «vreme de răzmeriță», clopotele bisericilor sunau disperate. Se trăgeau obloanele prăvăliilor, în ateliere se oprea lucrul, casele își închideau porțile și norodul se aduna în grabă la biserică, de unde, împreună cu preoții mahalalelor, pleca la mitropolie sau la palatul domnesc.

Dar, preoții îi ajutau pe bucureșteni, apărându-le interesele, și pentru că proveneau ei înșiși din rîndurile poporului și erau egali, ca stare economică și poziție socială, cu parohienii lor. În secolul al XVIII-lea și mai înainte, la unele biserici din capitală, ctitorii le hotărîseră preoților leafă și venituri, din care unii reușiseră să adune bani pentru a zidi biserici care să le nemurească numele. Așa au făcut Popa Soare, Popa Fierea (sau Hierea), Popa Nan, Popa Cosma, Popa Dima, Popa Ivașcu, Popa Rusu, Popa Tatu, Popa Radu, Popa Chițu, Popa Dirvaș, Popa Stoica și alți preoți, toți reparatori, adică preînnoitori sau fondatori de biserici de mir. În secolul al XIX-lea, însă, lucrurile se schimbaseră în situația preoților, ei ajungînd cu vremea să trăiască din mila credincioșilor. Erau supuși la impozite către domn și primărie, dădeau ploconul cîrjei și alte daruri și dăjdii, își întrețineau singuri familiile, împovărate de mulți copii, numai din ceea ce primeau de la enoriași pentru serviciile religioase. În contractul, de pildă, pe care preotul Constantin l-a încheiat la 17 august 1849 cu epitropii bisericii Căramidari, din plasa de sus, după ce fusese timp de aproape un an oprit de la slujirea preotească pentru participare la revoluție și lăsat astfel fără nici un mijloc de trai, se prevedea «să primească de la enoriași pe tot anul cite 4 stînjeni lemne și 400 oca mălai, în natură sau în plata cu bani; să i se dea 2 încăperi cu magazie și curte împrejmuită, în apropierea bisericii; lemnele și mălaiul să le primească în 2 rînduri, de Sf. Gheorghe și de Sf. Dumitru, și să fie de bună calitate; venitul de la biserică și anume: sârindarul, liturghia, privegherea vor fi ale preotului, afară de daniile și darurile ce le vor da creștinii pe seama și pentru podoaba bisericii, care vor fi trecute de epitropi în condică»¹. La rîndul său, protopopul Manolache al plășii de sus a cerut, în vara anului 1849, aprobarea mitropoliei să se strămute la biserică Crețulescu, întrucît enoriașii bisericii Albe de pe Podul Mogoșoaiei, unde slujea ca preot din anul 1842, nu-i putuseră asigura locuința prevăzută în contract².

Iată de ce slujitorii bisericilor din capitală, ca și preoții din întreaga țară, și-au pus speranțele în aplicarea principiilor proclamate de revoluție. Ei s-au alăturat din primul moment luptei pentru libertate și o viață mai bună, dovedindu-se neobosiți în răspîndirea și tălmăcirea programului revoluționar în rîndul enoriașilor, i-au mobilizat la acțiune pentru cîștigarea drepturilor înscrise în Constituție, contribuind într-o măsură însemnată, alături de profesori, învățători și funcționarii publici, la dezvoltarea spiritului de inițiativă, a conștiinței revoluționare a maselor bucureștene.

La toate manifestațiile organizate în capitală în vara anului 1848, clerul a fost neîmplicat, aflîndu-se în primele rînduri ale luptei împotriva asupritorilor poporului. Cînd mai multe mii de orășeni, între care tabacii și măcelarii, postăvarii și precupeții, olarii și dulgherii, venind din toate mahalalele Bucureștiului, au dat năvală în ziua de 11 iunie 1848 la palatul domnesc, impunîndu-i lui Gh. Bibescu programul revoluției, ei aveau în frunte pe preoții de la bisericile lor. În urma abdicării domnului, după 2 zile de guvernare sub revoluție, clopotele bisericilor au răsunit prelung prin mahalale, chemînd poporul să preia conducerea țării și a capitalei. O mare mulțime de orășeni, cu preoții alături, s-au îndreptat în valuri, la 14 iunie 1848, spre locuința mitropolitului, unde boierii complotau pentru restabilirea vechilor stări de lucruri, sîlindu-i prin strigări revoluționare să primească Constituția și să accepte instituirea unui guvern provizoriu. A doua zi, norodul capitalei, adunat pe Cîmpia Libertății de la Filaret, a depus jurămint, pe cruce și evanghelie, pentru programul revoluționar, de față cu preoții de la toate bisericile orașului. La 19 iunie 1848, la aflarea vestii

1. *Arhiva Mitropoliei Ungrovlahiei*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 723.

2. *Idem*, Dosar nr. 1340/1849, f. 421—423.

despre arestarea guvernului provizoriu de către forțele reacționare, bucureștenii s-au adunat în număr mare pe la biserici, de unde au pornit îndrăgiiți, împreună cu preoții lor, spre Podul Mogoșoaiei, au înconjurat palatul și i-au eliberat pe revoluționari. Peste câteva zile, când guvernul provizoriu a fugit la Rucăr, în urma zvonului că o armată țaristă a intrat în Moldova și se îndrepta spre București, concomitent cu una turcească, poporul a intervenit din nou restabilind lucrurile. Masele bucureștene, evaluate la mai multe mii de oameni, au dat asalt, la 28 iunie 1848, asupra cazărmii în care se refugiaseră trădătorii revoluției, înfruntând tunurile pregătite pentru tragere. Soldații au pactizat cu mulțimea. Guvernul provizoriu a fost rechemat. Preoții s-au aflat și de astă dată în primele rânduri, acționând cu devotament și abnegație pentru salvarea cauzei poporului. La începutul lunii septembrie, revoluția în Țara Românească se găsea în împrejurări deosebit de grele. Poarta otomană l-a însărcinat pe Fuad Efendi să intre cu armata în București și să restabilească regimul regulamentar. Intervenția oștirii otomane a produs în țară neliniște și îngrijorare. La București și în alte centre ale țării s-au organizat adunări în care masele au depus din nou jurământ pe «stindardele libertății», reafirmându-și încă o dată hotărârea de a păzi Constituția. În capitală, masele adunate pe Cimpia Libertății, în cadrul unei ceremonii funerare, au ars Regulamentul organic și au aruncat în flăcări Arhondologia sau condica rangurilor boierești, după ce mai înainte fuseseră anatimizate de către preoți. În sfârșit, la 13 septembrie 1848, la intrarea lui Fuad Efendi în București, o mare mulțime de orășeni, având în frunte clerici îmbrăcați în odăjdii, a ieșit înaintea armatelor turcești, rostind cuvinte revoluționare.

După restaurarea oficială a regimului regulamentar, noua Căimăcănie, cu concursul trupelor străine, a trecut la «pacificarea» țării, introducând o serie de măsuri administrative, polițienești și militare, între care arestarea participanților la revoluție care nu fuseseră exilați sau nu trecuseră în Transilvania, pentru a căror anchetare, la cererea generalului Duhamel, comisarul Rusiei țariste în Principate, s-a constituit Comisia de cercetare a celor implicați în fapte revoluționare. S-a declanșat o adevărată vânătoare împotriva celor care, într-o formă sau alta, luaseră parte la revoluție, boierimea reacționară, aservită forțelor invadatoare ale țării, revărsându-și asupra lor toată ura pentru că au avut îndrăzneala să rupă lanțurile unei asuprii de veacuri. Clerul a fost acuzat că în loc să împartă liniștea și supunerea între locuitori, s-a amestecat cu norodul invitându-l la răzvrătire, a făcut propagandă principiilor revoluționare și a cugetat a se folosi de roadele făgăduite de Constituție. Începând din luna octombrie 1848, s-au luat cele mai strașnice măsuri pentru prinderea fețelor bisericesti, preoți și călugări, care «avuseseră parte lucrătoare la tulburările trecutei răzvrățiri revoluționare». Mulți dintre cei arestați, în afara celor duși la Văcărești, au fost închiși prin mănăstiri și supuși unui aspru regim fizic și moral. Numele și vina lor le găsim consemnate în documentele vremii. Din documente se poate constata că Bucureștiul a fost un centru puternic al revoluției, din care a fost arestat cel mai mare număr de clerici. Unii dintre ei au fost trimiși în canon la mănăstirile Cernica și Căldărușani, ținuți «cu mîncare puțină și uscată» și puși să facă zilnic metanii la fiecare slujbă, «ca să se curețe de toate acele răutăți». Alții au stat luni de zile în arestul mitropoliei, unde au fost interogați și maltratați. Cei mai mulți au fost opriți, timp îndelungat, de la slujirea preoțească sau îndepărtați de la bisericile la care funcționau. Toți au trecut și prin durerile pricinuite de grija față de familiile rămase fără sprijin și mijloace de trai. Cu toate aceste suferințe ei au rămas credincioși idealurilor proclamate de revoluția de la 1848 și nu le-a fost zadarnică jertfa, căci foarte mulți au trăit bucuria marelui act al Unirii Principatelor din 1859, al împroprietăririi

țăranilor de la 1864, iar cei ajunși la adinci bătrîneți au văzut împlinit și visul secular al cuceririi independenței la 1877—1878.

Socotim necesar, în acest context, să ne referim la acei clerici bucureșteni despre a căror activitate revoluționară nu s-a vorbit pînă acum, din dorința de a-i aduce în conștiința generațiilor de azi, și cu convingerea că, deși simpli și mărunți, ei se înscriu în cartea neamului alături de toți aceia care au luptat și au suferit pentru cauza poporului.

În București se aflau, după catagrafia întocmită la 15 august 1845, un număr de 117 mănăstiri și biserici de mir cu 286 de preoți și diaconi. Aproape 50 dintre ei se găsesc înscriși în documente ca participanți activi la revoluție. Lăsînd de o parte pe cei trimiși cu propaganda și cu diferite misiuni în alte centre din țară, precum și pe aceia despre care s-a mai scris, rămîn încă 33 de clerici bucureșteni care, așa cum arătam, nu sînt mai puțin cunoscuți.

Iată numele în ordine alfabetică și activitatea lor revoluționară prezentată succint :

1. ALECU (ALEXANDRU) sin popa VASILE, preot la Mănăstirea Sf. Sava.

A fost hirotonit la 14 februarie 1837 pe seama bisericii Lucaci³, de unde s-a strămutat, în 8 februarie 1845, la Mănăstirea Sf. Sava⁴, avînd la această dată și gradul preoțesc de protonotarie.

S-a făcut cunoscut că «a luat parte lucrătoare la răzvrătire și s-a purtat mai cu înfocare între preoți, îndemnînd pe unele din fețele bisericești de s-au amestecat în această pricină de tulburare»⁵. A stat în arestul mitropoliei de la 15 octombrie și pînă la 4 decembrie 1848, cînd «s-a slobozit a se întoarce la urma sa, cu voia a-și lua rîndul slujbei la biserică ca mai nainte»⁶.

2. ANGHEL sin IOAN, preot la Mănăstirea Sărindar.

A slujit fără întrerupere la biserica Mănăstirii Sărindar, de la 18 februarie 1829, cînd a fost hirotonit⁷, și pînă la înfrîngerea revoluției.

Pentru că a umblat «în mai multe rînduri cu propaganda între preoți și i-a unit pe unii de s-au amestecat în tulburările trecutei răzvrătiri»⁸, a fost ținut 2 luni în canon la Mănăstirea Căldărușani, de unde a fost eliberat la 24 decembrie 1848⁹, dar oprit de a mai oficia cele sfinte pînă în vara anului 1849 cînd, după mai multe plîngeri la mitropolie, «i s-a dat din nou voie ca să slujească»¹⁰. Ocupîndu-se, între timp, postul de preot la Mănăstirea Sărindar¹¹, s-a văzut silit să-și caute singur o altă biserică, reușind abia la 22 octombrie 1849 să încheie un angajament cu eforia bisericii Crețulescu¹². Avînd bune rezultate la această biserică, a fost hirotesit duhovnic în 6 aprilie 1850, iar în anul următor cinstit cu rangul de sachelar¹³.

Ajuns în vîrsta bătrînețelor, a încetat din viață la 9 noiembrie 1876¹⁴.

3. BARBU sin VASILE, preot la biserica Slobozia.

După doi ani de preoție la Schitul Maicilor, metoh al Mănăstirii Țigănești, unde s-a hirotonit la 17 ianuarie 1836, s-a transferat în 21 mai 1838 la biserica Slobozia¹⁵.

A făcut parte dintre clericii care «cu cuvîntul între enoriași au fost sprijinitori revoluției, ameiîndu-i cu păreri deșarte»¹⁶. Ținut în arestul mitropoliei pînă la sfîrșitul anului 1848, s-a îmbolnăvit și, la 2 martie 1850, a încetat din viață¹⁷.

3. *Idem*, Dosar nr. 1662/1844, f. 187 v. 4. *Idem*, Dosar nr. 1332/1845, f. 14, 15.

5. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 178, 179. 6. *Idem*, f. 257.

7. *Idem*, Dosar nr. 1662/1844, f. 186 v. 8. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 171.

9. *Idem*, f. 701, 711, 712. 10. *Idem*, f. 725. 11. *Idem*, f. 729.

12. *Idem*, Dosar nr. 1340/1849, f. 407, 450.

13. *Idem*, Dosar nr. 1531/1876, f. 408, 409. 14. *Idem*, f. 407.

15. *Idem*, Dosar nr. 1655/1841, f. 1. 16. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 171.

17. *Idem*, Dosar nr. 1481/1850, f. 44.

4. BOBE (DOBRE) sin ANTON, preot la biserica Cărămidarii de jos.

Făcându-se vinovat de «greșala pricinuitoare de dispreț tagmei preoțești de a se fi aflat împreună cu norodul în vremea trecutei răzvrătiri»¹⁸, a fost ținut 2 luni în arestul mitropoliei și eliberat, având de întreținut o familie numeroasă cu 6 copii¹⁹.

A servit la biserica Cărămidari, din protoieria plășii de jos, de la 15 aprilie 1837, când s-a hirotonit²⁰, și pînă la încetarea din viață în anul 1873, timp în care a primit darul duhovniciei și rangul de ieromnion.

5. CONSTANTIN sin LAZĂR, preot la biserica Bradu-Boteanu.

Canonisit la Mănăstirea Căldărușani pentru vina de a fi fost «îndemnător norodului, zicînd că acum a sosit vremea să sară a-și dobîndi drepturile»²¹, a fost eliberat după 2 luni, la 28 decembrie 1848, ca să-și îngrijească copiii²², fiind văduv din anul 1844.

La 28 februarie 1849, cînd i s-a dat din nou voie să slujească, s-a trezit depărtat de la biserica Bradu-Boteanu, la care se hirotonise în 23 iunie 1835²³, «pentru relele lui purtări din vremea trecutei răzvrătiri», cerîndu-i-se de către efori «să elibereze și casa acelei biserici în care locuia»²⁴. După multe căutări, la 17 august 1849 și-a găsit loc la biserica Cărămidari, din protoieria plășii de sus²⁵, unde a servit pînă la 3 martie 1862, cînd a încetat din viață²⁶.

6. COSTACHE sin popa MIHALACHE, preot la Mănăstirea Sf. Ioan Mare.

Se transferase la Mănăstirea Sf. Ioan Mare sau Sf. Ioan Vechi de la biserica Sf. Dimitrie, metohul Episcopiei Puzău, unde se hirotonise la 16 august 1840 și slujise timp de 3 ani²⁷.

Acuzat că «s-a amestecat în tulburările trecute, făcînd sfeștanii pentru Constituție cu adunare de norod»²⁸, a fost ținut în arestul mitropoliei pînă la sfîrșitul anului 1848.

7. DIMITRIE proinprotopop sin popa IORDACHE, preot la biserica Cărămidarii de jos.

A devenit preot în 22 mai 1828 la satul Stelnica, județul Ialomița²⁹, de unde a fost numit la 11 decembrie 1837 protopop al plășilor Cîmpul și Ialomița, din același județ³⁰, post în care a funcționat pînă la 5 martie 1840, cînd a demisionat și s-a reintors la biserica la care se hirotonise³¹.

În anul 1844 a venit în București și, după ce a slujit vremelnice prin diferite mahalale, s-a statornicit, în anul următor, la biserica Cărămidari, din protoieria plășii de jos³², unde «pe vremea revoluției, în loc să dea dovadă de preot pașnic și liniștit, făcîndu-se pildă bună altora, a urmat cele dimpotrivă, dovedindu-se îndemnător la tulburări între enoriași»³³. A fost ținut 2 luni în arestul mitropoliei și oprit de la slujirea preoțească pînă în februarie 1849, cînd i s-a îngăduit să-și reia locul la biserică, avînd de întreținut o familie cu 7 copii³⁴. A încetat din viață la 28 decembrie 1856³⁵.

18. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 171. 19. *Idem*, Dosar nr. 5582/1850, f. 253.

20. *Idem*, Dosar nr. 1662/1844, f. 326. 21. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 179.

22. *Idem*, f. 716, 717. 23. *Idem*, Dosar nr. 1662/1848, f. 191—193.

24. *Idem*, Dosar nr. 2117/1849, f. 217.

25. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 721—723.

26. *Idem*, Dosar nr. 1510/1862, f. 62—64.

27. *Idem*, Dosar nr. 1662/1844, f. 185 v.

28. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 179.

29. *Idem*, Dosar nr. 1662/1844, f. 386.

30. *Idem*, Dosar nr. 1566/1837, f. 1, 2.

31. *Idem*, Dosar nr. 1568/1840, f. 6. 32. *Idem*, Dosar nr. 1332/1845, f. 2.

33. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 171.

34. *Idem*, Dosar nr. 5582/1850, f. 251, 252. 35. *Idem*, Dosar nr. 1498/1856, f. 269.

8. DRAGOMIR sin popa IOAN, preot la biserica Sf. Dumitru Nou.

Deși tânăr, fiind hirotonit în 12 aprilie 1847 la biserica Sf. Dumitru Nou sau Sf. Dumitru Colentina, «s-a făcut pildă rea altora, îndemnînd la răzvrătire»³⁶, fapt pentru care a fost ținut aproape 2 luni, începînd din 14 octombrie 1848, în arestul mitropoliei.

A încetat din viață la 14 februarie 1874 pe cînd se afla slujitor la biserica Dulgheri sau Sf. Nicolae Dușumea³⁷.

9. GHEORGHE sin DUMITRU, preot la biserica Batiște.

Învinuit că «a citit și tîlmăcit Constituția în biserică și a sfințit-o după Sf. Li-turghie»³⁸, a petrecut în arestul mitropoliei pînă la 1 decembrie 1848, cînd i s-a dat din nou voie să slujească la biserica la care se hirotonise în 24 mai 1842.

10. GHEORGHE sin DUMITRU, preot la biserica Sf. Dumitru, metohul Episcopiei Buzău.

Pe cînd era diacon la Mănăstirea Sf. Spiridon Nou a fost luat de episcopul Chesarie al Buzăului și hirotonit preot, la 17 februarie 1844, pentru biserica Sf. Dumitru, metohul acestei episcopii³⁹.

Fiindcă s-a aflat, «cu odăjdii îmbrăcat, în mijlocul norodului la intrarea în capitală a oștirilor turcești»⁴⁰, a fost oprit de la slujirea preotească pînă la sfîrșitul anului 1848.

11. GHEORGHE sin IOAN, preot la Mănăstirea Colțea.

A făcut în biserică «sfeștăniile pentru Constituție cu adunare de norod» și «pentru a lui înfrînare a fost arestuit la mitropolie și aspru dojenit»⁴¹.

Se afla slujitor la Mănăstirea Colțea, unde se hirotonise diacon la 20 februarie 1843 și preot la 15 martie 1847⁴², și în anul 1875, după cum aflăm din catagrafia întocmită la această dată, în care apare înscris cu vîrsta de 55 de ani⁴³.

12. GHEORGHE sin NICOLAE, preot la biserica Dintr-o zi.

După absolvirea seminarului s-a hirotonit diacon la 21 ianuarie 1845 la Mănăstirea Sf. Sava⁴⁴, iar peste 2 ani, la 27 octombrie 1846, s-a preoțit pe seama bisericii Sf. Nicolae Dintr-o zi.

A fost anchetat de poliția capitalei, în mai multe rînduri, la sfîrșitul anului 1848, pentru că a sprijinit activitatea revoluționară a unchiului său, arhimandritul Ioasaf Snagoveanul. La 7 februarie 1849 a fost arestat la Văcărești, împreună cu fratele său Ștefan Protopopescu, și interogată de Comisia alcătuită pentru cercetarea celor amestecați în fapte revoluționare sub învinuirea: «I-iu, că în urma restatornicirii legălii obləduiri și a liniștii obșești a ținut corespondența secretă cu acel criminal al statului, popa Ioan Snagoveanul; 2-lea, că din acea corespondență s-a văzut că a tănuit și a asigurat nemișcătoarea avere a numitului revoluționar pentru temerea ce avea că se va confisca pentru cheltuiala statului»⁴⁵. Eliberat din arest la 19 martie 1849, «însă, pe cheazășie, fiind supus și la privigherea poliției pentru mișcările lui»⁴⁶, a fost oprit a mai sluji la biserică pînă la 7 mai 1849, cînd «i s-a dat voie a-și putea face preoția»⁴⁷. A încetat din viață la 26 decembrie 1859⁴⁸.

36. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 178.

37. *Idem*, Dosar nr. 1529/1874, f. 102—104.

38. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 179.

39. *Idem*, Dosar nr. 1332/1845, f. 47.

40. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 179 v.

41. *Idem*, f. 188 v.

42. *Idem*, Dosar nr. 953/1847, f. 8.

43. *Idem*, Dosar nr. 1711/1875, f. 17.

44. *Idem*, Dosar nr. 852/1845, f. 124 v.

45. *Idem*, Dosar nr. 885/1846, f. 1076.

46. *Arhivele Statului București*, Ms. 749, f. 44.

47. *Idem*.

48. *Arhiva Mitropoliei Ungrovlahiei*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 514, 515.

13. GHEORGHE sin popa STAN, preot la biserica Tabaci.

Se hirotonise la 26 iulie 1847 la biserica Sf. Nicolae Tabaci⁴⁹ și «în loc de a-și cunoaște măsurile și rînduielele sale a nu le trece, s-a făcut pildă rea altora îndemnînd la tulburări»⁵⁰. A fost oprit de la slujba preotească pînă la sfîrșitul anului 1848. A încetat din viață la 21 martie 1869⁵¹.

14. GRIGORE sin ANDREI, preot la Mănăstirea Radu Vodă.

Dovedindu-se «amestecat în tulburările trecutei răzvrătiri revoluționare, s-a ridicat la 9 octombrie și s-a trimis în canon la Mănăstirea Cernica»⁵², de unde a fost eliberat la 1 noiembrie 1848, avînd de întreținut «o familie de 3 copii, mamă văduvă, preoteasă însărcinată și aproape de ceasul nașterii, rămași în toiu iernii fără cele trebuincioase și dați și din chiliile mănăstirii afară de ostirea turcească»⁵³.

A slujit la Radu Vodă, unde se hirotonise diacon în 12 iulie 1843⁵⁴ și preot în 22 iunie 1847⁵⁵, încă 23 de ani, răsîmp în care a primit darul duhovniciei și rangul de refendar.

15. ILIE sin popa CONSTANTIN, diacon la biserica Popa Nan.

Luînd parte la «tulburările trecutei răzvrătiri revoluționare și amestecîndu-se cu norodul în niște vremi ca acelea»⁵⁶, a fost oprit timp de o lună de la slujba bisericăscă, apoi și-a reluat locul la biserica la care se hirotonise în 8 noiembrie 1844, unde a servit pînă la sfîrșitul anului 1849, după care numele său nu mai apare trecut în catagrafii⁵⁷.

16. IOAN sin DIMITRIE, preot la biserica Sf. Ștefan.

A slujit aproape 3 ani la biserica satului Merii Petchii, județul Ilfov, la care se hirotonise în 23 iunie 1827, de unde s-a transferat la 6 februarie 1830 în comuna Gherghîța, județul Prahova, iar de aici la București, stabilîndu-se în anul 1840 la biserica Sf. Ștefan⁵⁸, pe atunci metoh al Sf. Mitropoliei.

În vremea revoluției «cînd trebuia să-și arate bărbăția sufletească cu paza păcii și liniștii, s-a amestecat cu norodul umblînd pe ulițe cu crucea și evanghelia»⁵⁹. Imbolnăvindu-se în cele 2 luni petrecute în arestul mitropoliei, a încetat din viață la 23 iunie 1849⁶⁰.

17. IOAN sin popa IANE, preot la biserica Precupeții Vechi.

A venit în capitală în anul 1845 de la biserica satului Ileanca, județul Ilfov, unde se hirotonise la 28 aprilie 1818 și, după ce a slujit vremelnice timp de 2 ani la biserica Stelea, s-a statornicit în anul 1847 în mahalaua Precupeții Vechi⁶¹.

Pentru că «s-a aflat în fruntea norodului care a ieșit înaintea armii turcești, la intrarea ei în capitală»⁶², a fost oprit de la slujba preotească pînă la sfîrșitul anului 1848. A încetat din viață la 18 februarie 1863⁶³.

18. IOAN sin popa IOAN, preot la biserica Hagi.

Vechi slujitor, hirotonit la 30 mai 1815 pe seama bisericii Hagi, unde primise în anul 1835 și darul duhovniciei și rangul de refendar, «s-a amestecat, împreună cu alte fețe bisericăști, în tulburările trecute, cu ieșirea înaintea armii turcești îmbrăcați

49. *Idem*, Dosar nr. 1504/1859, f. 310.50. *Idem*, Dosar nr. 953/1847, f. 372.51. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 171—172.52. *Idem*, Dosar nr. 1518/1868, f. 427.53. *Idem*, Dosar nr. 1337/1848, f. 178.54. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 197—200.55. *Idem*, Dosar nr. 682/1843, f. 89.56. *Idem*, Dosar nr. 1683/1853, f. 8—9.57. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 171.58. *Idem*, Dosar nr. 1656/1841, f. 8.59. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 171.60. *Idem*, Dosar nr. 1480/1849, f. 141.61. *Idem*, Dosar nr. 1334/1848, f. 54—56.62. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 179.63. *Idem*, Dosar nr. 1511/1863, f. 19.

în sfite, epitrahile și cruci în mâini»⁶⁴. A fost oprit de la oficierea Sf. Liturghii până în vara anului 1849, când, la cererea enoriașilor, i s-a dat voie să se întoarcă la biserică, dar, fiind în vîrsta bătrînețelor, peste 2 ani a încetat din viață.

19. IOAN sin IOAN, preot la biserica Șelari.

De la începutul revoluției «a fost stăruitor în apărarea Constituției, arătîndu-se chiar și înaintea Prea sfinții sale părintelui mitropolitului, în casele d-lui mare ban Grigore Filipescu, aducînd și norod cu dînsul»⁶⁵, vină pentru care a fost ținut 2 luni în arestul mitropoliei și eliberat la insistențele familiei, avînd de întreținut 6 copii⁶⁶.

A slujit la biserica Sf. Nicolae din Șelari de la hirotonie, în 11 octombrie 1829, și pînă la 17 ianuarie 1879, când a încetat din viață⁶⁷. În acest răstimp a fost făcut duhovnic la 7 august 1843 și cinstit cu rangul de sachelar⁶⁸.

20. IOAN sin popa IOAN, preot la biserica Udricani.

S-a hirotonit diacon la 4 aprilie 1842⁶⁹ și preot la 23 septembrie 1843⁷⁰ pe seama bisericii Udricani, unde a primit și darul duhovniciei la 26 septembrie 1845⁷¹.

Fiind «amestecat, împreună cu alte fețe bisericești, în tulburările trecute, cu venirea lor cea semeată și dirză la locul locuinței Prea sfinții sale, când au dat și o jalbă plină de pîri neadevărate asupra persoanelor arătate întrînsa și de cereri nepotrivite cu obiceiurile ce biserica noastră le ține și chiar cu destoinicia lor și străine cu totul de a lor datorie»⁷², a fost arestat la mitropolie pînă la sfîrșitul anului 1848. A încetat din viață în anul 1871, după ce mai înainte primise rangul de castrisie.

21. IOAN sin popa MIHAI, preot la Mănăstirea Colțea.

A servit un timp ca diacon la Mănăstirea Sf. Spiridon Nou, apoi s-a hirotonit preot, în 17 ianuarie 1835, pe seama Mănăstirii Radu Vodă⁷³ și, peste cîteva luni, la 5 iunie s-a strămutat la Mănăstirea Colțea⁷⁴, unde, la 3 iulie 1843, a fost făcut duhovnic și cinstit cu rangul de ieromnion⁷⁵.

Sub învinuirea că «în sunetele clopotelor a făcut slujbe la biserică pentru izbînda revoluției» și «ca să se întoarcă la pocăință»⁷⁶ a fost ținut în arestul mitropoliei pînă la sfîrșitul anului 1848.

22. MIHAI sin popa ATANASIE, preot la biserica Popa Soare.

După absolvirea seminarului s-a înțeles cu locuitorii satului Cotorca Mică, din județul Ialomița, unde tatăl său era preot și duhovnic, și s-a hirotonit la 28 octombrie 1840 pe seama bisericii aceluia sat, dar a slujit vremelnice la diferite biserici din capitală pînă la 29 aprilie 1841, când s-a stabilit în mahalaua Popa Soare⁷⁷.

A stat 6 săptămîni în arestul mitropoliei pentru că «în loc de a avea în vedere vinovăția ce ar putea trage asupra-i, s-a amotit cu păreri deșarte, nădăjduind de la Constituție foloase nefolositoare»⁷⁸.

La 23 iunie 1854 s-a strămutat la biserica Sf. Nicolae Vlădica⁷⁹, unde a slujit pînă în anul 1867 când a încetat din viață.

23. NICOLAE sin MATEI, preot la biserica Crețulescu.

A fost arestat la mitropolie fiindcă «a înălțat rugăciuni pentru Constituție și a îndemnat stăruitor norodul la răzvrătire»⁸⁰.

64. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 178.

66. *Idem*, Dosar nr. 5582/1850, f. 259—264.

68. *Idem*, Dosar nr. 1662/1844, f. 188 v.

70. *Idem*, Dosar nr. 1662/1844, f. 327.

72. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 172.

74. *Idem*, Dosar nr. 1312/1835, f. 155.

76. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 178.

78. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 173.

79. *Idem*, Dosar nr. 1358/1854, f. 108—110.

80. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 179.

65. *Idem*, f. 179.

67. *Idem*, Dosar nr. 1535/1879, f. 156.

69. *Idem*, Dosar nr. 608/1842, f. 29.

71. *Idem*, Dosar nr. 1127/1845, f. 11.

73. *Idem*, Dosar nr. 177/1835, f. 4.

75. *Idem*, Dosar nr. 1662/1844, f. 188 v.

77. *Idem*, Dosar nr. 487/1840, f. 7.

A slujit la biserica Crețulescu, la care se hirotonise în 27 octombrie 1824, până în vara anului 1849 când a încetat din viață⁸¹.

24. STAN sin VELCEA, preot la biserica Doamnei.

Cunoscut că «împreună cu alții s-a amestecat luind parte la evenimentele trecute» și «urmînd ca pentru unii ca aceștia să se ia măsurile cuviincioase»⁸², a fost ținut în arestul mitropoliei pînă la sfîrșitul anului 1848.

A încetat din viață la sfîrșitul anului 1872, după 27 de ani de preoție la biserica Doamnei, unde se hirotonise în 1845.

25. ȘTEFAN sin popa MARIN, preot la biserica Albă de pe Podul Mogoșoaiei.

Făcînd parte dintre clericii care «i-au îndemnat pe enoriași a urma în duhul Constituției» și pentru că «a sfințit în biserică steagurile tricolore»⁸³, a fost trimis în arestul mitropoliei și oprit de la serviciul divin pînă la începutul anului 1849.

A servit vreme de 30 ani la biserica Albă sau Popa Dirvaș, de la hirotonie, în 8 septembrie 1837, și pînă în februarie 1867 cînd episcopii au făcut cunoscut mitropoliei că «preotul Ștefan duhovnicul din cauza bătrînețelor nu mai poate oficia Sf. Liturghie, însă, ca vechi slujitor al acestei biserici nu i se poate lua mijloacele de hrană, ci va rămînea cu dreptul de duhovnicie, masluire, botezuri și altele și se va bucura de o pensie, precum și de încăperile ce ocupă în prezent, cît va trăi»⁸⁴. A încetat din viață în anul 1874, avînd gradul de ieromnion.

26. ȘTEFAN sin popa NAN, preot la biserica Tabaci.

A fost hirotonit la 20 decembrie 1834 pe seama bisericii Sf. Nicolae din mahalaua Tabacilor și, tot aici, la 8 mai 1847 a fost făcut duhovnic, după ce mai înainte, la 24 iunie 1845, primise rangul de ieromnion.

Amestecat «în tulburările revoluționare cu ieșirea înaintea oștirilor turcești, îmbrăcat cu sfîntul epitrahil și crucea-n mînă»⁸⁵, a fost oprit de la slujba preoțească pînă la sfîrșitul anului 1848. A încetat din viață la 15 octombrie 1882⁸⁶.

27. TEODOSIE sin IOAN, ierodiacon la Mănăstirea Radu Vodă.

A slujit ca diacon la biserica Curtea Veche, unde se hirotonise în 23 decembrie 1830, pînă în anul 1845 cînd, rămînînd văduv prin decesul soției în timpul epidemiei de holeră, s-a închinoviat la Mănăstirea Radu Vodă.

Pentru că «i-a plăcut a se amesteca în tulburările trecutei răzvrătiri»⁸⁷, a fost arestat la mitropolie toată luna noiembrie 1848.

În anul 1849 a fost hirotonit ieromonah, iar după un an făcut duhovnic. La 16 iulie 1853, la sesizarea starețului «că din cauza virstei bătrînețelor ieromonahul Teodosie nu păzește tipicul slujbei bisericesti»⁸⁸, mitropolia l-a oprit de la serviciul divin și i-a indicat să-și caute o mănăstire unde să se retragă pentru a-și petrece restul vieții. A părăsit Mănăstirea Radu Vodă și s-a retras la casa sa din mahalaua Udricani, unde a trăit o vreme dintr-o mică chirie, așa cum afirmă într-o jalbă dată la mitropolie, în 10 septembrie 1860, prin care cerea să fie reprimis în postul pe care l-a avut și căreia nu i s-a dat curs.

81. *Idem*, Dosar nr. 1340/1849, f. 421.

82. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 179.

83. *Idem*, f. 178.

84. *Idem*, Dosar nr. 1007/1867, f. 117.

85. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 171—172.

86. *Idem*, Dosar nr. 1540/1882, f. 116—119.

87. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 172.

88. *Idem*, Dosar nr. 4463/1853, f. 45.

28. TUDORACHE sin protopop NEDELEA, preot la biserica Silvestru.

După ce s-a preoțit la 27 aprilie 1840 la biserica Precupeții Vechi⁸⁹, s-a transferat peste cîteva luni, în 26 noiembrie, la biserica Silvestru⁹⁰.

Aflîndu-se «neîncetat în mijlocul norodului, îndemnînd la apărarea Constituției și după intrarea în capitală a oștirilor turcești»⁹¹, a fost ridicat de poliție la 9 octombrie 1848 și dus la mitropolie, iar de aici a fost trimis în canon la Mănăstirea Căldărușani, unde a stat pînă în ianuarie 1849 cînd «a fost slobozit avînd de îngrijit mamă bătrînă și soție bolnavă cu 6 copii, din care unul abia născut»⁹². A încetat din viață la 8 noiembrie 1872⁹³.

29. TUDORACHE sin PANAIT, preot la biserica Șelari.

La absolvirea seminarului în anul 1842 s-a hirotonit diacon pentru Mănăstirea Sf. Sava, unde a servit 2 ani, pînă la 4 mai 1844, cînd s-a preoțit pe seama bisericii Sf. Nicolae din Șelari⁹⁴.

A fost ținut 2 luni în arestul mitropoliei pentru că «s-a aflat în mijlocul norodului, cu crucea și evanghelia, la intrarea în capitală a oștirilor turcești»⁹⁵. A încetat din viață la 18 decembrie 1860⁹⁶.

30. VASILE sin popa DIMITRIE, preot la Mănăstirea Mihai Vodă.

A servit ca diacon la biserica Brezoianu de la 10 iulie 1844 și pînă la 16 mai 1847 cînd s-a preoțit pe seama Mănăstirii Mihai Vodă⁹⁷.

Numărîndu-se între preoții care «neîncetat, cu sfite îmbrăcați, ieșau înaintea turcilor și întru toate stăruitori la cauza revoluției îndemneau norodul»⁹⁸, a fost arestat la mitropolie pînă la sfîrșitul anului 1848.

La 15 mai 1852 s-a strămutat la Mănăstirea Antim, pe atunci metoh al Episcopiei Argeșului, care avînd enorie, ducea lipsă de preot de mir⁹⁹. În anul 1864 a fost numit și îngrijitor al acestui așezămînt. A încetat din viață la 20 iunie 1873¹⁰⁰.

31. VASILE sin popa RADU, preot la biserica Sf. Ioan Moși.

Diacon pentru scurtă vreme la Mănăstirea Colțea, apoi preot, hirotonit la 10 mai 1835 la biserica Sf. Ioan Moși¹⁰¹, «s-a luat după cuvintele unora și altora de s-a amăgît și s-a amestecat în tulburările din urmă, umblînd zăpăcîndu-se pe ulițe»¹⁰². A fost trimis în canon la Mănăstirea Căldărușani și eliberat la 24 decembrie 1848, avînd de întreținut o familie cu 7 copii¹⁰³. A încetat din viață în anul 1865.

32. VLASIE (ILASIE) sin MIHAI, ieromonah la Mănăstirea Radu Vodă.

A intrat în călugărie la Mănăstirea Ghighiu din județul Prahova și, după ce s-a hirotonit ieromonah la 15 septembrie 1830, s-a transferat în anul 1842 la Mănăstirea Radu Vodă¹⁰⁴.

Trimis în canon la Mănăstirea Cernica în 13 octombrie 1848¹⁰⁵, pentru că «s-a dovedit amestecat luînd parte la tulburările trecutei răzvrătiri revoluționare»¹⁰⁶, s-a

89. *Idem*, Dosar nr. 565/1840, f. 9.

90. *Idem*, Dosar nr. 1320/1840, f. 161—165.

91. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 179, 710.

92. *Idem*, f. 696, 700, 704, 708, 709.

93. *Idem*, Dosar nr. 1525/1872, f. 287.

94. *Idem*, Dosar nr. 1329/1844, f. 189.

95. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 129.

96. *Idem*, Dosar nr. 1506/1860, f. 127.

97. *Idem*, Dosar nr. 953/1847, f. 9 v.

98. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 179 v.

99. *Idem*, Dosar nr. 1345/1851, f. 264—269.

100. *Idem*, Dosar nr. 1526/1873, f. 204.

101. *Idem*, Dosar nr. 222/1835, f. 1, 2.

102. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 179 v.

103. *Idem*, f. 701, 713—715.

104. *Idem*, Dosar nr. 1662/1844, f. 328.

105. *Idem*, Dosar nr. 76/1843, vol. I, f. 700.

106. *Idem*, Dosar nr. 1337/1848, f. 178.

imbolnăvit foarte rău și a fost adus la mitropolie, în 11 noiembrie 1848, pentru a fi îngrijit¹⁰⁷.

La 2 iulie 1849 a fost dus la metania lui de la Ghighiu, cu poruncă către stareț «ca să-l primească întru petrecere ca și ceilalți părinți de acolo, fără să fie liber a mai ieși pe afară, iară ca să slujască cele preoțești să nu fie slobod»¹⁰⁸. Abia la 19 septembrie 1849 i s-a îngăduit «a sluji cele preoțești acolo la biserica acelei mănăstiri de va fi trebuință, iertându-se și ridicându-se de asupra-i canoanul popririi în cele sfinte»¹⁰⁹.

33. ZAHARIA sin popa DIMITRIE, preot la biserica Oborul Vechi.

Acuzat că «s-a amestecat cu norodul în tulburările trecutei răzvrătiri, lucru nepotrivit cu destoinicia lui și străin cu totul de a lui datorie»¹¹⁰, a fost arestat la mitropolie și oprit de la serviciul divin pînă la sfîrșitul anului 1848.

Imbolnăvindu-se, a demisionat la 20 august 1859 din postul de slujitor la biserica Oborul Vechi, la care se hirotonise în 7 ianuarie 1836, retrăgîndu-se la pensie¹¹¹.

*

Am prezentat aceste nume de clerici bucureșteni cu scopul de a evidenția participarea lor activă și în număr mare la lupta maselor pentru realizarea aspirațiilor de dreptate și neatîrnare și, în același timp, ca un omagiu adus acelor slujitori ai Bisericii care au pătimit pentru cauza poporului — cu prilejul aniversării a 135 de ani de la revoluția de la 1848.

GHEORGHE VASILESCU

BISERICA DIN CĂTUNUL FUNDUL CĂTINII

a) Așezare

Ca orice rîu care străbate Carpații sau Subcarpații, Bisca Chiojdului, afluent dinspre vest al rîului Buzău, și-a săpat de-a lungul mileniilor o vale, cînd transversală, cum este cazul cu ferestruirile pîntenilor de fildeș, fie longitudinală, deci paralelă cu culmile din flancuri¹. Împreună cu piraiele și piriișele, care o fac să debiteze rîului Buzău aproximativ cincizeci milioane de metri cubi de apă pe an², ea a creat o cale lesnicioasă de comunicație, precum și platforme favorabile pentru așezarea omului în zonă, chiar de la ivirea zorilor istoriei sale.

Printre așezările străvechi din acest bazin se află și comuna Cătina, care se numea pînă în secolul al XVIII-lea Frăsinet³. Centrul comunei de astăzi se află

107. *Idem*, Dosar nr. 76/1848, vol. I, f. 197—200.

108. *Idem*, f. 204.

109. *Idem*, f. 207.

110. *Idem*, f. 171.

111. *Idem*, Dosar nr. 1366/1859, f. 189.

1. G. Ionescu, *Enclava hidrologică a rîului Bisca Chiojdului*, 1975, Buc., în «Zbornic de articole și comunicări», IV în posesia autorului.

2. *Atlasul cadastrului apelor din R.P.R.*, I, partea I, p. 193 și 604.

3. Exemplu: Acad. R.S.R., CCXLVII/79.

la aproximativ doi kilometri și jumătate în amonte de la bifurcarea șoselei Cislău—Chiojd (șoseau Biscii) către Vălenii de Munte, adică de la confluența pârului Zeletin cu riul Bisca Chiojdului⁴.

Puțin mai în amonte de la centrul comunei, riul primește ofranda afluentului din dreapta, pârul Cătina, hidronimic de la care comuna și-a căpătat numele de astăzi.

Pînă la bisericuța de lemn din Fundul Cătinii, cercetătorul dornic de a vedea acest deosebit de interesant monument religios, istoric și mai ales de artă țărănească, trebuie să străbată alți doi kilometri, luînd în piept drumeagul cu pante și curbe accentuate, deseori redeschis de buldozere, după viiturile primăverilor. Răsplata sa imediată este încîntătorul peisaj al păduretului de foioase, bogat, de un verde masiv și sănătos, care coboară cu poalele lui primitive și umbroase, pînă în șuvoiul neastîmpărat și uneori vijelios al Cătinii sau pînă în cele două cătune: Valea Cătinii și Fundul Cătinii.

Monumentul i se descoperă în partea de nord a celui din urmă cătun, amintit mai sus, pe un ochi de poiană, un tăpșan dezgolit ce se află în unghiul format de pârul Cătina și șipotelul Izvorul Minăstirii, susurînd din stînga pârului.

b) Istoric

Despre vechimea așezărilor de pe valea Bisca Chiojdului s-a scris cite ceva. Deși numai întîmplătoare, descoperirile de materiale arheologice (topoare de piatră sau de aramă, ceramică tip Monteoru sau dacică, monede romane, grecești ori bizantine) presupun că cel mai tirziu către sfîrșitul neoliticului și-a început omul habitatul său în zona aceasta⁵. Una dintre aceste piese, toporul de aramă de tip Jaszladány, aflat de un localnic chiar la Cătina⁶, dovedește că satul acesta poate fi menționat cu o astfel de vechime de locuire.

Cît privește perioada documentară, încă din 1555, cînd Pătrașcu cel Bun voievod, întărea ocolnica moșiei Bisca de Sus, se menționează și hotarul despărțitor de moșia Frăsinet dinspre nord: «obîrșia văii Cetățelii... piatra Tarniței... Valea Cîinilor... pînă la Jivini»⁸.

Îată și alt exemplu. Într-un hrisov din 1582, privitor la moșia dinspre sud, Zeletin, sînt amintite și semnele de hotar despărțitoare de moșia Frăsinet... «apa Zeletinului pînă în Valea Seacă (de Cătina sau Valea Cîinilor de mai sus) obîrșia (pârului) Cătinii și pînă în apa Stîmnicului...». Toate toponimele pomenite se folosesc și astăzi.

Așadar, în vremea amintită de cele două hrisoave, exista o moșie Frăsinet, delimitată precis și, bine înțeles, o obște instalată acolo și care o stăpînea din timpuri imemorabile. Este de asemenea de înțeles că obștea Frăsinetului să se fi aflat în destrămare avansată la începutul secolului al XVI-lea, ca toate celelalte obști din jur, datorită condițiilor istorice vitrege⁹.

4. Gr. Posea și Jelenicz, *Județul Buzău*, București, 1971, p. 48.

5. Gion Ionescu, *Dovezi noi privind vechimea și continuitatea românilor pe valea Bisca Chiojdului*, în «Revista Arhivelor» LVII, 1980, p. 33—37 și C. M. Rîpeanu și N. I. Simache, *Doc. priv. la ist. comunei Starchiojd*, Ploiești, prefața.

6. I. Nistor, *Hache en cuire à double transchant trouvée en Valachie*, în «Dacia» s.v. V—VI, 1935—1936, Buc., 1938, p. 135.

7. Gion Ionescu, *Inceputuri documentare pentru Bisca de Sus*, comunicare la a V-a sesiune din 12 decembrie 1975 a Muzeului de istorie Buzău.

8. Arh. St. Buc., S.I., nr. 1215 și *Doc. Ist. Rom.*, XVI, B.V., p. 88.

9. Vezi Gion Ionescu, *Domeniul feudal din moșiile Bîscenii de Jos și Vereș, Domeniul moșieresc din Bîscenii de Sus*, ambele în manuscris și care vor fi depuse la Arh. St. fil. Buzău.

Și pentru a se dovedi totuși destrămarea obștii în Frăsinet sau Cătina de astăzi, iată că Nan, Marcu, Dumitra fiica lui Negoită, Dragomir și Drăgulin, toți din Frăsinet, vindeau ocinele ce aveau în Cislău, logofeților Dragu și Stroe¹⁰.

Alții își vindeau chiar ocinele din Frăsinet. Paraschiva sin Lera¹¹ vindea unui consătean Borcea «un pământ» în moșia Frăsinet¹².

Insuși ctitorul schițoșorului de lemn «Văvidenia» călugărul Spiridon, moșnean înstărit, răscumpărase o parte din moșia de la Piatra, pe care a realipit-o moștenirii de la părinții și străbunii săi. La 25 decembrie 1612, când dăruia o pătrime din acea moșie «*la sat, la Piatra*», probabil dinspre satul Corbu de astăzi, unor nepoți ai săi din linie colaterală, Stoica și Mihai, feciorii lui Vlaicu din Ogretin, a scris că le dăruiește acea parte «de peste toată moșia... de cumpărătoare și de moștenire...». El trecuse la călugărie după ce își pierduse soția și copiii. De aceea în hrisovul de danie, Radu Mihnea voievod amintea că monahul mărturisise înaintea sa și a sfatului domnesc că-și miluiește nepoții «pentru sufletul lui și mai virtos pentru sufletele copiilor săi Fătu și Lupu, care muriseră mai înainte»¹³.

Rămas singur, Spiridon, al cărui nume de mirean nu este cunoscut astăzi, s-a lepădat de tot balastul material al averii sale, ctitorind și înzestrind cu ea biserița cu hramul «Văvideniei Născătoarii de Dumnezeu». Și pentru a înlătura gilcevele ulterioare, străduitorul donator, a precizat hotarul despărțitor de partea dăruită nepoților săi Stoica și Mihai, prin semnele naturale: valea Cătinii, Bîsca, valea Hotarului, virful Rotării, vilceaua lui Mănăilă, lacul, pîrteașul Stîmnic, sihla din dreapta Blestematelor, virful cu aria lui Bicoș, Secăturile, obirșia Stîrcului, în jos, în Cătina¹⁴. Majoritatea din aceste toponimice se folosesc și astăzi.

Doi preoți au atestat această danie: popa Simion din Zeletin și popa Ștefan din Păltineni. Ultimul a scris și zapisul. Și pentru ca să știe și obștile din jur, pe lângă Marco din Frăsinet, se mai aflau martori din Chiojd și din Bîsceni.

Mobilul daniei sale era deci milostenia îndreptată către binele obștii și în ideea mîntuirii sale și a copiilor săi trecuți întru Domnul.

Sigur că această înzestrare excepțională diferențiază foarte mult biserica din Fundul Cătinii anului 1615 de toate celelalte biserici din satele din jur. Se pot da exemple ca biserica de lemn din Bîscenii de Sus, ajunsă pînă în 1835¹⁵, cea din Virf, existentă și astăzi ctitorită de Sersești și alți moșneni din Posești¹⁶, sau biserica de

De asemenea *Istoria satului Zeletin—Posești*, ce va fi depus la Arh. St. fil. Prahova. Vezi și C. M. Ripeanu și N. I. Simache, *Doc. priv. la ist. Starchiojdului, Ploiești*, prefața.

10. D.R.H., B. XXIV, p. 329—330 și Arh. St. Buc., Ms. 1233, f. 308—310. Cei doi cumpărători erau rude îndepărtate cu doamna Neaga, ctitora fostei minăstiri Ani-noasa din Cislău.

11. Numele Lera s-a transformat în toponimicul Lera, sat din amonte de Cătina și arondat astăzi comunei Cătina.

12. Acad. R.S.R. Ms. CMXLIII/29.

13. Arh. St. Buc., M. Culte, 733/1904, f. 50.

14. Idem, Episc. Buzău, XXXVI/1 și Ms. 173, f. 253 și Gion I. și E. Ionescu, *Doc. priv. la ist. com. Calvinii*, I, dactilo, 1979 f. 11—15 primit la Facultatea de ist. și filozofie din București, sub nr. 277 din 28 mai 1979.

15. Semnalată la 29 iunie 1833 (Vezi Arh. St. fil. Prahova, Ocîr. Saac. 23/1833; f. 293—295). În pisania bisericii din Bîscenii de Sus se arată că prin 1835 acea biserică de lemn se mai afla. Vezi Gion Ionescu, *Biserica din Bîscenii de Sus*, dactilo, în portofoliul rev. Glasul Bisericii.

16. Gion Ionescu, *Biserica de la Viri*, dactilo, 1980, aflată în portofoliul red revistei «Glasul Bisericii».

lemn «Sfinții Ingeri» din Biscenii de Jos, ridicată de Radu (II) sin Mircea Săseanu¹⁷. Toate acestea au fost ctitorite de unul sau mai mulți moșneni dar nu au fost înzestrate cu moșie. Ctitorii lor și-au jertfit câte o parte infimă din veniturile lor. În cazul Văvideniei, un singur moșnean i-a dat totul, pînă și «bucatele cîte se vor afla» pe acea parte¹⁸ de moșie.

O primă problemă care se pune, în legătură cu schitul Văvideniei este vremea ctitoririi sale, odată cu dania sau mai înainte?

În zăpădul de danie, Spiridon călugărul a scris: «...am muncit cu strădanie și cu muncă de am făcut acest sfînt hram Văvedeniei... folosind timpul trecut. Este cert, dar că schitul a fost făcut mai înainte. De aceea autorul se alătură presupunerii primului cercetător al problemei N. A. Constantinescu. Bazat pe o cifră incompletă din pisania pe care a mai aflat-o în 1924, el propune că s-ar putea admite anul 1593. Argumentul de apropiere între ctitorire și danie apare veridic¹⁹.

Acestei opinii i s-a alăturat și al cercetător al bisericilor de pe valea Bisca Chiojdului, Horia Constantinescu²⁰.

Ar fi fost greu, dacă nu chiar imposibil să se întocmească o spiță de neam a monahului Spiridon, dacă i-ar mai fi trăit totuși alți urmași, pentru a se ști cine și cum a stăpînit fosta lui avere. Însă partea de moșie, ce a dăruit-o schitului în 1615, apare în documentele ulterioare încadrată spre nord de partea stăpînită de ceata moșnenilor Rîmbei din Starchiojd, iar spre sud de cea a moșnenilor Cătineni. Este drept că numai Rîmbei au pretins, în toate judecățile ce s-au purtat că ei sînt urmașii ctitorului. În adevăr cu ocazia unei judecăți din 30 iunie 1800 s-a stabilit că Rîmbei erau urmașii lui Stoica și Mihai, nepoții lui Spiridon²¹.

Un lucru este cert. După petrecerea din viață a darnicului monah, în sutele de ani ce au urmat, moșia schitului să fi fost supusă la călcări iar venitul ei răpit de pofta de acaparare a unora sau din neglijența altora. Frămîntările dintre cele două cete s-au purtat în surdina pînă la începutul veacului al XVIII-lea. Atunci, cele două cete adverse s-au pornit pe calea judecăților de lungă durată și costisitoare. Din toate aceste judecăți se va reține numai strictul necesar pentru această lucrare.

În 1804 se recunoștea, de o ceată și de alta, că din partea de moștenire a ctitorului, Rîmbei stăpîneau patru părți și Cătinenii a cincea parte. Cît despre partea de cumpărătoare a călugărului, patru părți reveneau schitului și Cătinenilor o parte.

Pricina consta în faptul că schitul și cele două cete stăpîneau în devălmășie dar Rîmbei nu voiau să dea nici un ajutor schitului. Iată pentru ce Constantin Alexandru Ipsilant voievod a dispus să se aleagă printr-o nouă hotărnicie partea

17. Gion Ionescu, *Un vătăi de plai ctitor*, în «Glasul Bisericii» XXXVIII, 1979, p. 135—144.

18. Vezi nota nr. 14.

19. N. A. Constantinescu, *Biserici și minăstiri din județul Buzău*, în «Bul. Com. Mon. Ist.», XII, 1924, f. 190—191: Fostul profesor al seminarului din Buzău, a vizitat biserica de astăzi din Fundu Cătinii, însoțit fiind de unul dintre elevii săi, cu deosebit talent la desen, C. Săndulescu-Verna. Acestui elev i se datoresc cele două imagini ale acestei biserici încadrate în art. citat și reproduș în lucrarea de față. Prof. îi revine meritul că a publicat textul ce a mai putut fi citit de pe două inscripții din care una era pisania actualei biserici dispărute astăzi. Același merit revine și preotului I. Frăsineanu.

20. H. Constantinescu, *Vechi biserici de lemn de pe Bisca Chiojdului*, în «Ingerul», X, 1938, p. 221—237.

21. Acad. R.S.R., DCXXVI/180 și C. Ripeanu și N. Simache, *op. cit.*, p. 104.

schitului, ieșind astfel din devălmășie și moșnenii care vor rămâne cu locuința sau cu «locurile de hrană» pe acea parte a schitului, să fie «supuși a face clacă și a da dijmă schitului». Pe de altă parte, cele două cete erau obligate a alege câte doi epitropi, care urmau să strângă venitul schitului. Epitropii se schimbau în fiecare an, dacă în gestiunea lor mai prisoseau bani, «peste cheltuiuala trebuincioasă schitului, prisosul acela, cât va fi, să-l împartă cu toții între dinșii»²².

După 26 de ani, pricina prezenta și altă latură a abuzurilor. Cătinenii, știind că în urma hotărniciei făcută de Matei Bucoveanu în 1782, partea schitului măsoară aproximativ 700 de stînjeni masă, pretindeau că semnele de hotar stabilite de Spiridon călugărul nefiind marcate cu pietre, nu mai putea fi identificate în teren cu precizie. Acoperiți de acest pretext, ei cereau ca hotarul dinspre nord al moșiei schitului să fie împins cu 420 de stînjeni în partea Rîmbeilor și apoi să se dea schitului cei 700 de stînjeni ai săi. În felul acesta partea Cătinenilor s-ar fi mărit cu 400 de stînjeni²³.

Pentru a-și motiva cererea Cătinenii au prezentat instanței o copie de pe zapisul de danie al lui Spiridon, din 1615, pe care îl descoperiseră în Condica episcopiei Buzăului²⁴. Deoarece stăpînirea de fapt se desfășurase timp de 117 ani pe hotarele puse în cauză abia în 1832, instanța «a desputernicit acea carte» adică zapisul, înlăturîndu-l ca inutil în probatoriu²⁵. Cauza era soluționată pe baza prescripției și stăpînirii îndelungate.

Apoi judecata a urmat la Curtea de Apel²⁶.

Abia în 1837, judecătoria Saac a restabilit printr-unul din membrii săi, serdarul Manolache Papadat, semnele despărțitoare ale hotarului împricinat²⁷. Judecata continua totuși în 1844, cînd Cătinenii se plîngeau Curții de Apel că de cinci ani «se sărăcesc pe drumuri»²⁸ sau în 1845, cînd, «ii stîngeau cheltuielile»²⁹.

În acest ultim an, paharnicul Constantin Cantacuzino, membru al Curții, trimis la fața locului, raporta că cele două părți prigonitoare au căzut de acord asupra acelei linii despărțitoare. Cu acea ocazie se oferise Cătinenilor mijlocul extrem de dovadă, jurămîntul prin carte de blestem. «Mustrați de cuget», Cătinenii au recunoscut că linia cea adevărată trecea prin Aria lui Bicoș și Valea lui Mănăilă³⁰ așa cum se stăpînise în fapt pînă în 1832.

Mai tirziu, prin 1868, se răpea venitul schitului, vinzîndu-se iarba unui pogon cu suma de 20 de lei³¹.

În 1904, epitropii cereau Ministerului Cultelor o păsuire pentru a strînge banii necesari efectuării unei noi hotărnicii a moșiei bisericii³². Ministerul aflase probabil de noi încălcări și ordonase o nouă hotărnicie.

22. Arh. St. Buc., M. Culte, 733/1904, f. 53—54, și 685/1907, f. 22.

23. Idem, Ms. 1321, f. 85 v—87 v.

24. Vezi nota nr. 14. Actul ajunsese acolo în timp ce păstora în eparhie episcopul Cozma, după ce fusese păstrat de Rîmbei 165 de ani. Episcopul l-a reținut și păstrat în arhiva episcopiei și astfel salvat. Aflînd că venitul bisericii este răpit, se pare că episcopul a intervenit și s-a ordonat să se facă hotărnicia de către condicarul Matei Bucoveanu din 1780.

25. Arh. St. fil. Buzău, I. Frăsineanu, I/2, O remarcă trebuie făcută. Nici una din părțile sau instituțiile tangente cu acele judecăți n-au negat dania, ci o pretinsă lipsă de precizare a unui hotar. Afară de aceasta, stăpînirea de fapt în chip notoriu, ca și documentele din zonă confirmă dania lui Spiridon.

26. Arh. St. fil. Ilfov, C. Apel. S.I., 42/1839, f. 37—39. 27. Idem f. 23.

28. Idem f. 27. 29. Idem, f. 28 v. 30. Arh. St. fil. Buzău, I. Frăsineanu, I/2.

31. Idem I/36.

32. Arh. St. Buc., M. Culte, 773/1904, f. 31 bis.

În sfârșit, la 20 decembrie 1926, Ministerul Cultelor, ca for tutelar al bisericii, a cedat Rîmbeilor și Cătinenilor, terenurile schitului ce se aflau în posesiunea lor, în schimbul sumei de 150 000 lei. Cei 700 de stînjeni s-au împărțit cîte 350 fiecăreia dintre cele două cete. Biserica rămînea numai «17 pogoane teren de cultură pentru folosința personalului bisericesc»³³.

Aceasta fiind conjunctura istorică vitregă, cercetătorul are destule elemente să rețină alte două adevăruri esențiale pentru ctitoria lui Spiridon.

Mai întii că gîndurile sale ctitoricești au fost să se realizeze o minăstire. Aceasta reiese fără îndoială din expresia: «și am lăsat sfintei minăstiri bucatele...» folosită de ctitor în actul de înzestrare din 1615³⁴. Apoi, de îndată ce există astăzi în zonă un șipot cu numele de Izvorul Minăstirii, trebuie să fi existat și minăstirea de la care și-a luat numele. Mai sînt mențiunile din documentele citate la judecățile stîrnite de moșia schitului. În sfârșit, pledează în acest sens tradiția locală, vie și astăzi, în Cătina, și satele din jur, despre minăstirea sau schitul de lemn al lui Spiridon călugărul. Tot ca un argument în favoarea acestei opinii rămîne și existența mai multor călugări care au semnat diferite acte săvîrșite în Frăsinet. Iată spre exemplu, un zăpis semnat de «Stoian, feciorul călugărului Donosie, din Frăsinet»...³⁵. Un alt monah Pahomie semna ca martor o vînzare din moșia Frăsinet în 1685³⁶. Călugărul Radu Rădan din Biscenii de Jos, unul dintre puținii știutori de carte de atunci și din satul acela asista la o vînzare de ocină din Frăsinet către logofătul Matei din Podeni³⁷. Monahul Serghie se afla martor la vînzarea ce făcea Călin ceașul din Biscenii de Sus a unei alte ocine din Frăsinet³⁸. Călugărul «Stoica Biscleanu, bătrîn»... este amintit de mai multe documente³⁹.

Este de presupus că minăstirea sau schitul, în înțelesul unui mic sobor de monahi, să fi funcționat un timp relativ scurt. Veniturile erau prea mici pentru a asigura călugărilor un standard de viață cît de puțin pretențios. Epitropii, nu numai că nu înțelegeau să dea cele trebuincioase călugărilor, dar nici nu se interesau de starea bisericii. Așa se explică părăsirea și deplina ei ruinare iar în prima jumătate a secolului al XVIII-lea să renască în întruparea existentă și astăzi în Fundu Cătinii⁴⁰.

Cît despre data construirii actualului locaș pînă acum s-au emis două opinii.

Un preot deservent al acestei biserici, înainte de a fi dezafectată în 1885, ar fi aflat din pisanie, care era încă întregă, că a fost rectitorită de moșneni în 1702—1703⁴¹.

Cea de a doua, cuprinsă în istoricul afișat în pronaos, presupune anul 1722.

Dat fiind că biserica aceasta de lemn aparține tipologic celor din categoria cu altarul decroșat și spațiul rezervat proscomidiei, opiniile apar exagerate. S-ar părea că ar fi mai aproape de adevăr, jumătatea secolului al XVIII-lea.

Urmașii moșnenilor din trecut, vecini cu biserica din acel cătun, știu din bătrîni că ctitoria lui Spiridon a fost durată undeva la nord-vest de actualul locaș, la obîrșia Izvorului Minăstirii. Punctul este numit de localnici «La Rotăreni, lîngă Heleşteu, la Biserica Veche». Cercetătorul preot I. Frăsineanu amintește de heleşteu,

33. Arh. St. fil. Buzău, I. Frăsineanu, I/147.

34. Vezi nota nr. 14, Episc. Buzău, XXXVI/1. 35. Arh. St. Buc., Ms. 1234, f. 176.

36. Idem, f. 210. 37. Acad. R.S.R., CCXLVI/78. 38. Idem, CCXLVII/80.

39. Idem, 82, 87, 161 și Arh. St. Buc., Ms. 1241, f. 101, 108, 169, etc.

40. Istoricul bisericii afișat în interior, însoțit de o fotografie.

41. I. Frăsineanu, *Biserica parohială Fundul Cătinii*, în «Bis. Ort. Rom.» LI, 1933, p. 220—235.

de locul stupinii schitului și al morii, chiar locul prestolului, osemintele din cimitirul monahilor⁴².

Biserica de lemn de astăzi a servit de la început și pînă în 1885 ca biserică de enorie. În acest ultim an, terminîndu-se construcția din piatră a bisericii din cătunul Valea Cătînii, activitatea de cult în bisericuța de lemn a încetat.

Istoricul afixat nu cuprinde nimic despre restaurările mai vechi. Se știe numai că în 1956 i s-a reparat acoperișul.

Clopotnița din apropiere a fost construită în 1870 și refăcută în 1934. Cutremurul din 1977 a ruinat-o grav.

Însăși biserica de lemn suferise stricăciuni. Fostul preot paroh Ștefan Marcu, pensionat de curînd, înțelegînd valoarea istorică și artistică a acestei construcții, a depus o stăruință remarcabilă în restaurarea ei, ajutat de enoriașii cătunului. Ei n-au făcut decît să prelungească viața acestei interesante opere a strămoșilor lor.

C. Înfațișare

Bisericuța din Fundul Cătînii prezintă în plan orizontal aspectul unei nave, în care prora este întruchipată de altar iar pupa de balustrada din jurul tindei. Lungimea pe axul navei are 12 m dintre care 1,80 m sînt folosiți de tindă. Pronaosul măsoară 2,20 m iar naosul 4,80 m. În sfîrșit altarului i-au rămas 3,20 m. Lățimea navei atinge 4,80 m pentru primele trei compartimente, începînd cu tinda.

Altarul apare deci cu cei doi pereți laterali decroșați, adică mai apropiați de axul navei cu cîte 0,75 m fiecare. Dacă altarul ar avea perimetrul împărțit numai în șase laturi, s-ar încadra în tipul bisericilor cu altarul în formă de hexagon neregulat și cu laturile opuse egale⁴⁴. Dar la bisericuța în cauză, perimetrul altarului are trei laturi spre nord, în loc de două, ceea ce face ca ele să nu mai fie egale. Este vorba de un septagon cu totul neregulat. Neregularitatea, unul dintre amănunțele constructive specifice bisericii, a fost impusă de nevoia de a se crea un spațiu special pentru proscomidie⁴⁵. Constructorii vremii nu s-au mulțumit cu soluția unei simple nișe.

Pereții sînt construiți din birne de stejar cu grosimea de aproximativ 10 cm, iar lățimea variînd între 18—35 cm.

La înălțimea balustradei de la tindă, pereții au fost înzestrați cu un brîu dăltuit în torsadă, cu diametrul de circa 10 cm, ca o uriașă funie care încinge biserica. Este cel mai remarcabil amănunt constructiv artistic și care ridică valoarea estetică a întregului monument. Capetele birnelor din muchiile pereților sînt imbinat în cunoscutul procedeu coadă de rîndunică. Virtuozitatea meșterilor populari locali se evidențiază mai ales la unghiurile obtuze ale altarului, unde golurile practicate în unele birne sînt perfect și armonios imbinat. O adevărată măiestrie.

Întreaga construcție este înălțată pe tălpi de stejar cu latura de 35 cm și așezate la rîndul lor pe o temelie de lespezi de piatră. Aceasta explică durata unei astfel de construcții. A ferit-o de umezeala solului reavăn.

Tinda este sprijinită spre vest de patru stîlpi pe lingă care o înconjoară balustrada înaltă de 1,15 m. Golul de la intrare are o deschidere de 1 m pentru accesul în biserică.

42. I. Frăsineanu, *Schitul Fundul Cătînii, com. Cătîna—Buzău*, în «Bis. Ort. Rom.» LI, 1933, p. 42—44.

43. H. Constantinescu și I. Frăsineanu, *operele citate*.

44. Radu Crețeanu, *Bisericile de lemn din Muntenia*, București, Meridiane, 1968. p. 11 (tipul II B). 45. Idem, p. 32 (tip. II B I).

Ușa de la intrarea în pronaos folosește un gol de $1,70 \times 0,70$ m. Ancadramentul lateral este format din două blăni late de câte 25 cm ornamentate cu două șanțuri ușor adâncite în partea dinspre ușă. Unul dintre șanțuri prezintă o succesiune de decupări semicirculare. Blana de deasupra dispune ca ornament de o acoladă ale cărei flancuri sînt dublu frînte în sprijinul lor pe blănille verticale. Un șanț incizat urmează conturul acoladei iar în dreptul centrului formează o cruce. Cele trei blăni sînt prinse la capetele superioare în cepuri. Jos, blănille stîlpi se încastrează în lambă cu talpa care ține loc de prag.

Pronaosul este despărțit de naos tot cu o balustradă în care golul de acces în naos are un metru pe orizontală.

În peretele despărțitor dintre naos și altar, perete format din stîlpi acoperiți cu scînduri, sînt practicate: în centru, ușa împărătească de 65 cm și în laturi, ușile diaconești de câte 60 cm. Ancadramentele acestor goluri, acoperite în vremea cînd aici se oficiau slujbele cultului, cu perdele, în loc de uși, se termină sus prin arcade simple (semiovale) pentru ușile diaconești și printr-o arcadă triplulobată pentru ușa împărătească. Deasupra acestora se află catapeteasma pînă la căpriorii acoperișului.

În afară de ușa de la intrare, pereții exteriori mai au trei ferestre cu deschiderea de 45×20 cm, trei cu cadre de stejar și armate în goluri cu bare subțiri metalice. Una se află în peretele de est al altarului, chiar în axul bisericii iar celelalte pe pereții laterali ai naosului la 1,20 m de la peretele despărțitor de pronaos.

Plafonul tindei, pronaosului și naosului a fost orizontal și format din scînduri așezate pe grinzi, sprijinite în traversă pe pereții laterali și care nu au nimic comun cu căpriorii acoperișului. În prezent, plafonul nu mai există la naos și pronaos.

În altar, atît pereții, cît și plafonul au fost căptușiți cu scînduri de brad, în dreptul proscomidiei încercîndu-se un plafon semicilindric.

Mai trebuie reținut că, atît stîlpii de la tindă, cît și cei din pronaos și naos, au fost ciopliți inițial în patru fețe. Apoi, de la un metru în sus, au fost sculptați sub forma a două trunchiuri de piramidă suprapuse, cu muchii applatizate și cu bazele subțiri, evidențiate de șanțuri. Este un element ornamental deosebit, des întîlnit în construcțiile de lemn locale.

În plan vertical, se înfățișează temelia de 30—40 cm deasupra solului în pantă ușoară de jur împrejur.

Pereții se înalță uniform pînă la 2,30 m.

Acoperișul de șindrilă este format din rețeaua lăntîșorilor care leagă în monolit cei 26 de căpriori, adăugînd astfel la înălțimea pereților alți 2,50 m pînă la imbinarea lor în coamă. Căpriorii se sprijină direct pe ultima birnă și exced pereții cu cel puțin un metru. Aceasta a dat naștere unei streășini destul de largi care face să se înțeleagă pentru ce a durat această construcție mai mult de 200 de ani. A proteja pereții de apa ploilor și a zăpezilor. Negreșit că la aceasta au contribuit și panta acoperișului, precum și înlocuirea șindriile la fiecare 30—40 de ani.

În interior se mai păstrează două resturi din vechiul mobilier: în naos scheletul dulgheresc al unui iconostas și în altar Sfînta Masă. Această lespede groasă de 5 cm și cu laturile de 90×90 cm este fixată, conform normelor bisericești, pe un picior de piatră hexagonal, cu înălțimea de un metru.

Nu s-a găsit nici o inscripție pe piciorul mesei sau incizată pe vreuna dintre birnele bisericii. În schimb, inscripții cu vopsele între care și parte din pisania ctitoricească sau pomelnicul lui Spiridon, precum și urme de sfinți au fost aflate de cercetătorii citați.

Horia Constantinescu afirmă că din ansamblul lor a putut formula o constatare de preț. Zugravul Manta rămăsese credincios stilului bizantin. Astăzi resturile sînt prea lipsite de importanță pentru a mai fi amintite.

Tinda, pronaosul și naosul nu mai sînt împodobite cu zugrăveli. În partea dreaptă a catapetesmei au mai rămas fișii de pînză zugrăvită după metoda maruflării.

Altarul a posedat o zugrăveală cu totul naivă și aplicată fără suport, direct pe scîndura de brad. Se mai disting resturi de figuri și veșminte. Pe fața dinspre altar a catapetesmei deasupra ușii împărătești, se disting, încă bine conservat, conturul și trăsăturile unui înger. Pe peretele dinspre proscomidie și latura din fund a altarului, în partea de jos, a acestuia, zugravul anonim și cu totul lipsit de har, a reprodus o inscripție și care s-a șters de-a lungul celor 200 de ani. Ea a fost scrisă pe cel puțin șapte rînduri. Se mai pot distinge cuvinte: Popa care (...și liturghie... multe...).

Se pare că toate obiectele și cărțile de cult au fost transferate bisericii din Valea Cătîinii după 1890.

D. În incheiere

Născută din dăruirea totală a unui moșnean bogat dar rămas singur pe lume din vitregia sorții, mînăstirea din Fundul Cătîinii a durat ca atare aproape un secol. În acest veac se pare că s-au înfiripat și cătunele Valea și Fundul Cătîinii, așezate în lungul pîrîiașului Cătina.

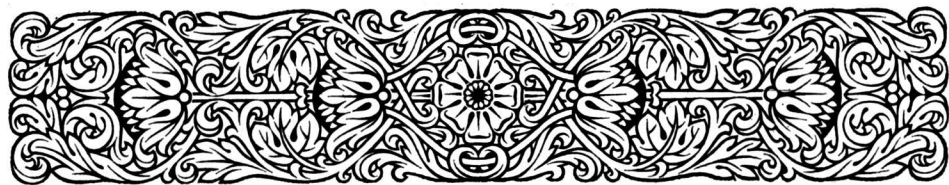
Locuitorii de aici, venetici amalgamați cu moșnenii locali, au rectitorit instituția monahului Spiridon, sub aspectul bisericii de mir, aflată încă în ființă pe locul de astăzi din cătunul Fundul Cătîinii.

Către sfîrșitul veacului al XIX-lea cînd populația celor două cătune se înmulțise iar biserița de lemn neîncăpătoare, nu mai satisfăcea nevoile de cult, a fost dezafectată și despuiată, nu numai de averea imobilă a vechii mînăstiri, ci și de dota ei săracă din interior.

Tăcută, în înfățișarea ei arhaică, meșterită de minți și miini cu har întru cioplirea, dăltuirea și imbinarea lemnului, încinsă cu fermecatul ei briu în torsadă, pare o împietrită zîină din basme, o babă Dochia legendară, uitată de vreme, deși reprezintă monumentul arhitectural, etnografic popular și mai ales istoric, cel mai de preț de pe teritoriul comunei Cătina și împrejurimi.

Fericit și binecuvîntat fie adolescentul seminarist care a încredințat-o veșniciei prin desenele sale inspirate și pline de dar.

GION IONESCU

E V O C Ă R I

PROFESORUL ȘI COMPOZITORUL ION POPESCU-PASĂREA

40 de ani de la moartea sa

În galeria ilustrațiilor compozitori de muzică bisericească psaltică — Macarie, Anton Pann, Ștefanache Popescu, Teodor Georgescu, Dimitrie Suceveanul etc. — se înscrie la loc de cinste și numele profesorului, compozitorului și oratorului înăscut Ion Popescu-Pasărea, de la a cărui moarte se împlinesc anul acesta la 10 aprilie, 40 de ani.

Născut la 6 august 1871, în comuna Pasărea, fostul județ Ilfov, ca fiu al preotului Zaharia Popescu, Ion Popescu-Pasărea urmează mai întâi cursurile școlii primare în comuna natală cu învățătorul Petcu Banu, după care se înscrie la liceul «Matei Basarab» din București, pe care-l părăsește însă după primul an de studii și se înscrie la seminarul «Nifon Mitropolitul», absolvindu-l cu sorți străluciți de izbândă în vara anului 1890.

Inzestrat cu putere deosebită de muncă și totodată dornic să-și desăvârșească pregătirea muzicală începută în Seminar cu marele psaltichist al vremii Ștefanache Popescu, tânărul Ion Popescu-Pasărea își continuă studiile la Conservatorul bucureștean, unde are ca profesor pe reputatul compozitor de muzică corală laică și religioasă Gheorghe Brătianu la teorie și solfegii, iar la armonie, contrapunct și compoziție pe «inițiatorul și susținătorul concertelor simfonice în București, Eduard Wachmann»¹.

După absolvirea Conservatorului (1893) este numit profesor suplinitor la Seminarul «Nifon Mitropolitul» din București, în locul respectabilului său profesor și ocrotitor Ștefanache Popescu, unde se dedică «cu nestrămutate convingeri și voință fermă muzicii bisericești»², devenind astfel la numai un an după numire (1894) «titularul acelei catedre»³.

În această calitate, timp de peste 40 de ani, profesorul Ion Popescu-Pasărea a militat cu vorba și scrisul, direct sau indirect, pentru susținerea și promovarea cântării bisericești psaltice în Biserica Ortodoxă Română, întrucât cântarea «trebuie să fie bine cunoscută de preoți și cântăreți, care să aibă, simț social, evlavie și bun

1. Cosma, Viorel, *Muzicieni români. Lexicon*, Ed. Muzicală, a U. comp. București, 1970, p. 469.

2. Boștenaru Ioan, doctorand, *Profesorul Ion Popescu Pasărea și uniformizarea cântării psaltice*, art. în «Studii teologice» seria a II-a, Anul XXIII, nr. 9—10, noiembrie-decembrie/1971, p. 730.

3. Predescu, Lucian, *Enciclopedia Cugetarea*, București, Ed. Cugetarea, 1940, p. 680.

simț. Cînd se va face așa, cei care doresc să scoatem cîntarea din ritual, vor renunța la acest gînd»⁴.

Pornind de la acest deziderat, profesorul Ion Popescu-Pasărea desfășoară o largă și susținută activitate didactică, componistică și de critică muzicală bisericească. Astfel, în calitatea sa de profesor de muzică bisericească psaltică la Seminariile «Nifon» și «Central» din București (1893—1936); la Academia de muzică religioasă (1928—1930; 1932—1941) și la Conservatorul de muzică din București (1905—1912), profesorul Ion Popescu-Pasărea inițiază și desăvîrșește în tainele psaltichiei zeci și zeci de generații de preoți, profesori de prestigiu (Ștefan Berechet, C. A. Ionescu, Teodor M. Popescu); cercetători de renume mondial (G. Breazul, Pr. I. D. Petrescu-Visarion); compozitori (N. Lungu); interpreți vocali (Gh. Folescu), muzicieni, care au făcut și fac cinste Bisericii și școlilor sale în special și muzicii românești în general. Ostenitor la cele două Seminarii clericale din Capitală («Nifon» și «Central») Popescu-Pasărea își clarifică — îndată după numirea sa în învățămînt — misiunea istorică de a restatornici și revalorifica cîntarea bisericească psaltică, elemente esențiale în cultul Bisericii noastre ortodoxe.

Mijloacele prin care putea să-și răspindească progresistele sale idei estetice erau: școala, elevii și zecile de mii de cîntăreți bisericești din toată țara.

În acest context, profesorul Ion Popescu-Pasărea rămîne un simbol al pedagogiei muzicale românești din prima jumătate a secolului al XX-lea. Iată metoda de predare a profesorului Pasărea expusă cu meșteșug scriitoricesc de către unul din apreciații săi elevi. «Un fior de credință și artă, de fascinație și mister religios se instăpînea în sala de curs. Învățătorul slujea taina muzicii creștinătății noastre răsăritene»⁵.

O altă activitate a sa apreciată la superlativ atît de contemporanii cît și de urmașii săi este cea de critică muzicală bisericească. Iubind cu pasiune dusă pînă la sacrificiu muzica tradițională a Bisericii noastre ortodoxe, profesorul Ion Popescu-Pasărea renunță ușor la porțile carierei juridice ce i se deschideau cu ușurință după luarea licenței în drept și litere la Universitatea din București și se dedică cu timp și fără timp îmbogățirii patrimoniului muzical religios al Bisericii Ortodoxe Române. «Nu cunoaștem un alt om care să-și fi pus sufletul pentru cultivarea muzicii în Biserică și în popor ca Ion Popescu-Pasărea»⁶, scrie un cotidian al vremii, fapt, ce l-a ridicat în ochii tuturor iubitorilor de frumos din țara noastră. Cu o grijă cu totul deosebită urmărea publicarea compozițiilor muzicale de psaltichie întrucît «compoziția bisericească presupune talent — spune I. P. Pasărea — unit cu studiul aprofundat al compoziției literare și muzicale»⁷.

Exigența publicistică a profesorului Ion Popescu-Pasărea se constată și din refuzul său de a publica o melodie semnată de prea bine cunoscutul compozitor de muzică corală laică și religioasă Ioan Costescu, melodie, «atît de străină de glasul bisericesc»⁸.

Plin fiind de realizările artistice ale marilor săi înaintași — Macarie, Anton Pann, Dimitrie Suceveanul — Ion Popescu-Pasărea este necruțător cu publicații lipsite de modernizare, și lipsa unei cenzuri, dau naștere la atîtea exhibiții muzicale, produse autentic talent și melos tradițional bisericesc, arătînd că «tendința de inovație, de de atîția autori cu o competență dubioasă»⁹.

4. Rev. «Cultura» nr. 9—10, sept.-oct. 1938, p. 68.

5. Breazul, George, *Ion Popescu Pasărea*, art. în «Gîndirea», an. XXII, nr. 5, mai, 1943, p. 285.

6. Rev. «Cultura» nr. 1—2/1937, p. 14.

7. Rev. «Cultura» nr. 4, aprilie, 1937, p. 39.

8. Idem, *ibidem*.

9. Rev. «Cultura» nr. 10—11/1937, p. 116.

Ia de asemenea atitudine categorică împotriva diatonizării glasurilor cromatice și enarmonice și a înlăturării semnelor consonante din ortodografia cîntării psaltice, fapt, susținut de către bizantinologul Preot I. D. Petrescu-Visarion, care în sprijinul ipotezei sale arată că «această cîntare cuprinde elemente profane, împrumutate de la arabi, perși, turci, etc. precum și diferite mahalagisme introduse de dascăli în trecut»¹⁰.

Prelucrează, de asemenea, și adaptează lucrările marilor săi înaintași, făcîndu-le accesibile și celor mai puțin talentați și cu mai puțină instruire muzicală, pregătînd în felul acesta, marea operă de înveșmîntare armonică a tradiționalei melodii bisericești psaltice, înfăptuită cu deosebită competență de către ultimii clasici ai muzicii corale românești laice și bisericești Ioan D. Chirescu și Nicolae C. Lungu. «În cîntare — scrie un colaborator al revistei «Cultura» — știa să despartă ceea ce este rugină de ceea ce este firul ancestral bizantin. Nu iubea cîntarea încărcată cu gorgoane»¹¹.

Activitatea de critică muzicală bisericească desfășurată de profesorul Ion Popescu-Pasărea pe o perioadă de peste patruzeci de ani în cîmpul larg și atrăgător al melosului tradițional al Bisericii noastre ortodoxe, avea să pregătească și continuarea operei de transcriere a muzicii psaltice pe notație liniară inițiată de marele muzician și compozitor de prestigiu Gavriil Musicescu și continuată cu rezultate artistice îmbucurătoare și în zilele noastre.

Cea mai largă și impunătoare activitate rămîne însă, activitatea de creator de muzică bisericească psaltică.

Fiind pus în diverse situații ca: profesor de seminar, profesor al Academiei de muzică religioasă, profesor de Conservator, cîntăreț de strană la diverse biserici din Capitală, președinte al Asociației generale a cîntăreților bisericești din România, Ion Popescu-Pasărea constată cu regret lipsa manualelor didactice muzicale adaptate la noile dorințe ale vremii, lipsa cărților de strictă necesitate stranei bisericești, precum și lipsa unității spirituale a cîntăreților bisericești din întreaga țară.

Pornind de la aceste constatări, profesorul Ion Popescu-Pasărea creează o vastă și autentică operă muzicală bisericească cu puternice accente naționale a cărei perenitate rezidă în timp. În acest context, opera sa se împarte în trei mari părți:

1. *Colecții și culegeri de cîntece*; 2. *Muzică corală*; 3. *Muzică bisericească psaltică*.

1. *Colecții și culegeri de cîntece.*

a) Colecțiune de imne școlare compuse și scrise pe notația muzicii orientale... și cu un adaus după diferiți autori, București, 1900 (în colaborare cu profesorul Ștefan Popescu); b) Cîntările Sfintei Liturghii scrise pe musica bisericească, București, 1919; c) Colecțiune de cîntări bisericești alese imne școlare și cîntece populare, București, 1921; d) Repertor coral al Societății Învățătorilor ilfoveni, București, 1910, 1911, 1923 și 1924; e) Colecțiunea de cîntări bisericești alese, București, 1921, 1925; f) Repertoriul cursurilor de vară ținute cu cîntăreții bisericești la Cîmpulung Muscel; 18—28 august 1932, București, 1932; g) Cîntările Sfintei liturghii, Craiova, 1937, Editura «Scrisul românesc» (în colaborare cu G. Comana și G. Breazu); h) Culegere de cîntări bisericești ce se cîntă de către preoți... București, 1940.

10. Rev. «Cultura» nr. 3 / anul XXIX, martie 1940, p. 21.

11. Berechet, Ștefan, *Un profesor model*, art. în Rev. «Cultura» nr. 1—2, ian.—febr., 1941, p. 14.

2. *Muzică corală pe 1,2 și 3 voci egale :*

a) Imnul cîntăreților bisericești, publicat în rev. «Cultura» nr. 9, București, 1911 ; b) Cinci coruri de primăvară, București, 1912 ; c) Grîu mărunt, prelucrare pentru cor mixt, versuri populare, publicat în rev. «Isvorașul», Bistrița-Mehedinți, nr. 2, iulie, 1919 ; d) Unde-aud cucul..., cor mixt, versuri populare, publicat în rev. «Isvorașul», Bistrița-Mehedinți, nr. 2, iulie 1919 ; e) Rodica, cor pentru trei voci egale, pe versuri de Vasile Alecsandri, apărută în aceeași revistă nr. 3, august 1919 ; prelucrată mai tirziu, pentru cor mixt, de către regretatul compozitor de muzică corală laică și religioasă Ioan D. Chirescu ; f) Acum slobozește... Imne pentru două voci egale apărute în rev. «Cultura» nr. 3, București 1928.

3. *Muzică bisericească psaltică.*

a) Slujba Sfîntului Spiridon (Vecernia și Utrenia), București, 1895 ; b) Cîntările Sfîntei Liturghii..., după melodiile bisericești tradiționale, București, 1908 ; c) Prohodul Domnului nostru Iisus Hristos, publicat în rev. «Cultura» nr. 1, București, 1913 ; d) Cîntări bisericești patriotice și populare, București, 1915 ; e) Prohodul Domnului nostru Iisus Hristos scris și armonizat după melodiile bisericești tradiționale, București, 1920 ; f) Cîntările utreniilor de duminică pe cele opt glasuri, București, 1922 ; g) Cîntările Sfîntei Liturghii, scrise pe muzică bisericească și armonizate pe două voci București, 1923 ; h) Cîntările Nașterii Domnului (Crăciunului), și cîntările Sfinților Trei Ierarhi (30 ianuarie), București, 1924 ; i) Penticostarul cuprinzînd Sfintele Paști, precum și slavele principale ale duminicilor din Penticostar, București, 1924 ; j) Podobiile celor opt glasuri scrise după Anton Pann ; k) Troparele Învierii, troparele și condacele sfinților și praznicelor, București, 1925 ; l) Liturghierul de strănă, București, 1911 și 1925 ; m) Cîntările Triodului după muzica bisericească orientală, București, 1903, 1913, 1925 ; n) Catavasierul ce cuprinde catavasiile de peste tot anul, svetilnele și vosresnele Învierii, doxologiile mari și mici pe cele opt glasuri tipărite pe muzică bisericească după diferiți autori, București, 1908, și 1927 ; o) Cîntările Sfîntei Liturghii după melodiile tradiționale scrise pe notațiunea psaltică și armonizate de două voci, București, 1928 ; p) Cîntările utreniilor de duminică pe cele opt glasuri, după Macarie Ieromonahul și Ștefanache Popescu, București, 1928 ; r) Cîntările Vecerniilor de sîmbătă seara scrise pe cele opt glasuri pe muzică bisericească orientală de Ștefanache Popescu și completate de Ieromonahul Macarie, București, 1931 ; s) Noul Idiomelar, București, 1932 ; ș) Cîntările Sfîntei Liturghii, scrise pe muzica vocală și armonizate la trei voci, București, 1934, ediția a III-a ; t) Cîntările Sfîntelor Paști... scrise pe muzică psaltică, București, 1936 ; ț) Penticostarul ce cuprinde cîntările sfințelor Paști, București, 1941.

4. *Lucrări didactice și studii de muzicologie.*

a) Principii de muzică bisericească orientală, București, 1897 ; Idem, 1923 ; Idem, 1939 ; Idem, 1942 ; b) Istoria muzicii, originea, primele începuturi, muzica la popoarele antice : indieni, egipteni, evrei, greci ; c) Muzica Bisericii occidentale, în «Cultura» nr. 2, București, 1911 ; d) Model de felurile cum se cîntă mărimurile, în «Cultura» nr. 5, București, 1911.

Toate aceste lucrări au fost și încă mai sînt necesare învățămîntului nostru teologic, cîntăreților bisericești și totodată constituie un bogat și prețios material muzicologic laic și bisericesc, la îndemîna cercetătorilor români.

Creațiile sale în stil bisericesc psaltic se caracterizează prin amplă linie melodică, simplitate, accente tonice potrivite cu textul etc. fapt ce a făcut să se identifice perfect cu muzica psaltică tradițională devenind cîntări proprii ale Bisericii noastre ortodoxe.

Transcrierea creațiilor sale pe notație liniară și analiza în detaliu a acestora, ar deschide noi posibilități muzicologiei contemporane de apreciere a impunătoarei sale personalități și de așezare la locul cuvenit în panteonul culturii muzicale românești. Prelucrările și adaptările făcute creațiilor bisericești psaltice ce aparțin marilor săi înaintași — Macarie, Anton Pann, Ștefanache Popescu, Dimitrie Suceveanu — sînt lucrări ce poartă pecetea personalității sale artistice și au cîștigat o largă accesibilitate în masele largi de iubitori ai tradiționalei noastre cîntări bisericești pentru că «El știe ce nu se mai potrivește dintr-însa vremurilor noastre, vede clar cum i se poate păstra autenticitatea psaltichiei, punînd-o în acord cu legile polifoniei nelnzorzonate»¹².

Pe lîngă înfăptuirile de ordin artistic de mare răsunset ale profesorului Ion Popescu-Pasărea, arătat mai sus, mai sînt și altele de ordin administrativ, care luete la un loc, conturează personalitatea cultural-artistică a acestuia. Între acestea menționăm: 1. Întocmește o programă muzicală unitară pentru toate seminariile teologice din țară; 2. Înființează societatea muzicală «Macarie» și «Asociația generală a cîntăreților bisericești din România»; 3. Organizează cursuri speciale pentru instruirea cîntăreților bisericești; 4. Ține congrese pentru afirmarea rolului cultural și social al cîntăreților bisericești; 5. Susține verbal și scris drepturile morale și materiale ale cîntăreților bisericești; 6. Susține concerte publice cu cîntăreții bisericești; 7. Redactează și conduc revista «Cultura» din anul 1911, pînă în 1941, revistă a cîntăreților în care sînt dezbătute numeroase probleme ale muzicii bisericești și ale slujitorilor ei devotați; 8. Cercetează școlile de cîntăreți bisericești și seminariile, dă sfaturi, încurajează, intervine la nevoie pentru îmbunătățirea materială a cîntăreților din întreaga țară, fiind conducătorul spiritual și administrativ al acestora, aproape 30 de ani.

Adunîndu-le la un loc toate aceste realizări de ordin artistic, cultural și administrativ, redau în toată amploarea sa personalitatea compozitorului, profesorului, oratorului și omului de acțiune Ion Popescu-Pasărea de la a cărui moarte se împlinesc anul acesta patruzeci de ani.

Fie ca această succintă prezentare a vieții și bogatei activități desfășurate de Ion Popescu-Pasărea în cîmpul muzicii bisericești psaltice cu realizări artistice epocale, să constituie un cald și pios omagiu postum adus din partea tuturor preoților, profesorilor de muzică psaltică, elevilor seminariști și a cîntăreților bisericești din România, același care a prelucrat, a creat în stil și a adaptat tradiționala cîntare bisericească potrivit timpului și «nevoilor cultice ale Bisericii Ortodoxe Române»¹³.

Diac. Prof. MARIN VELEA

12. Predescu, Marin, *Academia de muzică religioasă*, art. în «Cultura», an. XVIII, nr. 1—2, ianuarie-februarie, 1939, p. 5.

13. Poslușnicu, Mihail, Gr., *Istoria muzicii la români*, București, Ed. Cartea Românească, 1928, p. 458.

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

VIZITA MONS. PROF. WILHELM NYSSEN DE LA UNIVERSITATEA DIN KÖLN (R. F. GERMANIA) LA INSTITUTUL TEOLOGIC UNIVERSITAR DIN BUCUREȘTI

Joi, 17 martie 1983, Mons. Prof. Wilhelm Nyssen de la Universitatea din Köln (R. F. Germania) a făcut o vizită la Institutul Teologic Universitar din București, unde a ținut o conferință în fața studenților, doctoranzilor și profesorilor.

Oaspetele, însoțit de P. C. Pr. Dumitru Soare, directorul Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, P. Cuv. Arhim. Nifon Mihăiță, consilier patriarhal la sectorul de relații externe bisericești, P. C. Pr. Sabin Verzan, consilier patriarhal, și de P. C. Diac. Asist. Ioan Caraza, ca interpret pentru limba germană, a sosit la Institut la ora 10 și a fost primit de P. S. Episcop Dr. Vasile Țirgovișteanul, vicar patriarhal, rectorul Institutului, de P. C. Pr. Prof. Dumitru Radu, prorectorul aceluiași Institut, și de o parte din membrii corpului didactic, activi, consultanți și onorari, și condus în aulă unde a avut loc conferința.

P. S. Episcop Rector Vasile Țirgovișteanul a salutat prezența în Institut a Mons. Prof. Wilhelm Nyssen arătând că este pentru a cincea oară când se află în mijlocul studenților și profesorilor, fiind cunoscut tuturor și primit cu bucurie. Apoi Prea Sfinția Sa a prezentat celor de față câteva din preocupările științifice mai vechi și actuale ale Mons. Prof. Wilhelm Nyssen, subliniind înclinația sa către studiul picturii minăstirilor din Moldova, devenind unul din cercetătorii cei mai pasionați, accentuând aspectul teologic al artei ortodoxe. Prof. Wilhelm Nyssen este doctor «honoris causa» al Institutului Teologic Universitar din București, din 1977, și este binevenit aici întotdeauna. Urându-i și de data aceasta bun venit în Institut, P. S. Episcop Rector Vasile Țirgovișteanul l-a rugat să prezinte conferința.

Luînd cuvîntul Mons. Prof. Wilhelm Nyssen a mulțumit pentru primirea care i s-a făcut la Institut, apoi și-a început conferința însoțită de proiecții de diafilme, tratînd despre arta catedralei din Chartres. După un scurt istoric al construcției și al caracteristicilor arhitectonice și sculpturale, Mons. Prof. Wilhelm Nyssen a făcut

mai ales o interpretare teologică a vitraliilor și a altor părți din biserică. Traducerea a fost făcută de P. C. Pr. Asist. Viorel Ioniță.

Conferința a fost urmărită cu interes și atenție și a suscitât și discuții la care au participat următorii :

P. C. Pr. Dumitru Stăniloae, profesor consultant, a arătat că expunerea prezentată a fost captivantă și ne-a făcut să ne dăm seama că pictura bisericească este un comentariu al învățăturii bisericești mult mai plastic și mai impresionant decât cel făcut de teologi prin scris. În această pictură găsim un serios fond comun, un fel de «summa teologiae picturalis», care corespunde cu spiritul Bisericii din acel timp. Monumentele bisericești sînt și ele adevărate «summae teologicae» care au în Mons. Prof. Wilhelm Nyssen unul din cei mai profunzi interpreți, mai ales în domeniul picturii. În preocupările sale, ne-a cuprins și pe noi, socotind pictura bisericilor noastre de o mare profunzime teologică, interpretînd-o la justa ei valoare și iubind-o ca un adevărat prieten al nostru. Cît privește influența operei lui Dionisie Areopagitul asupra picturii apusene, acest lucru se explică prin faptul că taina intrupării, care este neînțeleasă, este puternic exprimată în pictură. Îmbinarea teologiei negative cu cea afirmativă se reflectă viu în pictură. Prin taina acestor picturi ne vedem foarte aproape. În încheiere P. C. Sa a mulțumit conferențiarului pentru prietenia caldă și nedezmîntită față de poporul și Biserica noastră.

P. C. Pr. Prof. Ioan Rămureanu, profesor consultant, a arătat că biserica din Chartres este unul din cele mai originale monumente gotice din lume. Fiind construită după 100 de ani de la marea schismă, cînd credincioșii nu știau prea bine ce a însemnat aceasta, în elementele catedralei se oglindește teologia întregii Biserici, una și nedespărțită, iar Prof. Nyssen este specialist în teologia Bisericilor dinainte de schismă. Mulțumindu-i pentru acest mod de a prezenta monumentele creștine, l-a încredințat pe conferențiar că este așteptat și bine primit în Institut, ca unul care a făcut cunoscută în afară de arta noastră bisericească.

P. C. Pr. Alexandru Ciurea, profesor consultant, exprimîndu-și satisfacția de a fi participat la o asemenea conferință a arătat mai întîi că prezentarea unei catedrale franceze de către un profesor german este un gest de o mare ținută intelectuală, ecumenistă și culturală prin care se aplică principiul interpenetrării valorilor contribuind la crearea unei atmosfere de pacificare și bunăvieuire.

Citînd cuvintele Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin rostite în catedrala din Upsala, cu ocazia vizitei în Suedia, P. C. Sa a arătat că un rol important pentru construirea acestor catedrale mărețe din Apus l-a avut și poporul român care a ținut piept invaziei turcești, asigurînd popoarelor Europei liniștea pentru asemenea construcții. Apoi a explicat cîteva elemente ale stilului gotic, dintre care un rol important îl are arcul butant. În continuare P. C. Sa a arătat că atașamentul Prof. Nyssen față de pictura românească se datorește faptului că arta bizantină, plină de rafinament, gust și simbolism se păstrează cel mai bine în România.

Domnul Prof. Emilian Popescu a subliniat importanța conferinței și a monumentului prezentat, pentru arta creștină.

Corul studenților, condus de P. C. Diac. Conf. Nicu Moldoveanu a prezentat câteva cîntări din perioada Postului Mare, în cinstea oaspetelui. Aceste cîntări au fost: *Cămara Ta, Mîntuitorule*, glas 8, armonizată de D-nul Prof. N. Lungu; *Să se îndrepteze...* glas 1; *Cu noi este Dumnezeu*, glas 8.

În încheiere, P. S. Episcop Vasile Tîrگوښteanu, rectorul institutului, a exprimat, în numele tuturor, sincere mulțumiri pentru delectarea pe care a oferit-o conferențiarul celor prezenți punînd arta în slujba teologiei și descoperind sensurile ei adînci care transmit mesajul mîntuirii pentru toți. Asigurîndu-l de o sinceră primire, l-a invitat să mai vină și altă dată pentru asemenea conferințe «ușa casei noastre fiind mereu deschisă pentru a-l primi».

Pr. Asist. NICOLAE D. NECULA

CEA DE-A II-A CONFERINȚĂ PREOTEASCĂ A CLERULUI DIN ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

În luna mai 1983 s-a desfășurat cea de a II-a Conferință preotească a preoților din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, pe cele douăzeci unități din eparhie, sub președinția delegaților chiriarhali.

Această conferință a constituit, o dată mai mult decît oricînd, o participare mai adîncă, mai organică, mai plină de conștiință cetățenească și de umanism, mai plină de acel simț al datoriei și al răspunderii, pentru însăși viața și existența omenirii, pentru încadrarea fiecăruia în consensul istoriei și a momentului greu pe care îl trăiește umanitatea întregă, și anume pericolul cursei înarmărilor și al unui nou război, de data aceasta nuclear.

De aceea și tema pe care a rînduit-o Sfîntul Sinod al Bisericii noastre nu a avut decît rostul de a îndruma întreaga preoțime ortodoxă românească să cugete cît mai mult la problemele vieții, politice și sociale actuale, și, împreună cu credincioșii ei, să participe fiecare de la locul său de muncă și să acționeze, cu toate mijloacele posibile de care dispun, pentru a forma în conștiința celor din jur această răspundere istorică, pe care fiecare o ducem pe umerii noștri. Astfel și tema: «Aportul României la efortul comun al popoarelor, pentru dezarmare și pace în întreaga lume, pentru cooperare și securitate europeană. Contribuția Bisericii Ortodoxe Române».

Într-adevăr, după 38 de ani de la cel de al II-lea război mondial, astăzi primejdia izbucnirii unui nou război amenință întreaga omenire. Cursa înarmărilor, diferitele focare de lupte, risipite în lume, acumularea pînă la absurd a armelor nucleare, lipsa de încredere și colaborare, etc., toate acestea au trezit conștiința lucidă a popoarelor și au atras alarma generală pentru recunoașterea responsabilității pentru menținerea vieții și a întregii existențe.

De aceea, în toate referatele prezentate și în discuțiile purtate, a reieșit că lupta pentru apărarea păcii însemnează apărarea vieții și a întregii civilizații. Eforturile pe care le face Țara noastră și conducătorii ei, sint cunoscute și apreciate de lumea întreagă. Trăim în Europa, continentul culturii, care s-a transformat într-un arsenal distrugător.

Se fac eforturi considerabile pentru dezarmare, pe toate meridianele lumii și, în primul rând, cea nucleară.

De aceea, patria noastră, în frunte cu Președintele ei, Domnul Nicolae Ceaușescu, cunoscut și neobosit partizan și luptător pentru pace și colaborare între toate popoarele, va face tot ce va fi necesar, pentru realizarea acestui mare deziderat al popoarelor lumii.

Conferința a început prin oficierea cuvenitului Tedeum de către un sobor de preoți dintre cei prezenți la fiecare unitate. Apoi s-a continuat desfășurarea programului obișnuit, după cum urmează :

La Protoieria Circa I Capitală

A prezidat P. S. Episcop Roman Ialomiteanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Tema a fost prezentată de preotul Modrogan Gheorghe.

Au luat parte la completări și discuții preoții : Axinia Vasile, Florescu Marin, Voicescu Constantin, Dobrescu Nicolae, Iuliu Man, Niculescu Tănase, Chiriac Gheorghe și Monoran Ștefan.

A citit raportul de activitate preotul Voicescu Constantin.

La Protoieria Circa II Capitală

A prezidat P.S. Episcop Roman Ialomiteanul.

Subiectul a fost dezvoltat de preotul Grigorescu Constantin. S-au înscris la completări și discuții preoții : Băbătie Constantin, Voicescu Ion, Bordașiu Nicolae, Stamate Emanoil, Boboescu Eugen, Vlăduceanu Victor, Cozma Nicolae, Mirescu Teodor, Naumescu Dumitru și Diaconul Teodorescu Nicolae.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Cristescu Mihai și Naumescu Dumitru.

La Protoieria Giurgiu

A prezidat P.S. Episcop Roman Ialomiteanul.

Tema a fost tratată de preotul Grosu Vladimir. S-au înscris la completări și discuții preoții : Ion Georgescu, Grosu Dumitru, Hladiuc Dionisie, Mihăescu Ion, Pîrvu Ion, Daia Tudor, Serghe Gheorghe și Cruțu Nicolae.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții : Stancu Marian și Dima Tănase.

La Protoieria Călărași

A prezidat P.C. Preot Octavian Popescu, Vicar mitropolitan.

Subiectul a fost dezvoltat de preotul Tudora Ion. S-au înscris la completări și discuții preoții: Petre Constantin, Călinescu Vasile, Dan Haralambie, Rădulescu Vasile și Alexandru Nicolae.

A citit raportul de activitate preotul Dincă Ion.

La Protoieria Ciorogîrla

A prezidat P. C. Preot Octavian Popescu.

Tema a fost prezentată de preotul Panaite Ion.

Au luat parte la completări și discuții preoții: Țincoca Iosif, Radu Pavel, Anghel Ion, Morozan Serafim, Slăvilă Nicolae, Nicolae Aurelian, Udrea Ilie, Șeitan Ion și Stoica Gheorghe.

Au citit rapoarte de activitate preoții: Florea Nicolae și Ioan Marin.

La Protoieria Circa III Capitală

A prezidat P.C. Arhim. Irineu Cheorbeja, consilier patriarhal.

Subiectul a fost dezvoltat de diaconul Sava Matia. Au participat la completări și discuții preoții: Chiru Zaharia, Boștenaru Ion, Zaharescu Alexandru, Niculescu Alexandru, Antonescu Ion, Mahedințu Sandi, Stănescu Marin, Titus Țifu și Bejgu Gheorghe.

Au citit rapoarte de activitate preoții: Ruse Constantin și Bărbuleanu Haralambie.

La Protoieria Slobozia

A prezidat P.C. Arhim. Irineu Cheorbeja.

Tema a fost tratată de preotul Leu Manoilă. S-au înscris la completări și discuții preoții: Androne Ion, Popa Adrian, Ilie Gheorghe, Iliescu Neagu și Eugen Nicolae. Au prezentat rapoarte de activitate preoții: Ionescu Iancu și Niță Nicolae.

La Protoieria Turnu Măgurele

A prezidat P.C. Preot Ilie Moldovan, Profesor Universitar.

Subiectul a fost prezentat de preotul Marinescu Gheorghe. Au participat la completări și discuții preoții: Ionescu Aurel, Georgescu Dumitru, Gheorghică Ștețian, Georgescu Gheorghe, Vișan Ilie, Sirbu Mihail, Voicu Nicolae, Netcu Gheorghe și Popescu Nicolae.

La Protoieria Cîmpina

A prezidat P.C. Preot Dumitru Soare, consilier patriarhal.

Tema a fost dezvoltată de preotul Papuc Constantin.

Au luat parte la completări și discuții preoții : Daschievici Porfirie, Anghelache Ion, Negoiaș Ion, Bozieru Emil, Enăchescu Emil, Săvulescu Gheorghe, Vasiliu Vlăduț, Georgescu Teodor și Floroiu Gheorghe.

A citit raportul de activitate Preotul Vișa Mihail.

La Protoieria Ploiești

A prezidat P.C. Preot Mihail Marinescu, consilier mitropolitan.

Tema a fost prezentată de preotul Ion Giurgiu.

S-au înscris la completări și discuții preoții : Nicolae V., Furtună Vasile, Marian Preda, Ardeleanu Mihai, Zamfir Ion, Stana Dumitru, Gheorghe Vasile, Nicolae Ion, Bărbulescu Ion, Laudă Florea și Croitoru David.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Enăchescu Leon și Pîrvu Gheorghe.

La Sectorul Agricol

A prezidat P.C. Preot Mihail Marinescu.

Subiectul a fost prezentat de preotul Ionescu Petre.

S-au înscris la completări și discuții preoții : Crețeanu Constantin, Petrescu Nicolae, Lungu Gheorghe, Nicolae Mihai, Bădie Gheorghe, Birlogeanu Dumitru, Nicolescu Mihai și Toma Ceroiu.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Dragomir Gheorghe și Lungu Gheorghe.

La Protoieria Oltenița

A prezidat P.C. Preot Dinu Provian, consilier mitropolitan.

Tema a fost tratată de preotul Dan Ion.

Au luat parte la completări și discuții preoții : Popescu Mihai, Georgescu Ioan, Stoica Zamfirescu Mihai, Tudor Florea, Bădicu Gheorghe și Stoian Ilie.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții : Băcilă Alexandru și Ivan Dumitru.

La Protoieria Videle

A prezidat P.C. Preot Dinu Provian.

Subiectul a fost prezentat de preotul Radu Marin.

S-au înscris la completări și discuții preoții : Petrescu Zamfir, Spoială Dumitru, Palaloga Victor, Olteanu Paul, Ciortan Gheorghe, Han Marin, Budeanu Atanase, Fierbințeanu Ion și Stănescu Nicolae.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Istrate Teodor, Teodorescu Iulian.

La Protoieria Cîmpulung Muscel

A prezidat P.C. Preot Ilie Georgescu, consilier mitropolitan.

Tema a fost dezvoltată de preotul Prunoiu Dumitru.

Au luat parte la completări și discuții preoții : Chiru Gheorghe, Popescu Cornel, Luca Petrescu, Cățoiu Florian, Stoica Cornel și Popescu Constantin.

A citit raportul de activitate preotul Becuț Ion.

La Protoieria Urziceni

A prezidat P.C. Preot Vasile Bria, consilier mitropolitan.

A citit referatul temei preotul Nichita Petre.

Au participat la completări și discuții preoții : Ștefănescu Constantin, Cristea Alexandru, Pescaru Sandu, Grigorescu Aurel, Rădulescu Leon, Negoită Ion și Zaharia Alexandru.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții : Sălăjan Mihail, Popa Haralambie și Tudor Nicolae.

La Protoieria Vălenii de Munte

A prezidat P.C. Preot Vasile Bria.

Subiectul a fost tratat de preotul Ivan Bindea.

S-au înscris la completări și discuții preoții : Morar Onisie, Moisescu Emil, Ivănescu Alexandru, Ștefan Nicolae, Mateescu Gheorghe, Joița Alexandru, Mihai Grigore, Pintea Nicolae, Tudose Gheorghe și Pîrvu Traian.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Bazavan Marin și Săvulescu Gabriel.

La Protoieria Titu

A prezidat P.C. Preot Vasile Bria.

Tema a fost dezvoltată de preotul Popescu Alexandru.

Au luat parte la completări și discuții preoții : Brebenel Eugen, Șerban Mihai, Stoicescu Vasile, Greciscosei Vasile și Slăniceanu Nicolae.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții : Popescu Vasile și Tănăsescu Nicolae.

La Protoieria Alexandria

A prezidat P.C. Preot Vasile Diaconescu, inspector eparhial.

Subiectul a fost prezentat de preotul Păun Matei.

Au participat la completări și discuții preoții : Lungu Alexandru, Buga Virgil, Radu Dumitru, Tale Iancu, Săndulescu Constantin, Stănescu Marin și Prislopan Nicolae.

Au citit raportul de activitate preoții : Grecu Sorin și Popescu Spirea.

La toate aceste referate care au fost susținute pe protoierii, au luat cuvîntul autorizat și competent toți P.P.C.C. Protoierei, care au organizat programul pentru o reușită cât mai fericită a conferinței.

Din referatele și discuțiile purtate a reieșit adevărul că Biserica Ortodoxă Română nu a încetat niciodată să acționeze, cu puterile ei și cu autoritatea sa în

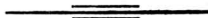
mijlocul poporului, pentru orientarea credincioșilor ei, pentru statornicirea în lume a unei păci drepte și de a sădi în sufletele tuturor ideile de pace, de colaborare și de întrajutorare.

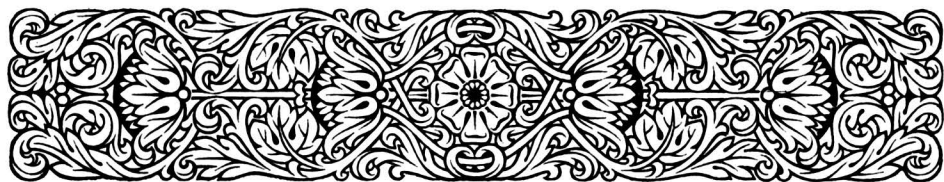
S-a arătat, de asemenea că preoțimea a avut și are misiunea sfântă de a forma pe credincioșii ei în adevărați partizani și luptători pentru pace, ascultînd și cuvintele sfinte : «Fericiți făcătorii de pace» (Matei V, 9).

Înrolată de la început în organizații ce poartă ca deziderat suprem, statornicirea păcii în întreaga lume, în Consiliul Național pentru Apărarea Păcii, în F.D.U.S., în comitetele județene și locale de luptă pentru pace, informînd clerul și credincioșii prin Pastorale date de către Înălții Ierarhi, trimise la marile Praznice creștine, prin studiile și articolele publicate în revistele teologice, prin conferințele interconfesionale, la cursurile de îndrumare misionară și la cursurile anuale pentru muzeografi, precum și prin alte căi, Biserica Ortodoxă Română își dă un prețios aport la realizarea marilor idealuri ale patriei noastre. Semnarea mărețului Apel pentru pace, mesajele de solidaritate cu cei ce luptă pentru eliberare și pace, prin participarea la Adunările cultelor religioase — cum a fost în 1981 — Biserica Ortodoxă Română, clerul și credincioșii, ei, și-au dat întreaga lor contribuție pentru responsabilitatea istorică ce o au pentru realizarea destinului ei : înțelepciune, întărirea conștiinței cetățenești, credincioșii fiind și cetățeni ai lumii.

La Conferință, de asemenea s-a arătat că preoțimea ortodoxă română ascultă cu întreaga conștiință sfaturile și îndemnurile Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, care declara : «Vrem să fim utili, nu numai poporului nostru și Bisericii, ci întregii lumi creștine, contribuind la realizarea și întărirea păcii în lumea întreagă, la înscăunarea dreptății pretutindeni».

Pr. DAVID POPESCU

R E C E N Z I I ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

† NICOLAE, MITROPOLITUL BANATULUI, *Temeiurile Învățăturii Ortodoxe*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1981 (150 p.).

Scopul lucrării este expus de autor în introducerea cărții, ca fiind conturarea și explicarea celor două noțiuni care stau la baza credinței creștine ortodoxe și anume, «Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, luate împreună ca temei al învățăturii creștine», specificându-se pentru fiecare rostul și importanța lor.

Pe lângă cele două mari capitole, care rezultă din tema însăși, cartea are două anexe. Prima aduce în sprijinul doctrinei tradiționale textul tratatului lui Tertulian, *Despre prescripția ereticilor*, arătându-se și actualitatea cărții acestui scriitor bisericesc. A doua anexă tratează despre «Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, în concepția Mișcării ecumenice».

Capitolul privind Sfânta Scriptură prezintă tema în succesiunea următoarelor idei: Scriptura ca temei al învățăturii creștine, accesul la Sfânta Scriptură, tălmăcirea Scripturii și cuprinsul canonului Sfintei Scripturi. În acest ultim subcapitol se subliniază superioritatea Noului Testament față de cel Vechi și se arată implicarea Vechiului Testament în cel nou (p. 9—56).

Al doilea capitol cuprinde poziția dreptei credințe despre Sfânta Tradiție și argumentele pe care istoria Bisericii le-a consemnat ca susținând sau respingând Tradiția — în sensul major al cuvântului — ca normă de acceptare a adevărului de credință. Ideile cuprinse în aceste subcapitole se succed astfel: Sfânta Tradiție în creștinism, argumentele contra Sfintei Tradiții și respingerea acestor argumente; Tradiția precede Scriptura, Tradiția este izvorul și stabilirea însăși a Scripturii, cum și cea care a păstrat și a transmis Scriptura; raportul dintre Scriptură și Biserică; Tradiția apostolică și cea patristică, raportul dintre Scriptură și Tradiție; necesitatea și rolul Tradiției (p. 57—116).

Toate subîmpărțirile cărții consemnează citatele pe care se bazează susținerea ortodoxă, fie cu texte din Scriptură — pentru primul capitol —, fie cu texte din hotărârile sinoadelor ecumenice și din părinții și scriitorii bisericești — pentru cel de al doilea, atestând valoarea și autenticitatea mărturiilor Bisericii, care a păstrat adevărul revelat, a format canonul Scripturii și a prelungit învățătura Mântuitorului în veacurile ce au urmat propovăduirii Lui directe.

«Accesul la Sfânta Scriptură» a fost neîngrădit în lumea Ortodoxiei, ai cărei credincioși au citit-o totdeauna cu «pietate și spre edificare». În Ortodoxie nu s-a

semnalat niciodată «mania biblicistă», Scriptura fiind totdeauna tălmăcită în spiritul Tradiției Bisericii (p. 17—21), citatele din sfinții părinți modelînd totdeauna «drep-tarul» potrivit căruia trebuie înțelese locurile care cer o explicație competentă. Se dau în continuare regulile de ermeneutică pentru interpretarea corectă a Scripturii, ca: «regula contextului», «regula locurilor paralele», «regula împrejurărilor» și a uzanțelor lingvistice și istorice contemporane.

Sub titlul «Cuprinsul canonului Sfintei Scripturi» se prezintă perioada de selecție a cărților sfinte, punîndu-se în paralel cîteva din scrierile noi alături de cele vechi, care certifică prelungirea învățaturii Vechiului Testament în cel Nou. Se face însă precizarea deosebirii calitative a adevărului revelat Noului Israel, care se consemnează în afirmația: «Legea Veche și-a avut rosturile ei ca una ce «ne-a fost călăuză spre Hristos»...; dar «dacă a venit credința, nu mai sîntem sub călăuză (Gal. 3, 24—25», specificîndu-se, în continuare, noua valoare adusă Vechii Legi de harul lui Hristos (p. 32—33).

În al doilea capitol se subliniază că «apariția creștinismului și întemeierea Bisericii sînt în strînsă relație cu Tradiția» (p. 57). Citim în continuare dialogul între argumentele aduse împotriva Tradiției și cele subliniind rolul și valoarea Tradiției Bisericii. Autorul oferă cititorului, cu foarte fină argumentare, temele care sprijină continuitatea și funcționalitatea Tradiției. Avem astfel de observat că, pe vremea cînd învăța Iisus Domnul și propovăduiau sfinții apostoli, nici nu exista o Scriptură în sensul de astăzi, care singură să fie suficientă pentru mîntuire. Căci Sfînta Scrip-tură «nu conține tot ceea ce a descoperit Dumnezeu sau tot ce a săvîrșit și învățat Hristos Domnul...» (p. 63). Se aduc argumente prin citatele din epistolele II și III ale apostolului și evanghelist Ioan, în care sfinții promite să continue «gură către gură» ceea ce nu a apucat să scrie destinatariilor. Același lucru — în I Petru 5, 12; Efes. 3 și alte locuri.

Apoi, spune autorul, din cei doisprezece apostoli, doar cîteva sînt prezenți cu scrierile lor în canonul Noului Testament. «Ce s-a întîmplat însă cu ceilalți apostoli? Dacă nu au scris, înseamnă oare că nu au propovăduit, că nu au contribuit la răs-pîndirea Evangheliei, că nu au lăsat și ei o predică...?» (p. 68—69). De asemenea, ni se semnalează cazurile în care unele scrieri sînt atestate în epistolele canonice, fără ca manuscrisul lor să se fi păstrat, cum este cazul epistolei către laodicieni, pomenită de însuși autorul ei în Epistola către coloseni (4, 16), procedeu folosit și pentru atestarea altor cărți din Vechiul Testament (p. 71—80).

Temele următoare completează procedura de păstrare prin care Duhul Sfînt a păzit adevărul revelat pentru mîntuirea oamenilor. Ni se vorbește despre Tradiția apostolică și tradiția patristică, rezumîndu-se pe scurt conținutul acestei «Tradiții», care este «precis și limitat. Ea cuprinde simbolul credinței ca rezumat al adevăru-rilor de credință mărturisite de Biserică, hotărîrile sinoadelor ecumenice și locale recunoscute de Biserică, canoanele unor Sfinți Părinți, cuprinse în colecții de genul *Pidalionului*, care e codul canonic al Bisericii Ortodoxe, *sfînta Liturghie*, *sfintele Taine* și ierurgiile săvîrșite după rînduiala Bisericii, precum și *regulile monahale* observate de Biserică» (p. 88).

Se încheie prezentarea acestor raporturi dinamice cu tema: «Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție», cu specificarea că «Părinții bisericești nu au primit descoperiri noi din partea lui Dumnezeu, ci ne comunică în scrierile lor adevăruri vechi, ne-scrise, ce au fost revelate de sus...» (p. 92).

Sub titlul «Necesitatea și rolul Tradiției», autorul face precizarea că orice gru-pare sau denominațiune mai nouă își are propria tradiție, de care este legată, pe

care o dorește să fie păstrată de urmași. Dar «o comunitate de dată relativ recentă sau abia formată — nu pe cale de evoluție, ci de protest, fără legături directe cu creștinismul primar, crescută neregulat la marginea corpului creștin al Bisericii — nu poate să aibă o tradiție de natura și valoarea tradiției ortodoxe» (p. 95). «Fără tradiție nu există instituție sau corp social, indiferent ce formă îmbracă. Tradiția este vehiculul spiritual omenesc, este memoria lui...» încheie autorul aceste considerații, citind cuvintele marelui nostru istoric, Teodor Popescu (p. 95—96).

Ceea ce urmează ca încheiere a acestor argumentări este necesar să fie semnalat. Autorul — cunoscut și activ în cercurile ecumenismului actual — afirmă următoarele: «beneficiem, ca ortodocși, de împrejurarea că tocmai sub impulsul ecumenismului contemporan s-a ajuns la revalorificarea tradiției noastre, căreia i se recunoaște din ce în ce mai mult importanța» (p. 97). În acest sens, ni se comunică în paginile următoare și ultime (126—139) în ce fel sînt privite «Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție în concepția Mișcării ecumenice».

Cartea se încheie cu prezentarea conținutului util din trei documente importante în această problemă și anume: 1) Conferința Mondială pentru «Credință și Constituție», de la Montreal (Canada, 1963); 2) Întrunirea Comisiei «Credință și Constituție», de la Louvain (Belgia, 1971) și 3) Întrunirea Comisiei «Credință și Constituție», de la Accra (Ghana, 1974). Documentele relevă interesul crescînd al majorității Bisericilor din Consiliul Ecumenic (protestante) pentru revalorificarea Tradiției ca fond bogat de adevăruri creștine insuficient apreciate de Bisericile provenite din Reformă.

Lucrarea pe care o prezentăm este o carte de referință pentru orice teolog creștin sau credincios care dorește să-și precizeze cele două importante noțiuni, interdependența și interacțiunea lor: Scriptură și Tradiție creștină. Abundența argumentării și apelul continuu la texte scripturistice și patristice fac din acest studiu o călăuză fără ezitări în drumul spre cunoașterea adevărului creștin, oferind criteriile, consolidate de aproape două milenii, pentru surprinderea autenticității în mereu noile formulări și adînciri, pe care le cerea și le cere fiecare nouă etapă a creștinătății.

ANCA MANOLACHE

DAMASKINOS PAPANDREOU ¹ **Die bilateralen Dialoge der Orthodoxen Kirche (Dialogurile bilaterale ale Bisericii Ortodoxe).** (Dogma und Kerygma 2/1983).

Dialogurile bilaterale, pe care Biserica Ortodoxă le acceptă și le susține cu celelalte Biserici, se bazează pe conștiința pe care Biserica Ortodoxă o are despre sine. După doctrina ei ecleziologică, creștinătatea despărțită este o rană sîngerindă în trupul lui Hristos și care trebuie vindecată. Și în mișcarea panortodoxă s-au format o serie de comisii interortodoxe cu misiunea de a pregăti și menține dialo-

1. Mitropolit al Elveției și exarh al Europei, director al Centrului Ortodox al Patriarhiei Ecumenice din Geneva.

guri cu Biserica Anglicană, Biserica Veche-catolică, cu Vechile Biserici Orientale, cu Biserica Romano-Catolică și cu cea Luterană.

De dialogurile acestea se ocupă Mitropolitul Damaskinos în studiul acesta. Redăm din cuprinsul studiului.

I. Considerarea teologic-istorică a dialogurilor.

A. — Dialogul teologic ortodox-anglican.

Acesta s-a deschis oficial la Oxford în 1973. El a fost pregătit de comisia interortodoxă pregătitoare întrunită la Chambesy (1970), Helsinki (1971) și Chambesy (1972) și de comisia anglicană întrunită la Ierusalim (1969), Londra (1970), și Haywards Heath (1971) și în întrunirea comitetului de coordonare mixt la Oxford (1973). Acesta a lucrat în subcomisii: 1974 (Creta) tratând despre: «Inspirație și revelație în Sfinta Scriptură»; Rîmnicu-Vilcea (România): «Autoritatea Sinoadelor»; Long-Island (USA): «Biserica — comunitate euharistică»; și 1975 (Truro—Anglia): «Autoritatea revelației creștine»; Darmouth House: «Teologia euharistică».

În adunarea generală de la Monora (1976) membrii comisiei anglicane au acceptat eliminarea lui «filioque» din Crez. La adunarea aceasta s-a discutat despre: «Cunoașterea lui Dumnezeu; inspirația și autoritatea Sfintei Scripturi; Scriptură și Tradiție; Autoritatea Sinoadelor; Biserica — comunitate euharistică; Invocarea Duhului Sfânt la Euharistie».

Pentru dialogul ortodox — anglican s-au mai ținut ședințe la Cambridge (1977); la Penteli-Atena (1978); la Llündoff (1980), Chambesy-Geneva (1982).

B. — Dialogul teologic ortodox — vechi-catolic.

După două întruniri ale comisiei ortodoxe de pregătire (Chambesy 1970; Penteli 1974) și două întâlniri mixte (Penteli 1973; Luzern 1974) s-a deschis în 1975 la Chambesy dialogul între Biserica Ortodoxă și Biserica Veche-Catolică. Subiectele discutate: Revelația, Sfinta Scriptură, Sfinta Tradiție, Canonul Sfintei Scripturi, dogma Sfintei Treimi, dogmele hristologică și eulenologică. Comisii ale celor două Biserici s-au mai întâlnit discutând probleme privind unitatea creștinătății.

C. — Dialogul cu Vechile Biserici Orientale. Conferințe pregătitoare s-au ținut la Aarhus (1964); Bristol (1967); Geneva (1970); Atena (1974); Addis-Abeba (1975).

D. — Dialogul teologic ortodox — romano-catolic.

Pentru pregătirea acestui dialog comisia interortodoxă s-a întrunit la Chambesy în iunie 1977, noiembrie 1977 și iunie 1978; Comisia romano-catolică 1976 la Roma, de mai multe ori. Dialogul oficial între cele două Biserici s-a deschis în 1980 la Patmos-Rhodos cu tema: «Misteriul Bisericii și Euharistia în lumina dogmei Sfintei Treimi». S-a lucrat în subcomisii.

E. — Dialogul teologic ortodox-luteran. Comisia interortodoxă pregătitoare s-a întrunit în 1978 la Sigtuno (India) 1979 în Mănăstirea Amelungoborn (Hannover) și 1980 la Colegiul Skalhott (Island). Comisiunea luterană s-a întrunit în 1978 la Chambesey și 1980 la Academia teologică ortodoxă din Creta. Subcomisia mixtă s-a întrunit în 1982 la Penteli-Atena. Subiectele discutate: 1) Sfânta Treime și Biserica; 2) Biserica în istorie; 3) Însușirile Bisericii; 4) Participarea la viața Bisericii. Notăm, în paranteză, că n-ar fi fost superfluu dacă autorul studiului prezent ar fi redat și din hotărârile diferitelor comisii și comitete privitoare la restabilirea religioasă a creștinătății.

În septembrie 1982 s-a ținut la Chambesey, în centrul ortodox al Patriarhiei Ecu-menice de la Geneva, a doua conferință panortodoxă preconciliară. Aceasta a fixat patru teme pentru Comisia pregătitoare interortodoxă și anume: 1) Reexaminarea dispozițiilor bisericești privind postul; 2) Relațiile Bisericii Ortodoxe cu celelalte Biserici creștine, adică aprecierea dialogului teologic bilateral cu celelalte Biserici creștine; 3) Ortodoxia și mișcarea ecumenică; 4) Contribuția Bisericilor Ortodoxe locale la realizarea idealului creștin de pace, libertate, de frățietate și iubire între popoare și la înlăturarea discriminării rasiale.

În legătură cu situația Bisericii Ortodoxe față de celelalte Biserici se pun o serie de probleme, — notează Mitropolitul Damaschin, — d.p. 1) Dacă Biserica Ortodoxă crede că ea continuă Vechea Biserică neîmpărțită și că ea prezintă adevărata unitate ce ține de ființa Bisericii, atunci ce situație au celelalte comunități bisericești în cadrul istoriei Bisericii celei una? 2) Dacă Biserica Ortodoxă se interpretează pe sine a fi Biserica cea una, sfântă, catolică și apostolică, care păstrează neschimbată credința apostolică și tradiția vechii Biserici și a primelor șapte sinoade ecumenice, atunci care va fi concepția teologică a viitorului sinod panortodox despre existența celorlalte Biserici creștine? 3) Cum înțeleg ortodocșii restabilirea unității Bisericii? — Deci probleme pe care sinodul panortodox trebuie să le lămurească. Și mai este o problemă pe care Bisericile creștine trebuie să o lămurească împreună: dacă deosebirea doctrinare religioase între răsărit și apus justifică sau nu refuzarea «comuniunii reciproce»?

Dar, pentru ca dialogul teologic să dea rezultate, el trebuie să fie totodată și dialogul iubirii, căci dialogul între Biserici nu-i unul simplu rațional, bazat pe documente și argumente, ci este un dialog viu al credinței. Cuvintele n-au doar prioritate asupra vieții bisericești, ci aceasta are prioritate asupra cuvintelor.

Deosebirile dintre Biserici trebuie să fie obiect de adâncă analiză, care să nu se rezume la explicații polemice superficiale, căci în cazul acesta tratativele unio-nale în loc să ducă la apropierea între Biserici, mai curînd duc — cum s-a și întîmplat în unele cazuri — la întărirea separației între ele. În străduințele Bisericilor după înțelegere, ele să nu uite de trecutul lor comun. Răsăritul și apusul, cu toate deosebirile dintre ele, să aibă mereu în vedere că aparțin organic, aceleiași creștinătăți care-i numai una.

Azi sîntem într-o epocă de desînveninare a climei otrăvite veacuri de-a rîndul între Biserici de către fanatism și înțelegeri greșite, — sîntem într-o epocă de libere întîlniri între Biserici, cînd fiecare își poate spune credința, concepția sa, dar totodată e dispus să asculte și pe alții, și, evident, să nu stăruie în afirmațiile sale. O înțelegere între Biserici nu se poate doar realiza prin tănuirea și acoperirea contrastelor dintre ele. Tragedia separației între Biserici — notează autorul — este cea mai mare și importantă problemă a istoriei creștine.

Și tendința de a înțelege istoria creștină ca o «totalitate», este, într-un anumit sens, un pas corect pe drumul realizării unității creștine. Și un rezultat «ecumenic» este azi faptul că creștinii separați au înțeles că aparțin unii altora și deci trebuie să rămîină împreună. În situația aceasta un rol deosebit îi revine Bisericii Ortodoxe, întrucît ea este întruparea vie a tradiției de veacuri — a tradiției Bisericii neîmpărțite. Desigur, de la un dialog nu se așteaptă ca partenerul să înceteze a fi ceea ce este el, ci ca el să fie recunoscut ceea ce este el. Și nu-i vorba de o toleranță «formală», ci de una «dinamică», adică — de o vie explicație, ce duce la o bună recunoaștere reciprocă.

Din datele rezumate din studiul Mitropolitului Damaschin se înțelege că Bisericile creștine activează continuu în vederea restabilirii unității religioase a Creștinătății.

Studiu interesant și de plină actualitate.

Diac. Prof. O. BUCEVSKI